ಪ್ರಕಾಶಕರು : ಉದಯಭಾನು ಕಲಾಸಂಘ (ರಿ.)

ಕುವೆಂಪು ಹನುಮದ್ದರ್ಶನ

('ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನಂ'- ಒಂದು ಚಿತ್ರಣ)

ಡಾ. ಜಿ. ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ

ಉದಯಭಾನು ಕಲಾಸಂಘ (ರಿ.)

ರಾಜ್ಯಪ್ರಶಸ್ತಿ ಪುರಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯ-ಸಂಸ್ಕೃತಿ-ಸಮಾಜ ಸೇವಾ ಸಂಸ್ಥೆ

ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಸಮಿತಿ

ಸಂಘದ ಗೌರವ ಸದಸ್ಯರು	: ನಾಡೋಜ ಡಾ॥ ಜಿ. ನಾರಾಯಣ (2011) ವಿ.ಎಸ್. ಕೃಷ್ಣಯ್ಯರ್ (2011) ಪ್ರೊ. ಎಲ್.ಎಸ್. ಶೇಷಗಿರಿ ರಾವ್ (2019) ಡಾ. ಲೀಲಾದೇವಿ ಆರ್. ಪ್ರಸಾದ್ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿ ಶ್ರೀ ಎ.ಜೆ. ಸದಾಶಿವ ಪ್ರೊ. ಎಂ.ಎಚ್. ಕೃಷ್ಣಯ್ಯ ಪ್ರೊ. ಎಚ್.ಆರ್. ರಾಮಕೃಷ್ಣ ರಾವ್

ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಸಮಿತಿ

ಅಧ್ಯಕ್ಷರು	: ಜಿ. ಕೃಷ್ಣ ಎನ್.ಆರ್. ಚಂದ್ರನ್ (2009)
ಕಾರ್ಯಾಧ್ಯಕ್ಷರು	: ಡಾ. ಜಿ.ಎಸ್. ಸತ್ಯನಾರಾಯಣ
ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರು	: ಟಿ. ಶ್ರೀನಿವಾಸ್
ಸಂಸ್ಥಾಪಕ ಗೌರವ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ	: ಎಂ. ನರಸಿಂಹ
ಸಹಾಯಕ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳು	: ಕೆ.ಎನ್. ಸೋಮಶೇಖರ್ ಎಚ್.ಎಸ್. ಕಪಿನಯ್ಯ
ಕೋಶಾಧ್ಯಕ್ಷರು	: ಕುಪ್ಪುರಾವ್ ಪಂತ್
ಆಂತರಿಕ ಲೆಕ್ಕ ಪರಿಶೋಧಕರು	: ಎಂ. ದತ್ತಾತ್ರಿ
ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಸಮಿತಿ ಸದಸ್ಯರು	: ಎಲ್. ವೆಂಕಟಪ್ಪ (ಸಂಸ್ಥಾಪಕರು) ಎನ್. ಸೂರ್ಯನಾರಾಯಣ ಡಾ॥ ನಾ. ಗೀತಾಚಾರ್ಯ ಟಿ.ಆರ್. ಸತ್ಯನಾರಾಯಣ ಪ್ರೊ. ಎಚ್.ಆರ್. ರಾಮಕೃಷ್ಣ ರಾವ್ ಡಾ. ಜಿ. ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ ಡಾ. ಎಸ್. ಅನಿಲ್‌ಕುಮಾರ್ ಟಿ.ಕೆ. ತಿಮ್ಮರಾಜಶೆಟ್ಟಿ ಶ್ರೀರಾಮೇಗೌಡ ಕೆ.ಎಲ್. ರಾಮಚಂದ್ರ ಸುಗುಣ ಎಸ್. ಚಂದ್ರ

ಕುವೆಂಪು ಹನುಮದ್ದರ್ಶನ

('ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನಂ' - ಒಂದು ಚಿತ್ರಣ)

ಡಾ. ಜಿ. ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ

ಉದಯಭಾನು ಕಲಾಸಂಘ (ರಿ.)
ಭಾಷೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಅಧ್ಯಯನಾಂಗ
ಉದಯಭಾನು ಉನ್ನತ ಅಧ್ಯಯನ ಕೇಂದ್ರ
ಗವಿಪುರ ಸಾಲು ಛತ್ರಗಳ ಎದುರು (ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಮಠ ಹಿಂಭಾಗ)
ಕೆಂಪೇಗೌಡನಗರ, ಬೆಂಗಳೂರು-೫೬೦ ೦೧೯.
ದೂರವಾಣಿ : ೦೮೦-೨೬೬೦೯೩೪೩, ಟೆಲಿಫ್ಯಾಕ್ಸ್ : ೦೮೦-೨೬೬೦೧೮೩೧
ಇ-ಅಂಚೆ : udayabhanu_1965@yahoo.co.in
Web:www.udayabhanu.org

KUVEMPU HANUMADDARSHANA
(A character of `Sriramayana Darshanam' of Kuvempu, National Poet)

by
Dr. G. Krishnappa
Mob.: 9972109209

Published by
Udayabhanu Kalasangha (Regd.)
ಉದಯಭಾನು ಕಲಾಸಂಘ (ರಿ.)
State Awardee Literary-Cultural - Social Service Organisation
Udayabhanu Centre for Advanced Studies
Opp. Gavipura Choultry Block
Ramakrishna Math Layout, Kempegowdanagar
Bengaluru-560 019
Tel : 080-26609343, Telefax : 080-26601831
E-mail: udayabhanu_1965@yahoo.co.in www.udayabhanu.org

First Edition : 2020
Pages : xxx + 188 = 218
Price : ₹ **250/-**
Copies : 1000
Size : Demy 1/8
Paper used : 80 gsm NS maplitho

ISBN : 978-81-946411-0-0

ಪ್ರಥಮ ಮುದ್ರಣ : ೨೦೨೦
ಪುಟಗಳು : xxx + ೧೮೮ = ೨೧೮
ಬೆಲೆ : ₹ **೨೫೦/-**
ಪ್ರತಿಗಳು : ೧೦೦೦
ಆಕಾರ : ಡೆಮ್ಮಿ ೧/೮
ಬಳಸಿದ ಕಾಗದ : ೮೦ ಜಿಎಸ್‌ಎಂ ಎನ್.ಎಸ್. ಮ್ಯಾಪ್‌ಲಿಥೋ

ಮುಖಪುಟ ಮತ್ತು ಇತರ ಚಿತ್ರಗಳ ವಿನ್ಯಾಸ : ಶ್ರೀ ಕೆ. ಚಂದ್ರನಾಥ ಆಚಾರ್ಯ

Printed by
Keerthi Printers
`OMKARA' # 240-F, 2nd `B' Main
2nd `D' Cross, 1st Phase, Girinagar
Bengaluru - 560 085
Ph.: 080-26722034 / 59

ಅರ್ಪಣ

ಮಾಗಡಿ ತಾ॥ ತಾವರೆಕೆರೆ ಹೋ॥ ಚೋಳನಾಯ್ಕನ
ಹಳ್ಳಿಯ ಪಕ್ಕದ ಗ್ರಾಮ ಮಾರೇನಹಳ್ಳಿಯ ನಮ್ಮ
ಮನೆದೇವರಾದ ಶ್ರೀ ಪ್ರಸನ್ನ ಆಂಜನೇಯಸ್ವಾಮಿಯ
ಪಾದಪದ್ಮಗಳಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿತ

– ಡಾ. ಜಿ. ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ

ಶ್ರೀ ಶ್ರೀ ಜಗದ್ಗುರು ರಾಮಾನುಜಾಚಾರ್ಯ ಮಹಾಸಂಸ್ಥಾನಂ
ಶ್ರೀ ಯದುಗಿರಿ ಯತಿರಾಜ ಮಠ
Sri Yadugi Yathiraja Mutt
(Moola Stanam : Tirunarayanapuram-Melukote-571 431
Founder Acharya : Sri Ramanujacharya

ಮಂಗಳಾಶಾಸನಮ್

ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದ ಧ್ಯಾನಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ 'ರಾಮಾಯಣ ಮಹಾಮೂಲರತ್ನ' ಎಂಬ ಅರ್ಥಗರ್ಭಿತ ಮಾತಿದೆ. ಕವಿ ಕೋಗಿಲೆ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಚಿಸಿದ ಆದಿಕಾವ್ಯ ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದ ಎಲ್ಲಾ ಪಾತ್ರಗಳು ವಿಶಿಷ್ಟ ರೀತಿಯದು. ಅವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಒಂದು ಹಾರದಂತೆ ಪೋಣಿಸಿದರೆ ನಾಯಕಮಣಿಯ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವವನೇ ಆಂಜನೇಯಸ್ವಾಮಿ. ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಕಾಂಡಗಳಲ್ಲೂ ವಿಶೇಷವಾದುದು ಸುಂದರಕಾಂಡ. ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಂತ ತುಳಸೀದಾಸರು ಹೇಳಿದಂತೆ ಇದು ಹನುಮಕಾಂಡವಾಗಬೇಕು. ಆದರೆ ಸುಂದರಕಾಂಡ ಆಗಿದ್ದು ಹನುಮಂತನಿಂದ. ಕಪಿಗೆ ಇನ್ನೊಂದು ಅರ್ಥ ಸುಂದರ ಎಂದು. ಕಿಷ್ಕಿಂಧಾಕಾಂಡದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ಮುಂದೆ ಬರುವ ಎಲ್ಲಾ ಕಾಂಡಗಳಲ್ಲಿ ಆಂಜನೇಯ ವೈಭವ ಅನನ್ಯವಾದುದು. ವೇದ ವೇದಾಂತ, ವ್ಯಾಕರಣ, ತರ್ಕ, ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯ, ಸಕಲಶಾಸ್ತ್ರ ಪಾರಂಗತ ಈ ಹನುಮಂತ, ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನಾಗಿ ಸದಾಚಾರ ಸಂಪನ್ನನಾಗಿ ಉತ್ತಮರಾಯಭಾರಿ ಎನಿಸಿದ. ಕೋಟ್ಯಾಂತರ ಭಕ್ತರ ಆರಾಧ್ಯದೈವವಾದ ಈ ಆಂಜನೇಯಸ್ವಾಮಿ ಶರೀರಬಲ, ಬುದ್ಧಿಬಲ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಬಲಗಳ ಅಪೂರ್ವಸಂಗಮ.

ನಮ್ಮ ಕರ್ನಾಟಕದ ಹೆಮ್ಮೆಯ ವೀರಪುತ್ರ ಹನುಮಂತ. ಇದು ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ ಭಾಗ್ಯ. ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಯನ್ನು ಹನುಮನ ನಾಡೆಂದೇ ಎಲ್ಲರೂ ಗುರುತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕಾರಣ ಹನುಮಂತ ನಮಗೆ ಮೊದಲು ದರ್ಶನ ಕೊಡುವುದು ಕಿಷ್ಕಿಂಧಾಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನು ಭೇಟಿಯಾಗುವ ಪ್ರಸಂಗ ಅದು.

ಪ್ರಕೃತ ರಾಷ್ಟ್ರಕವಿ ಕುವೆಂಪುರವರು ರಚಿಸಿರುವ 'ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ' ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಒಂದು ಮೇರುಕೃತಿ. ಇದರಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೧೨ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯಿಂದ ಹನುಮದರ್ಶನ ನಮಗೆ ದರ್ಶನವಾಗುತ್ತದೆ. ಡಾ. ಜಿ. ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ ತಮ್ಮ ಇಡೀ ಜೀವನವನ್ನು ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಮೀಸಲಾಗಿಟ್ಟು ಅವರ ಎಲ್ಲಾ ಕೃತಿಗಳನ್ನು

ಆಳವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿ ಇದೀಗ ಕುವೆಂಪು ಅವರ 'ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನಂ'ನಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವ ಹನುಮಂತನ ಅಪೂರ್ವ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಋಷ್ಯಮೂಕ ಪರ್ವತವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವ ರಾಮನ ಮಾತು, ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರ ಸಮಾಗಮ, ಆಂಜನೇಯಸ್ವಾಮಿಯ ಸಮುದ್ರಲಂಘನ, ಹಾಗೆ ಅನೇಕ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಇದೊಂದು ಅಮೂಲ್ಯ ಕೃತಿಯಾಗಲೆಂದು ಆಶಿಸುತ್ತೇನೆ. ಸಾಕೇತಪುರಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ದಿವ್ಯ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಮ ಸೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಣರ ಅಡಿದಾವರೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಭಾವಗಳಿಂದ ಕೈಮುಗಿದು ಕುಳಿತಿರುವ ಆಂಜನೇಯಸ್ವಾಮಿಯ ಭವ್ಯ ಭಕ್ತಿಭಾವ ನಮ್ಮ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಸದಾ ನೆಲೆಸಿ ಪ್ರಭು ರಾಮಚಂದ್ರನ ಅನುಗ್ರಹ ಎಲ್ಲರ ಮೇಲೆ ಸದಾ ಇರಲೆಂದು ಆಶಿಸುತ್ತೇನೆ. ಡಾ. ಜಿ. ಕೃಷ್ಣಪ್ಪನವರ ಈ 'ಕುವೆಂಪು ಹನುಮದ್ದರ್ಶನ' ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಹನುಮಂತನಂತೆಯೇ ಬೆಳಗಲೆಂದು ಆಶಿಸುತ್ತೇನೆ.

೨೨-೨-೨೦೨೦ ಇತಿ ಶಮ್ ರಾಮಾನುಜ ಪಾದುಕಾ ಸೇವಕ

ಯತಿರಾಜಃ

ಹನುಮದ್ದರ್ಶನದ ಚತುರ್ಮುಖ ಸೌಂದರ್ಯ

(ಆದಿವಾನರ ಪ್ರತಿಮಾಯಾತ್ರೆ, ಸಾಹಸಯಾತ್ರೆ, ಕಾವ್ಯಯಾತ್ರೆ, ಯೋಗಯಾತ್ರೆಗಳ ಚತುರ್ಮುಖ ಸೌಂದರ್ಯ)

ಆದಿಕವಿ ವಾಲ್ಮೀಕಿಗೂ ಮುನ್ನ ರಾಮಾಯಣವು ಮೌಖಿಕ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಚಾಲ್ತಿಯಲ್ಲಿದ್ದುದನ್ನು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಒಪ್ಪಿದ್ದಾರೆ. ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣಕ್ಕೂ ಮುಂಚೆಯೇ ಹನುಮದ್ರಾಮಾಯಣವು ರಚನೆಯಾಗಿತ್ತೆಂಬ ಪ್ರತೀತಿಯಿದೆ. ಇದರ ಪ್ರಕಾರ ಹನುಮಾನ್ ರಾಮಾಯಣವನ್ನು ರಚಿಸಿದ ಅನಾದಿಕವಿ! ತಾನು ಬರೆದ ರಾಮಾಯಣವನ್ನು ಓದಿದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಮ್ಲಾನವದನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡ ಹನುಮಾನ್ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ರಾಮಾಯಣವೇ ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿ, ಹನುಮದ್ರಾಮಾಯಣವನ್ನು ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಸಿ ನಾಶಪಡಿಸಿದ ನೆಂದು ಐತಿಹ್ಯವಿದೆ. ಹನುಮಂತನು ಕವಿಯೆಂಬುದು ನಮಗಿಲ್ಲಿ ಬಹುಮುಖ್ಯ. ಸೀತೆಗೆ ಉಂಗುರದ ಮೂಲಕ ರಾಮಾಯಣವನ್ನೂ, ರಾಮನಿಗೆ ಜಡೆಬಿಲ್ಲೆಯ ಮೂಲಕ ಸೀತಾಯಣವನ್ನೂ ಮೌಖಿಕ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಿದ ಮಹಾಕವಿ ಹನುಮಂತ! ಇದರ ಜಾಡನ್ನು ಹಿಡಿದ ಕುವೆಂಪು ಅವರು ಸಾಗರೋಲ್ಲಂಘನ ಮತ್ತು ಕನಕ ಲಂಕಾನ್ವೇಷಣಾ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡುವಾಗ ಅದು ಕಾವ್ಯ ಯಾತ್ರೆಯ ಲಘಿಮಾಕೌಶಲ ಮತ್ತು ಅನ್ವೇಷಣೆಯ ಸಾಹಸಕಾರ್ಯ ವಾಗುವಂತೆ ಅಭೇದಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲಿ 'ಹನುಮದ್ದರ್ಶನ'ದ ಕಾಣ್ಕೆಯನ್ನು ಮನಗಾಣಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಬೇಂದ್ರೆ ಕೃಷ್ಣಪ್ಪನವರೆಂದೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ನನ್ನ ಆಪ್ತಮಿತ್ರ ಡಾ. ಜಿ. ಕೃಷ್ಣಪ್ಪನವರು ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನಂ ಮಹಾಕಾವ್ಯದ ಮರು ಓದಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದ್ದು ಅದರ ಅನುಭವಾಮೃತ

ಧಾರೆಯನ್ನು ಆಗಾಗ್ಗೆ ನನ್ನೊಂದಿಗೆ ಫೋನಿನಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾ ನನಗೂ ರಸದೌತಣವನ್ನು ಉಣಬಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗಿರುವಾಗೊಮ್ಮೆ, ಹನುಮಂತನ ಸಾಗರೋಲ್ಲಂಘನ ಮತ್ತು ಕನಕಲಂಕಾನ್ವೇಷಣೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ನನ್ನೊಡನೆ ಮೈದುಂಬಿ, ಮನದುಂಬಿ ಮಾತನಾಡಿದರು: 'ಕುವೆಂಪು ಹನುಮದ್ದರ್ಶನ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಸಹೃದಯರೆಲ್ಲರಿಗೆ ಬೋಧೆಯಾಗುವಂತ ಸುಲಿದ ಬಾಳೆಯ ಹಣ್ಣಿನಂತೆ, ಸಿಗುರು ಕಳೆದ ಕಬ್ಬಿನಂತೆ ಇರುವ ಕಸ್ತೂರಿ ಕನ್ನಡದ ಗದ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದೇನೆ ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದರು. ನಾನು ಸಂತೋಷದಿಂದ "ಆಗಲಿ! ಬೇಗನೆ ಕೃತಿಯನ್ನ ತನ್ನಿ"– ಎಂದು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹದ ನುಡಿಗಳನ್ನಾಡಿದೆನು. ಕೆಲವೇ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಉದಯಭಾನು ಕಲಾಸಂಘದ ರೂವಾರಿ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ ಶ್ರೀ ಎಂ. ನರಸಿಂಹ ಅವರಿಂದ ಅಕ್ಷರ ಜೋಡಣೆ ಮಾಡಿದ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾದ ಬೈಂಡಿನೊಂದಿಗೆ 'ಕುವೆಂಪು ಹನುಮದ್ದರ್ಶನ ನನ್ನ ಕೈ ಸೇರಿತು ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಕಳೆದ ೫೫ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ವಿದ್ಯೆ, ಆರೋಗ್ಯ, ಸಾಹಿತ್ಯಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಉತ್ತಮ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಈ ಸಂಸ್ಥೆ ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಿದೆ. ಈ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪೋಷಕ ನಡೆ ಆದರ್ಶವಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಮುನ್ನುಡಿಯನ್ನು ಬರೆಯುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ನನಗೆ ವಹಿಸಿದರು. ಗೆಳೆಯನ ಈ ಸಾಹಸ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ನನ್ನ ನುಡಿ ತೋರಣವೂ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದು ನನಗೆ ಸಂತಸವನ್ನು ತಂದಿದೆ.

ಬೇಂದ್ರೆ ಕೃಷ್ಣಪ್ಪನವರ ಗದ್ಯನಿರೂಪಣೆ ಬರಿಯ ಅನುವಾದವಲ್ಲ! ಕವಿ ಕುವೆಂಪು ಕೈಗೊಂಡಿರುವ ರಸಯಾತ್ರೆಯ ಸಹಪ್ರಯಾಣಿಕನಾಗಿ, ತಾನು ಅನುಭವಿಸಿದ ದರ್ಶನ ದೀಪ್ತಿಯನ್ನು ಕನ್ನಡ ಸಹೃದಯರಿಗೆ ಉಣಬಡಿಸಬೇಕೆಂಬ ತುಡಿತವುಳ್ಳ 'ಶ್ರೀ ರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನಂ' ಮಹಾಕಾವ್ಯದ ನಾಡಿಮಿಡಿತವಾಗಿರುವ ಈ ಗದ್ಯ ನಿರೂಪಣೆಯು ಡಾ. ಎಲ್. ಬಸವರಾಜು ಅವರು ಪಂಪ–ರನ್ನರಿಗೆ ಕಲ್ಪಿಸಿದ 'ಬಸವರಾಜಮಾರ್ಗ'ದ ಪಥಗಾಮಿ ಆಗಿದೆ. ಇಡೀ 'ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನಂ' ಕೃತಿಗೆ ರನ್ನಗನ್ನಡಿ ಹಿಡಿಯುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಗೆಳೆಯನಿಗೆ ಅಭಿನಂದನೆಗಳು!

ಸಾಗರೋಲ್ಲಂಘನವು ಬರಿಯ ಸಮುದ್ರ ದಾಟುವ ರಾಮಾಯಣದ ಕಥಾಂಶವಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಉಳಿಯದಂತೆ ಕುವೆಂಪು ಎಚ್ಚರವಹಿಸಿ, ದರ್ಶನ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಅನಾವರಣ ಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ:

> "ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗಲಿ ನಿನ್ನ ಶರಧಿ ಲಂಘನಂ
> ಮಾನವಾತ್ಮದ ಮಹತ್ಸಾಧನೆಗೆ! ನಿನ್ನ ಈ
> ಸಾಹಸಂ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಲಿ ಯೋಗ ಮಹಿಮೆಯ
> ಉದಾತ್ತತೆಗೆ! ಬ್ರಹ್ಮ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದ ಅದ್ವೈತ

ಸಿದ್ಧಿಯಾ ಭೂಮಾನುಭೂತಿಯಾಗಲಿ ರಸದ
ಸಂಕೇತಂ ಈ ನಿನ್ನ ರುಂದ್ರರೂಪಂ"......

ಹನುಮದ್ವಿಕಾಸ ಪ್ರಸಂಗದಿಂದ ಆರಂಭಿಸಿ, ಸಾಗರೋಲ್ಲಂಘನ, ಕನಕಲಂಕಾನ್ವೇಷಣ, ಸೀತಾ ದರ್ಶನದವರೆಗಿನ ಸಾಹಸಯಾತ್ರೆಗೆ 'ಮಹಾಕಾವ್ಯಯಾತ್ರೆ'ಯೂ ಆಗುವಂತೆ ಕುವೆಂಪು ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕವಿಯು ಭುವನದ ಭಾಗ್ಯ! ಲೋಕದ ಜನರ ಆಶೋತ್ತರಗಳ ಪ್ರತೀಕ! ಜನಮಾನಸದ ತಪಸ್ಸಿನ ಫಲ! ಸೀತಾದರ್ಶನವೆಂಬ ಮಹಾಕಾವ್ಯ ಸದೃಶ ಸಿದ್ಧಿಗೆ ವಿನಮ್ರಭಾವ ಅತ್ಯಗತ್ಯ! "ವೀರ ನಾರಾಯಣನೇ ಕವಿ, ಲಿಪಿಕಾರ ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ"–ಎಂಬಂತಹ ಕೈಂಕರ್ಯತಾ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಕವಿಯಲ್ಲಿರಬೇಕು. ಸಾಗರೋಲ್ಲಂಘನಕ್ಕೆ ಮುನ್ನ ಹನುಮಂತ ನುಡಿಯುವ ಮಾತುಗಳಿವು:

"ರೂಪದಿಂದಲೂ ದೃಢತೆಯಿಂದಲೂ ಔನ್ನತ್ಯದಿಂದಲೂ ನಾನು ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಆತ್ಮಾಭಿಲಾಷೆಯ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವಾಗಿದ್ದೇನೆ. ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಆಕಾಂಕ್ಷೆ ಮೂರ್ತಿಗೊಂಡು ನಾನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ನಾನು ಧನ್ಯ! ನಾನು ಅಣು, ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಇಚ್ಛೆ, ಕೆಚ್ಚಿನಿಂದ ಈ ಮಹಾಮಹಿಮಾನ್ವಿತವಾದ ಗೋಪುರಮೂರ್ತಿ ಉದಿಸಿದೆ. ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯ ಸೃಷ್ಟಿ ನಾನು. ನಿಮ್ಮ ಸ್ತೋತ್ರ ನನ್ನನ್ನು ಸಂಪುಷ್ಟನನ್ನಾಗಿಸಿದೆ. ನಾನು ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟಿ, ದೇವಿಯನ್ನು ಹುಡುಕಿ ಹಿಂತಿರುಗುವವರೆಗೂ ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಮಾನಸಿಕ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಕಾಯುತ್ತಿರಿ! ಮರೆಯಬೇಡಿ! ನಿಮ್ಮ ಆತ್ಮಯೋಗವೇ ನನಗೆ ಶಕ್ತಿ!".....

ಹನುಮಂತನ ಲಂಘನಪೂರ್ವ ಶಿಖರಾರೋಹಣ, ವಿರಾಡ್‌ರೂಪ ದರ್ಶನ, ಆರಂಭಿಕ ಲಂಘನಗಳನ್ನು ಕವಿ ಕುವೆಂಪು ಕಾವ್ಯಯಾತ್ರೆಯ ಸಾಹಸಯಾನದ ಜೊತೆಗೆ ಸಮೀಕರಿಸಿ ಅಭೇದ ಕಲ್ಪನೆಯಿಂದ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆಂಬುದನ್ನಿಲ್ಲಿ ಮರೆಯಬಾರದು!

"ಕಾವ್ಯರಚನಾ ಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸುವ ಮೊದಲು ಕವಿಯು ಸ್ಫೂರ್ತಿಯ ಎತ್ತರಕ್ಕೇರುವವನು. ಅದರಂತೆ ವಜ್ರತನು ಆಂಜನೇಯನು ಹಾರುವಿಕೆಯ ಆಘಾತವನ್ನು ತಡೆದುಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲ ಮಹೇಂದ್ರಗಿರಿಯ ತಲೆಯಂತಿದ್ದ ಶಕುನಿಶಿಲೆಯನ್ನೇರಿದನು. ಜಂಗಮ ಪರ್ವತವು ಸ್ಥಾವರ ಪರ್ವತವನ್ನು ಹತ್ತುವಂತೆ ವಿರಾಡ್ರೂಪಿ ಆಂಜನೇಯನು ತಪ್ಪಲಿನಿಂದ ಶಿಖರಕ್ಕೇರುತ್ತಿರುವ ಭೀಮ ದೃಶ್ಯ ಕಪಿಧ್ವಜರಿಗೆ ಅಚ್ಚರಿಯ ನೋಟವಾಯಿತು"......

ಶರಧಿದರ್ಶನ, ನಕ್ಷತ್ರರಾತ್ರಿಯಾಕಾಶ ದರ್ಶನ, ಸೂರ್ಯೋದಯ ಸರ್ಯಾಸ್ತಗಳ ದರ್ಶನ, ಕೈಲಾಸ ಶಿಖರದ ಶಿವಪಾರ್ವತಿಯರ ದರ್ಶನ, ವರ್ಷ ಭೈರವನ ಸಿಡಿಲು ಮಿಂಚಿನ ರುದ್ರನರ್ತನದ ಸಹ್ಯಾದ್ರಿ ದರ್ಶನ, ಬುದ್ಧನ ಮಹಾತ್ಯಾಗದ ತಪಸ್ಸಿದ್ಧಿ

ದರ್ಶನ, ಯೇಸುವಿನ ಜನನ ಜೀವನ ಮರಣ ದರ್ಶನ, ಜನರ ದಿನದಿನದ ನಿತ್ಯ ಸಾಂಸಾರಿಕ ಜೀವನದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕಲುಷಿತವಾಗದ ಕೀರ್ತಿ ದರ್ಶನ – ಮುಂತಾದ ಸರ್ವದರ್ಶನ ಗಳಿಂದ ಮೂಡುವ ರಸಾನುಭವಕ್ಕೆ ಸಮನಾದುದು ಹನುಮಂತನ ವಿರಾಡ್ ರೂಪದರ್ಶನ!

"ನೆಂಟರನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರ ಕಳುಹಿಸಿ ಬರುವ ಮನೆಯವರಂತೆ ಹನುಮಂತನೂ ಕೂಡ ನೆಗೆದ – ಬಂಡೆ, ಗಿಡ, ಮರ, ಬಳ್ಳಿಗಳು ತುಸುದೂರ ಹಾರಿ, ಕವಿಕಲ್ಪನೆಯ ಜೊತೆ ಏರಲಾರದ ವಿಮರ್ಶಕನ ದರ್ಶನರಹಿತ ಜಾಣ್ಮೆಯಂತೆ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಉರುಳಿದವು. ರಸಾಸ್ವಾದಿ ಸಹೃದಯರಂತೆ ಕೆಲವು ಅವನನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಗಗನಯಾತ್ರಿಯಾದವು. ಹೂ ಬಿಟ್ಟ ಮರ ಬಳ್ಳಿಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತವಾದ ಅವನ ರೂಪವು ಬಾಣವೇಗದಿಂದ ಏರಿತು".....

ಮೇಲ್ಕಂಡ ಉಲ್ಲೇಖಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಹನುಮಂತನ ಸಾಹಸಯಾನವು ಕಾವ್ಯಸೃಷ್ಟಿಯ ಮಹಾಯಾನವೂ ಆಗುವಂತೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರು "ತಗುಳ್ಚಿ ಪೋಲಿಪ" ಪಂಪ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಾಗುತ್ತಿರುವ ಅರಿವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಬೇಂದ್ರೆ ಕೃಷ್ಣಪ್ಪನವರು ಬರಿಯ ಅನುವಾದ ಕಾರ್ಯನಿರತರಾಗದೆ, ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನಂ ಮಹಾಕಾವ್ಯದ 'ದರ್ಶನೀಕರಣ' ಸೃಜನಶೀಲ ಗದ್ಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆಂಬುದನ್ನಿಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಹನುಮದ್ದರ್ಶನವನ್ನು ೧೭ ಅಧ್ಯಾಯಗಳನ್ನಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿಕೊಂಡು, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಧ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಯಥೋಚಿತವಾದ ಮತ್ತು ಕವಿಪ್ರತಿಭೆಯ ರಸಗ್ರಹಣಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾದ ಉಪಶೀರ್ಷಿಕೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಬಗೆಯು 'ಬಸವರಾಜ ಮಾರ್ಗ'ದ ಸಮರ್ಥ ಮುಂದುವರಿಕೆಯಾಗಿದೆ.

ನಿಜ ಸಮುದ್ರಲಂಘನ ವಿಘ್ನಗಳು : ಕಾವ್ಯ ಸಮುದ್ರಲಂಘನ ವಿಘ್ನಗಳು

ಹನುಮಂತನು ಸಮುದ್ರಲಂಘನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕೆಲವೊಂದು ವಿಘ್ನಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸುತ್ತಾನೆ. (೧) ಕಡಲ ಕಾವಲುಗಾರ್ತಿ, ಛಾಯಗ್ರಾಹಿ ಸಿಂಹಿಕೆ (೨) ಮಿತ್ರವೇಷಿ ಕೃತ್ರಿಮ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಪದ್ಮಲಂಕೆ–ಕುವೆಂಪು ಅವರು ಇವೆರಡನ್ನೂ ದರ್ಶನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪರಿಭಾವಿಸುತ್ತಾ ಕಾವ್ಯಯಾತ್ರೆಯ ರಸವಿಘ್ನಗಳ ಅರ್ಥಸ್ಫುರಣೆಯಾಗುವಂತೆ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದನ್ನು ಬೇಂದ್ರೆ ಕೃಷ್ಣಪ್ಪನವರು ಹೃದ್ಯವಾಗಿ, ಗದ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ, ನಾನಿಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ವಾಣಿಯನ್ನೆ ಬಳಸಿದ್ದೇನೆ.

> **"ಮಹದ್ ವ್ಯಕ್ತಿ ಸನ್ನಿಧಿಯೊ? ಮಹತ್ ಕಾವ್ಯ ಪರಿಚಯವೊ?**
> **ಮಹಾರುದ್ರವೀಣಾ ಮಹದ್‌ಗಾನದನುಭವವೊ?**

ಮಹಾವಾನರನ ವನಧಿ ಲಂಘನವೊ? ಭೇದಮೇಂ?
ಪುನರ್ ಜನ್ಮವೈಸಲೆ ರಸಸ್ನಾತ ಚೇತನಕೆ!" *-(೨.೧೧-೪೪ ರಿಂದ ೪೭)*

ಕುವೆಂಪು ಅವರು ಹನುಮನ ಸಮುದ್ರಲಂಘನವನ್ನು ಓದುಗರು ಎಲ್ಲಿ ಕಥೆಯ ಕೋಲಾಹಲವೆಂದು ತಿಳಿಯುವರೋ ಎಂಬ ಶಂಕೆಯಿಂದ, ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಹನುಮನ ಲಂಘನಯಾತ್ರೆಯು ಕಾವ್ಯಯಾತ್ರೆಯೂ ಹೌದು ಎಂಬುದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸುತ್ತಾರೆ. 'ಸಮುದ್ರಲಂಘನ'ದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕಥಾಂತರ್ಗತವಾದ (೧) ಮೈನಾಕ ಪರ್ವತದ ಆತಿಥ್ಯದ ಆಹ್ವಾನ (೨) ಛಾಯಾಗ್ರಾಹಿ ಸಿಂಹಿಕೆಯ ಆಕರ್ಷಣೆಯ ಸೆಳೆತ (೩) ಕೃತ್ರಿಮ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಪದ್ಮಲಂಕೆಯ ಮೋಹಾಕರ್ಷಣೆಗಳನ್ನು ಮೀರಿ ನಿಲ್ಲುವ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಕವಿಯ ಕರ್ತವ್ಯನಿರತ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಮತ್ತು ಬದಲಾಗದ ತತ್ವನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಕುವೆಂಪು ದರ್ಶಿಸಿದ್ದಾರೆ:

"ಭೀಮ ರಮಣೀಯತೆಯ
ಆ ನಭಸ್ಸಾಗರ ಕ್ಷೋಭಿ ಯಾತ್ರೈದಿರೆ
ದೇಶಮಂ ಪಿಂಡುತೆ, ಕಿಮುಳ್ಚುತೆ ಕಾಲಮಂ
ಕಂಡನೊಂದಾಶ್ಚರ್ಯಮಂ" *-(೨.೧೧-೧೮೮ ರಿಂದ ೧೯೧)*

ಹನುಮನ ಮಹಾಕಾವ್ಯ ಸದೃಶ ಯಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಬಹುಮುಖ್ಯವಾದ ಸಾಲುಗಳಿವು! ಕವಿಯೊಬ್ಬನ ದೇಶ ಕಾಲ ನಿರ್ವಹಣೆಯನ್ನು ಮೇಲ್ಕಂಡ ನಿರೂಪಣೆಯಲ್ಲಿ ತಪ್ಪದೆ ಗಮನಿಸಬೇಕು.

ಕವಿಗೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ದೇಶ ಕಾಲ ಮುಖ್ಯ ಗುರಿಯಲ್ಲ! ಎಲ್ಲ ದೇಶದ, ಎಲ್ಲ ಕಾಲದ ತಾತ್ವಿಕತೆಯನ್ನು ಶೋಧಿಸುತ್ತಾ ಸಾಗುವ ಕವಿಯ ಚೇತನಕ್ಕೆ ದೇಶದ ಸರಹದ್ದುಗಳಿಲ್ಲ ಹಾಗೂ ಕಾಲದ ಚೌಕಟ್ಟುಗಳು ಇಲ್ಲ! ಭೀಮರಮಣೀಯತೆಯಿಂದ ಗಗನ ಸಾಗರವನ್ನು ಕ್ಷೋಭೆಗೊಳಿಸುತ್ತಾ ಹಾರುತ್ತಿರುವ ಹನುಮನು ದೇಶ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವನ್ನು ಹಿಂಡುತ್ತಾ ಮತ್ತು ಕಾಲ ವಿಸ್ತಾರವನ್ನು ಕಿವುಚುತ್ತಾ ತನ್ನ ಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಒಂದು ಅದ್ಭುತವನ್ನು ಕಂಡನು:

ಮೈನಾಕ ಪರ್ವತದ ಆತಿಥ್ಯದ ಆಹ್ವಾನ

ಸಾಗರಮಧ್ಯೆ ತಲೆಯೆತ್ತಿದ ಮೈನಾಕ ಪರ್ವತನು ಹನುಮನಿಗೆ ಕೈ ಮುಗಿದು, ತನ್ನ ಆತಿಥ್ಯ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಪಡೆದು, ನಂತರ ದೂರ ಗುರಿಯನ್ನು, ಸಂಕಟಾನ್ವಿತ ದಾರಿಯನ್ನು ಕ್ರಮಿಸಬೇಕೆಂದು ಕೋರುತ್ತಾನೆ:

"ನನ್ನಾತಿಥ್ಯಮಂ ಕೊಂಡು, ನನಗೆ ಕೃಪೆ ಮಾಡಿ,
ಮೇಣ್ ಹಸಿವು ನೀರಳ್ಕೆಯಂ ದಣಿವಾರೆ ಕಳೆದು

ಮುಂಬರಿವುದು ಒಳಿತಯ್ಯ, ಗುರಿ ದೂರಮಿದೆ ;
ದಾರಿಯೊ ಮಹಾ ಸಂಕಟಾನ್ವಿತಂ"...... —(೨.೧೧-೯೮ ರಿಂದ ೨೦೧)

ಕಾವ್ಯಯಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತನಾದ ರಸಋಷಿಗೆ ಹಸಿವು, ನೀರಡಿಕೆ, ದಣಿವು ಎಂಬುದಿಲ್ಲ. ಕಾವ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಆವೇಶದಲ್ಲಿ ಕರ್ತವ್ಯನಿರತ ಪ್ರತಿಭೆಗೆ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಎಂಬುದಿಲ್ಲ. ಕವಿ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಅವಿಶ್ರಾಂತ ಕರ್ತವ್ಯಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಿರುವ ಈ ಸಾಲುಗಳು ಹನುಮನ ಲಂಘನ ಪ್ರತಿಭೆಗೂ ಸಲ್ಲುತ್ತವೆ, ಮೈನಾಕನ ಪ್ರೀತಿಯ ಆತಿಥ್ಯದ ಆಹ್ವಾನವನ್ನು ದೃಢಭಾವದಿಂದ ನಿರಾಕರಿಸುವ ಹನುಮನು ತಾನು ತಲುಪುವ ಗುರಿ ಮತ್ತು ಸಂಕಟಾನ್ವಿತವಾದ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನೆಟ್ಟು ಅವಿಶ್ರಾಂತ ಬಗೆಯಿಂದ ಮುಂದೆ ಸಾಗುತ್ತಾ, ಆ ಶೈಲ ಬಂಧುವನ್ನು ಬೀಳ್ಕೊಟ್ಟು ಹಾರುತ್ತಾನೆ.

ಛಾಯಾಗ್ರಾಹಿ ಸಿಂಹಿಕೆಯ ಆಕರ್ಷಣೆಯ ಸೆಳೆತ

ರಾವಣನು ಕಡಲ ಕಾವಲುಗಾರ್ತಿಯನ್ನಾಗಿ ಛಾಯಾಗ್ರಾಹಿಯಾದ ಸಿಂಹಿಕೆಯನ್ನು ನೇಮಿಸಿರುತ್ತಾನೆ. ಈಕೆ ನೆರಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಆಕರ್ಷಿಸಿ, ಮೂಲ ವಸ್ತುವನ್ನು ಸೆಳೆಯಬಲ್ಲ ಕಡಲರಕ್ಕಸಿ. ಹನುಮನ ನೆರಳನ್ನು ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಕಂಡು, ಅದನ್ನೇ ದಾರವನ್ನಾಗಿ ಹಿಡಿದು, ಬಾನಾಡಿಯಾಗಿದ್ದ ಗಾಳಿಪಟದಂತೆ ಹಾರುತ್ತಿದ್ದ ಹನುಮನನ್ನು ತನ್ನೆಡೆಗೆ ಸೆಳೆಯುತ್ತಾಳೆ. ಇದೊಂದು ಅದ್ಭುತ ರೂಪಕ! ಕವಿಯಾದವನು ಕಾವ್ಯಯಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಜೀವನ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟಬಲ್ಲ ಪ್ರತಿಭಾಶಾಲಿಯೇ! ಆದರೆ ಬರಿಯ ಛಾಯಾಗ್ರಹಣದ ಸಂವಿಧಾನಕ್ಕೆ ತನ್ನನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಾರದು. ಸಾಹಿತ್ಯವು ಬದುಕಿನ ನೆರಳು ಮಾತ್ರವಾಗದೆ, ಬದುಕಿನ ಆಳ ಅಗಲಗಳನ್ನು ದರ್ಶಿಸುವ ಪ್ರತಿಭೆಯಾಗಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಆಗಬೇಕಾದರೆ ಛಾಯಾಗ್ರಾಹಿ ಸಿಂಹಿಕೆಯ ಆಕರ್ಷಣೆಯ ಸೆಳೆತಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗದೆ, ಅದನ್ನು ಭಂಗಿಸಿ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಲಂಘಿಸಬೇಕು. ಸಿಂಹಿಕೆಯ ಸೋಲು ಮತ್ತು ಹನುಮನ ಗೆಲುವಿನಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರು ಕಾವ್ಯಯಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಎದುರಾಗುವ ರಸವಿಘ್ನಗಳ ವಿಜಯದ ದರ್ಶನವನ್ನು ಮನಗಾಣಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಕೃತ್ರಿಮ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಪದ್ಮಲಂಕೆಯ ಮೋಹದಾಕರ್ಷಣೆ

ಪಿಕಾಸೋ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಕಲೆಯು ಸುಂದರವಾದ ಸುಳ್ಳು! ಆದರೆ ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ಕೃತ್ರಿಮತೆಯಿಲ್ಲ! ಕೃತ್ರಿಮ ಎಂದರೆ ಕೃತಕ ಅಥವಾ ಮೋಸಗಾರಿಕೆ ಎಂದರ್ಥ! ಕವಿ ಅಥವಾ ಕಲಾವಿದ ಕೃತ್ರಿಮತೆಯ ಅಡಿಯಾಳಾಗಬಾರದು. ಸಾಗರೋಲ್ಲಂಘನದ ಸಾಹಸ ಯಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಾಗಿದ್ದ ಹನುಮಂತನಿಗೆ ಮಧುರ ಸಂಗೀತ ಕೇಳಿಸುವುದು. ಅದು ಅವನಿಗೆ ಉಯ್ಯಾಲೆಯ ತೊಟ್ಟಿಲಲ್ಲಿಟ್ಟು ಜೋಗುಳ ಹಾಡಿ ತೂಗುತ್ತಿರುವಂತಿತ್ತು.

ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಜೋಂಪು ಹತ್ತಿತು. ಗೇಯದ ಸುಖಾನುಭವಕ್ಕೆ ಕಣ್ಣುರೆಪ್ಪೆಗಳು ಅರೆಮುಚ್ಚಿದವು :

ಜೋಂಪಿಸಿತು ಮನಂ. ಜೋಲ್ದೊಡಲ್
ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಗರಿಹಗುರಮಾಯ್ತು. ಕಣ್ಮಲರ್
ಗೇಯದ ಸುಖಾನುಭವಕೆ ಅರೆ ಮುಚ್ಚಿದುದು:
ಕನಸೊ ನನಸೊ? ಕಂಡುದು ಕೆಳಗೆ ಕಡಲೆದೆಯ
ಮೇಲೊಂದು ಹೊನ್ನಿನ ಚೆಲುವ ತಾವರೆಯ ದೀವಿ.
ಸೊಡರುರಿಯ ಮಿಳ್ತು ಸೊಬಗಿಂಗೆ ಎರಗಿ ಸೀಯುವ
ಪತಂಗದೋಲ್ ಒಯ್ಯನಿಳಿದಿರೆ ಮಹಾಮತಿ ಅಲ್ಪಮತಿಯಂತೆ *–(೨.೧೧–೩೩೬ ರಿಂದ ೩೪೨)*

ಆಗ ಹನುಮಂತನ ಅಂತಃಸಾಕ್ಷಿಯಂತೆ ಅಶರೀರವಾಣಿಯೊಂದು ಕೇಳುವುದು :

ಹೇ ಹನುಮಂತ ದೇವ! ನಿನಗೇತಕೀ ಮೋಹಂ,
ತಮಂ, ನಿದ್ರೆ? ಬಲಕೆ ಸೋಲದ ಕಲಿಗಳಂ
ಕಲೆಯ ಬಲೆಯೊಡ್ಡಿ ಕೊಲ್ವ ಕೃತ್ರಿಮವಲಾ ಈ ಪದ್ಮಲಂಕೆ!
ಕೇಳ್, ಇಂದ್ರಿಯ ಸುಖಕೆ ಇಂದ್ರನಂದನದವೋಲ್ ಇದಂ,
ಪದ್ಮಲಂಕೆಯ ಪೆಸರ ಛದ್ಮನೆಯ ಸದ್ಮಮಂ
ಒಡ್ಡಿರುವನ್. ಇಂದ್ರಜಿತು, ರಾವಣಸುತಂ,
ಮಹಾಮಾಯಾವಿ, ಮೇಧಾವಿ, ಮೇಘನಾದಂ,
ಯೋಗಿ ನೀನಾದೊಡಂ ಭೋಗ ಭೋಗಿಯಪ್ಪುಗೆಯಿಂದೆ
ಮುಕ್ತನಪ್ಪುದು ಕಷ್ಟ ಸಾಧ್ಯಮಲಾ!...... *–(೨.೧೧–೩೪೩ ರಿಂದ ೩೫೨)*

ಅಶರೀರವಾಣಿಯು ಇದು ಸಿಂಹಿಕೆಗಿಂತಲೂ ಕಠಿಣ ಶತ್ರು. ಏಕೆಂದರೆ ಇದು ಮಿತ್ರವೇಷಿ, ಇಂದ್ರಿಯ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸಾಹಸದ ಸೋಗು ಆತ್ಮಪತನಕ್ಕೆ ನೆರವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ತನ್ನ ದೌರ್ಬಲ್ಯದಿಂದ ಓಡಿ ಪಾರಾಗುವಂತೆ ಬೇಗನೆ ನಡೆ, ಓಡು! –ಎಂದು ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತದೆ. ಗಗನವಾಣಿಯಂತೆ ತನಗೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದ ಸೂರ್ಯದೇವನ ಆಣತಿಗೆ ತಲೆಬಾಗಿ, ತಮಸ್ಸಿನಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಿ, ಮಾಯೆಯನ್ನು ಒದೆದು ಪುಟನೆಗೆವ ಚೆಂಡಿನಂತೆ, ತನ್ನ ಗುರಿಯತ್ತ ಮನವಿಟ್ಟು ಬಾನಿಗೆ ಚಿಮ್ಮಿ ಮುಂದುವರಿದನು.

ದಶಶಿರ ಕನಕಲಕ್ಷ್ಮಿ > ದಶಾನನ ಪ್ರತಿಭಾಸಿದ್ಧಿ

ಕನಕಲಂಕೆಯ ಸಂರಕ್ಷಕಿಯಾದ ದಶಶಿರ ಕನಕಲಕ್ಷ್ಮಿ ಲಂಕಿಣಿಯನ್ನು ಆಂಜನೇಯನು ಗೆದ್ದು ಮುಂದುವರೆಯುವ ಪ್ರಸಂಗವು ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಂದ ಪ್ರತಿಮಾತ್ಮಕ ನಿರೂಪಣೆಯಾಗಿ ಬಂದಿದೆ. ಸೂಕ್ಷ್ಮಮತಿಯಾದ ಆಂಜನೇಯನು ಬೃಹತ್‌ದ್ವಾರದ ಶಿಲ್ಪಕೃತಿಯನ್ನು

ಗಮನವಿಟ್ಟು ಸಮೀಕ್ಷಿಸುವನು. ಹಾವು ಬಾಯಿ ತೆರೆದಂತೆ ಕೋಟೆಯ ಬಾಯಿಯಿತ್ತು. ನಿರ್ಜನ ದೇಶದ, ನೀರವ ಕಾಲದ, ರಕ್ಷಣಾ ರಾಹಿತ್ಯದ, ಕೋಟೆಯ ಬೃಹತ್ ದ್ವಾರ ಅಪಾಯರಮ್ಯವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು. ಅದರ ಅದ್ಭುತ ನಿರ್ಮಾಣ ಕೌಶಲ್ಯಕ್ಕೆ ಬೆರಗಾದ ಆಂಜನೇಯನು ಎಚ್ಚರದಿಂದ ಹೆಜ್ಜೆಯ ಮೇಲೆ ಹೆಜ್ಜೆಯಿಟ್ಟು ಬಾಗಿಲಿಲ್ಲದ ಬರಿಬಾಯಿಯ ಬಳಿನಿಂತು, ಮೈಯೆಲ್ಲ ಕಣ್ಣಾಗಿ ಕಿವಿಯಾಗಿ ನೋಡುತ್ತ ಆಲಿಸುತ್ತ ಮುಂದುವರಿದನು. ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಕಪಟಯಂತ್ರದಿಂದ ಹೊರ ಹೊಮ್ಮಿದ ಸುಂಟರಗಾಳಿ ಜೋರಾಗಿ ಬೀಸಿತು. ಯಾವುದೋ ಅದೃಶ್ಯರೂಪದ ಚೇಷ್ಟೆಗಳಿಗೆ ಸಂಶಯ ಉಂಟಾದರೂ, ತುಂಬಾ ಎಚ್ಚರದಿಂದ ಕನಕಲಂಕೆಯ ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲು ದಾಟಲು ಕಾಲಿಟ್ಟನು. ಅಯ್ಯೋ! ಕಾಲಿಟ್ಟುದೇ ತಡ ಕವಣೆಯಿಂದ ಕಲ್ಲು ಸಿಡಿಯುವಂತೆ ಅವನ ಗಟ್ಟಿದೇಹವು ಬಿಲ್ಲೆಸತದ ದೂರಕ್ಕೆ ಸಿಡಿದು ಬಿದ್ದಿತು. ಈ ಅನಿರೀಕ್ಷಿತ ಎಸೆತದ ಏಟಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯಚಕಿತನಾದ ಆಂಜನೇಯನು ದೃಢಚಿತ್ತದಿಂದ ಯೌಗಿಕ ಪರಾಕ್ರಮಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಆತ್ಮಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸಿಕೊಂಡು ವಜ್ರಕಾಯನಾಗಿ ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ದ್ವಾರಯಂತ್ರದ ಶಕ್ತಿ ಉಡುಗಿತು. ಚಕ್ರದ ಹಲ್ಲುಗಳು ಮುರಿದವು. ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಅದೃಶ್ಯದಿಂದೊಗೆದ ದೃಶ್ಯರೂಪೊಂದು ಮುಂದೆ ಕಾಣಿಸಿತು. ಕನಕಲಂಕೆಯ ದಶಶಿರಲಕ್ಷ್ಮಿ ಲಂಕಿಣಿಯು ಆಂಜನೇಯನ ಕಣ್ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲುವಳು. ಲಂಕಿಣಿ ಮತ್ತು ಆಂಜನೇಯ ಮಧ್ಯೆ ಸಂವಾದವಾಗುವುದು. ಕಡೆಗೆ ಲಂಕಿಣಿಯು ತನ್ನ ಶೂಲವನ್ನು ಆಂಜನೇಯನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸುವಳು. ವಜ್ರಕಾಯದ ಹನುಮಂತನು ತನ್ನ ವಜ್ರಮುಷ್ಟಿಯಿಂದ ಶೂಲಭಂಗ ಮಾಡುವನು. ಅಪ್ರತಿಮವಾದ ಆ ಶೂಲವು ಧರ್ಮದ ಮುಂದೆ ತಲೆಬಾಗುವಂತೆ ಡೊಂಕಾಗಿ ಬಗ್ಗುವುದು :

ಲಂಕಿಣಿ : ತಪ್ಪಿದೆನ್, ನಿಲ್, ನಿಲ್, ಮಹಾವೀರ ನಿಲ್!
ಸೋಲೊಪ್ಪಿದೆನ್! ನಿನಗೆ ವಶಳಾದೆನಿದೊ!
ಮುರಿಯದಿರೊ ಶೂಲಮನ್, ಮುಂದೆ ನಿನ್ನರ್ಗೆ
ಧರ್ಮಾನುಕೂಲಮನ್!

ಆಂಜನೇಯ : ಭದ್ರೆ, ಪೆಣ್ ನಿನಗೆ ನೋವಾಯ್ತು! ಮನ್ನಿಸೆನ್ನ
ಒರಟುತನಮಂ! ಬೇರೆ ಬಟ್ಟೆಯಂ ಕಾಣದೆ ಇಂತು
ಎಸಗಿದೆನ್!

ಹೀಗೆ, ಕನಕಲಕ್ಷ್ಮಿ ಲಂಕಿಣಿ ಮತ್ತು ಆಂಜನೇಯರ ಸಂಭಾಷಣೆಯು ಅಣ್ಣ ತಂಗಿಯ ಮಾತುಕತೆಯಂತೆ ಮುಂದುವರೆದು, ಹೇಳುವ ಲಂಕಿಣಿಯ ನುಡಿಗಳಿವು :

"ನಿನ್ನ ಸಂತೈಕೆಯಿಂ ಬೇಯುತಿಹುದೆನ್ನುಸಿರ್!
ಒರ್ಕಡೆಗೆ ನಿನ್ನಳಲ್; ನನ್ನದಿರ್ಕಡೆಗೆ, ಸೀತಾನ್ವೇಷಣಂ ನಿನಗೆ;

ನನಗದಂ ಕೂಡಿ, ಲಂಕಾಕ್ಷೇಮ ಚಿಂತನಂ
ನಿನಗೆ ಸೀತಾರಾಮ ಸಂಘಟನ ಚಿಂತನಂ
ನನಗದಂ ಬೆರಸು, ಲಂಕೇಶನಾತ್ಮೋದ್ಧಾರ ಚಿಂತನಂ"........ *–(೨.೧೨–೨೮೯ ರಿಂದ ೨೯೦)*

ಈ ಸಂವಾದ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ದಶಶಿರಲಕ್ಷ್ಮಿ ಲಂಕಿಣಿಯು ಆಂಜನೇಯನ ಏಕಾಗ್ರತೆ, ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ದ್ವಿಧಾಭಾವ ಸಂಘರ್ಷ, ಉಭಯವೈರುಧ್ಯಗಳನ್ನು ನಿವೇದನೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ಕಲೆಯ ನೆಲೆ, ಚೆಲುವಿನ ನೆಲೆ ಈ ಕನಕಲಂಕೆಯೆಂದು ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳಿ, ಲಂಕೆಗೆ ಯಾವುದೇ ಕೇಡನ್ನುಂಟುಮಾಡದಂತೆ ಕೋರುತ್ತಾಳೆ :

ನೀಂ ಸಮರ್ಥನೆ ವಲಂ. ಮುನಿದರೀ ಲಂಕೆಯಂ
ಸುಟ್ಟುರುಹಿ ಕಡಲೊಳ್ ಅಳ್ದುವ ಬಲ್ಮೆ ನಿನ್ನೊಳ್ ಇಹುದಯ್!
ಬೇಡಿದಪೆನ್ ಅದರಿಂದೆ; ತಾನ ಎನಿತು ಕೆರಳುವ ಕತಂ
ನಿನಗೊದಗಿದೊಡಂ ಎನಗೆ ಕೇಡೆಸಗದಿರ್, ಪೂಜ್ಯ!
ಕಲೆಯ ಬಲೆ; ಚೆಲ್ವು ನಲೆ ಈ ಲಂಕೆ; – ಪಾಪದಿಂ
ಪ್ರಾಚೀನ ಶಾಪದಿಂ, ಮೇಣ್ ಧರ್ಮ ಕೋಪದಿಂ
ವಿಘ್ನಕೆ ಈಡಾಗುವುದನ್ ಅರಿತಳೆಂ; ಈ ನನ್ನ
ಕಾಲ ಶೂಲೋಪಮಂ ಕಾಲಾಯಸಾಯುಧಂ
ಕೊಂಕಿದುದೆ ದಲ್ ತೋರ್ವೆರಳ್! ತೆರಳ್, ನಿನಗಕ್ಕೆ ಗೆಲ್! *–(೨.೧೨–೩೦೨ ರಿಂದ ೩೧೦)*

ಹೀಗೆ, ಲಂಕಿಣಿಯ ಶುಭ ಹಾರೈಕೆಗಳನ್ನು ಪಡೆದು ಸಾಗುವ ಆಂಜನೇಯನು ಮುಂದೆ ಅಶೋಕವನ ವಿಧ್ವಂಸಕತೆ ಮತ್ತು ಲಂಕಾದಹನ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗದೆ, ಲಂಕಿಣಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಮಾತನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಂತೆ ಕುವೆಂಪು ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ, ಲಂಕಿಣಿ ಮತ್ತು ಆಂಜನೇಯರ ಸಂಭಾಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಸೀತಾರಾಮ ಸಂಘಟನೆಯ ಜೊತೆ ರಾವಣನ ಆತ್ಮೋದ್ಧಾರ ಚಿಂತನೆ – ಏಕಾಗ್ರತಾಭಾವದ ಸಿದ್ಧಿ ದ್ವಿಧಾಭಾವ ಸಂಘರ್ಷ, ಉಭಯ ವೈರುಧ್ಯಭಾವ ನಿರೂಪಣೆಯ ಸುವಿಚಾರಗಳಿದ್ದು ಇವೆಲ್ಲಾ ಕಾವ್ಯಯಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತನಾದ ಕವಿಯ ವಿವಿಧಭಾವ ಸಂಘರ್ಷದ ಸೂಚನೆಯೂ ಆಗಿದೆ. ಜೊತೆಗೆ ಕನಕಲಂಕೆಯ ದಶಶಿರಲಕ್ಷ್ಮಿ ಲಂಕಿಣಿ ಕಲೆಯ ಬಲೆ, ಚೆಲುವಿನ ನೆಲೆ, ಧರ್ಮ ಭೀರು – ಇಂಥವಳು ಆಂಜನೇಯನಿಗೆ ಕೈವಶ ಆಗುವ ಪರಿಯಲ್ಲಿ ಕಲಾಸುಂದರಿಯ ಒಲವನ್ನು ಪಡೆದ ಕವಿಯ ದೃಢಚಿತ್ತ ಮತ್ತು ಹತ್ತು ಮುಖಗಳ ಪ್ರತಿಭಾ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು.

ಕನಕಲಂಕಾನ್ವೇಷಣಂ : ಕಲಾನ್ವೇಷಣೆಯ ದರ್ಶನ ಸಿದ್ಧಿ

ಕಾವ್ಯಯಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದೆ ಕವಿ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಸಾಹಸ, ನಿರಂತರ ಅನ್ವೇಷಣೆ,

ವಿವಿಧ ರೂಪಧಾರಣೆ, ದರ್ಶನ ಸಿದ್ಧಿಯ ಪ್ರತಿಮಾ ವಿಧಾನದಂತೆ– ಕನಕಲಂಕಾನ್ವೇಷಣಂ– ಮೂಡಿಬಂದಿದೆ.

ಸುಪ್ತಚಿತ್ತದ ಗುಪ್ತತಿಮಿರದ ಸೆರೆಯ ಚೈತ್ಯ ಸಂಪ್ರಜ್ಞೆಯಂ
ಪುಡುಕಿ ಕಂಡು ಐತರಲ್ ಕಳುಹುವ ಅಧ್ಯಾತ್ಮದೋಲ್
ಶ್ರೀರಾಮನಟ್ಟಿದ ಆ ಸುಗ್ರೀವ ದೂತೋತ್ತಮಂ
ಪೊಕ್ಕನ್ ಐಸಲೆ ಲಂಕೆಯಂ! ದರ್ಶನಂದೋರೆಮಗೆ,
ಓ ವಾಙ್ಮಯಿಯ, ನಿತ್ಯಸತ್ಯಂ ನಿಕ್ವಣಿಸುವೋಲ್
ವಚಸ್ ತಂತ್ರಿ ಕವಿಯ ಚಿದ್ಯಂತ್ರಸಮ ಹೃದ್ವೀಣೆಯಿಂ! *–(೩.೧–೬ ರಿಂದ ೧೨)*

ಸುಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ನಿರಂಹಕಾರ ಶಿಖರವಾದ ಆಂಜನೇಯನು (=ಅಹಂಕೃತಿಯಳಿಯೆ ಸಾಧನೆಯ ಶಿಖರದಲ್ಲಿ) ಸೀತೆಯನ್ನು ಹುಡುಕಲು ವಿವಿಧರೂಪಧಾರಣೆ ಮಾಡುವ ಪ್ರಸಂಗವಿದೆ.

"ಸುಳಿ ಸುಳಿದನ್ ಇಚ್ಛಾರೂಪಿ ಸೌಧದಿಂ ಸೌಧಕ್ಕೆ ಗಾಳಿಯೋಲ್, ಕಂಪಿನೋಲ್, ನೆಳಲವೋಲ್, ಕನಸಿನೋಲ್, ಸಸಿಗದಿರವೋಲ್, ನಿಶಿಯ ನಿಟ್ಟುಸಿರಿನೋಲ್" (೧೦೬–೧೦೯) ಕವಿಯು ಏಕವ್ಯಕ್ತಿ. ಆದರೆ ಕವಿ ಪ್ರತಿಭೆಯು ಅನೇಕಾಂತವಾದುದು! ಎಂಬ ಸತ್ಯವನ್ನು ಆಂಜನೇಯನ ವಿವಿಧರೂಪ ಧಾರಣೆಯ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಧೂಮರೂಪು, ಓಂಕಾರದ ಶುಭರೂಪು, ಅಣುರೂಪು, ನಾನಾವಿಧ ರೂಪು ಧರಿಸಿ ಸೀತಾನ್ವೇಷಣಾ ಕಾರ್ಯಮಗ್ನನಾಗುವ ಮಾರುತಿಯ ತೊಳಲಾಟ – ಹುಟುಕಾಟಗಳು ಕವಿ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಮನಃಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲೂ ಇರುತ್ತವೆ. ಕವಿ ಪುತಿನ ಅವರು ಕವಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಕುರಿತು "ಭವಿ ನಾ, ತಾಪಸಿ ನಾನು, ಕವಿ ನಾ, ಕಿಂಕರ ನಾನು, ನಾ ನಾ ಇದಕಿತಿಯೇನಿದೆ? ಮಿತಿಯೇನಿದೆ ದನಿಯೇ?" ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಆಂಜನೇಯನ ವಿವಿಧ ರೂಪಧಾರಣೆಯಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಕವಿ ಮನೋಧರ್ಮವನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಇಲ್ಲಿ ಹನುಮಂತನ ಸಾಹಸಯಾತ್ರೆಯ ಅಥವಾ ಕಾವ್ಯ ಯಾತ್ರೆಯ ಅಂತಿಮ ಗುರಿ ಸೀತಾಮಾತೆಯ ದರ್ಶನಸಿದ್ಧಿ! ಸೀತೆಯ ಬದುಕೇ ಒಂದು ಮಹಾಕಾವ್ಯ! ಈ ಮಹಾಕಾವ್ಯದ ದರ್ಶನ ಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ಸಾಗರೋಲ್ಲಂಘನದ ಜೊತೆಗೆ ಬಗೆಬಗೆಯ ಅಡೆತಡೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಬಹುರೂಪಿಯಾದ ಅನ್ವೇಷಣೆಯ ಸಾಹಸವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡ ಮಹಾನ್ ಪ್ರತಿಭಾಶಾಲಿ ಆಂಜನೇಯನೆಂಬಂತೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರು ನಿರೂಪಿಸಿರುವುದು ಪಂಜರದ ಪಳಮೆಯಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿರುವ ಪ್ರಾಣ ನವಪಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ.

ಗೆಳೆಯರಾದ ಬೇಂದ್ರೆ ಕೃಷ್ಣಪ್ಪನವರು ಹನುಮಂತನನ್ನು ಕೇಂದ್ರವಾಗಿಟ್ಟು ಕೊಂಡು, ಸಮುದ್ರಲಂಘನ ಮತ್ತು ಸೀತಾದರ್ಶನದೊಂದಿಗೆ, ಮೃತ ಸಂಜೀವಿನಿ,

ರಾಮ-ರಾವಣ ಯುದ್ಧ, ಸೀತಾರಾಮ ಅಗ್ನಿಪ್ರವೇಶ, ಭರತನಿಗೆ ಸಾಂತ್ವನ ಹೇಳುವ ಪ್ರಸಂಗಗಳನ್ನು ಪೋಣಿಸಿ 'ಕುವೆಂಪು ಹನುಮದ್ದರ್ಶನ' ಎಂಬ ರಸಗಟ್ಟಿಯ ಸವಿಪಾಕವನ್ನು ಸಹೃದಯರ ಮುಂದಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ರಾಘವ ಕಥಾಕ್ಷೀರ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಈಜಾಡಿ, ತಾವು ಅನುಭವಿಸಿದ ಆನಂದವನ್ನು ತಾವೇ ಅಡಗಿಸಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳದೆ, "ನೋಡಿರಿ! ಇದರ ಸವಿಯು ಹೀಗಿದೆ!" ಎಂದು ಸಹೃದಯಾನುಭವದಿಂದ ರಸಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಯಥೋಚಿತ ತೌಲನಿಕ ವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಸಿರಿಗನ್ನಡದ ಸೊಬಗಿನ ನವನವೀನ ಕಸ್ತೂರಿ ಗದ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬೇಂದ್ರೆ ಕೃಷ್ಣಪ್ಪನವರನ್ನು ಸಮಸ್ತ ಕನ್ನಡಿಗರ ಪರವಾಗಿ ಅಭಿನಂದಿಸುತ್ತೇನೆ.

೪-೫-೨೦೨೦

ಡಾ. ವಿ. ಚಂದ್ರಶೇಖರ ನಂಗಲಿ
೧೬, ಶ್ರೀಗೌರಿ, ೩ನೇ ಕ್ರಾಸ್, ಕನಕನಗರ
ಹೊಸಕೋಟೆ-೫೬೨೧೧೪

ಪ್ರಕಾಶಕರ ನುಡಿ

'ಯುಗದಕವಿ' ಕುವೆಂಪು ಅವರ 'ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನಂ' ಮಹಾಕಾವ್ಯ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ೨೦ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಮೈಲುಗಲ್ಲಾದ ಅಪ್ರತಿಮ ಕಾವ್ಯಪುಷ್ಪ. ಇದು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕ ವಿಶ್ವ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ–ವೈಚಾರಿಕ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಲ್ಲಿ ಮೂಡಿ ಬಂದ ಪೌರಾಣಿಕ ಮಹಾಕಾವ್ಯ. ಇದರಲ್ಲಿ ಈ ಯುಗ ಧರ್ಮದ ಲಕ್ಷಣಗಳಾದ ಸರ್ವೋದಯ, ಸಮನ್ವಯ ಮತ್ತು ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಗಳು ಹಾಸುಹೊಕ್ಕಾಗಿವೆ. ಆದಿಕವಿ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಶ್ರೀರಾಮ ಕಥೆಯನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಿಸಿ 'ವಿಶ್ವವಾಣಿಗೆ ಮುಡಿಯ ಮಣಿ ಮಾಣಿಕ್ಯವಾಗಿಸಿರುವೆ'ಯೆಂದು ಕುವೆಂಪು ಕಾವ್ಯದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಈ ಮಹಾಕಾವ್ಯದ ಆಂತರ್ಯವನ್ನು ಹೀಗೆ ಮಿಡಿದಿದ್ದಾರೆ:

> **'ಬಹಿರ್ಘಟನೆಯಂ ಪ್ರಕೃತಿಸುವಾ ಲೌಕಿಕ**
> **ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ತಿದು, ಅಲೌಕಿಕ ನಿತ್ಯಸತ್ಯಂಗಳಂ**
> **ಪ್ರತಿಮಿಸುವ ಸತ್ಯಸ್ಯ ಸತ್ಯ ಕಥನಂ ಕಣಾ'.**

(ಶ್ರೀ ವೆಂಕಣ್ಣಯ್ಯನವರಿಗೆ)

ಈ ಮಹಾಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೇವೆ, ಭಕ್ತಿ, ಮೌನ, ನಿಸ್ವಾರ್ಥದ ಪ್ರತೀಕ ಶ್ರೀ ಹನುಮಂತ, ಆ ಪಾತ್ರದ ಅರಿವು ಜನಮಾನಸದ ಬೆಳಕಾಗಿ ಅವರನ್ನು ಒಳಿತಿನ ಕಡೆಗೆ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುತ್ತಿದೆ. 'ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನಂ'ನಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಚಿತ್ರಿಸಿರುವ ಆ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ ಯೋಗಾಚಾರ್ಯನನ್ನು ದ.ರಾ. ಬೇಂದ್ರೆ ಕಾವ್ಯ ವಿಮರ್ಶಕರಾದ ಡಾ. ಜಿ. ಕೃಷ್ಣಪ್ಪನವರು ಮೂಲಕ್ಕೆ ಚ್ಯುತಿ ಬರದಂತೆ ಗದ್ಯಾನುವಾದ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. 'ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನಂ'ನಲ್ಲಿ ರೇಖಿಸಿರುವ ಆಂಜನೇಯನ ಪೂರ್ಣಕಥಾಮೃತ ಇದಾಗಿದೆ. ಈ ಬಗೆಯ ಪ್ರಯತ್ನ ಹೊಸತು.

ಹನುಮಂತನು ಲಂಕಾದಹನ ಮಾಡಿ ಸೀತಾಮಾತೆಯನ್ನು ಸ್ವತಂತ್ರಗೊಳಿಸಿದ್ದು ಜನಜನಿತವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ 'ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನಂ'ನಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರು ಕಲ್ಪಿಸಿರುವ ಕಥಾತಂತ್ರ ಇಂದಿನ ಅಹಿಂಸಾತ್ಮಕವಾದ ಸಾಮಾಜಿಕ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುತ್ತದೆ. ಹನುಮಂತನು ಲಂಕೆಯ ಪ್ರವೇಶ ದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ಲಂಕಿಣಿಗೆ ಮಾತು ಕೊಟ್ಟಂತೆ ಕಲೆ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ನೆಲೆ ಲಂಕೆಯನ್ನು ದಹಿಸಿ ನಾಶಪಡಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಲಂಕಾದಹನ ಪ್ರಕರಣ ಈ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಹನುಮಂತ ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಯಿಂದ ಹೊರಟು ಲಂಕಾ ಪ್ರವೇಶಮಾಡಿ ಸೀತಾಮಾತೆಯ ದರ್ಶನ ಪಡೆಯುವವರೆಗೆ ಕುವೆಂಪು ಕಲ್ಪಿಸಿ ಚಿತ್ರಿಸಿರುವ ಕಾವ್ಯರಚನಾತಂತ್ರ, ಆಂಜನೇಯನ ಶಕ್ತಿ, ಸಾಹಸ, ಚಾತುರ್ಯ, ಅಹಿಂಸಾ ಪಾಲನೆ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಇಂಬಾಗಿದೆ.

ಶ್ರೀರಾಮನು ಯುದ್ಧ ಸನ್ನದ್ಧನಾಗಿ ವಾನರರೊಡನೆ ಕೂಡಿ ನಿರ್ಮಿಸುವ ಸೇತುವೆಯ ವರ್ಣನೆ ಈ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಪ್ರತಿಮವಾಗಿದೆ. ರಾವಣನ ಸೈನ್ಯ ಮತ್ತು ಶ್ರೀರಾಮನ ವಾನರ ಸೈನ್ಯಗಳ ಮಧ್ಯೆ ವೀರೋಚಿತ ಯುದ್ಧನಡೆದು ಹನುಮಂತ ಮತ್ತು ಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಸೋಲುತ್ತಾರೆ. ಶ್ರೀರಾಮನ ಸೈನ್ಯ ನೆಲಕಚ್ಚುತ್ತದೆ. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅಸಹಾಯಕನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಮತ್ತು ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞ ಶ್ರೀರಾಮರ ಮಧ್ಯೆ ನಡೆದ ಪರ್ಯಾಲೋಚನೆ ಈ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿತವಾಗಿದೆ.

ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ರಾವಣ ಪರನಾರಿಯರಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಾದ ದುಷ್ಟ. 'ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನಂ'ನ ರಾವಣ ಮಂಡೋದರಿ, ಸೀತೆ, ತಪ್ಪು ತಿದ್ದುಕೊಂಡ ಸೋದರಿ ಶೂರ್ಪನಖಿ ಅವರ ಉತ್ತಮನಡೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಿಂದ ಮನಃಪರಿವರ್ತನೆಗೆ ಒಳಗಾದ ಉದಾತ್ತ ವ್ಯಕ್ತಿ. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ರಾಮನನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿದು ಸೀತೆಗೆ ಬಳುವಳಿಯಾಗಿ ನೀಡುವ ಆದರ್ಶಕ್ಕೆ ಅವನು ಒಳಗಾಗುವನು. ಶ್ರೀರಾಮನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಅಸ್ತ್ರ ಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡಿದರು ರಾವಣನನ್ನು ಸೋಲಿಸಲು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡಿದಾಗ ರಾವಣ ಕುಸಿದು ಬೀಳುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ರಾವಣ ಸೋಲನ್ನು ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. ಎದೆಗೆ ನಾಟಿದ ಬ್ರಹ್ಮಪೋಷಿತ ಬಾಣವನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ರಾಮನು ತನ್ನ ಕೈವಶನಾಗಿರುವನು ಎಂಬ ಭ್ರಮೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಂಡತಿ ಮಂಡೋದರಿಯ ಬಳಿಗೆ ಸಾಗುವನು. ಅವಳು ಭಯಭೀತಳಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಅವನ ಕೋರಿಕೆಯಂತೆ ಪತಿವ್ರತಳಾದ ಅವಳು ಆ ಬಾಣವನ್ನು ತೆಗೆದಾಗ ಅವನು ಪ್ರಾಣ ಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಆ ಸಾಧ್ವಿಯು ಪತಿಯ ಪಾದವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಇಚ್ಛಾಮರಣಿಯಾಗುತ್ತಾಳೆ.

ಸೀತೆಯು ಅಗ್ನಿದೇವತೆಯ ಆಶ್ರಯ ಪಡೆದು ಪುನೀತಳಾಗಿ ಹೊರ ಬರುವಳು. ಅನಂತರ ಎಲ್ಲವೂ ಸುಖಮಯವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುವುದು. ಪ್ರಕೃತಿಯೊಂದಿಗೆ

ಒಂದಾದ ರಾಮಸೀತೆಯರ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕದಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ರಾಮಾಯಣ ಸಂಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ.

ನಮ್ಮ ಉದಯಭಾನು ಕಲಾಸಂಘ ೧೯೬೫ರಲ್ಲಿ ೧೦ ಅಡಿ ಉದ್ದಗಲದ ಅಂಗಡಿ ಮಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ಇಂದು ಭವ್ಯ ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು, ಜನಮೆಚ್ಚುಗೆ ಗಳಿಸಿದೆ. ತನ್ನ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಭಾಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿರುವ ಕನ್ನಡದ ಪ್ರಾತಃಸ್ಮರಣೀಯರ ಭಾವಚಿತ್ರಗಳು ಒಂದು ದಾಖಲೆ. ಸಂಘವು ತನ್ನ ರಜತ ಮಹೋತ್ಸವ, ಸುವರ್ಣ ಮಹೋತ್ಸವ ಆಚರಿಸಿ ವಜ್ರ ಮಹೋತ್ಸವ ಆಚರಣೆಗೆ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇಂದಿನ ಜಾಗತಿಕ ಒತ್ತು ಒತ್ತಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಸ್ಥೆ ೫೫ ವಸಂತಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಮುನ್ನಡೆಯುತ್ತಿರುವುದು ಧನ್ಯತಾಭಾವವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿದೆ. ಸಂಸ್ಥೆಯು ನಾಡಿನ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಹಿರಿಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿ ರೂಪು ಗೊಂಡಿದೆ. ಸಂಘವು ಕೆಂಪೇಗೌಡನಗರ ದರ್ಶನ, ಆಸ್ವಾದ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಬೆಂಗಳೂರು ದರ್ಶನ, (೧೯೭೫, ೨೦೦೫ ಮತ್ತು ೨೦೧೬, ಒಟ್ಟು ಸುಮಾರು ೫೫೦೦ ಪುಟಗಳು), ಸುವರ್ಣ ಪುಸ್ತಕ ಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ೫೦ ಕೃತಿಗಳು – ಹೀಗೆ ೧೦೫ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಸುಮಾರು ೩೦,೦೦೦ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಪುಟಗಳ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ನಾಡಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸಿದೆ.

ಅಕ್ಷರ–ಆರೋಗ್ಯ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಆದ್ಯತೆ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳು. ಅನಕ್ಷರಸ್ತರಿಗೆ ಅಕ್ಷರದಾನದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಎಸ್.ಎಸ್.ಎಲ್.ಸಿ. ಮತ್ತು ಪಿ.ಯು.ಸಿ. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಉಚಿತ ಪಾಠ ಪ್ರವಚನ, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ–ಯುವಜನರಿಗೆ ಉದ್ಯೋಗಾಧಾರಿತ ಕಂಪ್ಯೂಟರ್ ಶಿಕ್ಷಣ ಒದಗಿಸುತ್ತಿದೆ. ಹಿರಿಯ ವೈದ್ಯರ ಸಹಕಾರದಿಂದ ಪ್ರತಿನಿತ್ಯ ಉಚಿತ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಸಲಹೆ–ಸಾಮಾನ್ಯ ಔಷಧೋಪಚಾರ, ಹೆಸರಾಂತ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳ ಸಹಕಾರದಿಂದ ನೇತ್ರ ತಪಾಸಣೆ–ಪೊರೆ ಶಸ್ತ್ರಚಿಕಿತ್ಸೆ, ಹೃದಯ ತಪಾಸಣೆ, ಕ್ಯಾನ್ಸರ್ ತಪಾಸಣೆ, ದಂತ ಪರೀಕ್ಷೆ, ಫಿಸಿಯೋಥೆರಪಿ, ಮಾನಸಿಕ ಒತ್ತಡ ನಿವಾರಣೆಗೆ ಸಲಹೆ–ಹೀಗೆ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಶಿಬಿರಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತ ಅಶಕ್ತರು–ಅವಕಾಶವಂಚಿತರಿಗೆ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಸಹಾಯ ಸಲಹೆ–ಸಹಕಾರ ನೀಡುತ್ತಿದೆ. ಸುಮಾರು ೨೮,೧೨೨ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಸುಮಾರು ೨೩,೩೯೭ ಅಶಕ್ತರು–ಅವಕಾಶವಂಚಿತರು ಆರೋಗ್ಯ ಪಾಲನೆ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಫಲಾನುಭವಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಸಂಘದ ಸಾಧನಾ ಪಥವನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ ರಾಜ್ಯ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ನೀಡಿ ಗೌರವಿಸಿದೆ. ಬೃಹತ್ ಬೆಂಗಳೂರು ಮಹಾನಗರ ಪಾಲಿಕೆ ಬಸವನಗುಡಿ ರಸ್ತೆ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿರುವ ಆಟದ ಮೈದಾನಕ್ಕೆ 'ಉದಯಭಾನು ಕಲಾಸಂಘ ಆಟದ ಮೈದಾನ'

ಎಂದು ನಾಮಕರಣ ಮಾಡುವ ಮೂಲಕ ಪೌರಸನ್ಮಾನ ಸಲ್ಲಿಸಿದೆ. ನಗರಕಲ್ಯಾಣ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ನಗರಪಾಲಿಕೆಯೊಂದಿಗೆ ಈ ಹಿಂದೆ ನಿಕಟ ಸಂಪರ್ಕ ಬೆಳೆಸಿ ಕೆಂಪೇಗೌಡನಗರ ಬಡಾವಣೆಯ ಪೌರ ಸೌಲಭ್ಯಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಶ್ರಮಿಸಿದೆ. ನಗರಕಲ್ಯಾಣ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಕೆಂಪೇಗೌಡನಗರ ಬಡಾವಣೆ, ಬಸವನಗುಡಿ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಕಳೆದ ನಾಲ್ಕು ದಶಕಗಳಿಂದಲೂ ಆಟದ ಮೈದಾನದ ರಕ್ಷಣೆ ಒಂದು ಶಾಶ್ವತ ಸಾಧನೆ. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ–ಯುವಜನರಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಜಾಗೃತಿ ಮೂಡಿಸುವ ಕಾಲೇಜಿನೆಡೆಗೆ ಕನ್ನಡ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ನಿರಂತರವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ. ಸುಸಜ್ಜಿತ ಗ್ರಂಥ ಭಂಡಾರದ ಕಂಪ್ಯೂಟರೀಕರಣ ಪ್ರಗತಿಯಲ್ಲಿದೆ.

ಉದಯಭಾನು ಕಲಾಸಂಘ ತನ್ನ ವಜ್ರಮಹೋತ್ಸವ ಸಾಧನಾಪಥದೆಡೆಗೆ ಮುನ್ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಕಾಲ ಮತ್ತು ಪ್ರಸ್ತುತ ೫೫ನೆಯ ಸಂಸ್ಥಾಪನಾ ದಿನಾಚರಣೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಕವಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಜ್ಞಾನಪೀಠ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟ "ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನಂ" ರಚನೆಯ ಅಮೃತ ಮಹೋತ್ಸವದ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ (೧೯೪೯–೨೦೨೦) 'ಕುವೆಂಪು ಹನುಮದ್ದರ್ಶನ' ಕೃತಿ ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಿರುವುದು ನಮ್ಮ ಸಂಘಕ್ಕೊಂದು ಹೆಮ್ಮೆ. ಈ ಸಾರ್ಥಕ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಅನುವು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟ ಲೇಖಕ ಡಾ. ಜಿ. ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ (ಬೇಂದ್ರೆ ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ) ಅವರಿಗೆ ನಮ್ಮ ನಮನಗಳು. ಡಾ. ಜಿ. ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ ಅವರು ದ.ರಾ. ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಕಾವ್ಯಗಳ ಪ್ರತಿ ಪದ–ಸಾಲನ್ನು ತಳಸ್ಪರ್ಶಿಯಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ–ಕ್ಷೇತ್ರ ಸಂಶೋಧನೆ ಮಾಡಿ ಹಲವು ವಿಮರ್ಶಾ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ, ಅವರು ಬರೆದ ಆಕರ ಗ್ರಂಥ 'ಬೇಂದ್ರೆಕಾವ್ಯ : ಪದನಿರುಕ್ತ' ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಅದ್ವಿತೀಯ ಕೊಡುಗೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ, ಶ್ರೀಯುತರು 'ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನಂ' ಕೃತಿಯನ್ನು ಆಳವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿ 'ಪದಾರ್ಥಕೋಶ' ಸಿದ್ಧತೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಸರ್ವಾರ್ಥ ಯಶಸ್ಸು ದಯಪಾಲಿಸಲಿ ಎಂದು ರಸಋಷಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಕೋರುತ್ತೇನೆ.

'ಕುವೆಂಪು ಹನುಮದ್ದರ್ಶನ' ಕೃತಿಗೆ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀ ಯದುಗಿರಿ ಯತಿರಾಜ ರಾಮಾನುಜ ಜೀಯರ್ ಅವರು ತಮ್ಮ ಕೃಪಾಶೀರ್ವಾದ ನೀಡಿ ಹಾರೈಸಿದ್ದಾರೆ. ಆ ಪೂಜ್ಯರ ಪಾದ ಕಮಲಗಳಿಗೆ ಮನಃಪೂರ್ವಕ ಪ್ರಣಾಮಗಳು. ಈ ಗದ್ಯಾನುವಾದಕ್ಕೆ ನಾಡಿನ ಖ್ಯಾತ ವಿಮರ್ಶಕರಾದ ಡಾ. ವಿ. ಚಂದ್ರಶೇಖರ ನಂಗಲಿ ಅವರು ಮೌಲಿಕ ಮುನ್ನುಡಿ ಬರೆದುಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ಅನಂತ ನಮಸ್ಕಾರಗಳು.

ವಾನರನಾದ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ ಹನುಮಂತನು ಸಮುದ್ರ ಲಂಘನಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ತಮ್ಮ ಧ್ವಜದಲ್ಲಿರುವ ಕಪಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾನೆ. ತಾನು ಕಪಿಯಂತೆ ರೂಪಾಂತರಗೊಂಡು

ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟಲು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸುತ್ತಾನೆ. ಯೋಗಿಯಾದ ಅವನು ಪೂರಕ, ರೇಚಕ ಮತ್ತು ಕುಂಭಕಗಳ ಪ್ರಾಣ ಮೂಲದಿಂದ ಕುಂಡಲಿನಿಯನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸಿ ಸುಷುಮ್ನೆಯಿಂದ ಸಹಸ್ರಾರಕ್ಕೆ ಏರುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ಕುವೆಂಪು ಅವರು 'ಶ್ರೀ ರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ'ನಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕಲಾವಿದ ಶ್ರೀ ಕೆ. ಚಂದ್ರನಾಥ ಆಚಾರ್ಯ ಅವರು ಅದನ್ನು ಅದ್ವಿತೀಯವಾಗಿ ಈ ಕೃತಿಯ ಮುಖಪುಟದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಬಗೆಯ ಕುಂಡಿ ಅಗ್ನಿ ಶಕ್ತಿಯ ಉದ್ದೀಪನೆಗೆ ಒಳಗಾದ ಹನುಮಂತನ ಚಿತ್ರ ಭಾರತೀಯ ಚಿತ್ರ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿಯೇ ನವನವೀನವಾಗಿದೆ. ಅದರ ಜೊತೆಗೆ ಕಥಾಪೋಷಣೆಗೆ ಇತರ ಐದು ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಚಿತ್ರಕಾರರನ್ನು ಅಭಿನಂದಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಈ ಕೃತಿಯ ಕರಡು ತಿದ್ದಿದ ಶ್ರೀ ಬಿ.ಜಿ. ಮಳಲಿಗೌಡ ಅವರಿಗೆ, ಅಂದವಾಗಿ ಮುದ್ರಿಸಿದ ಕೀರ್ತಿ ಪ್ರಿಂಟರ್ಸ್‌ನ ಮಾಲೀಕರಾದ ಶ್ರೀ ಬಿ.ಜೆ. ವಿದ್ಯಾನಂದ ಮತ್ತು ಸಿಬ್ಬಂದಿ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ನಮನಗಳು. ಈ ಪ್ರಕಟಣೆಗೆ ಪೂರ್ಣ ಸಹಕಾರ ನೀಡಿದ ಸಂಘದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದ ಶ್ರೀ ಬಿ. ಕೃಷ್ಣ, ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಸಮಿತಿಯ ಎಲ್ಲ ಪದಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಹಾಗೂ ಸದಸ್ಯರಿಗೆ ನನ್ನ ಅನಂತ ಧನ್ಯವಾದಗಳು. ಉದಯಭಾನು ಉನ್ನತ ಅಧ್ಯಯನ ಕೇಂದ್ರಕ್ಕೆ ಸಲಹೆ–ಸಹಕಾರ ನೀಡುತ್ತಿರುವ ಪ್ರೊ. ಎಚ್. ಆರ್. ರಾಮಕೃಷ್ಣ ರಾವ್, ಗೌರವ ನಿರ್ದೇಶಕರಾದ ಡಾ. ಟಿ.ವಿ. ರಾಜು, ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನಾಂಗದ ಗೌರವ ಡೀನ್ ಡಾ. ನಾ. ಗೀತಾಚಾರ್ಯ, ಸಂಚಾಲಕರಾದ ಪ್ರೊ. ಶಾಂತರಾಜು, ಉನ್ನತ ಅಧ್ಯಯನ ಕೇಂದ್ರದ ಎಲ್ಲ ಗೌರವ ಡೀನ್‌ಗಳು ಮತ್ತು ಗೌರ್ನಿಂಗ್ ಕೌನ್ಸಿಲ್ ಸದಸ್ಯರಿಗೆ ನಮನಗಳು.

ರಾಷ್ಟ್ರಕವಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರ 'ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನಂ' ಮಹಾಕಾವ್ಯದಿಂದ ಮೂಡಿ ಬಂದಿರುವ 'ಕುವೆಂಪು ಹನುಮದ್ದರ್ಶನ' ನಾಡಿನ ಮನೆ–ಮನಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಪನ್ನವಾಗಲಿ ಎಂದು ಆಶಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಬೆಂಗಳೂರು–೫೬೦೦೧೯
ದಿನಾಂಕ: ೧೨–೦೬–೨೦೨೦

ಎಂ. ನರಸಿಂಹ
ಸಂಸ್ಥಾಪಕ ಗೌರವ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ
ಆಡಳಿತ ನಿರ್ದೇಶಕರು / ಸಿಇಓ,
ಉದಯಭಾನು ಉನ್ನತ ಅಧ್ಯಯನ ಕೇಂದ್ರ

ಲೇಖಕರ ನುಡಿ

ಮಹರ್ಷಿ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಅವರ ಮೂಲ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಹನುಮಂತನ ಲಂಕಾದಹನ ಪ್ರಕರಣ ಜನಮನದಲ್ಲಿದೆ. ಆ ಕಾಲದ ಆಲೋಚನಾ ಮನಃಸ್ಥಿತಿಗಳಿಗೂ ಇಂದಿನ ಕಾಲದ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ, ವೈಚಾರಿಕ, ಮಹಾತ್ಮ ಗಾಂಧಿಯವರ ಅಹಿಂಸಾತತ್ತ್ವ ಅನುಷ್ಠಾನದ ಕಾಲಕ್ಕೂ ತುಂಬಾ ಬದಲಾವಣೆಗಳು ವಿಶ್ವದ ಚಿಂತನಾಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗಿವೆ. ರಾವಣನ ಸೀತಾಪಹರಣ ಅವನು ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ ಎಸಗಿದ ಅನೈತಿಕ ಕಾರ್ಯ. ಯಂತ್ರ ಆವಿಷ್ಕಾರದಿಂದ ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿದ್ದು, ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಸುಖ ಜೀವನದ ನೆಲೆಯಾದ ಲಂಕೆಯು ಕಲಾಸಂಪನ್ನ, ನಾಗರಿಕ ಸಕಲ ಅನುಕೂಲಗಳ ಬೀಡು. ಅದನ್ನು ಸುಡುವುದು ಇಂದಿನ ಆಲೋಚನಾ ಮನಃಸ್ಥಿತಿಗೆ ಸರಿಯಾದುದಲ್ಲ.

ಲಂಕಾಪುರವಾಸಿಗಳು ಆಂಜನೇಯನಿಗೆ ವೈರಿಗಳಲ್ಲ. ಅವರು ರಾವಣನ ಪ್ರಜೆಗಳು, ರಾಜಾಜ್ಞೆ ಪಾಲಕರು. ಅವರಿಗೆ ಯಾವುದೇ ತೊಂದರೆ ಕೊಡಬಾರದು ಎಂಬ ಜನಕಲ್ಯಾಣಮುಖಿ, ಆಧುನಿಕ ಚಿಂತನಾಭಾವ ವೈಭವದಲ್ಲಿ ಮಿಂದ ಕುವೆಂಪು ಲಂಕಾದಹನ ಪ್ರಕರಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಅದನ್ನು ಈ ಯುಗ ಧರ್ಮದ ಪ್ರತೀಕ ಮತ್ತು ಆದರ್ಶವೆಂದು ಗೌರವಿಸಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು.

ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಕನಕ ಲಂಕಾನ್ವೇಷಣಂ, ವನಮಂ ಪೊಕ್ಕನಶೋಕಮಂ, ಕಂಡನಾ ಹದಿಬದೆಯರಧಿದೇವಿಯಂ, ಅಶ್ರು ಗಂಗೋತ್ರಿ ಮುಂತಾದ ಸಂಚಿಕೆ ಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಾ ವಿವೇಚನಾಶಾಲಿ, ಪರ್ವತೋಪಮ ಸ್ಥೈರ್ಯಶಾಲಿ, ನಯ ವಿನಯ ಕೋವಿದ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಪೋಷಕ ಹನುಮಂತನ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

ಆಂಜನೇಯನು ಯೋಗಾನುಭವಿ, ಮಹಾವೀರ, ಶಾಂತಮೂರ್ತಿ, ಸಾತ್ವಿಕ. ಅವನು ಸೌಮ್ಯ ಸುಂದರನಾದ ವಿವೇಕಶಾಲಿ, ಧ್ಯಾನ, ಸೇವೆ, ಭಕ್ತಿ ಮುಪ್ಪುರಿಗೊಂಡ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ. ಕುವೆಂಪು ಮಹಾಕವಿಯು 'ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನಂ'ನಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿರುವ ಆ ಹನುಮಂತನ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ನಾನು ಸರಳ ಗದ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಕುವೆಂಪು ಹನುಮದ್ದರ್ಶನ'ವಾಗಿ ನೀಡಿದ್ದೇನೆ.

ಕವಿಯು ಹನುಮಂತನನ್ನು ಯೋಗಾವತಾರಿಯಾಗಿ ಅನುಭಾವಿಸಿ ರಚಿಸಿರುವ ಈ ಕಾವ್ಯ ಭಾರತೀಯ ಕಾವ್ಯ ಪರಂಪರೆಯ ಯೋಗ, ಭಕ್ತಿ, ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಸಿದ್ಧಿಗೆ ನೀಡಿದ ಹಿರಿದಾದ ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ಶ್ರೀರಾಮನು ತನ್ನ ಬಾಳ್ಗೆಳೆಯನಾಗುವ ಹನುಮಂತನನ್ನು ಪ್ರಕೃತಿಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಅರಸುತ್ತಾನೆ. ನಿಸರ್ಗವೇ ತಾನಾದಂತೆ ಹನುಮಂತ ಹೊಮ್ಮಿ ಬರುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಪಾತ್ರ ಸುಳಿದೆಡೆಯೆಲ್ಲ ಪ್ರಕೃತಿ ಸೌಂದರ್ಯದ ಅಮೋಘ ವರ್ಣನೆ ನೀಡಿ ಅದು ಅವನ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಭಾವ ಆನಂದಕ್ಕೆ ಪೋಷಕವಾಗುವಂತೆ ಕವಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಕುವೆಂಪು ಅವರು ಈ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯನ್ನು ಅಗ್ನಿಪ್ರವೇಶಕ್ಕೆ ಒಳಪಡಿಸಿದ ರಾಮಚಂದ್ರನು ತಾನೂ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ಪ್ರಕೃತಿ ಸೀತೆಯನ್ನು ಅಗಲಿರದ ಪುರುಷ ರಾಮನ ಲೀಲೆ. ಜೊತೆಗೆ ಆಧುನಿಕವಾದ ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷರು ಸಮಾನರು ಎಂಬ ತತ್ತ್ವ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯಾಗಿದೆ.

ಈ ಗದ್ಯಕೃತಿಯ ಪ್ರತಿ ಅಧ್ಯಾಯದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಅದರ ರಸಗ್ರಹಣ ಆಸ್ವಾದಕ್ಕಾಗಿ 'ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನಂ' ಕಾವ್ಯದ ಆಯ್ದ ಸಾಲುಗಳನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

ನಮ್ಮ ಊರು ಮಾಗಡಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಚೋಳನಾಯಕನಹಳ್ಳಿ, ಅದರ ಪಕ್ಕದ ಊರು ಮಾರೇನಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿರುವ ಶ್ರೀ ಪ್ರಸನ್ನ ಆಂಜನೇಯಸ್ವಾಮಿ ನಮ್ಮ ಮನೆದೇವರು. ನಮ್ಮ ಕುಟುಂಬದಂತಹ ಹಲವಾರು ಕುಟುಂಬಗಳು ಆಂಜನೇಯನ ಬಗ್ಗೆ ಭಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರು. ಹೀಗೆ ಜನಮನದಲ್ಲಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ಭಾವ ಮೂಡಿಸಿ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ, ಶಕ್ತಿ, ಸಾಹಸ, ರಾಮಧ್ಯಾನ, ಕರ್ತವ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಉಂಟಾಗಲು ಕಾರಣರಾದವರು ಪೂಜ್ಯ ಶ್ರೀ ರಾಮಾನುಜಾಚಾರ್ಯರು. ಸಮಾಜದ ಎಲ್ಲ ಜನಗಳಿಗೂ ಧರ್ಮಬೋಧೆ ಮಾಡಿ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡ ಭಾರತದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಪಂಥ ವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತ. ಅದರ ಇಂದಿನ ಗುರು ಶ್ರೀ ಶ್ರೀ ಯದುಗಿರಿ ಯತಿರಾಜ ರಾಮಾನುಜೀಯರ್ ಸ್ವಾಮಿಗಳು. ಉದಯ ಭಾನು ಕಲಾಸಂಘದ ಎಂ. ನರಸಿಂಹ, ನಾ. ಗೀತಾಚಾರ್ಯ ಮತ್ತು ನಾನು ಸ್ವಾಮಿ ಗಳನ್ನು ಕಂಡು 'ಕುವೆಂಪು ಹನುಮದ್ದರ್ಶನ' ಕೃತಿಯ ರಚನಾ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಆಶೀರ್ವದಿಸ ಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದೆವು. ಅವರು ಒಪ್ಪಿ ಆಶೀರ್ವದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದು ನಮ್ಮ ಭಾಗ್ಯ.

ಡಾ. ವಿ. ಚಂದ್ರಶೇಖರ ನಂಗಲಿ ಅವರು ನಾಡಿನ ದೇಸಿ ಚಿಂತನೆಯ ಪ್ರಮುಖ ವಿಮರ್ಶಕರು. ಅವರು ಮೂರು ದಶಕಗಳಿಗೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲದಿಂದ ನನ್ನ ಬೇಂದ್ರೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುತ್ತಿರುವ ಸಹೃದಯ ಸಾಹಿತಿಗಳು. ಅವರನ್ನು ನನ್ನ ಕುವೆಂಪು ಅವರ "ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನಂ" ಅಧ್ಯಯನ ಫಲವಾದ 'ಕುವೆಂಪು ಹನುಮದ್ದರ್ಶನ' ಗದ್ಯ ಕೃತಿಗೆ ಮುನ್ನುಡಿ ಬರೆದು ಕೊಡಲು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದೆನು. ಅವರು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಮುನ್ನುಡಿ ಬರೆದು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ನಾನು ಕೃತಜ್ಞನಾಗಿದ್ದೇನೆ.

ಶ್ರೇಷ್ಠ ಚಿತ್ರಕಾರರಾದ ಶ್ರೀ ಕೆ. ಚಂದ್ರನಾಥ ಆಚಾರ್ಯ ಅವರು ಈ ಕೃತಿಯ ಮುಖಪುಟಕ್ಕೆ ಶ್ರೀ ಹನುಮಂತನ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಚಿತ್ರವನ್ನು, ಇತರ ಐದು ಕಥಾಪೂರಕ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಬರೆದು ನೀಡಿ ಈ ಪುಸ್ತಕದ ಶೋಭೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ಅನಂತ ನಮನಗಳು.

ನನ್ನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗೆ ಸದಾ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿ ಪೋಷಿಸುತ್ತಿರುವವರು ಉದಯ ಭಾನು ಕಲಾ ಸಂಘದ ಶ್ರೀ ಎಂ. ನರಸಿಂಹ ಮತ್ತು ಶ್ರೀ ಎನ್. ಸೂರ್ಯನಾರಾಯಣ. ಅವರು ನನಗೆ ೯-೬-೧೯೭೪ರಂದು ಸಂಘದಲ್ಲಿ 'ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ರಸಪೂರ್ಣ ಕವನಗಳು' ಕುರಿತು ಮಾತನಾಡಲು ಅವಕಾಶ ನೀಡಿದರು. ಅದು ಬೇಂದ್ರೆ ಕುರಿತ ನನ್ನ ಮೊದಲ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉಪನ್ಯಾಸ. ಅನಂತರ ಬೇಂದ್ರೆ ಶತಮಾನೋತ್ಸವದ ನಾಂದಿ ಸಮಾರಂಭವನ್ನು ೩೦-೧-೧೯೯೫ರಲ್ಲಿ ಗೋಖಲೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಸಿದರು. ಅಂದು 'ಕಂಸಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಬೇಂದ್ರೆ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಯೋಗ' ನಡೆಸಲು ನನಗೆ ಅವಕಾಶ ನೀಡಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿದರು.

ಉದಯಭಾನು ಕಲಾಸಂಘವು ಮಾರ್ಚ್ ೨೦೧೩ರ ತಿಂಗಳ ಚಿಂತನ ಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕುರಿತು ವಿಚಾರ ಸಂಕಿರಣ ಏರ್ಪಡಿಸಿತು. ೨೦-೨-೨೦೧೪ರಂದು 'ಉದಯಭಾನು ಸಾಹಿತ್ಯರತ್ನ' ಪುರಸ್ಕಾರ ನೀಡಿ ಗೌರವಿಸಿತು. ವಿಚಾರ ಸಂಕಿರಣದ ಲೇಖನಗಳನ್ನು 'ಕಾವ್ಯ ಶೋಧಕ ಡಾ.ಜಿ. ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಂಥನ' ಎಂದು ಪ್ರಕಟಿಸಿತು. ನನ್ನ ಬೇಂದ್ರೆ ಕಾವ್ಯಾರ್ಥ ಆಕರ ಗ್ರಂಥ 'ಬೇಂದ್ರೆ ಕಾವ್ಯ: ಪದನಿರುಕ್ತ'ವನ್ನು ಸಂಘವು ೬-೨-೨೦೧೯ರಂದು ಲೋಕಾರ್ಪಣೆ ಮಾಡಿತು. ಈಗ ನನ್ನ ಈ ಕೃತಿ 'ಕುವೆಂಪು ಹನುಮದ್ದರ್ಶನ'ವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಹೀಗೆ ನನ್ನ ಪ್ರತಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ತುಂಬು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡುತ್ತಿರುವ ಶ್ರೀ ಎಂ. ನರಸಿಂಹ, ಶ್ರೀ ಬಿ.ಎಸ್. ಸತ್ಯನಾರಾಯಣ, ಶ್ರೀ ಬಿ. ಕೃಷ್ಣ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಸಮಿತಿ ಸದಸ್ಯರಿಗೆ ನಾನು ಋಣಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ.

'ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನಂ'ನ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡಿ, ಅಲ್ಲಿಯ ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ಕಥಾರೂಪದಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲು ಅನುಮತಿ ನೀಡಿರುವ ಶ್ರೀಮತಿ ತಾರಿಣಿ ಚಿದಾನಂದಗೌಡ ಅವರಿಗೆ ನನ್ನ ನಮನಗಳು.

ಬೇಂದ್ರೆ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದಂತೆ ನಾನು ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಹಲವಾರು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದೆನು. 'ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನಂ' ಮಹಾಕಾವ್ಯವನ್ನು ಪೆಪ್ಪರಮೆಂಟಿನಂತೆ ಸವಿದು ಸಹೃದಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಿತ್ರರೊಡನೆ ಚರ್ಚಿಸುತ್ತಿದ್ದೆನು. ಅವರು ಅದನ್ನು ಲೇಖನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿ ಎಂದು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿದರು.

ಆ ಮಹನೀಯರು ಶ್ರೀ ಎಂ. ನರಸಿಂಹ, ಡಾ. ಬೈರಮಂಗಲ ರಾಮೇಗೌಡ, ಡಾ. ವಿ. ಚಂದ್ರಶೇಖರ ನಂಗಲಿ, ಪ್ರೊ. ಕೆ.ಎಸ್. ಭಗವಾನ್, ದಿ॥ ಡಾ. ರಾಜೇಗೌಡ ಹೊಸಹಳ್ಳಿ, ಪ್ರೊ. ಶಿವರಾಮಯ್ಯ, ದಿ॥ ಜ.ಹೊ. ನಾರಾಯಣಸ್ವಾಮಿ, ಪ್ರೊ. ಸಿ.ಪಿ. ನಾಗರಾಜ, ಪ್ರೊ. ಮಲ್ಲೇಪುರಂ ಜಿ. ವೆಂಕಟೇಶ, ಶ್ರೀ ಬಿ.ಜಿ. ಮಳಲಿಗೌಡ, ಶ್ರೀ ಎಚ್.ಎಲ್. ನಾಗರಾಜ ಅಸಿಸ್ಟೆಂಟ್ ಕಮಿಷನರ್, ಡಾ. ಕೆ.ಎಸ್. ನರಸಿಂಗರಾವ್, ಡಾ. ಟಿ.ಎನ್. ವಾಸುದೇವ ಮೂರ್ತಿ, ಶ್ರೀ ಬಿ.ಎಸ್. ಜಯಪ್ರಕಾಶ ನಾರಾಯಣ, ಪ್ರೊ. ಎಂ.ಜಿ. ಮಂಜುನಾಥ, ಡಾ. ಸುಭಾಷ ರಾಜಮಾನೆ, ಶ್ರೀ ರಾಜು ಮಳವಳ್ಳಿ, ಶ್ರೀ ಬಿ.ಎಚ್. ವಿಶ್ವನಾಥ್, ಶ್ರೀ ನಂ. ನಂಜಪ್ಪ, ಶ್ರೀ ಡಿ.ಎಚ್. ಪುಟ್ಟರಾಮು, ಶ್ರೀ ಬಿ. ಧನ್ಯಕುಮಾರ್, ಶ್ರೀಮತಿ ಬಿ.ಎಸ್. ಕೈವಲ್ಯ, ಶ್ರೀ ನಾ.ಸು. ನಾಗೇಶ್, ಶ್ರೀ ಮಹಮದ್ ಕಲೀಂಉಲ್ಲ, ಶ್ರೀ ಯು.ಎನ್. ಸಂಗನಾಳಮಠ, ಶ್ರೀ ಡಿ.ಎನ್. ಅಕ್ಕಿ, ಶ್ರೀ ಸಮಿಉಲ್ಲಾಖಾನ್, ಶ್ರೀ ಶ್ರ.ದೇ. ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ್, ಶ್ರೀ ಅಬ್ಬೂರು ರಾಜಶೇಖರ, ಪ್ರೊ. ಬಿ. ಜಯಪ್ರಕಾಶ ಗೌಡ, ಶ್ರೀ ಮಧು ಬಿಲ್ಲನಕೋಟೆ ಮುಂತಾದವರು ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ದ.ರಾ. ಬೇಂದ್ರೆ ಕಾವ್ಯಕೂಟದ ಎಲ್ಲ ಸದಸ್ಯರು–ಇವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ನನ್ನ ನಮನಗಳು.

ನನ್ನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ತುಂಬು ಉತ್ತೇಜನ ನೀಡುತ್ತಿರುವ ನನ್ನ ಪತ್ನಿ, ಮಕ್ಕಳು, ಅಳಿಯಂದಿರು ಮತ್ತು ಸೊಸೆಯನ್ನು ನೆನೆಯುವುದು, ಪ್ರೀತಿಯ ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳಾದ ಚಿ॥ ಎಂ. ಉಜ್ವಲ್, ಚಿ॥ ಜೆ. ಸುಜನ, ಕು॥ ಜೆ. ಸುಗ್ಗಿ, ಚಿ॥ ಬಿ.ಎಸ್. ಸಂವಿತ್ ಕೃಷ್ಣ ಅವರ ಮುಗ್ಧ ಆನಂದಕ್ಕೆ ನಲಿಯುವುದು ನನ್ನ ಕುಟುಂಬ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪೋಷಕ ವಾತಾವರಣದ ಆಹ್ಲಾದ.

ಡಿ.ಟಿ.ಪಿ. ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟ ಶಿವಮೊಗ್ಗದ ಶ್ರೀಮತಿ ಎಂ. ಆಶಾ, ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ಮುದ್ರಿಸಿರುವ ಕೀರ್ತಿ ಪ್ರಿಂಟರ್ಸ್ ಮಾಲೀಕರಾದ ಶ್ರೀ ಬಿ.ಜೆ. ವಿದ್ಯಾನಂದ ಮತ್ತು ಅವರ ಸಿಬ್ಬಂದಿ ವರ್ಗದವರಿಗೆ ನನ್ನ ವಂದನೆಗಳು.

ಮಹಾಕಾವ್ಯದ ಆಹ್ಲಾದ, ಕನ್ನಡ ಭಾಷಾ ಸೌಂದರ್ಯ, ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸೊಬಗು, ಮಾನವ ಬದುಕಿನ ಆದರ್ಶ ಭಕ್ತಿಯ ಭಾವದಲ್ಲಿ ಮೀಯಿಸುವ ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಸಿಕರು ಮತ್ತು ವಿದ್ವನ್ಮಣಿಗಳು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಓದಿ ಆಶೀರ್ವದಿಸಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಬೆಂಗಳೂರು

ಡಾ. ಜಿ. ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ

೧೨-೬-೨೦೨೦

ಪರಿವಿಡಿ

ಕುವೆಂಪು ಹನುಮದ್ದರ್ಶನ

೧. ಶ್ರೀರಾಮನ ಮನದ ಬಾಳ್ಗೆಳೆಯ

ಶಬರಿಯ ಸೂಚನೆಯಂತೆ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಋಷ್ಯಮೂಕ ಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಅದನ್ನು ಕುತೂಹಲದಿಂದ ನೋಡುತ್ತ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಅಣ್ಣ ರಾಮನಿಗೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದನು:

'ಈ ಪರ್ವತಪಕ್ಷಿಯ ಕೊಕ್ಕು ನೀಲಾಕಾಶವನ್ನು ಕುಕ್ಕುತ್ತಿದೆ. ಗೂಳಿಯ ಗುಟುರುಗಳೆ ಗುಂಡುಗುಂಡಾದಂತೆ ಹಿಂಡುಹಿಂಡಾಗಿ ಛಲದಿಂದ ತಮ್ಮ ಮೊದಲಿನ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಏರಲು ಲಗ್ಗೆ ಹಾಕುತ್ತಿವೆ! ಎಂತಹ ನಿಶ್ಚಲತೆ? ಎಂತಹ ಛಲ? ಎಂತಹ ಧೈರ್ಯ? ಏನು ಬಲ? ಈ ಗಿರಿಯಲ್ಲಿ ದಿಟವಾಗಿ ಛಲ ಬಲಾನ್ವಿತ ಮಹಾಧೈರ್ಯಯುತ ಸನ್ಮಿತ್ರನನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತೇವೆ.'

ತಮ್ಮನ ಧೈರ್ಯ ಹಾಗೂ ಶುಭದ ನುಡಿ ಕೇಳಿ ರಾಮ ನಗೆ ಬೀರಿದನು. ಮಲೆಯ ನೆತ್ತಿಯಂತೆ ತಲೆಯೆತ್ತಿ ಧ್ಯಾನಸ್ಥನಾದನು. ಸರೋವರದಿಂದ ಮೇಲೇರುತ್ತಿದ್ದ ಮಂಜನ್ನು, ಅದರಲ್ಲಿ ರವಿಕಿರಣ ಕೆತ್ತಿದ ನೀಲಿ ರಂಗೋಲಿಯನ್ನು ತದೇಕಚಿತ್ತದಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಪ್ರಕೃತಿಯ ಪವಾಡದಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದ್ದ ಅವನು 'ಯಾರಲ್ಲಿ, ನೋಡು ಸೌಮಿತ್ರಿ?' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಮೇಲೆದ್ದು ಬಂಡೆ ಬಂಡೆಯೆಡೆ ನುಸುಳಿದವರಾರೆಂದು ಹುಡುಕತೊಡಗಿದನು. 'ಎಲ್ಲಿ?' ಎಂಬ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ 'ಇಲ್ಲಿಯೋ, ಮತ್ತೆಲ್ಲಿಯೋ ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಬಾಳಿನ ಗೆಳೆಯನೊಬ್ಬನು ಬರುತ್ತಾನೆಂದು ಮನಸ್ಸು ಹೇಳುತ್ತಿದೆ.' ಎಂದು ರಾಮನು ಮಾತನಾಡುತ್ತ, ಭಾವವಶನಾಗಿ ಕಂಬನಿದುಂಬಿ ನಿಟ್ಟುಸಿರುಬಿಟ್ಟನು.

ಅವನ ದೃಷ್ಟಿ ಮುಂದೆ ಮಲಗಿದ ಆನೆಯಂತಿದ್ದ ಒಂದು ಹೆಬ್ಬಂಡೆಯ ಕಡೆಗೆ ಹರಿಯಿತು. ಅದನ್ನೇ ದಿಟ್ಟಿಸುತ್ತ ಇಂಗಿತವನ್ನು ತಿಳಿದವನಂತೆ ತಮ್ಮನ ಕಡೆ ದೃಷ್ಟಿ ಹರಿಸಿ 'ಕಂಡೆ ಕಂಡೆನೊ, ಕಂಡೆ! ಹೀಗೆ ಬಂಡೆಯಂತೆ ಶಿಲಾಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ನನಗೆ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲವೆ? ಏಳು ಗೆಳೆಯನೆ ಏಳು, ತಾಳು ನಿಜರೂಪವನ್ನು. ಕಲ್ತನದ ವೇಷವನ್ನು ಕಿತ್ತೆಸೆ. ಬಂಡೆಯೊಡೆದು ಚಿಲುಮೆಯಂತೆ ಚಿಮ್ಮಿ ಕಣ್ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲು!' ಎಂದು ದಿವ್ಯಾರ್ಥ ಪರಿಪ್ಲುತವಾದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಬಾಂಧವ್ಯದ ಆರ್ದ್ರತೆಯ ಗೆಳೆಯನಿಗಾಗಿ ತಪಿಸುತ್ತ – ಪ್ರಕೃತಿಯ ಗೂಢದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದವನು ಪ್ರಕಟಗೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ ಎಂಬಂತೆ ನೋಡತೊಡಗಿದನು.

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಬಂಡೆಯೆ ಮಾತಾಡಿತೆಂಬಂತೆ ಒಂದು ದನಿ ಕೇಳಿಸಿತು. ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಮೂಕವಿಸ್ಮಿತರಾಗಿ ನೋಡುತ್ತಿರಲು ಋಷ್ಯಮೂಕದ ಮಹತ್ತೆ ಮೈತಳೆದು ಬಂದಂತೆ–ಕಾಡು ಬೆಳೆದ ಬಂಡೆಯ ನೆತ್ತಿಯ ಮೇಲೆ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಚಿತ್ರದಂತೆ ಭವ್ಯ ಪುರುಷನೊಬ್ಬನು ಗೋಚರಿಸಿದನು. ರಾಮನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತನ್ನ ಉಡುಗಿ ಹೋಗಿದ್ದ ಧೈರ್ಯವೆ ಮತ್ತೆ ಮೈದುಂಬಿಕೊಂಡು ಎದುರು ನಿಂತಂತಾಯಿತು. ಆ ಮಲೆಯ ಕಲಿಯ ಮಾತನ್ನು ಮೈನವಿರೆದ್ದು ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು ಆಲಿಸಿದನು.

'ನಿಮಗೆ ಗೆಲುವಾಗಲಿ, ಸುಖವಾಗಲಿ, ಮಂಗಳವಾಗಲಿ! ನಿಮಗೂ ನಮಗೂ ಸ್ನೇಹವಾಗಲಿ! ನಮ್ಮ ತವರಾದ ಈ ಮಲೆಗೆ ನಿಮಗೆ ಸ್ವಾಗತ! ನಾನು ಸುಗ್ರೀವನ ಅನುಚರ, ಮಾರುತನ ಮಗ ಆಂಜನೇಯ. ನರಶ್ರೇಷ್ಠ ವಾನರನೂ, ಕಪಿಕೇತನರ ಕುಲಕ್ಕೆ ಚೇತನನೂ ಆದ ಸುಗ್ರೀವನು ನಿಮ್ಮ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಬಯಸಿ, ಆಹ್ವಾನಿಸಲು ನನ್ನನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿರುವನು. ಶಬರಿಯ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ನೀವು ಬಂದದ್ದನ್ನು ನಮ್ಮ ಗೂಢಚಾರರಿಂದ ತಿಳಿದೆವು. ನಾವು ನೀವು ಸಮಾನದುಃಖಿಗಳು ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ನಾವು ನಿಮಗೆ ನೆಂಟರು! ಸೂರ್ಯಪುತ್ರನಾದ ನಮ್ಮ ಒಡೆಯ ಸುಗ್ರೀವನು ಸೂರ್ಯಕುಲದವರಾದ ನಿಮ್ಮ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಬಯಸಿ ನಿಮ್ಮ ಬಳಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದಾನೆ.'

ಮಲೆನಾಡಿನ ಹನುಮಂತನ ಮಾತಿನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ, ಹರಿತ ಬುದ್ಧಿಗೆ, ಯೋಗನಯನ ಕಾಂತಿಗೆ ರಾಘವನು ಸೋತುಹೋದನು. ಮಧುವನ್ನು ಸವಿಯುವ ಆನಂದದಲ್ಲಿ ದುಂಬಿಯು ಮೊರೆತವನ್ನು ಮರೆಯುವಂತೆ–ರಾಮನು ಏನೊಂದು ನುಡಿಯದೆ ಮಹಾಪ್ರಾಜ್ಞ ಮಾರುತಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದನು! ಆಂಜನೇಯನೂ ಅದೇ ರೀತಿ ಸಮುದ್ರದಂತಹ ಗಂಭೀರನೂ, ನೀಲದೇಹಿಯೂ, ಗಿರಿವನ ಪ್ರಿಯನೂ ಆದ ರಾಮನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದನು! ಅವರಿಬ್ಬರ ದೃಷ್ಟಿ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಧಿಸಿ ಆನಂದಗೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಬೆರಗಾಗಿ ವೀಕ್ಷಿಸಿದನು!

ರಾಮಾಂಜನೇಯರ ಜೊತೆಗೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ನೋಡಲು ಋಷ್ಯಮೂಕ ಪರ್ವತವನ್ನು ಏರಿದನು. ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯಾದ ಹನುಮಂತನು ತಾಳ್ಮೆ ಹಾಗೂ ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆ, ವಾಲಿ, ಸುಗ್ರೀವ, ನೀಲ, ನಳ, ಜಾಂಬವಂತ ವಾನರ ಕುಲದ ಕಥಾಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಜೊತೆಗೆ ಒದಗಿರುವ ಅಪಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿದನು.

ಸುಗ್ರೀವನು ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನು ಗೌರವಾದರಗಳಿಂದ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅವರಿಗೆ ಸ್ನೇಹಹಸ್ತ ಚಾಚಿದನು. ಅವನು ರಾಮನಿಗೆ ತನ್ನ ಅಣ್ಣನಾದ ವಾಲಿಯು ತನ್ನನ್ನು ಸೋದರದ್ರೋಹಿ, ರಾಜದ್ರೋಹಿಯೆಂದು ಕರೆದು ತನ್ನನ್ನು ತನ್ನ ಮಿತ್ರರನ್ನು ದೇಶ ದಿಂದಾಚೆ ಓಡಿಸಿರುವುದನ್ನು, ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿ ರುಮೆಯನ್ನು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟಿರುವುದನ್ನು ತಿಳಿಸಿದನು.

ರಾವಣನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಕದ್ದೊಯ್ದಿರುವನು ಎಂಬುದು ನಮ್ಮ ಊಹೆ ಎಂದು ಸುಗ್ರೀವ ಹೇಳಿದನು. ನಮಗೆ ಅಡ್ಡಿಯಾಗಿರುವುದು ವಾಲಿ. ಅವನನ್ನು ನಿವಾರಿಸ ಬೇಕೆಂದು ರಾಮನನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಂಡನು. ಅವನ ಸಲಹೆಯಂತೆ ವಾಲಿಯನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ಎದುರಿಸದೆ ಸಂಹರಿಸಲು ರಾಮ ತೀರ್ಮಾನಿಸಿದನು.

ರಾಮನು ವಾಲಿಯನ್ನು ಸಂಹರಿಸಲು ಸುಗ್ರೀವ ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಯ ರಾಜನಾದನು. ತನ್ನ ವಚನದಂತೆ ಸೀತಾನ್ವೇಷಣೆಗೆ ಸಿದ್ಧತೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು.

❑

"ಗೆಲಮಕ್ಕೆ;
ಸೊಗಮಕ್ಕೆ; ನಿಮಗೆ ಮಂಗಳಮಕ್ಕೆ! ನಿಮಗೆಮಗೆ
ಕೆಳೆಯಕ್ಕೆ! ನಮ್ಮ ತೌರ್ಗೀ ಮಲೆಗೆ ನಿಮಗಕ್ಕೆ
ನಲ್ಬರಂ! ಸುಗ್ರೀವನನುಚರಂ ಹನುಮನೆಂ;
ಮಾರುತನ ಮಗನಾಂಜನೇಯನೆಂ! ನರವರಂ,
ವಾನರಂ, ಕಪಿಕೇತನರ ಕುಲಕೆ ಚೇತನಂ,
ದೇವ ಸುಗ್ರೀವನಟ್ಟಿದನೆನ್ನನೀಯೆಡೆಗೆ
ನಿಮಗೊಳ್ಪುವೇಳಲ್ಕೆ" *(೨.೫ ಸಾಲು ೧೧೮ - ೧೧೫)*

೨. ಕೊಳ್ಳಿದಂ, ಪ್ರಿಯಸುಹೃತ್, ಈ ಅಂಗುಳೀಯಮಂ

ಸುಗ್ರೀವನು ನೀಲ, ಆಂಜನೇಯ, ಜಾಂಬವ, ನಳ, ಅಂಗದರೊಡನೆ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿದ್ದ ಮಾಲ್ಯವತ್ ಪರ್ವತದ ಪ್ರಸ್ರವಣ ಶಿಖರಕ್ಕೆ ವಾದ್ಯಸಮೇತ ಬಂದನು. ಅವನ ಉತ್ಸಾಹವನ್ನು ಸಾರುವ ಚಂಡೆ ಮದ್ದಳೆ ಸದ್ದಿನಲ್ಲಿ ಮಲೆಯು ತಲ್ಲಣಿಸಿತು. ಅವನು ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಗೆ ತನ್ನ ವಾನರಸೇನೆಯ ವಿಸ್ತಾರವನ್ನು ಐದು ದಿನಗಳು ಸಂಚರಿಸಿ ಪರಿಚಯಿಸಿದನು. ವಾನರ ಮುಖ್ಯರನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ,

'ಓ ವಾನರಕುಲದ ಕೆಚ್ಚೆದೆಯ ಕಲಿಗಳಿರಾ, ಪುಣ್ಯಾತ್ಮ ದಶರಥ ಸುತನ ಪುಣ್ಯಸಮ ಭಾರ್ಯೆಯನ್ನು ಪಾಪಿ ರಾವಣ ಒಯ್ದಿದ್ದಾನೆ. ಅವನನ್ನು ತೀರಿಸಿ ಮಾತೆ ಸೀತೆಯನ್ನು ನಮ್ಮ ಮಿತ್ರನಿಗೆ ತಂದೊಪ್ಪಿಸ ಬೇಕಾಗಿದೆ. ಇದೆ ನಮ್ಮ ಪುಣ್ಯ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ, ನಮಗೆ ಮೊದಲು ಲಂಕೆ ಎಲ್ಲಿದೆ ಎಂದು ಹುಡುಕಬೇಕು. ಆ ದೈತ್ಯ ಅವಳನ್ನು ಇಟ್ಟಿರುವ ನೆಲೆ ಅರಿಯ ಬೇಕು' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಒಂದು ತಿಂಗಳಿನಲ್ಲಿ ಹುಡುಕಿ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬಂದು ವಿಷಯ ತಿಳಿಸಲು ಆದೇಶಿಸಿದನು. ವಿನತನನ್ನು ಉತ್ತರಕ್ಕೆ, ಶತಬಲಿಯನ್ನು ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ, ಸುಷೇಣನನ್ನು ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಂತೆ ಬಿನ್ನವಿಸಿ ವೀಳೆಯ ನೀಡಿದನು. ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಅಗ್ನಿಯ ಮಗ ನೀಲ, ಬ್ರಹ್ಮನ ಮಗ ಜಾಂಬವಂತ, ಪ್ರಾಣಪುತ್ರ ಆಂಜನೇಯ ಮತ್ತು ಅಂಗದರನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಆಂಜನೇಯನನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ,

'ಓ ಸಮೀರ ಕುಮಾರ, ಕಪಿಕುಲ ಮಹಾವೀರನೇ, ನೀನು ನಮ್ಮ ಬಾಳಿನ ಉಸಿರು; ನೀನು ನಮ್ಮ ಕುಲದ ಕಣ್ಣು; ಬಲದ ಬಲ, ಛಲದ

ಛಲ ಮತ್ತು ಸಾಹಸದ ಅಚಲಧೈರ್ಯ. ಲಂಕೆ ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿದೆ ಎಂದು ಅಣ್ಣನಿಂದ ತಿಳಿದಿದ್ದೆ. ರವಿಕುಲ ರಾಮನ ಸತಿಯನ್ನು ಹುಡುಕಲು ಆ ದಿಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷ್ಯವಾಗಲಿ. ನೀನು ವಾಯುಪುತ್ರ, ನೀನು ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಲಾರದ ಸ್ಥಳ ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಬುದ್ಧಿ, ಬಲ, ಪರಾಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಸಮನಾದವರು ಈ ಮೂರು ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಆತ್ಮಮಿತ್ರನಾದ ದಾಶರಥಿಯು ಆದೇಶವನ್ನು, ಗುರುತನ್ನು ಕೊಡುವನು' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಪವನಸುತನು ಕೈ ಮುಗಿದನು. ರಾಘವೇಂದ್ರನು ಅವನ ಕೈಗಳನ್ನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡನು. ಕಣ್ಗೆ ಕಣ್ಣಿಟ್ಟು ನೋಡಿದನು. ಆನಂದಬಾಷ್ಪ ಸುರಿಸುತ್ತ, 'ಪ್ರಿಯ ಸುಹೃತ್ (ಮಿತ್ರನೇ) ಈ ಉಂಗುರವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊ. ಇದನ್ನು ದೇವಿ ತಿಳಿದಿರುವಳು. ಸೀತೆ ಭಯಗ್ರಸ್ಥಳು. ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡಿ ಭಯಗೊಂಡರೆ, ಅಪನಂಬಿಕೆ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದರೆ ಇದನ್ನು ತೋರಿಸು. ಎಲ್ಲರೂ ತೋರುವ ಗೌರವದಿಂದ ನೀನು ಮಹಾಸತ್ತ್ವಶಾಲಿ ಎಂದು ತಿಳಿದಿರುವೆನು. ನಿನ್ನಿಂದ ನನ್ನ ಕಾರ್ಯ ಸಫಲವಾಗುವುದೆಂದು ನನ್ನ ಅಂತರಾತ್ಮ ನುಡಿಯುತ್ತಿದೆ. ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಬೀಳ್ಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ನಿನಗೆ ಮಂಗಳವಾಗಲಿ' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಆಂಜನೇಯನಿಗೆ ಮುದ್ರೆಯುಂಗುರವನ್ನು ನೀಡಿದನು. ಅದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ನಿಶಿತಮತಿ, ಮಿತಭಾಷಿ, ಯೋಗಿಗಳ ಯೋಗಿ, ಬ್ರಹ್ಮ ಸಂಚಾರಿ 'ಧನ್ಯನಾಂ' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅದನ್ನು ತನ್ನ ವಕ್ಷದಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಂಡನು.

❑

"ಕೊಳ್ಳಿದಂ. ಪ್ರಿಯ ಸುಹೃತ್,
ಈ ಅಂಗುಳೀಯಮಂ. ಬಲ್ಲಳೀ ಮುದ್ರೆಯಂ
ದೇವಿ. ಕರಣೀಯಮದರಿಂದಮೀ ಪೆಸರುಂಗುರಂ,
ಮೇಣನನುಕರಣೀಯಮುಮಂ ವಲಂ."

(೨.೯ ಸಾಲು ೫೫೫–೫೬೨)

೩. ಆಂಜನೇಯಾತ್ಮ ವೈಭವ ಶ್ರೀದ್ಯುತಿ

ವಿಭೀಷಣನ ಸುಗ್ರೀವಾಜ್ಞೆಯಂತೆ ಸೀತಾನ್ವೇಷಣೆಗೆ ಉತ್ತರ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದ ವಿನತ, ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದ ಶತಬಲಿ, ಪಶ್ಚಿಮ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದ ಸುಷೇಣ ತಿಂಗಳ ಅವಧಿಗೆ ಮೊದಲೇ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬಂದರು. ಅವರು ಯಾರೂ ಸೀತೆಯ ಸುದ್ದಿ ತರಲಿಲ್ಲ. ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದವರು ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಅದು ಸುಗ್ರೀವ ರಾಮ ಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಗೆ ಭೀತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿತು.

ದಕ್ಷಿಣ ಸಮುದ್ರ ತೀರದಲ್ಲಿ ಮುಗಿಲೆತ್ತರದಲ್ಲಿದ್ದ ಮಹೇಂದ್ರ ಪರ್ವತವು ಸುಗ್ರೀವನ ರಾಜ್ಯದ ಬೇಹುಗಡಿಯಾಗಿತ್ತು. ಅದರ ಶಿಖರವು ಮೊಲೆಯುಣ್ಣಲು ಮಲೆಯ ಕರು ತನ್ನ ಕತ್ತನ್ನು ಚಾಚಿ, ಗಗನವೆಂಬ ಹಸುವಿನ ಮುಗಿಲ ಕೆಚ್ಚಲನ್ನು ಹೀರುತ್ತಿದೆಯಾ ಎಂಬಂತಿತ್ತು. ಅದರ ಕೋಡುಗಲ್ಲು ದುಶ್ಶಕುನದ ಹಕ್ಕಿಯ ಕೊಕ್ಕಿನಂತೆ ಭಯಂಕರವಾಗಿದ್ದು ಲಂಕೆಯನ್ನು ಕೇಡುಗಣ್ಣಿನಿಂದ ನೋಡುವಂತಿತ್ತು. ಅದು ರಾವಣನ ಹಣೆಯ ಬರಹದ ತೋರುಬೆರಳಿನಂತಿತ್ತು. ಆ ಬಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಶಿಖರಗಾತ್ರದ ಒಂದು ಮುದಿಹದ್ದು ಸದಾ ಕುಳಿತಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಗಗನ ಸಂಚಾರಿಗಳು ಆ ಬಂಡೆಯನ್ನು ಶಕುನಿಶಿಲೆಯೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಾಗೆ ಶತಮಾನಗಳಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಶಾಪವಿಮೋಚನೆಗಾಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಪಕ್ಷಿ ಜಟಾಯುವಿನ ಅಣ್ಣ ಸಂಪಾತಿ. ಅದು ಶಕ್ತಿಗುಂದಿ ಹಾರಲಾರದೆ ನೋವು ನಿರಾಶೆಗಳಿಂದ ಬೆಟ್ಟಗುಡ್ಡಗಳು ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಸುವಂತೆ ಆಗಾಗ ಚೀರಿಡುತ್ತಿತ್ತು.

ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದ ಯುವರಾಜ ಅಂಗದ, ಸೇನಾನಿ ನೀಲ, ಆಂಜನೇಯರು ಜಾನಕಿಯನ್ನು ಅರಣ್ಯ, ಬೆಟ್ಟಪ್ರದೇಶ, ಕೆರೆ, ಹೊಂಡ, ಸರೋವರ, ಕಗ್ಗತ್ತಲ ಗವಿ-ಗುಹೆ, ಪ್ರಪಾತ ಜಲಪಾತಗಳಲ್ಲಿ ಹುಡುಕಿ ಬೇಸತ್ತು ಬಸವಳಿದರು. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ವಿಶ್ರಾಂತಿಗಾಗಿ ಮಹೇಂದ್ರಗಿರಿಯ ತಪ್ಪಲಿನಲ್ಲಿ ಬೀಡುಬಿಟ್ಟರು.

ಪುಷ್ಯಮಾಸದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಕೊರೆಯುವ ಚಳಿಯ ಒಂದು ರಾತ್ರಿ ಯುವರಾಜ ಅಂಗದನ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಸಭೆ ಸೇರಿತು. ಯುವರಾಜನು ತಾನು ಸಂಪಾತಿಯ ಗುರು ನಿಶಾಕರ ಮುನಿಯನ್ನು ರಾಕ್ಷಸನೆಂದು ತಿಳಿದು ಕೊಲ್ಲಲು ಹೋದುದು; ಶಾಪ ನೀಡಲು ಬಂದ ಋಷಿಗೆ ತಮ್ಮ ಸೀತಾನ್ವೇಷಣೆ ಉದ್ದೇಶ ಹೇಳಲು ಆತ ಮನ್ನಿಸಿದುದನ್ನು ತಿಳಿಸಿದನು. ಆದರೆ ತನಗೆ ಈ ಮೊದಲಿನಂತೆ ತಂದೆಯ ಅಪಾರಶಕ್ತಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಅನಂತರ ನೀಲ, ಗಜ, ಮೈಂದ ಮುಂತಾದವರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ತಂಡದ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿದರು. ಬೆಳಗಾಗಿ ಅರುಣಕಿರಣಗಳು ಇಬ್ಬನಿಯ ಮಂಜಿನಲ್ಲಿ ಬಿಳಿ ನೀಲಿಯ ರಂಗೋಲಿಯ ಚಿತ್ತಾರ ಮೂಡಿಸಿದವು. ಆಗ ಆ ಮಹೇಂದ್ರಗಿರಿಯ ಶೃಂಗದಿಂದ ಸಂಪಾತಿಯ ಚೀತ್ಕಾರ ಕೇಳಿಬಂದಿತು. ಸೇನಾನಿ ನೀಲನು ಅಂಗದ, ಹನುಮಂತ, ಜಾಂಬವಂತರೊಡನೆ ಆಪ್ತಾಲೋಚನೆ ನಡೆಸಿದನು. ಶರಗುಲ್ಮನನ್ನು ಕರೆದನು. ವೀರಭಟರೊಡನೆ ಹೋಗಿ ಆ ಪಕ್ಷಿಯ ಚೀತ್ಕಾರದ ಮೂಲ ತಿಳಿದುಬರಲು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು.

ಶರಗುಲ್ಮನು ಕೂಗು ಕೇಳಿದ ಕಡೆ ತನ್ನ ಪಡೆಯೊಡನೆ ಬೆಟ್ಟವನ್ನು ಏರಿದನು. ಅದರ ಕೋಡಿನಲ್ಲಿ ಬಂಡೆಗಳೊಡನೆ ಬಂಡೆಯಂತೆ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಶರಧಿಸಖ, ಗಗನಮಿತ್ರ ವೃದ್ಧ ಪಕ್ಷಿ ಸಂಪಾತಿಯನ್ನು ಕಂಡನು. ಅದು ತುಪ್ಪುಳೆಲ್ಲ ಹರಿದು, ಮೈಯೆಲ್ಲ ಹುಣ್ಣಾಗಿ, ಆಹಾರ ಸಾಲದೆ ಸೊರಗಿ ಕ್ಷಾಮಭೀಮನಂತಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಬಡಿಯಲು ಬಂದ ತನ್ನವರನ್ನು ತಡೆದನು. ಮೌನಮೂರ್ತಿಯಾಗಿದ್ದ ಆ ವೃದ್ಧ ಪಕ್ಷಿಯ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಆ ಪಕ್ಷಿರಾಜನ ಧ್ವನಿ ಮೃದಂಗದಂತೆ ಮೊಳಗುತ್ತ ತಾನು ಸಂಪಾತಿ, ಶ್ಯೇನಿಪುತ್ರ, ಜಟಾಯುವಿನ ಅಣ್ಣನೆಂದು ತಿಳಿಸಿತು. ತಾನು ಬೇಟೆಯಾಡುವಾಗ ಆದ ಅನಾಹುತದಿಂದ ನಿಶಾಕರ ಮಹರ್ಷಿಯ ಶಾಪಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾದೆ. ಆತ 'ನಿನ್ನಿಂದ ಲೋಕಕಲ್ಯಾಣಕಾರಕವಾದ ಮಹತ್ಕಾರ್ಯ ಆಗಬೇಕಾಗಿದೆ. ಅದರಿಂದ ನಿನಗೂ ಲೋಕಕ್ಕೂ ಸಿದ್ಧಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ನಿನ್ನ ಶಾಪ ಪರಿಹಾರವಾಗುತ್ತದೆ.' ಎಂದು ಹೇಳಿದ. ಗುರು ಹೇಳಿದ ಶೋಕಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದೇನೆ ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದ.

ಶರಗುಲ್ಮನು ತಾವು ನಡೆಸುತ್ತಿರುವ ಸೀತಾನ್ವೇಷಣೆ ಹೇಳಿದನು. ಆಗ ರೋಷನೇತ್ರನಾದ ಸಂಪಾತಿ 'ರಾವಣ ಸೀತಾಮಾತೆಯನ್ನು ಕರೆದ್ದೊಯ್ದುದನ್ನು ನೋಡಿದ್ದೇನೆ. ಅವನ ರಥ, ಆಕೆಯ ಆಕ್ರಂದನ ಈಗಲೂ ನನ್ನ ಕಣ್ಣು ಕಿವಿಗಳ ಮುಂದೆ ಗೋಚರಿಸುತ್ತಿದೆ. ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ನೂರುಯೋಜನದ ಆಚೆ ಲಂಕೆಯಿದೆ.' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಅವನ ಶಾಪ ವಿಮೋಚನೆಯಾಯಿತು. ಅವನು ಮೊದಲಿನಂತೆ ತುಪ್ಪುಳ ತುಂಬಿ, ಶಕ್ತಿದುಂಬಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸಿದ. 'ಶಿವನ ಕೃಪೆಯಿದ್ದರೆ ಪರಮಾಣುವೂ ಪರ್ವತವಾಗುತ್ತದೆ. ಶ್ರೀರಾಮನ ಮಡದಿ ಇರುವ ಲಂಕೆಗೆ ದಾರಿ ತೋರಿಸುತ್ತೇನೆ. ಅದೇ ಲೋಕ ಕಲ್ಯಾಣಕಾರಕವಾದ ಪುಣ್ಯ ಕೆಲಸ.' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅವರೊಡನೆ ಅಂಗದನು ಸಭೆ ನಡೆಸುತ್ತಿರುವ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಬಂದನು.

ಸಂಪಾತಿಯು ತನ್ನ ಗುರು ನಿಶಾಕರ ಮುನಿಯ ಮರಣದ ಬಗ್ಗೆ ಕೇಳಿ ದುಃಖಿತನಾದನು. ರಾವಣನನ್ನು ಗೆಲ್ಲಲು ರಾಮನಿಗೆ ಬೆಂಬಲವಾಗುವುದಾಗಿ ಆಶ್ವಾಸನೆ ನೀಡಿದನು. ಗುರುವಿಗೂ ತಮ್ಮನಿಗೂ ತಿಲತರ್ಪಣ ನೀಡಬೇಕು, ಬಂಧುಮಿತ್ರರನ್ನು ಕಾಣಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿ ಅವರಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಹಾರಿಹೋದನು.

ಕಪಿಧ್ವಜ ದೇವತಾ ಕೀರ್ತಿಮೂರ್ತಿ

ಮುಂದಿನ ಆಲೋಚನೆಗಾಗಿ ಸಭೆ ಮತ್ತೆ ಕೂಡಿತು. ಯುವರಾಜ ಅಂಗದನು 'ನೂರುಯೋಜನದ ಶರಧಿಯನ್ನು ಲಂಘಿಸುವ ಆ ಪುಣ್ಯಗೌರವಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾಗುವ ಮಹಿಮಾವಂತರು ಯಾರು?' ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

ಗಜ ಹತ್ತು, ಗವಯ ಇಪ್ಪತ್ತು, ಗವಾಕ್ಷ ನಾಲ್ವತ್ತು, ಗಂಧಮಾದವ ಐವತ್ತು, ಮೈಂದ ಅರುವತ್ತು, ಜಾಂಬವ ಎಂಬತ್ತು ಯೋಜನ ಹಾರಬಲ್ಲ ತಮ್ಮ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ತಿಳಿಸಿದರು. ಅಂಗದ ತಾನು ನೂರುಯೋಜನ ಸಮುದ್ರ ಹಾರಬಲ್ಲೆ. ಆದರೆ ನಿಶಾಕರ ಮುನಿಯ ಹತ್ಯೆ ಕಾರಣ ಶಕ್ತಿ ಕುಂದಿದೆ. ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಬರುವುದು ಸಂದೇಹ ಎಂದು ತನ್ನ ಅಳಲನ್ನು ಮುಕ್ತವಾಗಿ ತೋಡಿಕೊಂಡನು.

ಆಗ ಜಾಂಬವಂತನು 'ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ನೀನು ಈ ಸಾಹಸ ಮಾಡುವುದು ಬೇಡ. ಬೇರಿರುವ ಮರ ಇಂದೋ ನಾಳೆಯೋ ಹಣ್ಣು ಬಿಡುತ್ತದೆ. ಬೇರು ಕಡಿದರೆ ಅದು ಚಿತೆಗೆ ಕಟ್ಟಿಗೆಯಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ನಿನ್ನನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದರೆ ನಮಗೆ ಅದೇ ಗತಿ' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ನೀಲನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ, ನಳನ ಕಣ್ಣಿನ ಸೂಚನೆ ಅರಿತು ಅಂಗದನಿಗೆ ಈ ಕಾರ್ಯಸಾಧನೆಗೆ ತಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ಮಹಾಸಾಹಸಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿ ಸಂತೈಸಿದನು.

'ಶರಧಿ ಲಂಘನ ಸಮರ್ಥನೊಬ್ಬನನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ತೋರಿಸುತ್ತೇನೆ. ನಿಜಮಹಿಮೆಯು ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ತಿಳಿಯದು. ಇತರರಿಂದ ಅದು ಪ್ರಚೋದಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಗೋ ನೋಡಿ, ಏಕಾಂಗಿಯಾಗಿ ಬಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿರುವ ಆಂಜನೇಯನನ್ನು. ಕಡಲನ್ನು ನೋಡುತ್ತ, ಆ ಕಡಲನ್ನೇ ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ಅಳೆಯುತ್ತಿರುವ ತೇಜಸ್ವಿಯನ್ನು.'

ವೃದ್ಧ ಜಾಂಬವಂತನು ಶಿಲಾ ಪ್ರತಿಮೆಯಂತೆ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಆಂಜನೇಯನ ಬಳಿಗೆ ಹೋದನು. ಶಿಲಾಶಿಲ್ಪಿಯು ಕಲಾಕೃತಿಗೆ ದೇವತೆಯನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸಿ ಪ್ರಾಣಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಮಾಡುವ ಸಾಧಕನಂತೆ ಸದೃಢ ಬುದ್ಧಿ ಹಾಗೂ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಪವನಪುತ್ರನನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ ಆವೇಶಭರಿತನಾಗಿ ಹೇಳಿದನು:

'ಓ ಕಪಿಧ್ವಜ ದೇವತಾ ಕೀರ್ತಿಮೂರ್ತಿಯೇ, ಕಲ್ಲಿನಂತೇಕೆ ಕುಳಿತಿರುವೆ? ನಿನ್ನ ಭವನದ ಗೌರವ ಗೋಪುರದ ಅಮೃತ ಶುಭ್ರ ಕಲಶಕ್ಕೆ ಅಪಯಶಸ್ಸಿನ ಕಿಲುಬು ಹತ್ತಿದೆ. ಕಾರ್ಯಭಾರದಿಂದ ನಿನ್ನ ಗೆಳೆಯರು ಏದುಸಿರು ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ! ನೀನು ವಾಯುಪುತ್ರ, ಜಗತ್ತಿನ ಪ್ರಾಣಸಂಭವ. ವಾಯುದೇವನ ವರದ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಅಂಜನಾದೇವಿಯ ಪುತ್ರನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿರುವೆ. ನೀನು ಜನ್ಮತಃ ಅಲೌಕಿಕ. ಅಭ್ಯಾಸದಿಂದ ಯೋಗಿ.

'ಹನುಮಂತದೇವನೇ, ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯದ ಮಹಿಮೆಯಿಂದ ಅಷ್ಟಸಿದ್ಧಿಗಳು ನಿನ್ನ ಕೈವಶವಾಗಿವೆ. ನೀನು ಧ್ಯಾನದಿಂದ ಇಚ್ಛಿಸಿದ್ದನ್ನು ಪಡೆಯುವೆ. ನಿನಗೆ ಮತ್ತು ನಿನ್ನಂಥವರಿಗೆ ಸೃಷ್ಟಿಯೆನ್ನುವುದು ದೃಷ್ಟಿಯ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಜನಿಸುವುದು ಅಲ್ಲವೆ?'

ಮೌನಿ ಆಂಜನೇಯ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ತಲೆ ಮೇಲೆತ್ತಿ ಜಾಂಬವಂತನನ್ನು ನೋಡಿದನು. ಆತನನ್ನು ಹುರಿದುಂಬಿಸುವಂತೆ ಜಾಂಬವಂತ ಮಾತು ಮುಂದುವರಿಸಿದನು.

'ಯೋಗಫಲವನ್ನು ಲೌಕಿಕ ಉಪಯೋಗಕ್ಕೆ ಬಳಸಬಾರದೆಂಬ ನಿನ್ನ ನಿಷ್ಠೆ ನನಗೆ ತಿಳಿದಿದೆ. ಆದರೆ, ಹೇಳು. ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಬಾಳಿಗೆ ಒಳಿತನ್ನು ತರುವ ಈ ಕಾರ್ಯ ಅಲ್ಪವಾದುದೆ? ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಕಾಮದಿಂದ ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬಾಳಿಗೆ ಬಾಳನ್ನು ಬೆಸೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ – ಈ ಕಡಲನ್ನು ದಾಟುವ ಪುಣ್ಯ ಯುಗಯುಗಗಳಿಗೊಮ್ಮೆ ಮಾತ್ರ ದೊರಕುತ್ತದೆ. ಯೋಗವನ್ನು ಧರ್ಮಸಾಧನೆಗೆ ವಿನಿಯೋಗಿಸಿದರೆ ಅದು ಮೈಲಿಗೆಯಾಗುತ್ತದೆಯೆ? ಧರ್ಮವೇ ದೇವರು ಎನ್ನುವುದು ಸರಿಯಾದ ವಿವೇಚನೆ.

'ಮಹಾಯೋಗಿಯೇ ಏಳು. ನಿಸ್ವಾರ್ಥಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ನಿನ್ನ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೈವೇದ್ಯ ಮಾಡಿ, ಪರಮಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆ. ರಾಮನು ತನ್ನ ಮುದ್ರೆ ಉಂಗುರವನ್ನು ನಿನಗಲ್ಲದೆ ಬೇರೆಯವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನೆ?

'ಮುದುಕನಾದ ನಾನು ನಿನ್ನ ಮುಖಸ್ತುತಿ ಮಾಡುತ್ತಿಲ್ಲ. ನಾನು ನನ್ನ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಸಮನಾದವರನ್ನು ಕಂಡಿಲ್ಲ. ಈ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಹಾರು. ದೇವಿಯನ್ನು ಹುಡುಕಿ ಬಾ. ನಮಗೆ ಪುಣ್ಯವಾರ್ತೆಯನ್ನು, ಬಾಳನ್ನು ತಂದುಕೊಡು.'

ಸಂಕಲ್ಪಚಿತ್ ತಾಳ್ದನಿಚ್ಛಾಸೂತ್ರದಿಂ ಕಪಿಗಾತ್ರಮಂ

ಮರುತ್ಸುತನು ಅಂತರ್ಮುಖಿಯಾಗಿ ಜಾಂಬವಂತನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದನು. ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೆ ಸಾಗರೋಲ್ಲಂಘನಕ್ಕೆ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು. ಯೋಗಿಯಾದ ಅವನು ಪೂರಕ, ರೇಚಕ ಮತ್ತು ಕುಂಭಕಗಳ ಪ್ರಾಣಮೂಲದಿಂದ ಕುಂಡಲಿನಿ'ಯನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸಿದನು. ಸುಷುಮ್ನೆಯಿಂದ ಸಹಸ್ರಾರಕ್ಕೇರಿದನು. ಅಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಗೌರವಿಸುವ ಜಡ ಜಗನ್ಮಾಯೆಯನ್ನು ಭೌತಸೃಷ್ಟಿಯ ಮಹಾನಿಯಮಗಳನ್ನು ಮೀರಿದನು. ಸಂಕಲ್ಪಚಿತ್‌ನಿಂದ ತಮ್ಮ ಧ್ವಜದಲ್ಲಿರುವ ಕುಲದ ಚಿಹ್ನೆ ಕಪಿಗಾತ್ರನಾದನು.

ವಾನರ ಸೈನ್ಯ ಆ ಗಾರುಡಿಯನ್ನು ನೋಡನೋಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ವಾಯುಪುತ್ರನ ಶರೀರವು ಉಸಿರಿನ ದೀರ್ಘ ಏರು ಇಳುವಿನಿಂದ ಕಂಪಿಸಿತು. ರೋಮಾಂಚನಗೊಂಡಂತೆ ಮುಖ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ತುಳುಕಿತು. ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಫಾಲ್ಗುಣದ ಉದಯರವಿಯ ಸುವರ್ಣ ಕುಂಕುಮ ಕಾಂತಿಯ ಪ್ರಭಾವಳಿ ಸೃಷ್ಟಿಗೊಂಡಿತು. ನೀರು ವಿದ್ಯುತ್ತಿನ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದ ಅನಿಲ ರೂಪವನ್ನು ಪಡೆಯುವಂತೆ ಆಂಜನೇಯನು ನರಾಕೃತಿಯನ್ನು ವಿಸರ್ಜಿಸಿ ನಿರಾಕಾರನಾದನು.

ಆಗ ಬೆಳಕಿನ ತುಂತುರೋ; ಚಂದ್ರ ನಕ್ಷತ್ರ ನೀಹಾರಿಕೆಗಳ ಧೂಳಿನಿಂದಾದ ಅಗ್ನಿಮಂಡಲವೋ; ಅಥವಾ ಆಂಜನೇಯನ ಆತ್ಮವೈಭವದ ಮಂಗಳಕಾಂತಿಯೋ (ಆಂಜನೇಯಾತ್ಮ ವೈಭವ ಶ್ರೀದ್ಯುತಿ) ಎಂಬಂತೆ ಹೊಳೆಹೊಳೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಬೆಳಕು ಪ್ರತಿಭಾಚಕ್ರದಂತೆ ತಿರ್ರನೆ ತಿರುಗಿತು. ಅದನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ವಾನರರ ನಯನಶಕ್ತಿ ತಲ್ಲಣಗೊಂಡು ಮೂರ್ಛೆಹೋದಂತಾದರು. ಸೃಷ್ಟಿಯ ಚರಾಚರದ ಕೋಟಿಕಂಠಗಳ (ಕೋಟಿಕಂಠಗಳ) ವಿಶ್ವವೀಣಾವಾದಕನ ಮಧುರ ಅವ್ಯಕ್ತ ಅಮರ ಓಂಕಾರ ಇಂಚರವು ಇಂಪಾಗಿ ಹೊಮ್ಮಿತು. ಅವರು ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಆನಂದದಲ್ಲಿರುವಾಗ ಪ್ರಭಾಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ವಾನರರ ಧ್ವಜ ಚಿಹ್ನೆ ಕಪಿಯ ಆಕಾರ ಥಳಥಳಿಸಿತು.

ಅದನ್ನು ಕಂಡು ಸಂಭ್ರಮಗೊಂಡ ವಾನರ ಸೈನ್ಯವು ಒಕ್ಕೊರಲಿನಿಂದ ಸ್ತುತಿಗೀತೆ ಹಾಡಿತು. ಆ ಸ್ತೋತ್ರದ ಸಂತೋಷದಲ್ಲಿ ಕಾಡು ಬೆಟ್ಟ ಭುವಿಯು ತೇಲಿತು!

"ಜಯತು ಜಯತು ಹೇ
ಪವನ ಪಾವನ ಕಲಿಕುಮಾರ! ಜಯತು ಜಯ ಹೇ
ವಾನರ ಕುಲದ ಕೀರ್ತಿಯುದ್ಧಾರ! ಜಯತು ಹೇ

ಕಪಿಕೇತನರ ಮಹಾಚೈತನ್ಯ ಚೂತವನ
ಚೈತ್ರಾವತಾರ! ಉತ್ತಿಷ್ಠ, ಓ ಧುರಧೀರ,
ಜಗದೇಕವೀರ! ಉತ್ತಿಷ್ಠ, ಓ ಯೋಗಿವರ,
ಯೋಗಾವತಾರ! ಉತ್ತಿಷ್ಠ, ಓ, ಉತ್ತಿಷ್ಠ,
ಸರ್ವಮಾನವ ಗರ್ವಮಾನ ಪಾರಾವಾರ!
ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗಲಿ ನಿನ್ನ ಈ ಶರಧಿ ಲಂಘನಂ
ಮಾನವಾತ್ಮದ ಮಹತ್ಸಾಧನೆಗೆ! ನಿನ್ನ ಈ
ಸಾಹಸಂ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಲಿ ಯೋಗ ಮಹಿಮೆಯ
ಉದಾತ್ತತೆಗೆ! ಬ್ರಹ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದದ್ವೈತ
ಸಿದ್ಧಿಯಾ ಭೂಮಾನುಭೂತಿಗಾಗಲಿ ರಸದ
ಸಂಕೇತಮೀ ನಿನ್ನ ರುಂದ್ರರೂಪಂ! ನಮೋ,
ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯೇ! ನಮೋ, ವ್ಯೋಮ ಸಂಚಾರಿಯೇ,
ನಮೋ ನಮೋ! ಕಲಿ, ನಮೋ! ಗುರು ನಮೋ! ಪುನರ್ನಮೋ,
ಮುಹುರ್ನಮೋ! ಓಂ ನಮೋ, ಹ್ರೀಂ ನಮೋ! ನಮೋ, ನಮೋ,
ನಮೋ!"

(ಕಿಷ್ಕಿಂಧಾ ಸಂಪುಟಂ, ಸಂಚಿಕೆ ೧೦, ಸಾಲು ೧೦೧೮ರಿಂದ ೧೦೩೪)

ಈ ರೀತಿ ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡುತ್ತ ಕೀರ್ತಿಸುತ್ತಿರಲು ಅಣುಮೂರ್ತಿ ಆತ್ಮಾನಂದದಲ್ಲಿ ಹಿಗ್ಗುತ್ತ ವಿಕಾಸಗೊಂಡು ಬೃಹತ್ತಾಗಿ ಬೆಳೆಯಿತು. ಪ್ರಭಾಚಕ್ರದಲ್ಲಿದ್ದ ಕಪಿಯ ಆಕೃತಿಯು ತನ್ನವರ ಅಕ್ಕರೆಯ ಹೊಗಳಿಕೆಗೆ ಉಕ್ಕಿ, ಸೊಕ್ಕಿ, ಉಬ್ಬಿ ಮುಗಿಲೆತ್ತರಕ್ಕೆ ಬೆಳೆಯಿತು. ಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಅದರ ಶಿಖರವೆ ಪ್ರತಿಸ್ಪರ್ಧಿ ಎಂಬಂತಿತ್ತು. ಎತ್ತರದ ಮರಗಳೇ ಅದರ ಮೊಣಕಾಲಿನ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಬಾರದೆ ಸೋತು ಹೋಗಿ ಅಡಿಗಳಿಗೆ ಮುಡಿಯಿಡುವ ಕುರುಚಲು ಗಿಡದಂತೆ ಕಂಡವು. ಅದು ಅತೀಂದ್ರಿಯದ ಆಂಜನೇಯನ ಮಹಾದ್ಯೈತ್ಯ ಭೀಕರ ಐಂದ್ರಜಾಲಿಕ ರುದ್ರರೂಪ!

ಆ ಕಾಂತಿಯ ಮುಂದೆ ಬಾನಿನ ಸೂರ್ಯ ಒಂದು ಕಿಡಿಯಾದನು. ಮಧುರ, ಭಯ, ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ಪಕ್ಷಿಗಳು ಮೌನವಾಗಿ ಮೂರ್ಛೆ ಹೋದಂತಿದ್ದವು. ಕಪಿರೂಪವಾದರೂ ಗಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೈಮಾಚಲಕ್ಕೆ ಸ್ಪರ್ಧಿಯಾಯಿತು. ಆಂಜನೇಯನು ಹಾಗೆ ಬೆಳೆಯಲು ಸೈನಿಕರು ಹಿಂದುಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿದು ಮುಖದರ್ಶನ ಪಡೆದರು. ವಿರಾಟ್ ವೈಭವದ ಯೌಗಿಕಶ್ರೀಗೆ ಕೈ ಮುಗಿದರು.

ಲಂಘಿಪೆನಲಘ್ಯಮಂ. ವಿಶ್ವದೊಳಸಾಧ್ಯಮೆನಗಿಲ್ಲಮಿನ್

ರಾಮ-ಸೀತೆಯರ ವಿರಹ ವಿಘ್ನ ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಪ್ರೇಮ ಸೇತುವೆ ಕಟ್ಟಲು ಹಾರಲಿರುವ ಆಂಜನೇಯನ ಶುಭದ ಅಭಯವಾಣಿ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಮೊಳಗಿತು:

'ಸಾಹಸ ಸಹೋದ್ಯೋಗಿಗಳಿರಾ, ವಾನರ ಅಮೂಲ್ಯ ಮಣಿಗಳಿರಾ, ಪೂಜ್ಯ ಕಪಿಧ್ವಜ ರಕ್ಷಕರಿರಾ, ಗೌರವ ಪ್ರಾಣರಿರಾ–ರೂಪದಿಂದಲೂ ದೃಢತೆಯಿಂದಲೂ, ಔನ್ನತ್ಯದಿಂದಲೂ ನಾನು ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಆತ್ಮಾಭಿಲಾಷೆಯ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವಾಗಿದ್ದೇನೆ. ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಆಕಾಂಕ್ಷೆ ಮೂರ್ತಿಗೊಂಡು ನಾನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ನಾನು ಧನ್ಯ.

'ನಾನು ಅಣು. ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಇಚ್ಛೆ, ಕೆಚ್ಚಿನಿಂದ ಈ ಮಹಾಮಹಿಮಾನ್ವಿತವಾದ ಗೋಪುರಮೂರ್ತಿ ಉದಿಸಿದೆ. ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯ ಸೃಷ್ಟಿ ನಾನು. ನಿಮ್ಮ ಸ್ತೋತ್ರ ನನ್ನನ್ನು ಸಂಪುಷ್ಟನನ್ನಾಗಿಸಿದೆ. ನಾನು ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟಿ, ದೇವಿಯನ್ನು ಹುಡುಕಿ ಹಿಂತಿರುಗುವವರೆಗೂ ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಮಾನಸಿಕ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಕಾಯುತ್ತಿರಿ! ಮರೆಯಬೇಡಿ : ನಿಮ್ಮ ಆತ್ಮಯೋಗವೇ ನನಗೆ ಶಕ್ತಿ!

'ಆದರೂ ನನ್ನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಕೇಳಿ. ನಿಮ್ಮ ಧೈರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಆಲಿಸಿ. ನಿಮ್ಮ ಆತ್ಮದೂತನಾದ ನನ್ನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಕೇಳಿದರೆ ನಿಮ್ಮ ಶ್ರದ್ಧೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಸ್ನೇಹಿತರೇ, ಬಿಂಕದಿಂದ ಅಲ್ಲ, ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಅರ್ಜಿಸಿದ ಹಿರಿಮೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದೇನೆ ಶಂಕೆಗೊಳಗಾಗದೆ ಕೇಳಿ.

'ನನ್ನ ಈ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಕಾಣುತ್ತಿರುವ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಕಾಲುವೆ ಎಂದು ತಿಳಿದು ಶ್ರಮವಿಲ್ಲದೆ ಜಿಗಿಯುತ್ತೇನೆ. ಈ ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಅಸಾಧ್ಯವಾದುದೆ ಇಲ್ಲ. ಮುಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಹಿಂಡಿದರೆ ಈ ಮಹೇಂದ್ರಾಚಲ ಪುಡಿಪುಡಿಯಾಗುತ್ತದೆ! ಕಡಲನ್ನು ಕದಡಿ ಹಿಮಗಿರಿಗೆ ಬೀಸಾಡಿ ಬಡಬಾಗ್ನಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಲಂಕೆಯನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಬೂದಿ ಮಾಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ನನಗಿದೆ! ಕೈ ಬೀಸಿ ಬಾಲವೆಂಬ ಚಾಮರದಿಂದ ಆಕಾಶದ ನಕ್ಷತ್ರಗಳನ್ನು ಗುಡಿಸಿ ಪಾತಾಳಕ್ಕೆಸೆಯುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ನನಗೆ ಬಾಲಲೀಲೆ! ವರ್ಣನೆ ಏತಕ್ಕೆ? ಅಪರೋಕ್ಷವನ್ನು ನೀವೆ ಕಾಣುವಿರಿ!'

ಕಾವ್ಯದ ಆಯ್ದ ಭಾಗ (೨.೧೦ ಸಾಲು ೬೮೧–೬೮೯) ಇಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿ ಅನಂತರ ಟಿಪ್ಪಣಿ ಕುಂಡಲಿನಿ ಬರಲಿ.

***

೧. ಕುಂಡಲಿನಿ

ದ.ರಾ. ಬೇಂದ್ರೆಯವರು 'ನಾಕುತಂತಿ' ಕವನದಲ್ಲಿ ಕುಂಡಲಿನಿ ಯೋಗದ ಷಟ್‌ಚಕ್ರಗಳ ಉನ್ಮೀಲನೆಗೆ ಒಳಗಾದ ಯೋಗಿಯ ಅನುಭವವನ್ನು ಪ್ರತಿಮಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಹೀಗೆ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ :

'ನಾಡಿಯ ನಡಿಗೆಯ
ನಲುವಿನ ನಾಲಿಗೆ

ನೆನೆದಿರೆ ಸೋಲುವ
ಸೊಲ್ಲಿನಲಿ;

ಮುಟ್ಟದ ಮಾಟದ
ಹುಟ್ಟದ ಹುಟ್ಟಿಗೆ
ಜೇನಿನ ಥಳಿಮಳಿ
ಸನಿಹ ಹನಿ.'

'ನಾಡಿಯ ನಡಿಗೆ'ಯ ಎಂಬುವುದು ಉನ್ಮುಖಗೊಂಡ ಕುಂಡಲಿನೀ ಶಕ್ತಿ ಇಡಾ ಪಿಂಗಳಾ ನಾಡಿಗಳ ಮೂಲಕ ಸುಷುಮ್ನಾ ನಾಡಿಯನ್ನು ಸೇರಿ ಊರ್ಧ್ವಮುಖವಾಗುವುದರ ಸೂಚನೆ. ಅದು 'ನಲುವಿನ ನಾಲಗೆ'ಯಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ನಾಲಗೆ ಕುಂಡಲಿನೀ (ಸರ್ಪ) ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿಮಿಸುತ್ತದೆ. 'ನೆನೆದಿರೆ ಸೋಲುವ' ಎಂಬುದು–ಸಹಸ್ರಾರ ಸೇರಿದಾಗ ಸ್ರವಿಸುವ ಅಮೃತಪಾನದಿಂದ ತೊಯ್ದಿರಲು–ಅರ್ಥಾತ್ ಜೀವಾತ್ಮ ಮತ್ತು ಪರಮಾತ್ಮ ಒಂದಾದಾಗ ಮೌನ ಆವರಿಸುವ ಭಾವವನ್ನು ಪ್ರತಿಮಿಸುತ್ತದೆ. ಅದು ನಾಮಸ್ಮರಣೆಯ ಮಾತು ('ಸೊಲ್ಲು') ಸೋಲುವುದರ (ನಿಲ್ಲುವುದರ) ಸೂಚನೆಯಾಗಿದೆ.

ಪರಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಆದಿಯೂ ಇಲ್ಲ, ಅಂತ್ಯವೂ ಇಲ್ಲ. ಅಂದರೆ ಹುಟ್ಟೂ ಇಲ್ಲ, ಸಾವೂ ಇಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಪ್ರತಿಮಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ 'ಮುಟ್ಟದ ಮಾಟದ ಹುಟ್ಟದ ಹುಟ್ಟಿಗೆ' ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಅದು ಜೇನು ಹುಟ್ಟಿನಂತಹ ಸೃಷ್ಟಿ. ಅಂತಹದರ ಫಲವೆಂದರೆ 'ಜೇನಿನ ಥಳಿಮಳಿ'. ಸಿಹಿ ತಳಿಯ ಮಳೆ ಅರ್ಥಾತ್ ಅಮೃತವರ್ಷ. ಅದು ಹತ್ತಿರದಲ್ಲೇ 'ಸನಿಹ ಹನಿ'ಯಾಗಿ ಅಮೃತಧಾರೆಯ ಬಿಂದುಗಳನ್ನು ತೊಟ್ಟಿಕ್ಕುವ ಆನಂದ ವೃಷ್ಟಿ.

ಜಿ. ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ, 'ನಾಕುತಂತಿ – ಒಂದು ಟಿಪ್ಪಣಿ', ಕನ್ನಡಸಂಘ ಕ್ರೈಸ್ಟ್‌ಕಾಲೇಜು,
ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೦, ಪು–೯.

***

ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಚೈತನ್ಯಶೀಲವಾದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಶರೀರ ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪ್ರಾಣಿಯಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡ ಮಾನವ ತನ್ನ ಆಕಾರದಂತೆ ಘನವಾದ ಅಂದರೆ ಯಾವುದೇ ಕೊರತೆಯಿಲ್ಲದೆ ಸೃಷ್ಟಿಯಾದ ಶಕ್ತಿಶಾಲಿ. ಈ ಮಾನವನು ಸಾಧಾರಣ ಪ್ರಾಣಿಯಲ್ಲ. ಇವನ ಶರೀರದಲ್ಲಿಯೇ ನಾಗವೇಣಿಯಿದೆ. ಅಂದರೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಕರೆಯುವ ನಾಗಸರ್ಪದಂತಿರುವ ಕುಂಡಲಿನೀ ಶಕ್ತಿ ಇದೆ. ಅದನ್ನು ಕುರಿತು ಬಿ. ಪುಟ್ಟಸ್ವಾಮಯ್ಯನವರು ನೀಡಿರುವ ವಿವರ ಹೀಗಿದೆ:

'ವೇದ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ 'ಕುಂಡಲಿನೀ' ಶಬ್ದ ದೊರಕುವುದಿಲ್ಲವಾದರೂ, ದ್ವಾದಶೋಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಚೀನವಲ್ಲದ ಕೆಲವು ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಕುಂಡಲಿನೀ ಯೋಗದ ಉಲ್ಲೇಖ ಹೇರಳವಾಗಿ ದೊರಕುತ್ತದೆ. ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದಲ್ಲಿ ಕುಂಡಲಿ ರೂಪದಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿ ಸ್ಥಿತಿ ಲಯಗಳಿಗೆ ಕಾರಣಳಾದ ದೇವಿಯೇ ಮಾನವನ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ದೇಹದ ಮೂಲಾಧಾರ ಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ಕುಂಡಲಿನಿ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಸರ್ಪದಂತೆ ಮೂರು ಸುತ್ತು ಸುತ್ತಿಕೊಂಡು ಸುಪ್ತ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮರೂಪದಿಂದ ಇರುವಳು. ಯೋಗ ಸಾಧನೆಯಿಂದ ಎಚ್ಚರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಾಗ ಈ ಶಕ್ತಿಯು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಸ್ವಾದಿಷ್ಠಾನ, ಮಣಿಪುರ, ಅನಾಹತ, ವಿಶುದ್ಧಿ, ಆಜ್ಞಾ ಚಕ್ರಗಳನ್ನು; ಬ್ರಹ್ಮ, ವಿಷ್ಣು, ರುದ್ರ ಗ್ರಂಥಿಗಳನ್ನು ಭೇದಿಸಿಕೊಂಡು ಶಿರಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವ ಸಹಸ್ರಾರ ಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ಶಿವನನ್ನು ಕೂಡಿ, ಕರ್ಣಿಕಾರೂಪದಿಂದ ಅಲ್ಲಿರುವ ಚಂದ್ರಮಂಡಲವನ್ನು ಕಡಿದು ಅಮೃತವನ್ನು ಸುರಿಸುವಳು. ಇದನ್ನೇ ಆದಿಶಂಕರರು 'ಮಹೀಮೂಲಾಧಾರೇ' ಎಂದು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವ

ಸೌಂದರ್ಯ ಲಹರಿಯ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ: 'ಎಲೈ ದೇವಿಯೇ, ಮೂಲಾಧಾರದಲ್ಲಿರುವ ಪೃಥ್ವೀತತ್ವವನ್ನೂ, ಮಣಿಪೂರದಲ್ಲಿ ಜಲತತ್ವವನ್ನೂ, ಸ್ವಾದಿಷ್ಠಾನದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿತತ್ವವನ್ನೂ, ಕಂಠದಲ್ಲಿರುವ ವಿಶುದ್ಧಿ ಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ಆಕಾಶತತ್ವವನ್ನೂ, ಹುಬ್ಬುಗಳ ನಡುವೆ ಇರುವ ಆಜ್ಞಾಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ಮನಃತತ್ವವನ್ನೂ ಭೇದಿಸಿ ಸಹಸ್ರಾರ ಪದ್ಮದಲ್ಲಿ ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಪತಿಯನ್ನು ಸೇರಿ ವಿಹರಿಸುವೆ.' (ಬಿ. ಪುಟ್ಟಸ್ವಾಯಯ್ಯ, 'ಶ್ರೀ ಲಲಿತಾ ಸಹಸ್ರ ಸಾಂಗತ್ಯ' ಶಾರದಾ ಪ್ರಕಟನಾಲಯ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೭೬, ಪು. ೨೩೩, ೩೪) ಅಂತಹ ಕುಂಡಲಿನಿಯನ್ನು ಹಠಯೋಗದಿಂದ ಸಾಧಿಸಿದವನ ಶಿರದಲ್ಲಿರುವ ಸಹಸ್ರ ಕಮಲದ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಕೋಟಿ ಸೂರ್ಯ ಪ್ರಕಾಶ ಲಭ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದು ಸಾವಿಲ್ಲದ ಸಮಾಧಿ ಸ್ಥಿತಿ. ಅದೇ ಪೂರ್ಣತತ್ವದ ಪರಮ ಜ್ಞಾನ ಸಾಧನೆ ಎಂದು ಯೋಗಿಗಳು ಹೇಳುವರು.

'ತನುಮನ ಘನ ಪ್ರಾಣಿಯಾಗಿ
ಜತೆಗೂ ನಾಗವೇಣಿಯಾಗಿ
ಪಥದಲಿ ತತ್ ತ್ರಾಣಿಯಾಗಿ
ಬಿನ್ನಾಣದ ಶ್ರೇಣಿಯಾಗಿ
ಬರುತಲಿಹುದು ಶ್ರಾವಣಾ,
ಮತ್ತೆ ಬಂತು ಶ್ರಾವಣಾ. *(ದ.ರಾ. ಬೇಂದ್ರೆ. 'ಮತ್ತೆ ಬಂತು ಶ್ರಾವಣಾ')*

ಜಿ. ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ, 'ಹೂತಽದ ಹುಣಸಿ', ಕಾಮಧೇನು ಪುಸ್ತಕ ಭವನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೧೧, ಪು. ೧೦೬ ರಿಂದ ೧೦೮.

❑

ಕೇಳ್ದನಂತರ್ಮುಖಿ ಮರುತ್ಸುತಂ, ಮನದೊಳಗೆ
ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನ್ ಸಾಗರೋಲ್ಲಂಘನಕೆ. ಯೋಗಿ
ಪೂರಕಂ ರೇಚಕಂ ಕುಂಭಕ ಪ್ರಾಣದಿಂ
ಮೂಲದಿಂದೆಳ್ಚರಿಸಿದನ್ ಕುಂಡಲಿನಿಯಂ.
ಸುಷುಮ್ನೆಯಿಂದೇರ್ದನ್ ಸಹಸ್ರಾರಕಲ್ಲಿಂದೆ ಮೇಣ್
ಮೀರ್ದನಿಂದ್ರಿಯ ಮಾನ್ಯ ಜಡಜಗನ್ಮಾಯೆಯಂ,
ಭೌತ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಮಹನ್ನಿಯತಿಯಂ! ಸಂಕಲ್ಪಚಿತ್
ತಾಳ್ದನಿಚ್ಛಾಸೂತ್ರದಿಂ ಕಪಿಗಾತ್ರಮಂ, ಕುಲದ
ಹಳವಿಗೆಯ ಚಿಹ್ನೆಯಾಕಾರಮಂ. (೨,೧೦ ಸಾಲು ೯೮೧–೯೮೯)

೪. ಸಾಗರೋಲ್ಲಂಘನಂ

ಜಂಗಮಾಚಲ ವಿರಾಡ್ರೂಪಿ ಹನುಮ

ಕಾವ್ಯ ರಚನಾಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸುವ ಮೊದಲು ಕವಿಯು ಸ್ಫೂರ್ತಿಯ ಎತ್ತರಕ್ಕೇರುವನು. ಅದರಂತೆ ವಜ್ರತನು ಆಂಜನೇಯನು ಹಾರುವಿಕೆಯ ಆಘಾತವನ್ನು ತಡೆದುಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲ ಮಹೇಂದ್ರಗಿರಿಯ ತಲೆಯಂತಿದ್ದ 'ಶಕುನಿ ಶಿಲೆ' ಏರಿದನು. ಜಂಗಮ ಪರ್ವತವು ಸ್ಥಾವರ ಪರ್ವತವನ್ನು ಹತ್ತುವಂತೆ ವಿರಾಡ್ರೂಪಿ ಆಂಜನೇಯನು ತಪ್ಪಲಿನಿಂದ ಶಿಖರಕ್ಕೇರುತ್ತಿರುವ ಭೀಮದೃಶ್ಯ ಕಪಿಧ್ವಜರಿಗೆ ಅಚ್ಚರಿಯ ನೋಟವಾಯಿತು!

ಹನುಮಂತನಿಗೆ ಹೆಗ್ಗಾಡು ಕುರುಚಲಿನ ಕಾಡಾಯಿತು! ಪರ್ವತದ ಹೆಬ್ಬಿಡು ಕುಗ್ಗಿ ಕುಬ್ಜವಾದಂತಾಯಿತು! ಆ ಮಹಾಕಾಯನ ಮೊಳಕಾಲು ಆಳದ ಮಡುವಿನ ನಡುವೆ ಹಾಯುವ ದೊಡ್ಡ ಆನೆಯಂತೆ ಕಾಡನ್ನು ತುಳಿಯುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಹೆಮ್ಮರಗಳು ಕುರುಚಲಿನ ಒಣಗು ಕಡ್ಡಿಯಂತೆ ಮುರಿದುಹೋದವು! ಅವನ ಭಾರವಾದ ಹೆಜ್ಜೆಯ ಆಘಾತಕ್ಕೆ ಪರ್ವತವು ಕೆಮ್ಮಣ್ಣಿನ ಓಕುಳಿಯನ್ನು ಕಾರಿತು! ಅದು ಹುಲಿಯ ಉಗುರು ಅಪ್ಪಳಿಸಿದಾಗ ಗೂಳಿಯ ಹಿಣಿಲಿಂದ ರಕ್ತ ಚಿಮ್ಮಿದಂತಿತ್ತು! ಭಯ ಮತ್ತು ಗಾಬರಿಗೊಳಗಾದ ಲಕ್ಷಾಂತರ ಪಕ್ಷಿಗಳ ಚೀರಾಟದ ಆ ಶೈಲವನ ಭೂಮಿಯು – ಕುಣಿವ ಹುಡುಗನ ಕೈಯ ಗಿಲಗಿಚ್ಚಿಯಂತಾಯಿತು! ಜೀವಜಂತುಗಳು ಕಂಗೆಟ್ಟು ಭಯದಿಂದ ಕುದಿದವು.

ಅವನು ಕಾಲು ಮೀಟಲು, ಕಲ್ಲಿಗೆ ಕಲ್ಲು ಬಡಿದು ಕಿಡಿ ಹೊಮ್ಮಿತು. ಅದು ಬಗನಿಮರಕ್ಕೆ ಸುತ್ತಿದ್ದ ಬಿದಿರು ಮೆಳೆಗೆ ತಗುಲಿ ಕಾಡುಗಿಚ್ಚಾಗಿ ದಳ್ಳುರಿ ನಾಲಗೆ ಚಾಚಿತು! ಅದಕ್ಕೆ ಮರದ ಮೈಯಿಂದ ಸೋರಿದ ಕಂಪಿನ ಅಂಟು ಉರಿದು ಗಂಧ ಧೂಮ ವ್ಯಾಪಿಸಿತು!

ಆಂಜನೇಯನು ತಲೆಗೆ ದೊಡ್ಡ ಬಳ್ಳಿಗಳನ್ನು ನುಲಿದುಕೊಂಡನು! ಮೈಗೆ ಕೇದಗೆಯ ಪೊದೆಗಳನ್ನು ಹೆಣೆದುಕೊಂಡನು! ಹೂಮರಗಳನ್ನು ಕಂಕುಳಲ್ಲಿ ಇರುಕಿಕೊಂಡನು! ಅವನೊಂದು ಮಲೆನಾಡಿನಂತಾಗಿ ಬೆಟ್ಟದ ನೆತ್ತಿಯ ಬಯಲುಸೀಮೆ ಹತ್ತಿದನು! ಆ ಮಹಾಕಾಯನ ನೆರಳು ಕ್ಷಣಕ್ಷಣಕ್ಕೂ ಉದ್ದವಾಗುತ್ತ ಕಣಿವೆಯ ಕಡೆ ಇಳಿಯಿತು! ಮಹೇಂದ್ರ ಪರ್ವತ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದು, ಎಡಕ್ಕೆ ಲಂಕೆ ಬಲಕ್ಕೆ ಅಯೋಧ್ಯೆ ಇದ್ದವು. ಹನುಮಂತನ ಎಡ ಬಲ ಕಾಲುಗಳ ತುಳಿತವು–ತಕ್ಕಡಿಯನ್ನು ಒಮ್ಮೆ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ, ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ತೂಗಿದಂತಾಗಿ ಬೃಹತ್ ಭೂಮಿ ಅಲ್ಲಾಡತೊಡಗಿತು!

ಮಹೇಂದ್ರ ಪರ್ವತದ ತುದಿಯ ಶಕುನಿ ಶಿಲೆಯಲ್ಲಿ ನೆಲ ಬಾನುಗಳನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿದಂತೆ ನಿಂತ ವಿರಾಡ್‌ರೂಪದ ಆಂಜನೇಯನ ಭವ್ಯ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಆ ಮಹತ್ತಿಗೆ ಶರಣೆನ್ನಬೇಕು! ಆಗ ರಸನಿಧಿಗೆ ಧುಮುಕುವ ಆತ್ಮವು ರಸಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವನ್ನು ತುಂಬಿ ಬ್ರಹ್ಮಾನುಭವವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು!

ಶರಧಿ ದರ್ಶನ, ನಕ್ಷತ್ರ ರಾತ್ರಿಯಾಕಾಶ ದರ್ಶನ, ಸೂರ್ಯೋದಯ ಸೂರ್ಯಾಸ್ತಗಳ ದರ್ಶನ, ಕೈಲಾಸ ಶಿಖರದ ಶಿವ ಪಾರ್ವತಿಯರ ದರ್ಶನ, ವರ್ಷ ಭೈರವನ ಸಿಡಿಲು ಮಿಂಚಿನ ರುದ್ರನರ್ತನದ ಸಹ್ಯಾದ್ರಿ ದರ್ಶನ, ಬುದ್ಧನ ಮಹಾತ್ಯಾಗದ ತಪಸ್ಸಿದ್ಧಿ ದರ್ಶನ, ಯೇಸುವಿನ ಜನನ ಜೀವನ ಮರಣ ದರ್ಶನ, ಜನರ ದಿನದಿನದ ನಿತ್ಯ ಸಾಂಸಾರಿಕ ಜೀವನದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕಲುಷಿತವಾಗದ ಕೀರ್ತಿ ದರ್ಶನ–ಮುಂತಾದ ಸರ್ವದರ್ಶನಗಳಿಂದ ಮೂಡುವ ರಸಾನುಭವಕ್ಕೆ ಸಮನಾದುದು ಹನುಮಂತನ ವಿರಾಡ್‌ರೂಪ ದರ್ಶನ!

ಅನಂತಾಕಾಶಸಂಗಿಯಾದ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ

ಶತ್ರುಭಯಂಕರನಾದ ಆಂಜನೇಯನು ಮನುಜ ಕಲ್ಪನೆ ತತ್ತರಿಸುವ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ನೆಲದಿಂದ ಬಾನಿನವರೆಗೂ ಬೆಳೆದು ನಿಂತನು. ಅನಂತತೆಯನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಲು ಶಿಖರವೇ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಬೆಳೆಯುವ ಗಿರಿಯ ಸಾಹಸದ ಗರ್ವಗೋಪುರ ಶಿಲ್ಪಕೃತಿಯಂತೆ ಕಂಡನು! ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಸೃಷ್ಟಿ ರೋಮಾಂಚನಗೊಂಡಿತು! ಕಡಲು ಉಘೇ ಎಂದು ಜಯಘೋಷ ಮಾಡಿ ಉಕ್ಕಿ ಮೊರೆಯಿತು! ಲಂಘಿಸಲು ಅಸಾಧ್ಯವಾದ ಸಾಗರದ

ದೂರವನ್ನು ಹಾರುವ ಛಲದಿಂದ ಉಕ್ಕಿ ಸೊಕ್ಕಿ ಹೊರಟಿದ್ದ ವೀರದೇಹಿ ವಾಯುಸುತನನ್ನು ನೋಡಲು ದೇವತೆಗಳ ಗುಂಪು ಮುಗಿಲ ವೇಷವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ನಿಂತಿತು!

ಹಾರಲು ಸಮತಟ್ಟಾದ ಜಾಗವನ್ನು ರಚಿಸಲೆಂಬಂತೆ ಕಾಲುಗಳಿಂದ ಅಡವಿಯನ್ನು ಒರಸಿದನು. ಆಗ ಕಲಕಲ್ಪಟ್ಟ ಮರಗಳು ಹೂಮಳೆ ಸುರಿಸಿದವು. ಕಾಡುಕಿಚ್ಚು ಸಾಹಸಿಯ ಆವೇಶಕ್ಕೆ ಎತ್ತಿದ ಆರತಿಯಾಯಿತು! ಮಂಗಳ ಅಂಟಿನ ಕಂಪು ಧೂಪವಿಟ್ಟಿತು. ಖಗಮೃಗಗಳ ಚೀತ್ಕಾರವು ವೀರಪೂಜೆಗೆ ತೂರ್ಯವಾಯಿತು. ಮುಖದ ಸುತ್ತಲೂ ಮುತ್ತಿಕೊಂಡು ನೋಟಕ್ಕೆ ತಡೆಯಾಗಿದ್ದ ಮೋಡಗಳ ಸಮೂಹವನ್ನು ಎರಡು ಕೈಗಳಿಂದ ನೂಕಿದನು, ಉಸುರಿನಿಂದ ಚದುರಿಸಿದನು.

'ಮಹಿಮ'ದ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಮೇಘಮಂಡಲದವರೆಗೂ ಉಬ್ಬಿ ಬೆಳೆದ ಕಪಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನು ಗುರುಭಾರವನ್ನು ತೊರೆದನು. ಗರಿಯಂತೆ ಹಗುರವಾದನು. ಯೋಗದ ಪೂರಕ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ತುಂಬಿದನು. ಕುಂಭಕದಿಂದ ಆಕಾಶವನ್ನು ಹೀರುವಂತೆ ಬಂಧಿಸಿದನು. ಅಡಕೆಯ ಮರದಂತೆ ಉದ್ದವಾಗಿದ್ದು ಐದು ಹೆಡೆಯ ಹಾವಿನಂತಿದ್ದ ನೀಳತೋಳುಗಳನ್ನು ಮೇಲೆತ್ತಿ ಚಾಚಿದನು. ಅಳತೆ ಮೀರಿ ಬೆಳೆದಿದ್ದ ಬಾಲವನ್ನು ಸುರುಳಿ ಬಿಚ್ಚಿ ಬೀಸಿದನು. ಅದು ವಿಶ್ವ ಶಿಲ್ಪಿಯು ಗಗನವನ್ನು ಅಳೆಯಲು ಬೀಸಿದ ಅಳತೆಪಟ್ಟಿಯಂತಿತ್ತು.

ವಾನರರು ಸಂಭ್ರಮಗೊಂಡು ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ಬಿಟ್ಟ ಕಣ್ಣು ಬಿಟ್ಟ ಹಾಗೆ ನೋಡುತ್ತಿರಲು ಆಂಜನೇಯನ ಪಾದಕ್ಕೂ ಮಲೆಯ ನೆತ್ತಿಗೂ ಇದ್ದ ಬೆಸುಗೆ ಬಿಚ್ಚಿತು! ಕ್ಷಣ ಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಪರ್ವತವೆ ಕೆಳಗುರುಳಿದಂತಾಯಿತು! ಭೂಮಿಯ ಆಕರ್ಷಣ ಶಕ್ತಿ ಇಲ್ಲವಾಗಲು ಆಗಸಕ್ಕೆ ಸಿಡಿಯುವ ಪರ್ವತ ಶಿಖರದಂತೆ ವೈರಿ ಭಯಂಕರ ಆಂಜನೇಯನ ದೇಹ ಪರ್ವತವು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಏರಿತು!

ಕುಂಭಕವು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ಶೂನ್ಯದಿಂದ, ಯೋಗಿಯ ಆವೇಗದಿಂದ ಅವನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸುವ ಸುಂಟರಗಾಳಿ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಯಿತು! ನೆಂಟರನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರ ಕಳುಹಿಸಿ ಬರುವ ಮನೆಯವರಂತೆ ಹನುಮಂತನ ಕೂಡ ನೆಗೆದ – ಬಂಡೆ ಗಿಡ ಮರ ಬಳ್ಳಿಗಳು ತುಸುದೂರ ಹಾರಿ, ಕವಿಕಲ್ಪನೆಯ ಜೊತೆ ಏರಲಾರದ ವಿಮರ್ಶಕನ ದರ್ಶನರಹಿತ ಜಾಣ್ಮೆಯಂತೆ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಉರುಳಿದವು. ರಸಾಸ್ವಾದಿ ಸಹೃದಯರಂತೆ ಕೆಲವು ಅವನನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಗಗನಯಾತ್ರಿಯಾದವು. ಹೂ ಬಿಟ್ಟ ಮರ ಬಳ್ಳಿಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತವಾದ ಅವನ ರೂಪವು ಬಾಣವೇಗದಿಂದ ಏರಿತು.

ನಭಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಅಲೆಯುವ ಬೃಹದ್ ಭೂದ್ವೀಪದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ ಅವನ ದೇಹವು ಬರುಬರುತ್ತ ಚಿಕ್ಕದಾಗಿ, ಮನುಷ್ಯ ಆಕಾರವಾಗಿ, ಹಕ್ಕಿ ರೂಪಾಗಿ ದೂರದೂರಕ್ಕೆ ಹಾರಿ ಚಿಕ್ಕಿಯಂತಾಗಿ ಕೊನೆಗೆ ನೀಲಿಯ ಆಕಾಶವಾಗಿ ಕಾಣದಂತಾಯಿತು. ಸುಗ್ರೀವನ ಸೈನ್ಯವು ದೃಷ್ಟಿ ಸೋತು, ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿ ಹೊಸ ಪರಿಚಯದವರಂತೆ ಒಬ್ಬರು ಇನ್ನೊಬ್ಬರನ್ನು ನೋಡತೊಡಗಿದರು!

ಅನಂತಾಕಾಶಸಂಗಿಯಾಗಿ, ಏಕಾಂಗಿ ಹನುಮಂತನು ತನ್ನ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯದ ಮಹಿಮೆಯೊ ಎನ್ನುವಂತೆ ವಿಶ್ವಾಕಾಶದಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದನು. ತನ್ನ ಸುತ್ತಲೂ ಚಲಿಸದ ಆಕಾಶ ನೀಲಿ, ಕೆಳಗೆ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಚಲಿಸುತ್ತಿರುವ ನೀಲಿ ಈ ಎರಡರ ನಡುವೆ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪ ಸಮಾಧಿಯಿಂದ ನಿರ್ಗುಣಾತ್ಮವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ಅದ್ವೈತಿಯಂತೆ ಶೂನ್ಯವನ್ನು ಸೀಳುತ್ತ ಸಾಗಿದನು. ಹತ್ತಿಯ ರಾಶಿ ಮಲೆಯ ನೆತ್ತಿಯನ್ನು ಮುತ್ತುವಂತೆ ಅವನ ಸೆಳೆತಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕು ಹತ್ತಿರದ ಮುಗಿಲರಾಶಿ ಅವನಿಗೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡಿತು. ಅವನ ವೇಗಕ್ಕೆ ದೂರದ ಮೋಡಗಳು–ತೋಳಕ್ಕೆ ಹೆದರಿದ ಕುರಿ ಮಂದೆಯಂತೆ ಚದುರಿ ಹೋದವು. ಮುಂಗಾರಿನ ಮೊದಲಗಾಳಿ ಸಹ್ಯಾದ್ರಿಯ ಕಣಿವೆಗಳಲ್ಲಿ ನುಗ್ಗಿ ಭೋರ್ಗರೆಯುವಂತೆ, ಬಿರುಗಾಳಿ ಅವನ ತೋಳು ತೊಡೆಗಳ ಸಂದಿಯಲ್ಲಿ ತಿರ್ರನೆ ತಿರುಗಿ ಸುತ್ತಿ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಕಲಕಿ ಅಲೆಗಳನ್ನೆಬ್ಬಿಸಿತು. ಅವನ ಬಾಲವು ಉತ್ತರದಿಂದ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಎರಗುತ್ತಿರುವ ಉಲ್ಕೆಯಂತೆ ತೋರಿ ಲಂಕೆಗೆ ಶಂಕೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿತು.

ಆಂಜನೇಯನು ಚಲಿಸಿದತ್ತ ಕಡಲಿನಲ್ಲಿ ನೀರಿನ ಕಣಿವೆಯಾಗಿ, ತೆರೆಗಳು ಗಿರಿಯಂತೆ ಮೇಲೇರುತ್ತಿದ್ದವು. ಮುಗಿಲು ಕಾಮನಬಿಲ್ಲಿನಿಂದ ಅವನ ರೋಮಾಂಗವನ್ನು ರಂಜಿಸಿ ಯಶಸ್ಸಿನ ಪ್ರಭಾವಳಿ ಸೃಷ್ಟಿಸಿತು. ಆ ಮಹತ್ಕಾರ್ಯನಿಷ್ಠನನ್ನು ದೇವತೆಗಳು ನೆಟ್ಟನೋಟದಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು!

ಭೀಮರಮಣೀಯತೆಯಿಂದ ಸಾಗರವನ್ನು ಅಲ್ಲೋಲಕಲ್ಲೋಲಗೈದು ಸಾಗುತ್ತಿರುವ ಮಾರುತಿಯು ನಡುಕಡಲಿನಿಂದ ಎದ್ದ ಮೈನಾಕನನ್ನು ನೋಡಿದನು. ಅವನನ್ನು ವೈರಿಯೆಂದು ತಿಳಿದು ಬಡಿದನು. ಆದರೆ ಅವನು ಪರಿಚಯ ಹೇಳಿ ಅತಿಥಿಯಾಗಲು ಕೇಳಿಕೊಂಡನು. ಹಿಂದಿರುಗುವಾಗ ಆತಿಥ್ಯ ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿ ಮುಂದುವರಿದನು. ಅನಂತರ ಸುರಸೆ ಎಂಬುವವಳನ್ನು ಕೊಂದು ಶಾಪ ಪರಿಹರಿಸಿದನು. ಆನಂದದಿಂದ ಆಕಾಶಮಾರ್ಗಿಯಾಗಿ ಸಾಗಿದನು.

ಕಡಲ ಕಾವಲುಗಾರ್ತಿ, ಸಿಂಹಿಕೆ

ದಶಕಂಠನು ಸಿಂಹಿಕೆ ಎಂಬ ರಾಕ್ಷಸಿಯನ್ನು ಕಡಲ ಕಾವಲುಗಾರ್ತಿಯಾಗಿ ನೇಮಿಸಿದ್ದನು. ಅವಳು ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲದ ದಿಕ್ಕಿನಿಂದ ಬೀಸುತ್ತಿದ್ದ ಅಕಾಲದ ಬಿರುಗಾಳಿಯ

ಬಿರುಸಿನ ರಭಸಕ್ಕೆ ಕಡಲ ಒಡಲು ಕುದಿಯುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡಳು. ಸಮುದ್ರದ ನೊರೆ ನೀರನ್ನು ಕಪ್ಪುಗೊಳಿಸಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಬಹುಯೋಜನದ ನೆರಳನ್ನು ಕಂಡಳು. ಅವಳು ಕಾಮರೂಪಿಣಿ, ಕಾಳಿ, ಛಾಯಾಗ್ರಾಹಿ. ಅವಳು ನೆರಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ದೂರದ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕೆಯಂತಿದ್ದ ಆಕಾಶ ಸಂಚಾರಿಯನ್ನು ಹುಡುಕಿದಳು. ನೆರಳ ಹಗ್ಗವನ್ನು ಹಿಡಿದು, ಗಾಳಿಪಟದ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಎಳೆಯುವಂತೆ ಬೃಹದ್ದೇಹಿ ಹನುಮಂತನನ್ನು ಸೆಳೆದಳು.

ಓಡುತ್ತಿರುವವನ ಕಾಲು ತೊಡರಿಸಿದಂತಾಗಿ ಆಕಾಶವನ್ನು ಎಡವಿ ಆಂಜನೇಯನು ಮುಗ್ಗರಿಸಿದನು. ತತ್ತರಿಸಿ ಗಾಲಿಯಂತೆ ಉರುಳುರುಳಿ ತಲೆಕೆಳಗಾಗಿ ರಾಕ್ಷಸಿ ಎಳೆದ ಕಡೆ ನಡೆಗೆಡುತ್ತ ತಡವರಿಸಿ ಹೋದನು. ಕಡಲಸುಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ತಿರುಗುವ ಹಡಗು ನಾವಿಕರ ಧೈರ್ಯ ಹಾಗೂ ಚತುರತೆಯಿಂದ ಮುಳುಗದೆ ಸುಳಿಯೊಡನೆ ಹೋರಾಡುವಂತೆ ಜಗತ್ಪ್ರಾಣ ಪುತ್ರ ಭೀಮವಿಕ್ರಮಿ ತನ್ನ ವೇಗವನ್ನು ಕುಗ್ಗಿಸಿದನು. ನೀರಿಗೆರಗುವ ಮುನ್ನ, ಗುರಿ ಹಿಡಿದು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವ ನೀರುಹಕ್ಕಿಯಂತೆ ನಿಶ್ಚಲವಾಗಿ ನಿಂತನು. ತನ್ನ ನಡೆತಡೆಗೆ ಕಾರಣವರಿಯದೆ ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿರಲು – ಸಿಂಹಿಕೆಯ ಪಾತಾಳಬಿಲದಂತಹ ಬಾಯಿ ಕಾಣಿಸಿತು!

ಉಸಿರ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಎಳೆಯುವಂತೆ ಅಸುರಿಯು ನೆರಳನ್ನು ಎಳೆದಳು! ಆ ಕಡೆ ವಾನರೋತ್ತಮನು ಸಿಂಹಿಕೆಯ ಹಲ್ಲುಗಳು ಅಲುಗುವಂತೆ ಜಗ್ಗಿದನು! ರಾಕ್ಷಸಿಯು ಹಂದಿಯಂತೆ ಹೂಂಕರಿಸಿ ಔಡುಗಚ್ಚಿ ತನ್ನ ಸರ್ವಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಹನುಮನನ್ನು ಸೇದಿದಳು!

ತನ್ನ ದೈವಿಕಬಲ ಹೆಚ್ಚುವಂತೆ ಆತ್ಮಾನುಸಂಧಾನವನ್ನು ಮಾಡಿದ, ಸಂಯಮಾಭ್ಯಾಸಿ ಸಾಧಕನು ಹೇಗೆ ತನ್ನ ಸರ್ವೇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ದಿವ್ಯಾತ್ಮನೆಡೆಗೆ ಒಯ್ಯಲು ಹೋರಾಡಿ ಹೆಣಗುತ್ತಾನೆಯೊ ಹಾಗೆ ವೀರ ಮರುತಾತ್ಮಜನು ರಾಕ್ಷಸಾಕರ್ಷಣೆಯ ಸುಳಿಯಿಂದ ಹೊರಬರಲು ಪ್ರತಿಭಟಿಸುತ್ತ ಆರ್ಭಟಿಸಿದನು. ಗಂಟಲ ಸೆರೆಗಳುಬ್ಬುವಂತೆ ಜಗ್ಗಿ ಸೆಳೆದನು. ವಜ್ರರೋಮಗಳು ಈಟಿಗಳಂತೆ ನಿಮಿರಿದವು. ಕಣ್ಣುಗಳು ಕಿಡಿಕಾರಿದವು. ಮುಖ ರೌದ್ರವಾಯಿತು. ಆ ರಕ್ಕಸಿಯನ್ನು ಆಗಸದತ್ತ ಸೆಳೆದು ಕಿತ್ತೆಸೆಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದನು. ಭೂತಿನಿಯು ಅರ್ಧಯೋಜನ ಏರಿದಂತೆ ನಟಿಸಿ, ಮರಳಿ ಚಕ್ಕನೆ ಕೆಳಕ್ಕೆಳೆದು ಸಮುದ್ರದ ಗರ್ಭವನ್ನು ಸೇರಿದಳು. ಹನುಮಂತನು ಗುದ್ದಿ ಕೆಳಗೊದ್ದಂತಾಗಿ ಐದಾರು ಯೋಜನಗಳು ಕೆಳಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದನು.

ತನ್ನ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದೆನೆಂದು ಭ್ರಮಿಸಿದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಸಾಧಕನು ಕೆಳಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದಾಗ ಅವನ ಪತನವು ಇಮ್ಮಡಿಸುವಂತೆ ಆಂಜನೇಯನ ಸ್ಥಿತಿಯಾಯಿತು!

ಸಿಂಹಿಕೆ ಮತ್ತು ಹನುಮರಿಬ್ಬರು ತಾವು ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರನ್ನು ಸೆಳೆದು ಸೋಲಿಸುವ ಛಲದ ವೀರ್ಯದ ಗರ್ವದಿಂದ ಸೆಣೆಸಾಡಿದರು. ಬೆಸ್ತರವನು ಗಾಳದ ಕೊಂಡಿಯ ಎರೆಯನ್ನು ತಿಂದ ಬಾಳೆಮೀನನ್ನು ಒಮ್ಮೆ ಸಡಿಲ ಬಿಡುತ್ತ, ಒಮ್ಮೆ ಸೆಳೆಯುತ್ತ ಸೋಲಿಸುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನನ್ನು ದಣಿಸಿ ನುಂಗುವ ಉಪಾಯದಿಂದ ರಕ್ಕಸಿ ಬಾಯಿ ತೆರೆದುದನ್ನು ಸಮೀರಜನು ನೋಡಿದನು. ತನ್ನ ದೇಹದ ಗಾತ್ರವನ್ನು ಎರಡರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಂಡನು. ಅಸುರಿಯ ಬಾಯಿಯು ಹನುಮನ ಗಾತ್ರಕ್ಕೆ ತೆರೆದುಕೊಂಡಿತು. ಮತ್ತೆ ಹನುಮ ಎರಡರಷ್ಟಾದನು. ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ರಕ್ಕಸಿಯ ಬಾಯಿ ಬೆಳೆಯಿತು. ಹನುಮನು ತೃಪ್ತಿಯಾಗುವಂತೆ ಬೆಳೆದರೆ ಸಿಂಹಿಕೆಯ ಬಾಯಿ ಲೋಭದಿಂದ ಹಿಗ್ಗಿ ಹಬ್ಬಿತು!

ಅದಕ್ಕೆ ಕೊನೆಯಿಲ್ಲವೆಂದರಿತ ಹನುಮ ಅಣು ರೂಪ ತಾಳಿದನು. ಅವಳ ಹಲ್ಲುಗಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕದೆ ಪಕ್ಕನೆ ಅವಳ ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕನು. ಅಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದು ಕರುಳನ್ನು ಸೀಳಿ ಕೊಂದನು. ಅವಳನ್ನು ಹೋಳು ಮಾಡಿ ಹೊರಬಂದನು!

ಮುಳುಗುವ ನೇಸರನಿಂದ ಓಕುಳಿಯಂತಾದ ಸಮುದ್ರದ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮಿಂದು ದೇಹದ ಮೈಲಿಗೆ ತೊಳೆದುಕೊಂಡನು. ಮೊದಲಿನಂತೆ ಬೆಳೆದನು. ನೇಸರನು ಮುಳುಗುವ ಮೊದಲೇ ದೈತ್ಯ ಲಂಕಾದ್ವೀಪದ ದಡ ಸೇರಲು ದಕ್ಷಿಣ ದಿಗಂತಕ್ಕೆ ನೆಗೆದನು.

ಮಿತ್ರವೇಷಿ ಪದ್ಮಲಂಕೆ

ಸಂಧ್ಯಾಕಾಲವು ಮೌನದಿಂದ ಧ್ಯಾನಮಯವಾಗಿತ್ತು. ಆಗ ಸಮೀರಜನಿಗೆ ಮಧುರ ಸಂಗೀತ ಕೇಳಿಸಿತು. ಅದು ಅವನನ್ನು ಆ ಸವಿಇಂಚರದ ಜೇನಿನ ಹೊಳೆಯ ಲೀಲಾತರಂಗದ ಉಯ್ಯಾಲೆಯ ತೊಟ್ಟಿಲಲ್ಲಿಟ್ಟು ಜೋಗುಳ ಹಾಡಿ ತೂಗುತ್ತಿರುವಂತಿತ್ತು. ಮನಸ್ಸು ಜೊಂಪಿಸಿತು. ಶರೀರ ಗರಿಹಗುರವಾಯಿತು. ಗೇಯದ ಸುಖಾನುಭವಕ್ಕೆ ಕಣ್ಣು ಅರೆ ಮುಚ್ಚಿತು. ಕನಸೊ ನನಸೊ ಎಂಬಂತಾಗಿ ಕೆಳಗೆ ಕಡಲ ಎದೆಯ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಹೊನ್ನಿನ ಚೆಲುವ ತಾವರೆಯ ದ್ವೀಪ ಕಾಣಿಸಿತು. ದೀಪದ ಕುಡಿಯ ಮೃತ್ಯು ಸೊಬಗಿಗೆ ಎರಗಿ ಸೀಯುವ ಪತಂಗದಂತೆ ಮಹಾಮತಿಯು ಅಲ್ಪಮತಿಯಂತೆ ಆ ಕಡೆಗೆ ಇಳಿದು ಬರುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಗ ಅಶರೀರವಾಣಿಯೊಂದು ಕೇಳಿಸಿತು:

'ಹೇ ಹನುಮಂತದೇವ, ನಿನಗೇಕೆ ಈ ಮೋಹ, ತಮ, ನಿದ್ರೆ? ಬಲಕ್ಕೆ ಸೋಲದ ಕಲಿಗಳನ್ನು ಕಲೆಯ ಬಲೆಯೊಡ್ಡಿ ಕೊಲ್ಲುವ ಕೃತ್ರಿಮ ಈ ಪದ್ಮಲಂಕೆ! ಕೇಳಿಸಿಕೊ,

ಇಂದ್ರಿಯ ಸುಖಕ್ಕೆ ಇಂದ್ರನ ನಂದನದಂತಿರುವ ಈ ಕಪಟ ಸದನವನ್ನು ರಾವಣನ ಸುತ ಇಂದ್ರಜಿತು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ.

'ನೀನು ಯೋಗಿಯಾದರೂ ಭೋಗದ ಸರ್ಪ ಅಪ್ಪುಗೆಯಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದುವುದು ಕಷ್ಟ ಸಾಧ್ಯ! ಇದನ್ನು ಹೊಕ್ಕು ಸುಗ್ರೀವನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಹಾಳು ಮಾಡಬೇಡ. ಇದು ಸಿಂಹಿಕೆಗಿಂತಲೂ ಕಠಿನ ಶತ್ರು. ಏಕೆಂದರೆ ಇದು ಮಿತ್ರವೇಷಿ. ಇಂದ್ರಿಯ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸಾಹಸದ ಸೋಗು ಆತ್ಮಪತನಕ್ಕೆ ನೆರವಾಗುತ್ತದೆ. ತನ್ನ ದೌರ್ಬಲ್ಯದಿಂದ ಓಡಿ ಪಾರಾಗುವಂತೆ ಬೇಗನೆ ನಡೆ, ಓಡು!'

ಆಕಾಶವಾಣಿಯನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸಿದ ರವಿದೇವನ ಆಣತಿಯಂತೆ ಅವನು ತಮಸ್ಸಿನಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಿ ಮಾಯೆಯನ್ನೊದೆದು ಪುಟನೆಗೆವ ಚೆಂಡಿನಂತೆ ಬಾನಿಗೆ ಚಿಮ್ಮಿ ಮುಂದುವರಿದನು. ಸಂಜೆ ಸೂರ್ಯನೊಡನೆ ಸ್ಪರ್ಧಿಸುತ್ತ ಬೇಗಬೇಗನೆ ಸಾಗುತ್ತಿರಲು ದೂರದ ದಿಗಂತದಲ್ಲಿ ಕಾಡಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪರ್ವತ ಪಂಕ್ತಿ ಕಾಣಿಸಿತು. ಹರ್ಷೋಲ್ಲಾಸದಿಂದ ಅಂಬುಧಿಯಂತೆ ಉಕ್ಕಿ ಅರ್ಕನಿಗೆ ವಂದಿಸುತ್ತ ಜಯಕಾರ ಮಾಡಿದನು.

'ಸುಗ್ರೀವಾಜ್ಞೆಯು ಸಲ್ಲಲಿ! ರಘುರಾಮ ಇಚ್ಛೆ ಗೆಲ್ಲಲಿ! ಮಾತೆ ಸೀತಾ ಕ್ಷೇಮ ವಾರ್ತೆ ನನ್ನ ಮುಡಿಗೇರಲಿ! ಕಪಿಕುಲ ಕೀರ್ತಿ ಚಿರವಾಗಲಿ!'

ಹಿಗ್ಗುತ್ತ, ಆಕಾಶದೆತ್ತರದಿಂದ ಲಂಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿದನು. ಬೈಗುಗಪ್ಪು ಆವರಿಸಿದ್ದರೂ ಸಮುದ್ರದಿಂದ ಸುತ್ತುವರಿದ ದೈತ್ಯ ನೃಪನಗರಿ ಉಜ್ವಲವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು! ಕುಶಲತೆಯಿಂದ ರಚಿತವಾದ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ದೀಪಕಂಬಗಳ ಸಾಲು – ಆಕಾಶವೋ ಅದರ ನೆರಳೋ ಎಂಬಂತೆ ಭ್ರಾಂತಿಯುಂಟುಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು! ಅದು ನಕ್ಷತ್ರಗಳು ಹಾಸುಹೊಕ್ಕು ಕಿಕ್ಕಿರಿದಿರುವ ಕ್ಷೀರಪಥದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು!

ಎದೆಯಲ್ಲಿ ರೋಷ ಮತ್ತು ಸಂತೋಷವೆರಡೂ ಮೂಡುತ್ತಿರಲು ಆಂಜನೇಯನು, ದಶಗ್ರೀವನ ಪಾಪ ವೈಭವದ ಮಧ್ಯೆ ಸೆರೆಸಿಕ್ಕಿದ ಸೀತೆಯ ಪುಣ್ಯಕಾಂತಿಯನ್ನು ನೆನೆದನು. ತನ್ನ ಆಗಮನದ ಶಂಕೆಯುಂಟಾಗಬಾರದೆಂದು ಬರಬರುತ್ತ, ತನ್ನ ಗಾತ್ರವನ್ನು ಕಿರಿದು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಉಲ್ಕೆಯ ವೇಗದಿಂದ ಚಕ್ರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಇಳಿದನು.

ದೇವಪಥದಿಂದ ರಾಕ್ಷಸರ ನೆಲಕ್ಕೆ ಇಳಿಯುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ತಿಮಿರ ಸಾಂದ್ರತೆ ಹೆಚ್ಚಿತು. ನೆಲದಿಂದ ಬಾನಿನೆಡೆಗೆ ತಂಗಾಳಿ ಬೀಸಿತು. ಮೈಗೆ ತಂಪಾಯಿತು. ಭೂಮಿಯ ಬಳಿಗೆ ಬಂದಂತೆಲ್ಲ ವಾಯುಮಂಡಲದ ಬಿಸಿ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ಬಾನೆತ್ತರದ ಆ ನಿಶ್ಶಬ್ದತೆ ಮಾಯವಾಗಿ ಭೂಲೋಕದ ನಾನಾ ಧ್ವನಿಗಳು ಕಿವಿಯನ್ನು ತಾಕಿದವು.

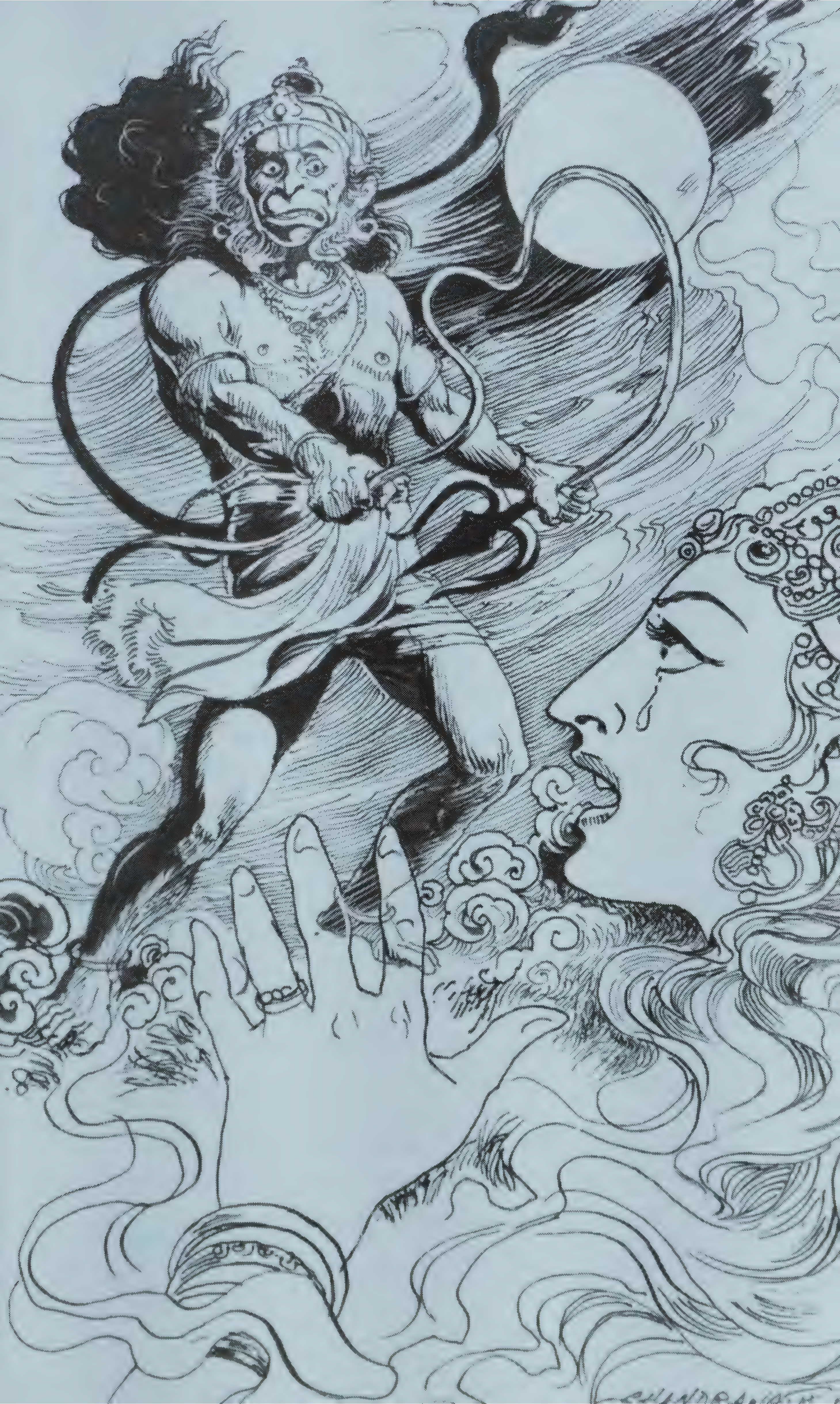
ಆಂಜನೇಯನು ವೇಗವನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ನೆಲಕ್ಕೆ ಇಳಿಯುವ ಮೊದಲು ಪಕ್ಷಿ ತಾನು ಇಳಿಯಬೇಕಾದ ತಂಗುದಾಣವನ್ನು ಲೆಕ್ಕವಾಕುವ ಹಾಗೆ ನಿರ್ಜನವೂ ಎತ್ತರವೂ ಆದ ಒಂದು ಗುಪ್ತ ಲಂಬವೆಂಬ ಶಿಖರ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಹುಡುಕಿದನು. ಅತಿ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಆ ಶಿಖರದಲ್ಲಿ ನರ ರೂಪವನ್ನು ತಾಳಿ ಇಳಿದನು.

ಅಲ್ಲಿ ಕೇದಗೆಯ ಕಂಪು ಮೂಗಿಗೆ ತಾಗಿ ನೀರಿನ ನೆಲೆಗಳಿರುವ ಸೂಚನೆಯನ್ನು ತಂಪುಗಾಳಿ ನೀಡಿತು. ಮುಂದೆ ಲಂಕಾ ತ್ರಿಕೂಟಾದ್ರಿಯ ದೀಪಮಾಲೆ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಸಮುದ್ರದ ಮರ್ಮರದ ಜೊತೆಗೆ ಪುರದ ಜನರ ಮೃದು ಮರ್ಮರ ಕೇಳಿಸಿತು. ಶೂನ್ಯದಿಂದ ಇಳಿದ ವಾಯುಸುತನಿಗೆ ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಗಳು ಪುನರ್ಜನ್ಮ ಪಡೆದಂತಾಯಿತು. ಆ ನೆಲ ಹೊಚ್ಚ ಹೊಸದಾಗಿ ಕಂಡಿತು. ಮೊಗವೆತ್ತಿ ತನ್ನ ಯಾತ್ರೆಯ ಮಹಾಮಾರ್ಗವನ್ನು ನೋಡಿದನು. ಆಗಸದಲ್ಲಿ ಕಿಡಿಹಚ್ಚಿದಂತೆ ನಕ್ಷತ್ರಗಳು ಕಿಕ್ಕಿರಿದಿದ್ದವು. ವಿಶ್ರಮಿಸುತ್ತ ಮುಂದಿನ ಕಾರ್ಯ ಕುರಿತು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರಲು ದೇವರ ದಯೆಯಂತೆ, ವಿಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಕೈಯಾರತಿಯಂತೆ ಚಂದ್ರೋದಯವಾಯಿತು.

❑

ಮಹಿಮದಿಂ
ಮೇಘಮಂಡಲಕುಬ್ಬಿ ಬಳೆದ ಕಪಿಕುಂಜರಂ
ನಿಸ್ಸೀಮ ಲವಣ ಜಲ ನೀಲಿಮಾ ಸೀಮೆಯಂ
ಲಂಘಿಸಲ್, ತೊರೆದು ಗರಿಮದಾ ಗುರುಭಾರಮಂ.
ಲಘಿಮದಿಂ ಗರಿಹಗುರುವಾದನಿಳಿದಾ ಹೊರೆಗೆ
ಪುಳಕಿಸಲ್ ತೃಣರೋಮಮುರ್ವರೆಗೆ. ಪೂರಕದ
ಮಾರ್ಗದಿಂ ತುಂಬಿದನ್ ಪ್ರಾಣಮಂ; ಕುಂಭಕದಿ
ಬಂಧಿಸಿದನಂಬರವನೆಳೆದು ಪೀರ್ವಂತೆವೋಲ್
ಆ ಅಂತರಿಕ್ಷಾಂತರಂಗಿ. ಕೌಂಗಿನುದ್ದದಾ
ಪಂಚಾಸ್ಯ ಫಣೆಗಳೋಲಿರ್ದ ನಿಡುತೋಳ್ಗಳಂ
ಮೇಲೆತ್ತಿ ಚಾಚಿದನ್; ಮೇಣಳತೆ ಮೀರಿದಾ
ಲಂಬ ಲಾಂಗೂಲಮಂ ಸುರಳಿ ಬಿಚ್ಚಿದನೊಗೆದು
ಬೀಸಿದನ್. ಗಗನವನಳೆಯೆ ವಿಶ್ವಶಿಲ್ಪಿ ತಾಂ
ಬಿಚ್ಚಿ ಬೀಸಿದ ಮಾನಸೂತ್ರವೆಂಬಂತೆ ವೋಲ್!

(೨.೧೧ ಸಾಲು ೮೭-೧೦೦)

೫. ಲಂಕಾದೇವಿ ಲಂಕಿಣಿ

ನಿಶೆಯ ನೀಲಿಯ ನಯನ ನೈದಿಲೆಗಳನ್ನು ಅರಳಿಸಲು ಪೂರ್ವ ದಿಕ್ಕಿನ ಮುಗಿಲಿನಂಚಿಗೆ-ಚಂದ್ರನ ತಣ್ಣನೆ ಕಾಂತಿಯ ಬೆಳ್ಳಿನೀರು ಹೊಮ್ಮಿತು. ನಿಶಾಕಾಂತನ ಆಗಮನದ ಗೌರವಕ್ಕೆಂಬಂತೆ ಕಿರುತಾರೆಗಳು ಮರೆಯಾದವು; ದೊಡ್ಡ ನಕ್ಷತ್ರಗಳು ಕಳೆಗುಂದಿ ವಿನಯದಿಂದ ದೂರ ಸರಿದು ನಿಂತವು. ಗಿಡಮರ ಬಂಡೆಗಳು ಮತ್ತು ಭೀಮವಿಕ್ರಮಿ ಭೀಮತನು ಭೀಮಚಿತ್ತದ ವಾನರೋತ್ತಮನ ನೆರಳುಗಳು ನೀಳವಾದವು. ಓರೆಕಿರಣಗಳು ತೂರಿಬರಲು ದಟ್ಟಮರಗಳನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದ್ದ ಅಂಧಕಾರವು ಜಾಲಂದ್ರದಂತೆ ರಂಧ್ರರಂಧ್ರಗೊಂಡು ಜರ್ಜರಿತವಾದವು. ತಂಪಾದ ಮಂಜಿನಲ್ಲಿ ಹಾಲುಮಬ್ಬಿನಂತೆ ಕಾಣುವ ಪಾದರಸ ಬಿಂಬಿಯಾದ ಶಿಶಿರ ಶಶಿಯು ತೆರೆಗಳನ್ನು ಸರಿಸುತ್ತ ಮೈದೋರಿದನು. ಶರಧಿತೀರವನ್ನು ಶೃಂಗರಿಸಿ ಮೂರು ಶಿಖರಗಳನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡು ನಿಂತಿದ್ದ ಗಿರಿ ವನನಗರಿ ಲಂಕೆಯು ಬೆಳುದಿಂಗಳಿನಲ್ಲಿ ಮಿಂದು ಶೋಭಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ತ್ರಿಕೂಟಾಚಲವು ದೈತ್ಯೇಂದ್ರ ದಶಶಿರನ ಕನಕಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಲೀಲಾಕ್ಷೇತ್ರವಾಗಿತ್ತು.

ಕನಕಲಂಕೆ

ಆಂಜನೇಯನು ಸಾಕಷ್ಟು ಹೊತ್ತು ನಿಂತು ವಿಹಂಗಮ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ತ್ರಿಕೂಟಾಚಲ ಲಂಕೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನೋಡಿದನು. ಇಂದ್ರಿಯ ಸುಖ ಸ್ವರ್ಗದಂತಿರುವ, ರಾಕ್ಷಸನ ಸಂಪತ್ತಿನ ಆಗರವಾಗಿರುವ ಅಭೇದ್ಯ ದುರ್ಗವನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ನಾಗರಿಕ ಪಟ್ಟಣದ ಪ್ರಥಮ ದರ್ಶನ

ದಿಂದ–ತನ್ನ ಗ್ರಾಮೀಣತೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವ ಅಸಂಸ್ಕೃತನಂತೆ ನಿರಾಶೆಯಿಂದ ನಿಟ್ಟುಸಿರುಬಿಟ್ಟನು! ಬೆರಗಾಗಿ ಖೇದಗೊಂಡು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಂದುಕೊಂಡನು,

‘ಇದೆ ಕನಕಲಂಕೆಯೆ? ಇದೆ ದಶಗ್ರೀವ ಬಿರುದಿನ ಮಹಾರಾವಣನ ದೈತ್ಯಪುರಿಯೆ? ನನಗೇನೊ ಸಂದೇಹ! ತಾನು ಕೇಳಿದ್ದ ಬಣ್ಣನೆಗೂ, ಈಗ ಕಾಣುತ್ತಿರುವುದಕ್ಕೂ ಅಜಗಜಾಂತರ! ಆ ಒರಟುತನವೆಲ್ಲಿ? ನಾನು ಕಾಣುತ್ತಿರುವ ಕಲೆಯ ಕುಶಲತಾ ನಯವೆಲ್ಲಿ? ತಾನು ಕೇಳಿದ ರಾಕ್ಷಸರ ವಿಕೃತಿ ಎತ್ತ? ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿರುವ ನಾಗರಿಕ ಪ್ರಕೃತಿ ಎತ್ತ? ನಾನೇನಾದರೂ ತಪ್ಪಿ ಲಂಕೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಬೇರೆ ದೇವತಾ ಭೂಮಿಯನ್ನೋ, ಅಮರಾವತಿಯನ್ನೋ, ಅಲಕೆಯನ್ನೋ, ಯಾವುದೋ ಗಂಧರ್ವರ ಅಥವಾ ಕಿನ್ನರರ ಲೋಕವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿರುವೆನೋ? ಛಿಃ ನನಗೆಂತಹ ಭ್ರಾಂತಿ? ಇದೇ ಕನಕಲಂಕೆ!

‘ಇಂದ್ರಜಿತುವಿನ ತಂದೆಯಾದ ರಾವಣನಿಗಲ್ಲದೆ ಈ ವೈಭವ ಇನ್ನು ಯಾರಿಗೆ ಸಾಧ್ಯ? ಕುಬೇರನನ್ನು ಸೂರೆ ಮಾಡಿದವನಿಗೆ ಇದು ಬರಿಯ ಅಲ್ಪವಲ್ಲವೆ? ಪರಸತಿಗೆ ಆಸೆಪಡುವುದು ಈ ಸಿರಿಯ ಸೊಕ್ಕಿರುವವರಿಗೆ ಅಲ್ಲದೆ ಇತರರಿಗೆ ಸಲ್ಲದು. ಛಿಃ ಈ ವೈಭವ ಅಸಹ್ಯವಾದುದು! ಇದು ಹೊನ್ನಿನದಾದರೂ ಈ ನಗರಕ್ಕೆ ಹೊಗಳಿಕೆ ಸಲ್ಲದು! ಲಂಕೆಯು ಮೊದಲು ದುರ್ಗಮವಾಗಿತ್ತು! ಇನ್ನು ಅಲ್ಲ! ಪೂಜ್ಯ ಸೀತಾದೇವಿ ಇರುವವರೆಗೂ ಇದು ನಮಗೆ ಸ್ವರ್ಗ! ದಾನವರ ದುರ್ಗವೋ? ದೇವತಾ ಸ್ವರ್ಗವೋ? ಏನಾದರೂ ಆಗಿರಲಿ! ಒಳಹೊಕ್ಕು ನೋಡುತ್ತೇನೆ!’

ಸಮೀರಾತ್ಮಜನು ಗಿರಿಯಿಂದ ಇಳಿದನು. ಬೇಟೆಯಾಡುವ ಸಿಂಹವು ಗರ್ಜಿಸದೆ, ದೃಢನಿಶ್ಚಯದ ಮೌನದಿಂದ ಗಜಗಳ ಗುಂಪನ್ನು ಹುಡುಕುವಂತೆ–ತಿಂಗಳ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದ್ದ ರಾಕ್ಷಸಾಕಾರದ ಮರಗಳ ಮಧ್ಯೆ ನುಗ್ಗಿ ನಡೆದನು. ಬೆಟ್ಟದ ದರಿ ಕಂದರಗಳನ್ನು ದಾಟಿ ನೆಗೆದು ಇಳಿದು ಹೋದನು. ಸಿಡಿಲೆ ಹುಬ್ಬುಗಂಟಿಕ್ಕಿದಂತಹ ದೊಡ್ಡ ಕೋಟೆಯನ್ನು, ಆಗಸವನ್ನು ಮೀಟುವ ಕೊತ್ತಳಗಳನ್ನು ನೋಡಿದನು. ಆ ದೈತ್ಯಕೃತಿ ಕಂಡು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ–‘ಇದನ್ನು ಹೇಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದು? ಸಾಮಾನ್ಯ ರೂಪದಿಂದ ಇದನ್ನು ನೆಗೆಯಲಾರೆ! ಹಾಗಾದರೆ ಅಪ್ರಾಕೃತರೂಪ ತಾಳುವುದೆ? ರಾಮಸತಿಯ ಅನ್ವೇಷಣೆಯನ್ನು ಕಳ್ಳತನದಿಂದ ಮಾಡಬಾರದು. ಅಪಮಾರ್ಗ ಅಪಥ್ಯ. ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಕ್ಕೆ ಕಳ್ಳಮಾರ್ಗ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ. ಪುರದ ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲು ಎಲ್ಲಿದೆಯೆಂದು ಕೋಟೆಯನ್ನು ಸುತ್ತಿ ನೋಡುತ್ತೇನೆ. ಸಿಗದಿದ್ದರೆ... ಮುಂದಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ದಾರಿ’ ಎಂದುಕೊಂಡು ಮುಂದುವರಿದನು.

ಹಾಗೆ ನಡೆಯುತ್ತಿರಲು ಲಂಕಾಪುರದ ದ್ವಾರವು ಕಾಣಿಸಿತು. ನಯಕೋವಿದನಾದ ಅವನು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಬಳಿಗೆ ಹೋದನು. ನಗರದ ಕೋಲಾಹಲ ಭೋರ್ಗರೆದು ಹೊಮ್ಮುತ್ತಿತ್ತು.

ರಾಕ್ಷಸಾಕೃತಿಯ ಶಿಲ್ಪಕೃತಿಯ ಬೃಹದ್ದ್ವಾರ

ಆ ಸೂಕ್ಷ್ಮಮತಿಯು ಬೃಹತ್‌ದ್ವಾರದ ಶಿಲ್ಪಕೃತಿಯನ್ನು ಸಮೀಕ್ಷಿಸಿದನು. ಹಾವು ಬಾಯಿತೆರೆದಂತೆ ಕೋಟೆಯ ಬಾಯಿಯಿತ್ತು. ಅದು ರಕ್ಷಣಾರಹಿತವಾಗಿ ನಿರ್ಜನ ವಾಗಿದ್ದು ಮನಕ್ಕೆ ಕೃತ್ರಿಮದ ಲಕ್ಷಣವೆನಿಸಿತು. ನೋಡನೋಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಮರದ ನೆತ್ತಿಯಿಂದ ಮೇಲೇರಿದ ಬೆಳುದಿಂಗಳು ಆಹ್ಲಾದಕರವಾಗಿತ್ತು. ಆ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ವಜ್ರವೈಡೂರ್ಯಾದಿ ಬಹುವರ್ಣ, ಬಹುರತ್ನಗಳಿಂದ ಕೋಟೆಯ ಮುಖ ಝುಗಝುಗಿಸಿತು! ಮಾರುತಿಗೆ ಕಣ್ಣು ಕೋರೈಸಿತು! ಮನಸ್ಸು ತಲ್ಲಣಿಸಿತು! ಅದರ ಆಶ್ಚರ್ಯಕರ ಅದ್ಭುತಕ್ಕೆ ಬೆರಗಾದನು! ಎಚ್ಚರದಿಂದ ಹೆಜ್ಜೆಯ ಮೇಲೆ ಹೆಜ್ಜೆಯಿಟ್ಟು ಬಾಗಿಲಿಲ್ಲದ ಬರಿಬಾಯಿಯ ಬಳಿ ನಿಂತು ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡಿದನು. ಯಾರ ಸುಳಿವೂ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ತನ್ನೊಳಗೆ ತಾನು–

'ಸೋಜಿಗವಾಗಿದೆ! ನಗರ ರಕ್ಷಾ ಮುಖವೆ ಅರಕ್ಷಿತವಾಗಿದೆ! ಈ ನಿರ್ಜನತೆ – ನೂರು ಜನ ಸೈನಿಕರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಭಯಂಕರವೂ ಅಪಾಯಕಾರಿಯೂ ಆಗಿದೆ! ರಾಕ್ಷಸಭೂಮಿ ಈ ಲಂಕೆ ಅಸಮಾನ್ಯ.... ದಾಶರಥಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯದಾಗಲಿ!

'ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಹಿಂತಿರುಗಿದರೂ ಗೆಲುವು ಸಾಧ್ಯವೆ? ಈ ಸಾಗರವನ್ನು ಲಂಘಿಸುವ ಸಮರ್ಥರು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಜನರಿದ್ದಾರೆ? ನೀಲ, ಅಂಗದ, ಸುಗ್ರೀವ ಮತ್ತು ನಾನು ನಾಲ್ಕೇ ಜನ! ಕಡಲನ್ನು ಹೇಗೋ ದಾಟಿ ಬಂದರೂ ರಾಕ್ಷಸರಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಈ ದುರ್ಗವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದು ಹೇಗೆ? ಕುಮುದ, ಸುಷೇಣ, ಮೈಂದ, ಋಕ್ಷ, ಕುಶಪರ್ವ, ಕೇತುಮಾಲರಿಗೆ ಅಸಾಧ್ಯವಾದುದೇನಲ್ಲ.... ಛೇ, ನಾನೇಕೆ ಹೀಗೆ ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರುವೆ?

'ಮಹತ್ಕಾರ್ಯವೇ ಮಹಾಶಕ್ತಿಯನ್ನು ನೀಡಿ ವಾನರರೊಳಗೆ ಅಲ್ಪರೂ–ಕಲ್ಪನೆ ಬೆದರುವಂತಹ ಮಹತ್ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಲಾರರೆ? ರಾಮಸೀತೆಯರ ಉಸಿರಿನ ಬೇನೆ ಬೆಂಕಿಯ ಕುಲುಮೆಯಲ್ಲಿ ಪುಡಿಯೆ ಕಿಡಿಯಾಗಿ ಅಧರ್ಮದಿಂದ ಶಿಥಿಲವಾಗಿರುವ ಲಂಕೆಯನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೆ?'

ಎಂದುಕೊಂಡು, ಹೆಜ್ಜೆ ಹೆಜ್ಜೆಗೆ ನಿಂತು, ಮೈಯೆಲ್ಲ ಕಣ್ಣಾಗಿ ಕಿವಿಯಾಗಿ ನೋಡುತ್ತ, ಆಲಿಸುತ್ತ ಮುಂದುವರಿದನು. ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಕಪಟಯಂತ್ರದಿಂದ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿ

ಸುಂಟರಗಾಳಿ ಬೀಸಿತು. ಸಂಶಯ ಉಂಟಾದರೂ, ಕಣ್ಣಿಗೆ ಏನೂ ಅಪಾಯ ಕಾಣದಿರಲು ಬಾಗಿಲುವಾಡ ದಾಟಲು ಕಾಲಿಟ್ಟನು. ಅಯ್ಯೋ, ಕಾಲಿಟ್ಟುದೇ ತಡ ಕವಣೆ ಯಿಂದ ಕಲ್ಲು ಸಿಡಿಯುವಂತೆ ಅವನ ಭಾರಿದೇಹವು ಬಿಲ್ಲೆಸೆಯುವ ದೂರಕ್ಕೆ ಸಿಡಿಯಿತು. ಕಲ್ಲುಬಂಡೆಯನ್ನು ನುಚ್ಚಾಗಿಸುವ ಆ ಎಸೆತಕ್ಕೆ ಅವನು ಸ್ವಲ್ಪ ದಿಗಿಲುಗೊಂಡನು. ನೆಗೆದು ನಿಂತು ತನ್ನ ವಕ್ಷಸ್ಥಳದಲ್ಲಿದ್ದ ಮುದ್ರೆಯುಂಗುರವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿ ನೋಡಿಕೊಂಡನು.

ದಶಕಂಠನಿಂದ ಪಾಲಿತವಾದ ಈ ಲಂಕೆ ಅಮರ್ತ್ಯ ಭೂಮಿ. ಇಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಸಾಧಾರಣತೆ ಸಲ್ಲದೆಂದು ಬಗೆದನು. ದೃಢಚಿತ್ತದಿಂದ ಯೌಗಿಕ ಪರಾಕ್ರಮಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಆತ್ಮಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸಿಕೊಂಡು ವಜ್ರಶರೀರಿಯಾಗಿ ಮೇರುಗಿರಿಯಂತೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ದ್ವಾರಯಂತ್ರದ ಶಕ್ತಿ ಉಡುಗಿತು. ಚಕ್ರದ ಹಲ್ಲುಗಳು ಮುರಿದವು. ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಮೊದಲು ಕಾಣಿಸದೆ ಇದ್ದ ವಿಗ್ರಹ ಒಂದು ಮುಂದೆ ಕಾಣಿಸಿತು!

ಜೊನ್ನವೆಳಗಿನಲ್ಲಿ ಲಂಕಾದೇವಿ

ಬೆಳುದಿಂಗಳಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಮಾಮೂರ್ತಿಯ ಚಿನ್ನದ ಉಡುಗೆಯ ಮೈ ರಾರಾಜಿಸಿತು. ಅವಳ ಮುಡಿಯಲ್ಲಿ ಉಜ್ವಲ ಕಿರೀಟ ಮಿರುಗಿತು. ಕಪ್ಪಾದ ಕೂದಲರಾಶಿ ಅವಳ ಹೆಗಲಿಂದಿಳಿದು ಸೊಗಸುತ್ತಿತ್ತು. ಮುಖದ ಗಂಭೀರ ದರ್ಪಕ್ಕೆ ದೇವತ್ವವನ್ನು ನೀಡಿದ ಕಣ್ಣುಗಳು ಮತ್ತು ಅಮರ ಕಾಂತಿಯು ವಿಗ್ರಹದ ಜೀವತ್ವವನ್ನು ಸಾರುತ್ತಿತ್ತು. ಬಹುಭುಜಗಳ ಆಯುಧಪಾಣಿ, ದಿವ್ಯರತ್ನಾಭರಣ ಪುಷ್ಪಾಹಾರಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತಳಾದ ಅವಳು ಚಂದ್ರನಂತೆ ಬೆಳ್ಳಗಿದ್ದು ಛಾಯಾರಹಿತಳಾಗಿದ್ದಳು. ಭವ್ಯವಾದ ಉನ್ನತಾಕಾರದ ಅವಳನ್ನು ಜಗತ್‌ಪ್ರಾಣಸುತನಾದ ಮಾರುತಿಯು ದಿಟ್ಟತನದಿಂದ ದಿಟ್ಟಿನೆಟ್ಟು ನೋಡಿದನು. ಆ ಮಹಿಳಾ ಮಹನ್‌ಮೂರ್ತಿಯು ನಿಶೆಯ ನಿಶ್ಶಬ್ದತಾ ಗೌರವಕ್ಕೆ ಭಂಗ ಬರದಂತೆ ಆಂಜನೇಯನಿಗೆ ಹೇಳಿದಳು,

'ನಿಜ, ನೀನು ಮಹಾಸತ್ತ್ವನೆಂಬುದು ನಿಜ. ಈ ದ್ವಾರಯಂತ್ರವನ್ನು ಮುರಿದ ಪರಾಕ್ರಮಿಯನ್ನು ಇದುವರೆಗೆ ನೋಡಿರಲಿಲ್ಲ. ರಾವಣನ ಪ್ರಜೆಗಳಲ್ಲದೆ ಯಾರೂ ಲಂಕೆಯನ್ನು ಜೀವಸಹಿತ ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅಪರಿಚಿತ ವೇಷಿಯೇ, ನೀನು ಯಾರು?'

ಆಂಜನೇಯನು ಅವಳ ಧ್ವನಿಯ ಗೌರವಕ್ಕೆ ಮಣಿದನು. ಆದರೆ ಮಾತಿನ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಅವನ ಕೆಚ್ಚು ಮಲೆತು ನಿಂತಿತು. ಹೀಗೆ ಮಾರ್ನುಡಿದನು.

'ರಾವಣನ ಪ್ರಜೆಯಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೇನಾದರೂ ಆದೇನು!'

ಅವಳು ಮುನಿಸಿಕೊಂಡರೂ, ತೋರಗೊಡದೆ ಕೊಂಕು ನಗೆಯ ಬಿಂಕದ ಮಾತಿನ ಈಟಿಯಿಂದ ಅವನ ಜಾಣ್ಮೆ ಬಿಕ್ಕಳಿಸುವಂತೆ ಕೇಳಿದಳು :

'ಓಹೋ, ಹಾಗಾದರೆ ನೀನು ಹೆಸರಿಲ್ಲದ ಪರದೇಶಿಯೆ?'

ವಾಕ್‌ಚಾತುರ್ಯದ ಅವನು ನಗೆಯಿಂದಲೇ ಅದನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ, ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರ ನೀಡಿದನು,

'ಇರಲಿ, ನಾನು ಯಾರು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ನಿನಗೆ ಇಷ್ಟರಲ್ಲೆ ಸಾಕ್ಷಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ದಯವಿಟ್ಟು, ಮೊದಲು ಪರದೇಶಿಯಲ್ಲದ ನಿನ್ನ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳು. ಅದನ್ನು ನಾನು ಕೇಳಿ, ಪರದೇಶದಲ್ಲಿ ಹರಡುವೆ. ಅದರಿಂದ ನಿನ್ನ ಕೀರ್ತಿಯು ನನ್ನ ಕೀರ್ತಿಗೆ ಸಮನಾಗಿ ಪರದೇಶಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಕೀರ್ತಿಯೆ ನಿನ್ನ ದೈತ್ಯದಾಸ್ಯದ ದಾರಿದ್ರ್ಯವನ್ನು ನೀಗುತ್ತದೆ. ಅಮರ ದೈವತ್ವವನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ.'

'ನೀನು ಕಪಿವೇಷದ ಕಾಡುಡುಗೆಯವನಾಗಿದ್ದರೂ, ಸೊಕ್ಕು ನುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದೀಯೆ. ನೀನು ಯಾರೊಡನೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿರುವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಮೊದಲು ತಿಳಿದುಕೊ. ನಾನು ದಶಶಿರ ಕನಕಲಕ್ಷ್ಮಿ, ಲಂಕಾದೇವಿ, ಲಂಕಿಣಿ, ನಾನೇ ಲಂಕೆಯೆಂದು ತಿಳಿ. ನನ್ನ ರಕ್ಷಣೆಯ ಈ ದುರ್ಗವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಮೊದಲೆ ನೀನು ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿರುತ್ತೀಯ!'

ದೂರ ಸಾಗರಕ್ಕೆ ಯಾತ್ರೆ ಹೊರಟ ನದಿಯು ಎದುರಾದ ಬೆಟ್ಟವನ್ನು ಕೊರೆಯುವ ಸಾಹಸಬಿಟ್ಟು, ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆ ತನ್ನ ಮುಂದಿದ್ದ ದೇವತಾಕಾರದ ಲಂಕಿಣಿಯನ್ನು ಕೆರಳಿಸದೆ ತನ್ನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೈಗೂಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ವಿವೇಕದಿಂದ ಹೀಗೆ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರ ನೀಡಿದನು:

'ಹೇ ಭದ್ರೆ, ಸುಮ್ಮನೆ ಏತಕ್ಕೆ ಕೋಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವೆ? ನೀನು ಹೇಳಿದಂತೆ ನಾನು ಪರದೇಶಿ, ಕಪಿವೇಷಿ, ಅನಾಗರಿಕ ವನಚರ. ಈ ಲಂಕೆ ಸರ್ವ ಕಲೆಯ ನೆಲೆ, ಸಂಪತ್ತಿನ ಸಾಗರ, ಭೋಗಕ್ಕೆ ತವರು ಎಂಬುದನ್ನು ಕೇಳಿ ನನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳ ಕುತೂಹಲವನ್ನು ತಣಿಸಲು ಬಂದಿರುವೆನು. ಅರಣ್ಯ ಸಂಚಾರಿಯು, ಗ್ರಾಮೀಣನು ಆದ ನನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದು ಸಾಹಸವೆ? ತಡೆಯುವುದು ಜಾಣತನವೆ? ನನ್ನಂತಹವರಿಂದ ಈ ದೈತ್ಯ ದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಕೇಡಾಗುತ್ತದೆಯೆ? ದಶಶಿರನ ವೈಭವವನ್ನು ನೋಡುವ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕೃಪೆಮಾಡು.'

'ಎಲವೋ ವನಚರ, ಈ ನಿನ್ನ ಕಪಟ ಸೌಜನ್ಯ ಸಾಕು. ನಿನ್ನ ದನಿ, ನಿನ್ನ ಕಣ್ಣು, ನಿನ್ನ ಮುಖದ ವೀರ ತೇಜಸ್ಸು, ನಿನ್ನ ಸಿಂಹಸದೃಶ ಶರೀರ, ನಿನ್ನ ನಿಲುವಿನ ಭಂಗಿ – ಒಂದೊಂದು ನೀನು ಗ್ರಾಮೀಣನಲ್ಲ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿವೆ! ನೀನು ಕಪಟಿ,

ಧೂರ್ತನ ಲಕ್ಷಣವಾದ ವಿನಯವನ್ನು ತೋರುತ್ತಿರುವೆ! ನೀನು ಬಂದ ದಾರಿ ಹಿಡಿದು ಹೋಗು. ನೀನು ಒಂದು ಹೆಜ್ಜೆ ಮುಂದಿಟ್ಟರೂ ಶವವಾಗಿ ಭೂಮಿಗೊರಗುವೆ.'

ಎಂದು ಆರ್ಭಟಿಸುತ್ತ ಬಹುಭುಜದ ದೇವಿ ಲಂಕೆಯು ತನ್ನ ಒಂದು ಹಸ್ತದಲ್ಲಿದ್ದ ಮಹಾತ್ರಿಶೂಲವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹನುಮನ ಎದೆಗೆ ಗುರಿಯಿಟ್ಟಳು. ಅವನು ಚಕ್ಕನೆ ನೆಗೆದು ಪಾರಾದನು. ಲಂಕಿಣಿಯು ವ್ಯಂಗ್ಯವಾಗಿ ನುಡಿದಳು:

'ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಕೆಚ್ಚಿಗಿಂತಲೂ ಮಿಗಿಲಾಗಿ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿದೆ.'

'ಹೌದೌದು. ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಿಲ್ಲದ ನಿನ್ನ ಈ ನಾಗರಿಕತೆಯ ಬರ್ಬರತೆಯಂತೆ.'

ಎಂದು ಕೆರಳಿ ಹೇಳಿದ ಆಂಜನೇಯ ಬದ್ಧಭ್ರುಕುಟಿಯಾಗಿ ವಜ್ರಮುಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮುಂದುವರಿದನು.

ಧರ್ಮಶೂಲ ಡೊಂಕಾಗಿ ಮುರುಟಿತು

ಕಾಮರೂಪಿಣಿ ಲಂಕಿಣಿಯು ರೋಷಭೀಷಣೆಯಾಗಿ ಬಾಹುವಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಮೃತ್ಯಸಮನಾದ ಶೂಲವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಎಸೆಯುವ ಮೊದಲೆ–ಆಂಜನೇಯನು ಚಿಮ್ಮಿ ಎಗರಿ ಒಂದೇ ಕೈನಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ತುಡುಕಿ ಹಿಡಿದನು. ಅದು ಕಾಡುಕೋಣದ ತಿವಿಯುವ ಕೊಂಬನ್ನು ನಖದಿಂದ ಅಪ್ಪಳಿಸಿ ಗೋಣನ್ನು ಮುರಿಯುವ ಹುಲಿಯಂತಿತ್ತು. ದೈತ್ಯ ಲಂಕಾದೇವಿಯ ಕೈಯಲ್ಲಿಯ ಶೂಲವು ಅಲ್ಲಾಡದಂತಾಯಿತು. ನೂಕಿದಳು, ಸೆಳೆದಳು, ಕುತ್ತಿದಳು, ಕುಲುಕಿದಳು–ಬಿಗಿ ಹಿಡಿತ ಮಿಡುಕಲು ಎಡೆಗೊಡಲಿಲ್ಲ. ಇನ್ನೊಂದು ಕೈಯನ್ನು ಎತ್ತಲೂ ಶಕ್ತಿ ಸಾಲದಂತಾಯಿತು. ರಾಕ್ಷಸ ಕುಲಕ್ಕೆ ಏನೊ ಕೇಡು ಬಂತೆಂದು ನಡುಗಿ ಒಳಸೋರಿದಳು.

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸಮೀರಜನ ವಜ್ರಮುಷ್ಟಿಯ ಉಗ್ರ ತಿರುಪಿಗೆ ಆ ಶೂಲ ನಿಶ್ಶಬ್ದವಾಗಿ ಬಾಗಿತು, ಡೊಂಕಾಗಿ ಮುರುಟಿಕೊಂಡಿತು. ಆನೆಯ ಸೊಂಡಿಲಿಗೆ ಕಳಲೆ ಮುರಿಯುವಂತೆ ಅದು ತುಂಡಾಗುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಲಂಕಿಣಿಯ ಸೊಕ್ಕು ಅಡಗಿತು. ಎಳೆಯ ಹುಡುಗಿಯಂತೆ ಕರೆದು ಒರಲಿದಳು:

'ನಿಲ್ಲು, ನಿಲ್ಲು ಮಹಾವೀರ. ತಪ್ಪು ಮಾಡಿದೆನು. ಸೋಲೊಪ್ಪಿಕೊಂಡಿರುವೆನು! ನಿನಗೆ ಶರಣಾಗಿರುವೆನು! ಮುಂದೆ ನಿನ್ನಂತಹವರಿಗೆ ಧರ್ಮಾನುಕೂಲವಾಗುವ ಈ ಶೂಲವನ್ನು ಮುರಿಯಬೇಡ!'

'ಭದ್ರೆ, ಹೆಣ್ಣಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಯಿಸಿದೆ. ನನ್ನ ಒರಟುತನವನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸು. ಬೇರೆ ದಾರಿ ಕಾಣದೆ ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದೆ.' ಎಂದು ಮುಷ್ಟಿ ಸಡಿಲಿಸುತ್ತ ಹನುಮಂತನು ಮೃದುವಾಗಿ ನುಡಿದನು.

'ನಿನ್ನ ನುಣುಪು ನುಡಿ ನಯವರ್ತನೆ ಕಂಡು ನನಗೆ ನಾಚಿಕೆಯಾಗುತ್ತಿದೆ. ನೀನು ಯಾರೋ ಮಹಾತ್ಮನೆಂಬುದು ದಿಟ! ಧರ್ಮದಿಂದಲ್ಲದೆ ಇದನ್ನು ಬರಿ ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಮುಟ್ಟಿ ಬದುಕಿದವರಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾಗಿದ್ದರೆ ನಿನ್ನ ಸಾಹಸವೂ ಜಳ್ಳಾಗುತ್ತಿತ್ತೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಕೈಯ ಮಹಾಶೂಲದ ಶಕ್ತಿಯೆಂದರೆ ಧರ್ಮ. ಇಂದು ಏಕೊ ಧರ್ಮ ಹದಗೆಟ್ಟು ಶಕ್ತಿ ಕುಂದಿದಂತಿದೆ. ಮೂರು ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ಇದನ್ನು ಬಾಗಿಸುವವರನ್ನು ಕಾಣೆ. ಮಹಾತ್ಮನೇ ನೀನಾರು? ಪರಿಚಯವನ್ನು ಹೇಳು.'

ಆಂಜನೇಯನು ಸೂತ್ರರೂಪದಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕದಾಗಿ ತನ್ನ ಪರಿಚಯ ತಿಳಿಸಿದನು. ತಾನು ಕೈಕೊಂಡಿರುವ ಕಾರ್ಯದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಹೇಳಿದನು. ಅದನ್ನು ಆಲಿಸಿದ ದೇವಿಯು ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಂದಂತೆ ನೋವಿನಿಂದ ನಿಟ್ಟುಸಿರುಬಿಟ್ಟಳು. ಸಂಕಟದಿಂದ ಕಣ್ಣೀರು ತುಳುಕಿತು. ಅದು ಬೆಳುದಿಂಗಳ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಮಿರುಗಿ ಹರಿದು ಕೆನ್ನೆಯನ್ನು ತೋಯಿಸಿತು. ಆ ದುಃಖಾನುಕಂಪನದ ದೇವತೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಸಮೀರಾತ್ಮಜನು ಮತ್ತೆ ಮಾತನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿದನು.

'ದೇವಿ, ನಿನ್ನ ಸೋಲಿಗೆ ಅಳದಿರು. ರಾವಣನ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿದ್ದರೆ ನನಗೂ ಅದೇ ಗತಿಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು.'

'ಅಯ್ಯೋ, ನನ್ನ ಗೋಳನ್ನು ನೀನು ಹೇಗೆ ತಿಳಿಯುವೆ? ನನ್ನ ಅಳಿಯದ ಅಳಲು ಇರ್ಬಾಯಿಯ ಖಡ್ಗದಂತೆ ಆ ಕಡೆಗೂ ಈ ಕಡೆಗೂ ಕತ್ತರಿಸುತ್ತಿದೆ. ನಿನ್ನ ಸಂತೈಕೆ ಯಿಂದ ನನ್ನ ದುಃಖ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿದೆ. ನಿನ್ನ ಸಂಕಟ ಒಂದು ಕಡೆಗಾದರೆ, ನನ್ನ ಸಂಕಟ ಎರಡು ಕಡೆಗೆ. ನಿನಗೆ ಸೀತಾನ್ವೇಷಣೆಯಾದರೆ, ನನಗೆ ಅದರ ಜೊತೆಗೆ ಲಂಕಾಕ್ಷೇಮ ಚಿಂತೆ. ನಿನಗೆ ರಾಮ ಸೀತೆಯರನ್ನು ಒಂದುಗೂಡಿಸುವ ಚಿಂತೆಯಾದರೆ, ನನಗೆ ಅದರ ಜೊತೆಗೆ ಲಂಕೇಶನ ಆತ್ಮೋದ್ಧಾರದ ಚಿಂತೆ. ಇರಲಿ, ವಿಧಿ ಒಳಿತನ್ನೆ ಮಾಡುವುದು!'

'ದೇವಿ, ನೀನು ಲಂಕಾರಕ್ಷಕಿ ಅಲ್ಲ, ಧರ್ಮರಕ್ಷಕಿ ಎಂಬುದು ನನಗೆ ಅರಿವಾಯಿತು. ಧರ್ಮವೇ ನಿನ್ನ ಚೇತನ, ಉಸಿರು, ಜೀವಭಾವವಾಗಿದೆ ಅಲ್ಲವೆ?'

'ಮಹಾಬಾಹುವೇ, ನಿನ್ನ ನುಡಿ ಸತ್ಯ. ಪಾಪಿಯ ಎದೆಯನ್ನು ಒಳಸೇರುವ ಭಗವಂತನ ಕೃಪೆಯಂತೆ – ನನ್ನ ಸಹಜ ತನುರೂಪಿ ಈ ಮಹಾನಗರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸು. ನೀನು ಸಮರ್ಥನೆಂಬುದು ನಿಜ. ಮುನಿದರೆ ಈ ಲಂಕೆಯನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಕದಡಬಲ್ಲೆ. ಓ ಪೂಜ್ಯನೇ, ಈ ಲಂಕೆ ಕಲೆಯ ಬಲೆ, ಚೆಲುವಿನ ನೆಲೆ. ನಿನಗೆ ಎಂತಹದೆ ಕೋಪ ಬಂದರೂ ನೀನು ಈ ಲಂಕೆಯನ್ನು ಹಾಳುಮಾಡಬೇಡ ಎಂದು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುವೆ. ಪಾಪದಿಂದ, ಪ್ರಾಚೀನ ಶಾಪದಿಂದ ಮತ್ತು ಧರ್ಮದ ಕೋಪದಿಂದ ಇದು

ವಿಘ್ನಕ್ಕೀಡಾಗುತ್ತದೆಂದು ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿದೆ. ಈ ನನ್ನ ಯಮ ಶೂಲದಂತಹ ಕಬ್ಬಿಣದ ಶೂಲವು ಬಾಗಿದುದೇ ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. ನಡೆ, ನಿನಗೆ ಗೆಲುವಾಗಲಿ!'

ಪ್ರತಿಮೆಯಾದ ಲಂಕಾಲಕ್ಷ್ಮಿ

ನೋಡನೋಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಛಾಯಾರಹಿತಳಾಗಿದ್ದ ಕನಕಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಛಾಯೆ ಆವರಿಸಿತು. ಕಳ್ಳ ರಾವಣನ ಸಂಪತ್ತಿಗೆ ಜುಗುಪ್ಸೆಗೊಂಡು ಮುಖ ತಿರುಗಿಸಿದಳೋ ಎಂಬಂತೆ ಜಡತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಪ್ರತಿಮೆಯಾದಳು.

ಮಾಗಿಯ ಇರುಳಿನಲ್ಲಿ ಆಗಲೆ ಒಂದು ಜಾವ ಕಳೆದಿತ್ತು. ಚಂದ್ರನು ಬೆಳುದಿಂಗಳ ಹಾಲು ಸುರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಂಜನೇಯನು ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ಕೋಟೆಯ ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲನ್ನು ದಾಟಿ ತ್ರಿಕೂಟಾಚಲ ಲಂಕೆಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕನು. ತೆಂಗು ಅಡಿಕೆ ತೋಟಗಳಿಂದ, ಝರಿ ಸರೋವರ, ಬೆಟ್ಟದ ತಪ್ಪಲು ಕಂದರಗಳ ಸುಂದರ ಸೀಮೆಯ ಉದ್ಯಾನವನ್ನು ನೋಡಿದನು.

'ಈ ಅಮರ್ತ್ಯಭೂಮಿ ಮಾಯೆಗೆ ತವರು. ನಾನು ಯೋಗಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಅಗೋಚರನಾಗಿ ಸಾಗುವುದೇ ಒಳ್ಳೆಯದು' ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು. ಬೆಳುದಿಂಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿದ್ದ ಅವನ ನೆರಳು ನಸು ಬಿಳುಪಾಯಿತು. ಗಾಜಿನ ನೆಳಲಿನಂತಾಯಿತು. ಆ ನೆರಳು ಬೆಳುದಿಂಗಳ ಜೇಡಿ ಬಳಿದರೇನೊ ಎನ್ನುವಂತೆ ಶೂನ್ಯವಾಗಿ ನಯನೇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಕಾಣದಾಯಿತು.

ವಾಯುಶರೀರಿಯಾದ ಪವನ ಪುತ್ರನು ಯೋಗತನುವಿನಿಂದ ಅಗೋಚರನಾಗಿ, ತಲೆಯೆತ್ತಿ ಆಕಾಶವನ್ನು ನೋಡಿದನು. ಹಂಸದ ಗರಿಯಂತಹ ಮುಗಿಲನ್ನು ಒಲ್ಲದೆ ತುಂಬು ಚಂದ್ರನು ದಿಗಂಬರನಂತೆ ಬೆಳಗುತ್ತಿದ್ದನು. ನಕ್ಷತ್ರಗಳು ದೂರದೂರದಲ್ಲಿ ಮಿನುಗುತ್ತಿದ್ದವು.

'ನನಗೆ ಬೆಳುದಿಂಗಳು ಸಹಾಯಕವಾಗಿದೆ. ಗೋರಿಬೇಟೆಯ[೧] ರೀತಿ ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿ ಸೀತಾಮಾತೆಯನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತೇನೆ' ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಂಡನು. ಸುಗ್ರೀವನ ಆಜ್ಞೆಯ ದೃಢಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ಆದೇಶಕಲಿ, ಕರ್ಮಕೌಶಲಿ, ಯೋಗಿ ಮತ್ತು ಕ್ಷಿಪ್ರಕ್ರಿಯಾಕಾಂಕ್ಷಿ ಆಂಜನೇಯನು ರಾಕ್ಷಸನ ತ್ರಿಕೂಟಾಚಲವನ್ನು ಏರಿದನು.

❑

---

೧. ಗೋರಿಬೇಟೆ= ಮೃಗಗಳನ್ನು ಮರುಳುಗೊಳಿಸಿ ಬಲೆಗೆ ಕೆಡಹುವ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಬೇಟೆ.

"ನಿನ್ನ ನುಡಿನುಣ್ಪಿಂಗೆ,
ನಿನ್ನನಯವರ್ತನೆಗೆ, ನಾಣ್ಚುತಿಹೆನಾಂ, ಆರೊ
ನೀಂ ಮಹಾತ್ಮನೆ ದಲ್! ಪರಾಕ್ರಮದೊಳಿನ್ನೆಗಂ
ಈ ಶೂಲಮಂ ತಾಗಿ ಬರ್ದುಕಿದರಿಲ್ಲ..."

(೨-೧೨ ಸಾಲು ೨೬೭-೨೭೦)

೬. ಕನಕಲಂಕಾನ್ವೇಷಣಂ

ಶ್ರೀ ಗುರುವಿನ ಕೃಪೆಗೆ ಒಳಗಾದ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಸಾಧಕನು ಅಧ್ಯಾತ್ಮದಲ್ಲಿ ಪಯಣಿಸುವಾಗ ಪೂರ್ವಸಿದ್ಧತೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಅದು ಮೊದಲಿಗೆ ಮನೋಮಯ, ಪ್ರಾಣಮಯವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ದೈವೀ ವಿರುದ್ಧವಾದ ತಮಃ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅನಂತರ ಮೃಣ್ಮಯದ ಜಡದಂತಿರುವ ಸುಪ್ತಚಿತ್ತದಲ್ಲಿ ಗುಪ್ತಕತ್ತಲೆಯ ಸೆರೆಯಲ್ಲಿರುವ ಚೈತ್ಯದ ಅರಿವನ್ನು ಹುಡುಕಿ ಕಾಣುವುದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅದೇ ರೀತಿ ಶ್ರೀರಾಮ ಕಳುಹಿಸಿದ ಸುಗ್ರೀವದೂತ ಆಂಜನೇಯನು ಪೂರ್ವಸಿದ್ಧತೆಗೊಂಡು, ಸೀತೆಯನ್ನು ಹುಡುಕಲು ಲಂಕೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು.

ಋಷಿ ಪ್ರತಿಭೆಯು ಕವಿಯ ಕಲ್ಪನೆಯ ಕಾಮನಬಿಲ್ಲನ್ನು ಏರಿ, ಸಚ್ಚಿದಾನಂದವನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ದಿವ್ಯ ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ವಿರಾಡ್ ವಿಶ್ವವನ್ನು ಸುತ್ತುವುದು. ಇಂದ್ರಿಯದ ನಂದನದಲ್ಲಿ ನಾನಾ ಸುಖದಿಂದ ಆನಂದ ಪಡುವುದು. ಸ್ವಪ್ನಲೋಕದಲ್ಲಿ ಭ್ರಮಿಸುವುದು. ಕುಶಾಗ್ರ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ತರ್ಕವಿದ್ಯಾತತ್ತ್ವಗೂಢವನ್ನು ಜಯಿಸುವುದು. ಇವೆಲ್ಲದರಿಂದ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನಷ್ಟೇ ಪಡೆದು ಶಾಶ್ವತ ಆನಂದವನ್ನು ಕಾಣದೆ ಬೇಸರದಿಂದ ಯೋಗಪಥವನ್ನು ಹಿಡಿಯುವುದು.

ಸಾಧಕನು ಅಂತಹ ಯೋಗಸಾಧನೆಗಾಗಿ ಗಿರಿ ಶಿಖರದ ಶಿಲಾಪೀಠದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಉಷೆಯ ನಿಶ್ಶಬ್ದ ನಿದ್ರೆಯಿಂದ ವಿಶ್ವ ಜಾಗೃತಗೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸುವನು. ರವಿಯ ಉದಯದವತಾರವನ್ನು

ತನ್ನ ಹೃದಯದ ಆನಂದವಾಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಸಾಗರದ ಮರಳ ತಡಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ನಾಟ್ಯಮಯ ಜಲ ಲಯ ದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿ ಭಾವಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಹೀರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಬ್ರಾಹ್ಮೀಸ್ಥಿತಿಗೆ ಏರುವನು. ಹಾಗೆಯೇ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಬೃಹತ್ ಚಿತ್ರ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಸಮಸ್ತವನ್ನು, ನಕ್ಷತ್ರ ನೀಹಾರಿಕಾ ಲೋಕಗಳ ಆಗಸವನ್ನು, ಭೂಮಾನುಭೂತಿಯಿಂದ ಪ್ರಚೋದಿತವಾದ ನಿಸರ್ಗ ಕೃತಿಗಳನ್ನು, ಮನಸ್ಸಿನ ಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸುವನು.

ಆ ಪ್ರಯತ್ನ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಎಂತಾದರೂ ಕಾರಣಾತೀತ ಬ್ರಹ್ಮತತ್ವವು ಅರಿವಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆಯೆ? ಒಮ್ಮೆ ಇಲ್ಲಿ ಸುಳಿದು, ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಅಲ್ಲಿ ಮಿಂಚುತ್ತ ತೋರಿದಂತೆ ಕಂಡರೂ, ಅದು ದಿಟವಾಗಿ ಇರುವುದೊ ಅಥವಾ ಬರಿಯ ಆಸೆಯು ಬೀಸಿದ ಗಾಳಿಗೋಪುರವೊ ಎಂಬ ಶಂಕೆಯ ಉಯ್ಯಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿ ಸ್ಥಿರತೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಶ್ರದ್ಧೆ ತೂಗಾಡುವುದು. ಆ ಬಗೆಯ ಸಾಧನೆಯ ಶಿಖರದಲ್ಲಿ ಅಹಂಕಾರ ನಾಶವಾದಾಗ, ಯತ್ನವನ್ನು ತೊರೆದು ತಾಟಸ್ಥಚಿತ್ತದವನಾದಾಗ, ಆತ್ಮನಿರೀಕ್ಷೆಗೆ ಅನುಭೂತಿ ತನಗೆ ತಾನೆ ಹೊಮ್ಮುವುದು; ಹೊಳೆದು ಥಳಥಳಿಸುವುದು.

ಆ ಋಷಿ ಪ್ರತಿಭೆಯಂತೆ ಆಂಜನೇಯನು ಬೆಳುದಿಂಗಳ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ರಾಮನರ್ಧಾಂಗಿಯನ್ನು ಜಟಿಲ ಕುಟಿಲ ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿ ಹುಡುಕಿದನು. ಬೋರೆಯನ್ನು ಏರಿ, ಇಳಿಜಾರಿನಲ್ಲಿ ಇಳಿದು, ಮೈಯೆಲ್ಲಾ ಕಣ್ಣಾಗಿ ಕಿವಿಯಾಗಿ ಗಿಡಮರಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ದಾರಿಯ ಆ ತೋಟಗಳನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತ ನಡೆದನು. ರಾತ್ರಿಯ ಕಾವಲುಗಾರರ ಪಡೆಯ ಮಾತಿನ ಸುಳಿವಿನಿಂದ ಸೀತೆಯನ್ನು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟಿರುವ ಜಾಗ ತಿಳಿಯಲು ಕಿವಿಗೊಟ್ಟನು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸ್ಥಳವನ್ನು ಶೋಧಿಸಿದನು. ಪಾಪಿಯ ಹೃದಯಾಂತರಾಳದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಬ್ಧಕರ್ಮದಿಂದ ನಿದ್ರಿಸುತ್ತಿರುವ ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸುವ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ, ಅದನ್ನೇ ಹುಡುಕುವ ಕೃಪಾಖಡ್ಗ ಕಿರಣದಂತೆ ಆಂಜನೇಯನು–ತ್ರಿಕೂಟಾಚಲದ ದಶಗ್ರೀವಪುರದ ಕೇಂದ್ರಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು.

ಇಂದ್ರಜಿತುವಿನ ತಂದೆಯ ವೈಡೂರ್ಯಮಯವಾದ ರಮಣೀಯ ಕನಕ ವೈಭವದ ಲಂಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಆಂಜನೇಯನು ನಿಬ್ಬೆರಗಾದನು. ರಾಕ್ಷಸ ಪ್ರಮುಖರ ಮನೆಗಳು ಚಿನ್ನ ಬೆಳ್ಳಿ ರತ್ನಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತವಾಗಿ ಶರತ್ಕಾಲದ ಮೋಡಗಳಂತೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಮನೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ, ಬೀದಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಿಂಚು ನಕ್ಷತ್ರಗಳಂತೆ ದೀಪಗಳು ಬೆಳಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಮನೆಮನೆಯ ಮೇಲೆ ಗೋಪುರದ ಭುವನೇಶ್ವರಿಯಲ್ಲಿ – ಒಳಭಾಗವು ಶಿಲ್ಪಿಯ ಕುಶಲಕಲಾ ಪ್ರತಿಭೆಯಿಂದ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಹೊರಭಾಗವು ಬಣ್ಣಬಣ್ಣದ ದೀಪ ತೋರಣಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತಗೊಂಡು ಮಳೆಬಿಲ್ಲಿನ ಓಕುಳಿಯಂತಿದ್ದವು. ಆ

ರಾಜಧಾನಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಕುದುರೆಗಳ ಹೇಷಾರವ, ಆನೆಗಳ ಘೀಂಕೃತಿ, ರಥಚಕ್ರಗಳ ಚೀತ್ಕಾರದ ಜೊತೆಗೆ ಜನರ ಕಲಕಲ ತುಮುಲ ಧ್ವನಿ ಕೇಳಿಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಅಸುರ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಬಂಗಾರದ ಕಾಂತಿಗೆ, ಸೌಂದರ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ, ಕಲ್ಪನಾ ಕುಶಲತೆಯ ಶಿಲ್ಪಕ್ಕೆ- ಮಹತ್ಕಾರ್ಯಪಟುವೂ ಸತ್ತ್ವಸಂಪನ್ನನೂ ಆದ ವಾಯುಪುತ್ರನು ಮನಮೆಚ್ಚಿ ತಲೆದೂಗಿದನು. ವನಚರಿ ಆಂಜನೇಯನು ಅಗೋಚರನಾಗಿ ಲಂಕಾಜನರ ನುಡಿಗಳನ್ನು ಆಲಿಸುತ್ತ, ಮನೆಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತ ಅಲೆಯುತ್ತಿದ್ದನು. ರಾತ್ರಿ ಮುಂಜರಿದಂತೆ ಜನರ ಮತ್ತು ವಾಹನಗಳ ಸಂಚಾರ ಕಡಿಮೆಯಾಯಿತು; ಗದ್ದಲವೂ ಅಡಗಿತು. ಸೊಡರುಗಳನ್ನು ಆರಿಸಲು ಗೃಹಗೃಹದಲ್ಲಿ ದೀಪ್ತಿ ಕಡಿಮೆಯಾಯಿತು. ಕತ್ತಲೆಯು ಅತಿಥಿಯಾಯಿತು. ಶಿಶಿರ ಋತುವಿನ ಬೆಳದಿಂಗಳ ಕಾಂತಿ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು.

ಇಚ್ಛಾರೂಪಿ ಆಂಜನೇಯನು ಸೌಧದಿಂದ ಸೌಧಕ್ಕೆ ಗಾಳಿಯಾಗಿ, ಕಂಪಾಗಿ, ನೆಳಲಾಗಿ, ಕನಸಾಗಿ, ಎಳೆಯ ಬೆಳಕಿನ ಕಿರಣವಾಗಿ ರಾತ್ರಿಯ ನಿಟ್ಟುಸಿರಾಗಿ ಸುಳಿಸುಳಿದಾಡಿದನು. ಶ್ರೀಮಂತರ ಮನೆಗಳಿಂದ ವೀಣೆಯ ಇಂಚರವು – ನೀರವವಾದ ನಿಶಾಪ್ರಾಣತಂತಿಯನ್ನು ಮಿಡಿದರೊ–ಎನ್ನುವಂತೆ ತೇಲಿ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಕಿವಿಯ ತೃಷೆಯ ನಾಲಿಗೆ ನಲಿಯುವಂತೆ ಗಾನಜೇನಿನ ಸೋನೆ ಸೋರಿತು! ಸವಿಗೆ ಸವಿ ಜೊತೆಗೂಡುವಂತೆ ಪರಿಮಳವು ಮೂಗಿಗೆ ಅಡರಿ ಸುಖ ನೀಡಿತು. ಭೋಗ ಮಂಚದಲ್ಲಿ ನಾನಾ ಸ್ಥಿತಿಯ ವಸನ ರಹಿತ, ರತಿಕ್ರೀಡಾ ಲತಾಂಗಿಯರನ್ನು ಮಾರುತಿಯು ಗಮನಿಸದೆ ಸೀತೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಅರಸುತ್ತ ಯೋಗನಿಷ್ಠೆಗೆ ಕೋಡುಮೂಡುವಂತೆ ಸಾಗುತ್ತ ಇಂದ್ರಜಿತುವಿನ ಮನೆಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕನು.

ನಲ್ಮೆಯ ಕುಟುಂಬ ವತ್ಸಲ ಇಂದ್ರಜಿತು

ಅದು ಕಲೆಯ ಸಜ್ಜೆ ಮನೆಯಂತಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ಅನಿಲಸುತನು ಧೂಮರೂಪನಾಗಿ ಸಂಚರಿಸಿದನು. ಬಾಗಿಲಬಳಿ ಕಟ್ಟಿದ್ದ ನಾಯಿ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಬೊಗಳಿತು. ಸಾಕಿದ ನವಿಲು ಬೆದರಿ ಕೇಕೆ ಹಾಕಿತು. ದೀಪಗಳ ಕಾಂತಿ ಮಸುಕಾಯಿತು. ತೋರಣದ ಗೆಜ್ಜೆಗಳು ಬೆಚ್ಚಿಬಿದ್ದಂತೆ ಕಂಪಿಸಿ ಇನಿದನಿ ಸೂಸಿದವು. ಮಂಡೋದರಿ ಸೊಸೆ ತಾರಾಕ್ಷಿಯ ಮಗು ಸ್ವಪ್ನ ಭೀತಿಯಿಂದ ಕೂಗಿ ತೊಟ್ಟಿಲಲ್ಲಿ ಎದ್ದು ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿತು. ತಾಯಿಯು ಸಿರಿಮಂಚದಿಂದ ದಿಗ್ಗನೆ ಎದ್ದಳು. ಸೊಡರಬತ್ತಿಯನ್ನು ಸರಿ ಮಾಡಿ ಗಾಬರಿಯಿಂದ ನಡೆದು ಮಗುವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಎದೆಗೆ ಒತ್ತಿಕೊಂಡಳು. ಸಂತೈಸುತ್ತ ಮುದ್ದು ಮಾಡಿದಳು. ಸೇವಕಿಗೆ ಕಂದನ ತಂದೆಯನ್ನು ಕರೆದು ತರಲು ಹೇಳಿದಳು. ಕಳವಳದ ನುಡಿ ಕೇಳಿ, ಅಧ್ಯಯನ ಕೊಠಡಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ರಣಧೀರ ಇಂದ್ರಜಿತುವು ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಕೈಲಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಸಾಮಾನ್ಯನಂತೆ ಓಡೋಡಿ ಬಂದನು.

ಮನೋಹರ ಲತಾಂಗಿ ಮತ್ತು ಶಿಶುವಿನ ಬಳಿ ಆ ಭದ್ರ ರೂಪದ ಸುದೀರ್ಘ ದೇಹಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಆಂಜನೇಯನು ಹರಸಬೇಕೆಂದುಕೊಂಡ ಭಾವವನ್ನು ಸಂಯಮದಿಂದ ತಡೆಹಿಡಿದುಕೊಂಡನು. ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಬಿಟ್ಟನು.

ಮಗುವನ್ನು ಎದೆಗೆ ಒತ್ತಿಕೊಂಡು ಬೆದರುಗಣ್ಣಿನಿಂದ ನೋಡುವ ರೂಪಸಿಗೆ ಇಂದ್ರಜಿತು ಮೆಲುನಗೆ ಸೂಸುತ್ತ ಹೇಳಿದನು:

'ಮನದನ್ನೆ, ಇದೇನು ಸುರಕ್ಷಿತಳಾಗಿದ್ದರೂ ಅರಕ್ಷಿತಳಂತೆ ಬೆದರುವೆ? ನನ್ನ ಮುದ್ದು ವಜ್ರಾರಿಗೆ ಬಾಧೆಯಾಯಿತೆ? ಹೇಳು. ಏಕೆ ಅಕಾರಣವಾಗಿ ಮಿಳಮಿಳನೆ ನೋಡುವೆ? ತೊಂದರೆ ಏನೆಂದು ಹೇಳು. ತ್ರಿಲೋಕಗಳನ್ನು ಮಥಿಸಿ ನಿನ್ನ ಅಂಜಿಕೆಯನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವೆ.'

ನೆನೆದ ಕಣ್ಣು, ನಿಟ್ಟುಸಿರಿನೊಡನೆ ತಾರಾಕ್ಷಿಯು ಪತಿ ರಾಕ್ಷಸವೀರನೊಡನೆ ಗದ್ಗದಿಸಿದಳು:

'ಪ್ರಾಣಪತಿಯೇ, ಅಬಲೆಯಾದ ನಾನು ನಿನ್ನ ಸಬಲಮತಿಗೆ ಅಲ್ಪವನ್ನು ಹೇಳಲು ಭಯವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಭಾವದಿಂದ ತಿಳಿದುದನ್ನು ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಅಳೆದಾಗ ಅದು ಮೌಢ್ಯದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ದುಶ್ಶಕುನ ಚಿಹ್ನೆಯನ್ನು ಹಗುರವಾಗಿ ಕಾಣಲಾಗದು. ವಿಧಿಯ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸದೆ ನಡೆಯುವುದೇ ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆ. ವೀರ ರಮಣಿಯಾದ ನನ್ನ ಹೃದಯ ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ ಬೆದರುತ್ತದೆಯೆ? ನಾಯಿ ಊಳಿಟ್ಟಿತು. ನವಿಲು ಕೇಗಿತು. ಗಂಟೆ ದನಿಗೈದಿತು. ನಿನ್ನ ಪೌರುಷ ವಜ್ರಸಂಭವನು ಚಿಟ್ಟನೆ ಚೀರಿ ತೊಟ್ಟಿಲೊಳಗೆ ಎದ್ದು ಕುಳಿತನು.'

ಇಂದ್ರಜಿತುವು ಸತಿಯ ನುಡಿಗಳನ್ನು ಕೇಳಿಯೂ, ಕೇಳಿಸದವನಂತೆ ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡಿ,

'ಏನಿದು? ಧೂಪಧೂಮವೇನಿದು? ಹೀಗೆ ಹೊಗೆ ತುಂಬಿಕೊಂಡರೆ ಮಗುವಿಗೆ ನಿದ್ದೆ ಹೇಗೆ ಬಂದೀತು?' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ, ಆಳುಗಳಿಗೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದ: 'ಗವಾಕ್ಷಿಗಳನ್ನು ತೆಗೆಯಿರಿ.'

'ಹೋದ ರಾತ್ರಿ ಪಟ್ಟಣದ ಉತ್ತರ ದಿಕ್ಕಿನ ಲಂಬ ಶಿಖರದ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಮಹಾಉಲ್ಕೆ ಬಿತ್ತು. ಉದ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಅನಿಲಾ ಕುಮಾರಿಯೊಡನೆ ಇದ್ದಾಗ ನಾನು ಅದನ್ನು ಕಂಡೆ. ಆ ಭಯಂಕರ ದುಶ್ಶಕುನವನ್ನು ಲಂಕೆಯ ಸಮಸ್ತರೂ ನೋಡಿದೆವು ಎಂದು ಹೇಳುವರು. ಕೆಲವರಿಗೆ ಅದು ಒಂದು ಕ್ಷಣ ಕಪಿಯ ರೂಪವಾಗಿ ಕಂಡಿತಂತೆ. ಅದು ಅರಸರಿಗೆ ಕೇಡೆಂದು ತಿಳಿದವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.'

'ಸಾಕುಮಾಡು ನಿನ್ನ ಅಂತೆ ಕಂತೆಯ ಚಿಂತೆ. ಕಲ್ಪನಾ ಭೀತಿಯನ್ನು ಬಿಡು. ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನು ಹೆಣ್ಣು ಜಾತಿಗೇ ಬೇರೆ ತರ್ಕವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿರುವನೇನೊ ತಿಳಿಯದು! ನೀನು ಈಗ ಹೇಳಿದುದಕ್ಕೂ ಮಿಥ್ಯವಾದ ಉಲ್ಕೆಯ ಕಥೆಗೂ ಏನು ಸಂಬಂಧ?.... ಮನಃಪ್ರಿಯೆ, ನೋಡು ಮಗು ಮಲಗಿತು. ಧನುರ್ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಹೇಳುವ ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಓದಿ ಬೇಗ ಬರುತ್ತೇನೆ. ಜೊತೆಯಿಲ್ಲದ ನಿನ್ನ ಕಲ್ಪನೆಗೆ ಭೀತಿ ಸಹಜ!'

ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣಿಟ್ಟು ನೋಡುತ್ತ ಹೊರಟ ಪ್ರಾಣನಾಥನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ತರುಣಿ ತಡೆದಳು. ತನ್ನ ಎದೆಯ ತಲ್ಲಣವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದಳು:

'ವೀರವರನೇ, ಹೆಣ್ಣಿನ ಎದೆಯ ನೋವನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಬೇಡ. ಒಲಿದವರ ಎದೆಯ ಶಂಕೆ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲದ್ದು ಅಲ್ಲ. ಮಂತ್ರಾಲೋಚನೆಯ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿರುವ ನಿಮಗೆ ಜನರು ಕಾಣುವ ಬಹಿರಂಗ ಸತ್ಯ ಹೇಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ? ಲಂಕೆಗೆ ಏನು ಕೇಡೊ! ಮಾವನು ರಾಮನ ಸತಿಯನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಾಗಿನಿಂದ ದುಶ್ಶಕುನಗಳು ತೋರುತ್ತಿವೆ. ನನಗೊ ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲ ದುಃಸ್ವಪ್ನ. ಆ ಹದಿಬದೆಯರ ಮಹಾದೇವಿಯನ್ನು ಮಾವನು ಏತಕ್ಕೆ ತಂದ. ವಶವಾಗದ ಅವಳನ್ನು ಇನ್ನಾದರೂ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಸುವಂತೆ ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಯನ್ನು ತಿದ್ದಬಾರದೆ?'

'ಓಹ್, ಆ ತಂಗಿ ವಿಭೀಷಣ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪನ ಮಗಳು ಅನಲೆ ನಿನಗೆ ಸಖಿಯಲ್ಲವೆ? ಅವಳ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಕೇಳಿ ನೀನು ಆ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪನಂತೆ ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳುತ್ತಿರುವೆ! ತಂದೆಗೆ ಉಪದೇಶದ ಕೊರತೆಯಿದೆಯೆ? ನಾನಿರುವುದು ಅವನ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ನಡೆಯಲು. ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳಲು ನನಗಿಂತ ಹಿರಿಯರಾದ ಜ್ಞಾನಿಗಳಿದ್ದಾರೆ. ನಮ್ಮಂಥವರಿರುವಾಗ ಈ ಲಂಕೆ ಯಾರಿಗಾದರೂ ದುರ್ಗಮವೂ, ದುಸ್ಸಾಧ್ಯವೂ ಆಗಿದೆ. ನಡೆ, ಹೆದರಿಕೆ ಬಿಟ್ಟು ಮಲಗು.'

ಪತಿಯ ಹೆಮ್ಮೆಯ ಧೀರಾಕೃತಿ ಕಣ್ಮರೆಯಾಗುವವರೆಗೂ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದು ನಿಟ್ಟುಸಿರುಬಿಟ್ಟು ಹಿಂದಿರುಗಿದಳು. ಸೇವಕರು ತೆರೆದ ಕಿಟಕಿಗಳಿಂದ ಕಂಪು ಹೊಗೆ ಹೊರಕ್ಕೆ ಹೋಯಿತು. ಸೀತೆಯ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದ ಆಂಜನೇಯನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಜಿತು ಸತಿಯನ್ನು ವಂದಿಸಿದನು. ಸೀತೆಯನ್ನು ಹುಡುಕಲು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೋದನು.

ಕಾಡಾನೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ಮೇಲಕ್ಕೆಸೆದ ಕುಂಭಕರ್ಣ

ಗೃಹಗೃಹಗಳನ್ನು ಸಂಚರಿಸುವ ಪವನಜನು ಸೇನಾನಿ ಪ್ರಹಸ್ತನ ಮನೆ ಹೊಕ್ಕನು. ಅವನು ಓರ್ವ ಜಾರೆಯ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದ ದೃಶ್ಯ ನೋಡಿದನು. ಕಾಮದಿಂದ ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜಕ್ಕೆ ಒದಗುವ ಹೀನದೆಸೆ ಕಂಡು ಜುಗುಪ್ಸೆಯಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆ ನೆಗೆದನು.

ಮಹಾಪಾರ್ಶ್ವನೆಂಬ ಸೇನಾನಿಯ ಸುಧಾಶ್ವೇತವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ಅಸ್ತ್ರ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಮಂತ್ರದಿಂದ ಪೂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಅವನ ಬಗ್ಗೆ ಗೌರವ ಉಂಟಾಯಿತು. ಅನಂತರ ದಳಪತಿ ವಿರೂಪಾಕ್ಷ, ದೈತ್ಯನಾಯಕರುಗಳಾದ ವಿದ್ಯುಜ್ಜಿಹ್ವ, ವಿದ್ಯುನ್ಮಾಲಿ, ಜಂಬುಮಾಲಿ, ಸುಮಾಲಿ, ಧೂಮ್ರಾಕ್ಷ, ಘನ, ವಿಘನ, ವಕ್ರಶಠ, ಮತ್ತ, ಯುದ್ಧೋನ್ಮತ್ತ, ಹಸ್ತಿಮುಖ, ಶೋಣಿತಾಕ್ಷ, ಕರಾಳ, ರಶ್ಮಿಕೇತು, ಪಿಶಾಚ, ವಜ್ರಕಾಯಂ, ಧ್ವಜಗ್ರೀವಂ, ಮಹಾಕಾಯನ್, ಅತಿಕಾಯನ್, ಬ್ರಹ್ಮಕರ್ಣಂ, ದುಷ್ಟ ಮುಂತಾದವರ ಮನೆಗಳನ್ನು ಶೋಧಿಸುತ್ತ ನಡೆದನು. ಮುಂದೆ ಪರ್ವತವೆನ್ನುವಂತಿರುವ ಭೀಷಣ ಭವ್ಯ ಗೋಪುರದ ಒಂದು ಬೃಹದ್ ಭವನ ಗೋಚರಿಸಿತು.

'ಇದು ಯಾವ ವೀರನ ಮನೆಯೊ? ರಾಕ್ಷಸ ರಾಜನ ಅರಮನೆಯೊ? ನನ್ನ ಅನ್ವೇಷಣೆಯ ಕೊನೆಯೊ?' ಎಂದುಕೊಂಡನು. ಗೂಬೆಯ ರೂಪವನ್ನು ತಾಳಿದ ಆಂಜನೇಯನು ಕತ್ತಲೆಯ ಗುಹೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವಂತೆ ಒಳನಡೆದನು. ವಿಪುಲ ವಿಸ್ತೀರ್ಣದ ಜಟಿಲ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ದಾರಿ ತಪ್ಪಿದನು. ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಸಾಲು ಸಾಲು ಕಂಭಗಳು, ಜೇನುಹುಟ್ಟಿನ ಲಕ್ಷಾಂತರ ಗೂಡುಗಳಂತಿರುವ ಕೋಟಿ ಕೋಟಿ ಕೋಣೆಗಳು ಚಿತ್ತಭ್ರಮೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದವು. ಅವನ ಬುದ್ಧಿ ಬೆರಗಾಗುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಬ್ಬಂಡೆಗಳು, ಕುಂಕುಮ ಬೆರಸಿದ ಕೆಮ್ಮಣ್ಣಿನ ಗುಡ್ಡಗಳು, ನುಣ್ಮಳಲಿನ ಬೆಟ್ಟಗಳು ಅಲ್ಲಿದ್ದವು. ಅವುಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಇದು ರಾಕ್ಷಸನ ವ್ಯಾಯಾಮಶಾಲೆ ಇರಬೇಕೆಂದು ಕೊಂಡು ಮುಂದಕ್ಕೆ ನಡೆದನು.

ಕುಂಭಕರ್ಣನ ಬೇಟೆಯ ವಿನೋದದ ಪ್ರದರ್ಶನ ಗೃಹದ ಕಂಬ ಕಂಬಗಳಲ್ಲಿ, ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ, ಜಗಲಿಯಲ್ಲಿ, ಗೋಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಡುಕೋಣ ಕಡವೆ ಸಾರಗ ಹಂದಿ ಹುಲಿ ಕರಡಿ ಸಿಂಹ ಆನೆ ಖಡ್ಗಮೃಗ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಕೊಂಬು, ಉಗುರು, ಚರ್ಮಗಳು ಶಿಲ್ಪಕೃತಿಗಳಂತೆ ಅಲಂಕರಣಗೊಂಡಿದ್ದವು.

ಪ್ರಾಣಿ ಸಂಗ್ರಹಾಲಯದಲ್ಲಿ ಚಿರತೆ, ದೊಡ್ಡ ಮೊಸಳೆ, ಹೆಬ್ಬಾವು, ಹೆಬ್ಬಂದಿ, ಕರಡಿ, ಸಿಂಹ, ಭೀಕರ ಬೇಟೆ ನಾಯಿಗಳಿದ್ದವು. ಆದರೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಹೆಣ್ಣೆಂಬ ಸುಳಿವಿರಲಿಲ್ಲ. ಕುಂಭಕರ್ಣನ ಪ್ರಪಂಚ ಗಂಡುಬೀಡಾಗಿ ಭಯಂಕರವಾಗಿತ್ತು!

'ಏನು ವಿಚಿತ್ರವೋ ಈ ಅಮರ್ತ್ಯ ಲಂಕೆ!' ಎಂದುಕೊಂಡು ಆಂಜನೇಯನು ಮುಂದೆ ಸಾಗಿದನು. ಅಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಡವನ್ನೆ ಅಲುಗಿಸುವ ಅತಿ ಭಯಂಕರವಾದ ಭೈರವ ಶಬ್ದ ಕೇಳಿಬಂದಿತು. ಅದು ಸಿಡಿಲು ಸಿಡಿಲೊಡನೆ ಮುಷ್ಟಿಯುದ್ಧ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಂತಹ, ನೆಲಕಂಪಿಸಿ ಉರುಳಿದ ಒಂದು ಬಂಡೆ ಇನ್ನೊಂದು ಬಂಡೆಗೆ ಅಪ್ಪಳಿಸುವಂತಹ

ಕೋಲಾಹಲದಿಂದ ಕೂಡಿತ್ತು. ಹಾಗೆ ಸಾಗಿದಾಗ ಅಲ್ಲಿ ದೈತ್ಯ ಕುಂಭಕರ್ಣನ ವ್ಯಾಯಾಮ ವೇದಿಕಾ ಪ್ರಾಂಗಣ ಕಾಣಿಸಿತು.

ಅಲ್ಲಿ ಕೆಂಪುರಿಯ ದೀವಟಿಗೆಗಳು ದೆವ್ವದಾರಾಧನೆಯ ಆರತಿಯಂತೆ ರಾರಾಜಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಅಲ್ಲಿಯ ನೆಲ ಜಪಾಕುಸುಮ ಕುಂಕುಮ ವರ್ಣದಿಂದ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ನೋಡುವವರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಮಾಯೆಯ ಮೋಡ ಬೀಸಿದಂತೆ ಅಸ್ಪಷ್ಟತೆಯ ಮಬ್ಬು ಆವರಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ನೆಳಲುಗಳು–ಗೋಡೆ ಕಂಬಗಳೊಡನೆ ಮೇಳ ಕಟ್ಟಿದಂತೆ ಜೀವವಸ್ತುಗಳೊಡನೆ ಅಭಿನಯಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ನಡುವಿಗೆ ಕೆಂಪುದಟ್ಟಿ ಕಟ್ಟಿದ ಹಿರಿದಾದ ದೇಹದ ಜಟ್ಟಿಗಳು ಪ್ರೇಕ್ಷಕರಂತೆ ವಿಜೃಂಭಿಸುತ್ತಿರಲು–ಒಬ್ಬ ವೀರನು ನಾಲ್ಕು ಗೂಳಿಗಳೊಡನೆ ಮಲ್ಲಕಾಳಗ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಮಾರುತಿಯು 'ದೈತ್ಯ ವೀರರಲ್ಲಿ ಇವನು ಯಾರೊ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಇವನು ನಮಗೆ ಸರಿಸಾಟಿ' ಎಂದು ಮೆಚ್ಚಿ ಆ ಮಹಾಕಾಯನನ್ನು ನೋಡಿದನು.

ಬಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಬಂಡೆಯನ್ನು ಏರಿ ಗಿರಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿದಂತೆ, ಬೇರುಗಳು ಹಿಣಿಲು ಹಿಣಿಲಾಗಿ ದೊಡ್ಡ ಮರವನ್ನು ಸುತ್ತಿಕೊಂಡಿವೆಯೊ ಎನ್ನುವಂತೆ, ಭೈರವನ ಒಡಲನ್ನು ಸುತ್ತಿ ನಿದ್ದೆಯಿಂದ ಏಳುತ್ತಿರುವ ಹೆಬ್ಬಾವು ಮೈ ಮುರಿಯುತ್ತಿದೆಯೊ ಎಂಬಂತೆ–ಕುತ್ತಿಗೆ, ಭುಜ, ಬೆನ್ನು, ಮೊಳಕಾಲು, ತೊಡೆ, ಎದೆಯ ಸ್ನಾಯು ವಜ್ರಖಂಡಗಳು ಉಬ್ಬಿ ಮಾಂಸಜೀವಿಯ ಮಾಂಸದ ಹುಬ್ಬುಗಂಟಿನಂತೆ ಉಬ್ಬಿ ತೋರುತ್ತಿದ್ದವು. ಅವನ ಕೆದರಿದ ತಲೆಯು ಗಿರಿ ಶಿಖರದ ಮುಖವನ್ನು ಆವರಿಸಿ ಬೆಳೆದ ಕಾಡನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸುವಂತಿತ್ತು. ಅವನ ಮೈ ಆನೆಯಂತೆ ಸ್ಥೂಲವಾಗಿದ್ದರೂ, ಜಿಂಕೆಯ ಚಕಿತ ಚಲನಾ ವೈಖರಿಯಿಂದ, ಚಿರತೆಯ ನೆಗೆತದಿಂದ, ಹಾವಿನ ನಾಲಗೆಯಂತೆ ಬಳ್ಳಿ ಮಿಂಚಾಗಿ ನಾಲ್ಕು ಗೂಳಿಗಳೊಡನೆ ಹೋರಾಡಿ ಅವುಗಳನ್ನು ನೆಲಕ್ಕುರುಳಿಸಿದನು.

ಆ ವ್ಯಾಯಾಮ ವ್ಯಸನಿಯು ಅಂಗೈಗಳಿಂದ ತೋಳನ್ನು ಚಪ್ಪರಿಸಿಕೊಂಡು ತೊಡೆಕುಟ್ಟಿ, ಚಿಮ್ಮಿ ಪುಟನೆಗೆದು ಕುಪ್ಪಳಿಸಿ, ಚವರಿ ಮೀಸೆಯ ಮುಗುಳುನಗೆಯಿಂದ ಅಟ್ಟಹಾಸಗೈಯ್ಯುತ್ತ, ನಿಮಿರಿ ನಿಂತನು. ಆ ಗೂಳಿಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತೊಯ್ದ ಭಟರು ಹೊಸ ಕಾಡಾನೆಯೊಂದನ್ನು ದೈತ್ಯಸಿಂಹನ ಮೃತ್ಯುಸಮ್ಮುಖಕ್ಕೆ ನುಗ್ಗಿಸಿದರು. ಅಂಜನಾಸುತನ ಕೌತುಕ ಉಸಿರು ಕಟ್ಟಿತು!

ರೋಷದಿಂದ ಘೀಂಕರಿಸಿ ರಂಗವನ್ನು ಹೊಕ್ಕ ಮದಗಜವು ಬೆಚ್ಚಿ ಪಕ್ಕನೆ ನಿಂತಿತು! ಕೆಲವು ಕ್ಷಣ ಕೀಲುಗೊಂಬೆಯಂತೆ ನಿಂತಿತ್ತು. ನಿಧಾನವಾಗಿ ತಲೆಕೊಡವಿ, ನೀಳಾದ

ದಂತ ಸೊಂಡಿಲುಗಳನ್ನು ತೂಗಾಡಿಸುತ್ತ, ಮೊರಗಿವಿಗಳನ್ನು ಬೀಸಿ ಘೀಳಿಟ್ಟು ಮುನ್ನುಗ್ಗಿ ಹೋರಾಡತೊಡಗಿತು.

ಅದನ್ನೇ ದಿಟ್ಟಿಸಿ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಮಲ್ಲ ರಕ್ಕಸನು ಅದರ ಹಣೆಗೆ ತನ್ನ ಗದೆತೋಳಿನ ವಜ್ರಮುಷ್ಟಿಯಿಂದ ಗುದ್ದಿದನು. ಆ ಪೆಟ್ಟಿಗೆ ಮದಹಸ್ತಿ ಚೀರಿತು. ಮತ್ತೆ ಸೊಂಡಿಲೆತ್ತಿ ನುಗ್ಗಿತು. ಅದರ ದಂತಗಳು ಅವನ ತೊಡೆಯನ್ನು ತಿವಿದು, ಅವನ ಹೊಕ್ಕುಳೆಡೆಗೆ ಢಿಕ್ಕಿ ಹೊಡೆಯಿತು. ಅದರ ಸೊಂಡಿಲು ಅವನ ಶರೀರವನ್ನು ಸುತ್ತಲು ಹವಣಿಸಿತು. ಅವನ ಭಾರಿ ದೇಹಕ್ಕೆ ಅದು ಸಾಕಾಗಲಿಲ್ಲ. ರಕ್ಕಸನು ಒಂದು ಬಾಹುವಿನಿಂದ ಅದರ ಸೊಂಡಿಲನ್ನು ಹೆಣೆದುಕೊಂಡನು. ತನ್ನ ತಲೆಯನ್ನು ಅದರ ತಲೆಗೆ ಒತ್ತಿದನು. ಮತ್ತೊಂದು ಕೈಯಿಂದ ಅದರ ದಂತವನ್ನು ಅದುಮಿ, ಬಲವಾಗಿ ಕಾಲೂರಿ ಅಚಲಭಾರದ ಅದನ್ನು ಎತ್ತಿ ಮೇಲಕ್ಕೆಸೆದನು! ಅದರ ಕೋಡು ಮುರಿಯಿತು. ಮುಂಗಾಲುಗಳು ಮೇಲಕ್ಕೆದ್ದವು. ಹಿಂಗಾಲುಗಳು ತತ್ತರಿಸಿ ಅದು ಬೆನ್ನಡಿಯಾಗಿ ಬಿತ್ತು. ರಕ್ತ ಕಾರಿತು. ಮತ್ತೆ ಮೇಲೇಳಲಿಲ್ಲ.

ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ನಿಟ್ಟುಸಿರುಬಿಟ್ಟ ಆಂಜನೇಯನು ಮನದಲ್ಲಿ 'ಇಂಥವರ ನೆರವು ಇರಲು ಲಂಕೆಯನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವುದು ಅಸಾಧ್ಯ. ಮುಂದೆ ಈ ದೈತ್ಯನನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವುದು ಹೇಗೆ? ನಮಗೆ ಧರ್ಮವೆ ಸಹಾಯಮಾಡಬೇಕು' ಎಂದು ಚಿಂತಿಸುತ್ತ – ಪಾತಾಳವನ್ನು ಹೊಕ್ಕು ಬದುಕಿ ಬಂದವನಂತೆ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟನು.

ಗೃಹದಿಂದ ಗೃಹಕ್ಕೆ, ನೋಟದಿಂದ ನೋಟಕ್ಕೆ ಒಮ್ಮೆ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ, ಒಮ್ಮೆ ಶಂಕೆಯಿಂದ, ಒಮ್ಮೆ ರೋಷ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಬೇಸರದಿಂದ ಸಾಗಿದನು. ಹೇಸಿಗೆಯ ನೋಟಗಳಿಗೆ ಅಸಹ್ಯ ಪಡುತ್ತ, ಮಹಿಮಾಸ್ಪದ ದೇವಭಕ್ತಿ, ದೇವದೃಢತೆಯನ್ನು ಕಂಡಾಗ ಉತ್ಸಾಹಗೊಂಡು ಮುಂದುವರಿದನು. ಕಾವ್ಯ ಸಹೃದಯನು ನವರಸಗಳಲ್ಲಿ ತೇಲಿ ಕೊನೆಗೆ ಶಾಂತರಸವನ್ನು ಸಮೀಪಿಸುವಂತೆ ವಿಭೀಷಣನ ಮನೆಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದನು.

ಲಂಕೆಗೆ ಅತಿಥಿಗಳಂತಿರುವ ವಿಭೀಷಣ ಕುಟುಂಬ

ಆ ಶ್ರೀಮಂತ ಮಂದಿರವು ಸಾತ್ವಿಕ ಸುಗಂಧದಿಂದ ಸ್ವಾಗತ ಬಯಸಿತು. ವೀಣಾ ಮೃದುವಾಣಿಯಿಂದ ಸುಖಾಗಮನ ಗೀತೆ ಹಾಡಿತು. ಅದು ಶೋಕವನ್ನು ಮೀಟಿ ಬಾಳಿನ ಗೋಳನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವಂತಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿಯ ನಾದಮಯ ಕಂಪು ಹನುಮನ ಹೃದಯ ವಜ್ರವನ್ನು ಅಲುಗಾಡಿಸಿತು. ತಂತಿಯ ಇಂಪಿಗೆ ಅಂತಃಸ್ಮೃತಿಯ ಸೊಗಸು ಕರಗಿ ಕಣ್ಣು ಹನಿಗೂಡಿತು. ಅವನು ಪಶುಪಕ್ಷಿಗಳ ಹಲವು ಅಮಂಗಳ ಆಕೃತಿಗಳನ್ನು ತಳೆದನಾದರೂ ಒಳಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಇಲ್ಲಿ ದೇವಿ ಕನಕಜೆಗೆ,

ದಶರಥ ಕುಮಾರನಿಗೆ, ಕಪಿಕುಲನರೇಂದ್ರನಿಗೆ ಮತ್ತು ಅಂಜನಾಸುತನಾದ ತನಗೆ ಸಜ್ಜನಸಂಗ ದೊರೆಯುತ್ತದೆಂದು ಹರ್ಷಗೊಂಡನು. ಓಂಕಾರದ ಶುಭರೂಪ ತಾಳಿ, ವೀಣಾನಾದದೊಂದಿಗೆ ಒಂದಾಗಿ ವಿಭೀಷಣನ ಮನೆಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕನು.

ಚಿತ್ತವೇ ಇಂದ್ರಿಯನಾದವನಿಗೆ ಕತ್ತಲೆ ಬೆಳಕು ಒಂದೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ನೋಡಲು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿ ಕಣ್ಣಾಗಿ, ಕೇಳಲು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿ ಕಿವಿಯಾಗಿ, ಜನಮನಸ್ಸನ್ನು ಅರಿಯಲು ಮನಃಪ್ರಚೋದನೆಯಾಗಿ ಅವನು ಅಲ್ಲಿ ಸುಳಿದನು.

ಆ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯ ಕಲೆಯ ನಯವು ಅವರ ಅಭಿರುಚಿಯ, ಸಂಯಮ ಸಾತ್ವಿಕತೆಯ ಸೊಗಸನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಹಾಗೆ ಸಾಗಲು ವಿಭೀಷಣನ ಮಗಳು ಅನಲೆ ರತ್ನಕಂಬಳಿಯ ಚಿತ್ರವೇದಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ವೀಣೆಯನ್ನು ನುಡಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ತಲ್ಲೀನಳಾಗಿದ್ದಳು. ಆ ನಾದ ಆ ಮಂದಿರದ ಮರ ಮಣ್ಣಿನ ಜಡಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಅನುರಣಿತವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ನಾದರೂಪಿ ಮರುತಾತ್ಮಜನು ಅವ್ಯಕ್ತ ಶೋಕಮಯ ಸ್ವರಸುಖವನ್ನು ಈಂಟಿ ಹರ್ಷಮೂರ್ಛಿತನಾದನು! ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ತಾಯಿ ಸರಮೆ ಕುಳಿತಿದ್ದಳು. ತುಸುದೂರದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ತಂದೆ ವಿಭೀಷಣನು ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಿ, ಕಿವಿದೆರೆದು ಮಂಗಳ ಕಲೆಯನ್ನು ಸವಿಯುತ್ತ ಮೆಚ್ಚಿ ಆನಂದದಿಂದಿದ್ದನು.

ಮಾರುತಿಗೆ ‘ಲಂಕೆಗೆ ಅತಿಥಿಗಳೇ ಇವರು’ ಎಂಬ ಶಂಕೆಯುಂಟಾಗಿ ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಕುವರಿ ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ವೀಣಾವಾದನ ನಿಲ್ಲಿಸಿದಳು. ಬೆಚ್ಚಿ ಯಾರದೋ ಬರವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುವ ತೆರದಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣಾಡಿಸಿದಳು. ಕಣ್ಣಿಂದ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದ ತಂದೆಗೆ ‘ಯಾರೊ ಬಂದಂತಾಯಿತು’ ಎಂದಳು. ಆ ಮಾತನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುವಂತೆ ತಾಯಿಯು ‘ನಿಜ, ನನ್ನ ಶರೀರವು ಪುಳಕಿಸುತ್ತಿದೆ’ ಎಂದಳು. ಆಗ ವಿಭೀಷಣನು ಮುಗುಳುನಕ್ಕು ಹೇಳಿದನು:

‘ಅಚ್ಚರಿಯೇಕೆ? ಹಗಲಿರುಳು ಸಂಚರಿಸುವ ಶಕ್ತಿಗಳು, ದೇವತಾತ್ಮಗಳು ದಿವ್ಯಕಲೆ ಇರುವಲ್ಲಿಗೆ ಬರುತ್ತವೆ. ನಮ್ಮಂತೆ ಅವರು ರಸಪ್ರಿಯರು. ನಮಗಿಂತಲೂ ಮಿಗಿಲಾದ ರಸಾಸ್ವಾದಕರು. ರಸವು ಅವರು ಉಣ್ಣುವ ಅಮೃತವಲ್ಲವೆ?’

‘ಮನಸ್ಸು ಏಕೊ ಬೆಚ್ಚುತ್ತಿದೆ! ಸುಖವೊ ದುಃಖವೊ ತಿಳಿಯದೆ ಎದೆ ನಡುಗುತ್ತಿದೆ.’

ಎಂದು ನುಡಿದ ಮಗಳಿಗೆ ತಂದೆ,

‘ನಿನ್ನ ಸಂಗೀತವು ಆಲಿಸುವವರ ಹೃದಯವನ್ನು ಕದಡುವ ಲೋಕಶೋಕ! ಮಗಳೇ, ಪ್ರಾಯದ ಮಹಿಮೆ ಅಂಥದು!’

ಸರಮಾದೇವಿಯು ಪತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು,

'ಅಶೋಕವನದ ನಡುವೆ ರಾಮನ ತಪಸ್ವಿಯನ್ನು ಕಂಡಾಗಿನಿಂದ, ಆ ಮಹಿಮಾ ಮಹಿಳೆಯ ಅಮೃತಧಾರಾ ನುಡಿಯನ್ನು ಸವಿದಂದಿನಿಂದ, ನಮ್ಮ ಮಗಳ ರೀತಿ ಬೇರೆಯಾಗಿದೆ.'

ಅಶೋಕವನದ ಮಧ್ಯೆ ರಾಮನ ತಪಸ್ವಿನಿ ಇರುವಳೆಂಬ ನುಡಿ ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದೊಡನೆ ಆಂಜನೇಯನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆಸೆಯ ಬಿಸಿಲ ಬೆಳಕಾಯಿತು. ದೈತ್ಯಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ವಿಭೀಷಣನ ಮುಖದಲ್ಲಿ ದುಗುಡ ಆವರಿಸಿತು. ತಂದೆಯ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಸಂಕಟದ ಛಾಯೆ ಕಂಡು ಅನಲಾ ಕುಮಾರಿಯು,

'ಅಪ್ಪ, ನಿಮ್ಮ ಆತ್ಮವನ್ನು ಸುಡುತ್ತಿರುವ ದುಃಖದ ಬೇಗೆಯನ್ನು ಮುಚ್ಚುವಿರ? ಸೀತೆಯ ಕಾರಣದಿಂದ ನೀವು ನನಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ದುಃಖಿಗಳು. ದೊಡ್ಡಪ್ಪನಿಗಾಗಿ, ಕುಲದೇಶದ ಕೀರ್ತಿಗಾಗಿ, ಧರ್ಮದ ಅಭ್ಯುದಯಕ್ಕಾಗಿ ಮರುಗುತ್ತಿರುವಿರಿ. ಅರಸನ ಓಲಗದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ನಿಮ್ಮಣ್ಣನ ಹಾಗೂ ಇತರ ಮುಖ್ಯರ ನಡುವೆ ನಡೆವ ಚರ್ಚೆಯು ನಮಗೆ ತಿಳಿಯದು ಎಂದುಕೊಂಡಿರುವಿರೆ?.... ನಿನ್ನೆ ಸಂಜೆ ನಗರದ ಉತ್ತರ ಗಿರಿಯ ನೆತ್ತಿಯ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಉಲ್ಕೆ ಬಿದ್ದದ್ದನ್ನು ಲಂಕೆಗೆ ಲಂಕೆಯೇ ನೋಡಿತು. ದೇವಿ, ನನ್ನ ಆ ಗುರುದೇವಿಯನ್ನು ....'

ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ ವೀಣೆಯನ್ನು ಕೆಳಗಿಳಿಸಿದಳು. ಗದ್ಗದಿತಳಾಗಿ, ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ಸಾವರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ, ಮಾತು ಮುಂದುವರೆಸಿದಳು,

'ಆ ನಿರ್ಭಾಗ್ಯೆಯನ್ನು ಮರಳಿ ಪತಿಯೆಡೆಗೆ ಕಳುಹಿಸದಿದ್ದರೆ ಲಂಕೆಗೆ ಸುಖವೆಲ್ಲಿ? ಶುಭವೆಲ್ಲಿ? ಲಂಕಿಗರಿಗೆ ನೆಮ್ಮದಿಯೆಲ್ಲಿ?.... ಅಪ್ಪ, ಮಿಡಿದರೆ ಸದಾ ಮಂಗಳವನ್ನು ನುಡಿಯುವ ನನ್ನ ವೀಣೆ ಈಗ ಮಿಡಿಯಲು ಮುನಿದು ಪರಿತಪಿಸುತ್ತಿದೆ! ನೀವೀಗ ಕೇಳಿದುದು ಅದರ ಗಾನವಲ್ಲ, ರೋದನ! ಇನ್ನೂ ಆ ಓಂಕಾರದ ಆಲಾಪನೆಯ ತೀಕ್ಷ್ಣ ಸಂಕಟ ಈ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಿದಂತಿದೆ!'

ಮೂವರೂ ಆಶ್ಚರ್ಯಚಕಿತರಾಗಿ ಆಲಿಸುತ್ತಿರಲು, ಒಯ್ಯನೊಯ್ಯನೆ ಆ ನಾದವು ದೂರದೂರಕ್ಕೆ ಸಾಗಿ ಸ್ಮೃತಿ ಮಾತ್ರವಾಯಿತು! 'ಇಂಥವರಿಂದಲೇ ಲಂಕಾ ಕನಕಲಕ್ಷ್ಮಿ ಕ್ಷೇಮದಿಂದಿರುವುದು!' ಎಂದುಕೊಂಡ ಆಂಜನೇಯನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದಕ್ಕೆ ನಡೆದನು.

ಪತಿಯ ಆತ್ಮೋದ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವ ಮಂಡೋದರಿ

ಮಾರುತಿಯು ತ್ರಿಕೂಟ ಮಧ್ಯಮ ಶಿಖರವನ್ನು ಏರಿದನು. ಹೆಬ್ಬಂಡೆಗಳಿಂದ ಆವರಿಸಿದ್ದ ಕೋಟೆಯ ವಲಯವನ್ನು ನೋಡಿ ಅದು ದೈತ್ಯರಾಜನ ಅರಮನೆಯೆಂದು ತಿಳಿದನು. ನೊಣ ಸುಳಿದರೂ ಕಾಣುವಂತಹ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುವ ಸೊಡರುಗಳಿದ್ದವು.

ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲು ಕಾಯುವ ಆಯುಧಧಾರಿಯ ನೆರಳು ಗೋಡೆಯ ಮೇಲೆ ಮಂದವಾಗಿ ಧೀರಗತಿಯಿಂದ ಸಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಉಕ್ಕಿನ ಶಿರಸ್ತ್ರಾಣ, ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸಿಡಿಮದ್ದು, ಮೈಮೇಲೆ ಮುಳ್ಳಿನ ಮೊನೆಯ ಚೇಳಿನಾಕಾರದ ವಜ್ರಕವಚ. ಬೆನ್ನ ಮೇಲೆ ಭೀಕರವಾಗಿ ಬಾಗಿದ ಕಬ್ಬಿಣದ ಬಿಲ್ಲು ಬತ್ತಳಿಕೆಗಳು, ನಡುವಿನಲ್ಲಿ ದೀರ್ಘಖಡ್ಗ, ಎಡತೋಳಿನಲ್ಲಿ ವೀರತೂರ್ಯಗಳ ಮಹಾದ್ವಾರಪಾಲಕ ವೃಶ್ಚಿಕರೋಮನಿದ್ದನು. ಅವನನ್ನು ದೂರದಿಂದಲೇ ನೋಡಿದ ಆಂಜನೇಯನು ಅವನು ಮಾಯಾವಿ ಎಂದು ಅರಿತನು.

ಅವನನ್ನು ವಂಚಿಸಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದು ಹೇಗೆ? ಅವನೊಡನೆ ಬಹಿರಂಗ ಘರ್ಷಣೆ ಸರಿಯಲ್ಲ. ಒಮ್ಮೆ ಅವನು ಭೀಮತೂರ್ಯ ಊದಿದರೆ ರಾಮಕಾರ್ಯ ಕೆಡುತ್ತದೆ ಎಂದು ಚಿಂತಿಸುತ್ತ ಒಂದು ಉಪಾಯವನ್ನು ನೆನೆದನು. ಅವನ ಮಿದುಳಿಗೆ ಸಂಮೋಹನ ಭ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವ ಕಳ್ಳಿನ ಗಾಳಿಯಾಗಿ ಅವನ ಮೂಗಿನ ಹತ್ತಿರ ಸುಳಿದನು. ಆಗ 'ಇಂದೇನು ಎಂದೂ ಇಲ್ಲದ ನಿದ್ದೆ? ಕಣ್ಣು ಭಾರವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಕಾಲು ಕುಗ್ಗುತ್ತಿದೆ. ಮಾಗಿಯ ಮಹಿಮೆಯಲ್ಲವೆ?' ಎಂದುಕೊಂಡ ಅವನು ಕುಳಿತು ಪ್ರಜ್ಞೆ ತಪ್ಪಿ ನೆಲಕ್ಕೆ ಒರಗಿದನು! ಸೂರ್ಯಕುಲದ ತಪಸ್ವಿನಿಯ ಅನ್ವೇಷಣೆಗೆ ಧರ್ಮದ ಧನುಸ್ಸು ಬಿಟ್ಟ ಬಾಣದಂತೆ ಆಂಜನೇಯನು ಅಣುವಾಗಿ ಸತಿಯ ಕಳ್ಳನ ಲೋಕವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು.

ರಾವಣನೃಪನ ಅರಮನೆಯನ್ನು ಬಳಸಿದ್ದ ಉಪವನವನ್ನು ನೋಡಿದನು. ವಿಭೀಷಣನ ಪತ್ನಿ ಹೇಳಿದ ಅಶೋಕವನ ಇದೇ ಇರಬೇಕು ಎಂದುಕೊಂಡನು. 'ಇಲ್ಲಿ ದೇವಿಯನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇನೆ' ಎಂದು ಕಾತುರನಾಗಿ ಉಬ್ಬಿಹೋದನು. ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ದೇವಕುಟೀರವನ್ನು ಕಂಡನು. ಅದು ಅಮೃತಶಿಲೆಯ ಕುಶಲ ಸುಂದರ ರಚನೆ ಯಿಂದಾಗಿದ್ದು ಪವಿತ್ರ ಭಾವವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಅದು ಹನುಮದೇವನಿಗೆ ಒಂದು ನವಾನುಭವದ ಸಂತೃಪ್ತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿತು. ಬುದ್ಧಿಗೆ ಅತೀತವಾದುದನ್ನು ಭಾವದಿಂದ ಗ್ರಹಿಸಿ 'ಇಲ್ಲಿ ಪೂಜ್ಯದೇವಿ ಇರುವಳು! ಅಲ್ಲದಿರೆ ನನಗೇಕೆ ಈ ಅಕಾರಣಸುಖ ಉಂಟಾಗುತ್ತಿತ್ತು? ಹಿಂದೆಲ್ಲಿಯೂ ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಈ ರೀತಿ ಪುಣ್ಯಾನುಭವವಾಗಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಗಗನ ಸಾಗರಲಂಘನ ಸಾಹಸದ ಗುರಿಯಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇನೆ.' ಎಂದುಕೊಂಡನು.

ಆ ಭವನದ ಒಳಗೆ ಅವನ ಹೃದಯದ ಆನಂದವೇ ಮೂರ್ತಿಗೊಂಡಂತಿದ್ದ ಮಹಿಳಾಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಕಂಡನು. ಅವಳು ಪುಷ್ಪಮಯ ಶಿವಪಾರ್ವತಿಯರ ವಿಗ್ರಹದ ಚರಣಕ್ಕೆ ತಲೆಬಾಗಿದ್ದಳು. ಬಿಳಿಯುಡುಗೆಯ ಕೃಶಾಂಗಿ ಶೋಕಪೂರಿತ ಗದ್ಗದ

ಕಂಠದವಳನ್ನು ಆಂಜನೇಯನು ಸಂಭ್ರಮದ ನೇತ್ರಗಳಿಂದ ನೋಡಿದನು. 'ರಾಮಚಂದ್ರಂ ಗೆಲ್ಗೆ' ಎಂದು ನುಡಿಯಲು ಮನಸ್ಸು ಕಾತರಿಸಿತು. ಅದನ್ನು ತಡೆದು ಆಕೆಯ ದೈನ್ಯ ದನಿಗೆ ಕಿವಿಯಾದನು.

'ಭುವನ ಗುರುವೇ ಕರುಣಿಸು. ಆರ್ತಜನ ಕಲ್ಪತರುವೇ ಪತಿಗೆ ಆತ್ಮಶಾಂತಿಯನ್ನು ನೀಡು. ಅವನ ಮತಿಗೆ ಶುಭವನ್ನುಂಟುಮಾಡು. ನನಗೆ ಪತಿಭಿಕ್ಷೆ ನೀಡು. ಹೇ ಕಾಮಸಂಹಾರಿಯೇ, ನನ್ನ ಪತಿಯು ಕಾಮನ ಚಿತೆಗೆ ಆಹುತಿಯಾಗದಂತೆ ನನ್ನ ಮುತ್ತೈದೆತನವನ್ನು ಕಾಪಾಡು. ತಾಯೆ ಗಿರಿಜಾತೆ, ನೀನು ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಿ ನಿನ್ನ ಪತಿಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಪಡೆದೆಯೊ, ಹಾಗೆಯೇ ನಾನು ನನ್ನ ಮನದನ್ನನ ಆತ್ಮವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಕೃಪೆ ಮಾಡು. ನಿನ್ನ ಬಾಲೆಯನ್ನು ಈ ಬೆಂಕಿಯ ಸಂಕೋಲೆಯಿಂದ ಕೊನೆಗಾಣಿಸಿ ಕಾಪಾಡು ತಾಯಿ.'

ಎಂದು ಅಳುತ್ತ, ಹೆಣ್ಣು ಕ್ರೌಂಚ ಪಕ್ಷಿಯಂತೆ ದೇವ ದಂಪತಿಗಳಿಗೆರಗಿದಳು. ಆ ತಾಯಿಯ ದುಃಖವನ್ನು ಸಹಿಸಲಾರದೆ ರಾಮನ ಪ್ರೀತಿಗೆ ಪಾತ್ರಳಾದ ಅವಳನ್ನು ಸಂತೈಸಲು ಆಂಜನೇಯನು 'ರಾಮಚಂದ್ರಂ ಗೆಲ್ಗೆ! ಜನಕನಂದಿನಿ ಬಾಳ್ಗೆ!' ಎಂದು ಘೋಷಿಸಿದನು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿದ ತಕ್ಷಣ ಅವಳು ಚೀರಿದಳು. ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯು ಕಳವಳಗೊಂಡು ಬೆಪ್ಪಾಗಿ ತಪ್ಪು ಮಾಡಿದೆನೇನೊ ಎಂದುಕೊಂಡು ಮಿಳ್ಮಿಳನೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದನು. ದಡಕ್ಕನೆ ಕದ ತೆರೆದು ಓರ್ವ ಸ್ಫುರದ್ರೂಪಿ, ಅಭಯಸ್ವರೂಪಿ ಒಳಗೆ ಬಂದನು. ಆ ಗಾತ್ರಕ್ಕೆ, ತೇಜಕ್ಕೆ, ಶೃಂಗಾರಶೀಲ ವಿನಯದ ರಸಿಕ ಪೌರುಷಕ್ಕೆ, ಸುವರ್ಣ ಅಂಚಿನ ಪೀತಾಂಬರದ ಉಡುಗೆಯ ರಾಜತೇಜಕ್ಕೆ ಮಾರುತಿ ಮೂಕವಿಸ್ಮಿತನಾದನು. 'ಇವನಾರು? ಈತನಾರು? ಈ ಮಹಾಪುರುಷನಾರು? ಇಂತಹ ತೇಜಸ್ವಿಯನ್ನು ಇದುವರೆಗೆ ಕಂಡಿಲ್ಲ' ಎಂದುಕೊಂಡನು.

ಬಂದವನ ದರ್ಪಧ್ವನಿಯ ಬಿರುಸಿಗೆ ಮಂದಿರದ ಮೌನ ಅದುರಿತು. 'ಕಾಂತೆ, ನಿನ್ನದೇನು ಈ ಭ್ರಾಂತಿ? ನಿನ್ನ ದೆಸೆಯಿಂದಾಗಿ ನನಗೆ ಹಲವು ದಿನಗಳಿಂದ ಶಾಂತಿಯಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ಬುದ್ಧಿ ಸ್ಥಿರತೆಗೆಟ್ಟು ಭ್ರಮೆಗೆ ವಶವಾಗಿದೆ. ನೀನು ಮಹಾರಾಣಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ನಿರ್ಲಜ್ಜೆಯಿಂದ ಜೀವಿಸುತ್ತಿರುವೆ. ಆ ನಿಸ್ತೇಜತೆಗೆ ನನ್ನನ್ನೂ ಸೆಳೆಯುತ್ತಿರುವೆ. ನಿನ್ನ ಬಿಸಿ ಮಿದುಳು ಕುದಿಯಿಸುವ ಹುಸಿಭೀತಿಯಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ಕಾಪಾಡಲು – ನಿದ್ದೆ ತೊರೆದು, ನಿನಗೆ ಕಾವಲಿರಲು ಬಂದಿದ್ದೇನೆ. ಈ ಬನದಲ್ಲಿ, ಇಲ್ಲಿಗೆ ಯಾರೂ ಪ್ರವೇಶಿಸದಂತೆ ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ. ಶಾಂತಮನದಿಂದ ಪೂಜೆ ಮಾಡು. ನಾನೇ ಕಾವಲಿರುವಾಗ ನಿನಗೆ ಎಂತಹ ಭೀತಿ? ಏಕೆ ಚೀರಿದೆ? ಏಕೆ ನಡುಗುತ್ತಿರುವೆ ಹೇಳು ಪ್ರಿಯೆ?'

ಅವನ ಕಂಠಸ್ವರದ ಕರುಣರೋಷಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲಿಯ ನೀರವತೆ ನಡುಗುತ್ತಿತ್ತು! ಕಾಂತೆಯು ನಡುಗುತ್ತ ತಲೆಬಾಗಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದಳು :

'ಪ್ರಭೂ, ಹೋದ ಸಂಜೆ ಬಿದ್ದ ಉಲ್ಕೆಯ ಅಶುಭವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲೆಂದು ಪರಮೇಶ್ವರನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲು ಬಂದೆನು. ನಿನಗೆ ಒಳಿತನ್ನು ಬೇಡುತ್ತಿರಲು ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿ ಯಾರೊ 'ರಾಮಚಂದ್ರಂ ಗೆಲ್ಗೆ! ಜನಕನಂದಿನಿ ಬಾಳ್ಗೆ!' ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಘೋಷಿಸಿದಂತಾಯಿತು. ಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ದಿಗಿಲಾಗಿ ಚೀರಿದೆನೊ ಏನೊ ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ.'

'ದೇವಿ, ನಿನ್ನ ಹೃದಯವೇ ನಿನಗೆ ಕಿವಿಯಾಯಿತು. ನಿನ್ನುಸಿರ ಹರಕೆಯನ್ನೆ ನಿನ್ನ ಕಿವಿ ಧ್ಯಾನಸಮಯದಲ್ಲಿ ಆಲಿಸಿತು. ಅಷ್ಟಲ್ಲದೆ ಬೇರೇನೂ ಇಲ್ಲ.'

'ಜೀವೇಶ, ನಿನಗೆ ಅಶುಭವನ್ನು ನಾನು ಹೇಗೆ ನೆನೆಯುವೆ?'

'ನನಗೆ ಅಶುಭವನ್ನಲ್ಲ, ಅವರಿಗೆ ಶುಭವನ್ನು.'

'ಪ್ರಭು, ಸರ್ವರಿಗೂ ಶುಭವಾಗಲಿ. ಕಲ್ಯಾಣ ಕಲ್ಪತರು, ಲೋಕಗುರು ಶಿವನ ಬಳಿ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗೆ ಕೃಪಣತೆ ಏಕೆ?'

'ಅವನು ತನ್ನಿಚ್ಛೆಯಂತೆ ಶುಭವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ನಿನ್ನಿಚ್ಛೆ ನನ್ನಿಚ್ಛೆಯಂತಲ್ಲ. ಸೀತೆಯನ್ನು ನೀನು ನೋಡಿದೆಯಾ?'

'ಕ್ಷಮಿಸಿ, ನೋಡಿದೆ. ನಿಮ್ಮಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮೀರಲಿಲ್ಲ. ಆ ಪೂಜ್ಯೆ ನನಗೆ ದರ್ಶನವಿತ್ತಳು.'

'ಆ ಪೂಜ್ಯೆ ನಿನಗೆ ದರ್ಶನ ನೀಡಿದ್ದು ಸ್ವಪ್ನಲೋಕದಲ್ಲಿಯೆ?'

'ಅಲ್ಲಲ್ಲ. ಅಶೋಕವನದಲ್ಲಿ!'

'ಎಂತೊ? ಅಂತು ಕಂಡಿರುವುದು ನಿಜ.'

'ನಿಜ.'

'ನಾನು ಕೆಟ್ಟೆ'

'ಶಿವಶಿವಾ, ಅಮಂಗಳ ತೊಲಗಲಿ'

'ನಾನು ಕೆಟ್ಟೆ. ನೀನು ಕೊಂದೆ. ಮಯಕುಮಾರಿ ಹಿಂದೆಂದೂ ಸೋಲರಿಯದ ನನ್ನನ್ನು ನೀನು ಶುಭಕ್ಕಾಗಿ ಸೋಲಿಸಿದೆ. ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಕೇಳು ದೇವಿ, ಹಿತ ಮತ್ತು ಪ್ರಿಯ, ರುಚಿ ಮತ್ತು ಶುಚಿಗಳ ನಡುವೆ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಹೃದಯ ರಣರಂಗವಾಗಿದೆ. ನೀನು ಮುಂದಿರಲು ನೀನು, ಅವಳನ್ನು ನೆನೆಯಲು ಅವಳ ಬಯಕೆ!'

'ಮನದನ್ನ, ಈಗಲೇ ಅಶೋಕವನಕ್ಕೆ ನಡೆಯಿರಿ. ನಿಮ್ಮೊಡನೆ ನಾನು ಬರುತ್ತೇನೆ.'

'ಚಂದ್ರನಖಿಗೆ ಹೇಳಿದ್ದೇನೆ. ನಾಳೆ ಸೂರ್ಯೋದಯಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಒಬ್ಬನೆ ಹೋಗುತ್ತೇನೆ. ಅದು ಕೊನೆಯ ಪ್ರಯತ್ನ. ಮಂಡೋದರಿ, ನಿನ್ನ ರಾವಣನು ಸುಮ್ಮನೆ ಸೋಲುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಡ.'

ಅವನ ಕಾಮರೋಷಧ್ವನಿಗೆ ಪತ್ನಿ ಅಳುಕಿದಳು. ದಶಶಿರನ ಮುಖದಲ್ಲಿ ವಿಕೃತಿ ತುಳುಕಿತು. ಓಡಿ ಅವನ ಕಾಲುಗಳನ್ನು ತಬ್ಬಿದಳು. ಮರಕ್ಕೆ ಬಳ್ಳಿಯಂತಾಗಿ ಅವಳ ಉಸಿರು ಹೂವಾಗಿ ಕಂಪಿಸಿತು.

'ರಾಜೇಂದ್ರ ಬೇಡ, ಬೇಡೀ ಹಠದ ಸಾಹಸ. ರುಚಿಗೆಂದು ಕೈಕೊಂಡದ್ದನ್ನು ಛಲದಿಂದ ಮುಂದುವರಿಸುವುದು ಸುಖವೆ? ಸರಸವೆ? ಸಚ್ಚರಿತವೆ? ಪತಿವ್ರತೆಯ ವ್ರತದ ಮಹಿಮೆಯಿಂದ ಸಂಯಮ ದೊರೆತರೆ ಬುದ್ಧಿವಂತರು ಅದನ್ನು ಸೋಲೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆಯೆ? ಮಂಗಳಕ್ಕೆ ತಲೆಬಾಗಿದರೆ ಅದು ಸೋಲೆ? ಆ ಗೆಲುವನ್ನು ಮೀರಿಸಿದ ಗೆಲುವು ಬೇರೆ ಇದೆಯೆ? ಇಂದ್ರನನ್ನು ಜಯಿಸಿದವನಿಗಿಂತ ನೂರು ಮಡಿ ವಿಜಯವಿಕ್ರಮಿ ಇಂದ್ರಿಯವಿಜಯಿ ಅಲ್ಲವೆ? ಹುಸಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಬಿಡು. ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಸೋಲಲು, ಅದೇ ನಮಗೆ ಗೆಲುವು. ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸೋಲಲು ಅದೇ ನಮ್ಮ ಗೆಲುವು. ಆ ಗೆಲುವೆ ನಮ್ಮ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸಂಪತ್ತು.'

ತನ್ನ ಮನದನ್ನೆಯ ಭಾವಭಾರಕ್ಕೆ ನೃಪ ನಸುಬಾಗಿದನು. ಮನಸ್ಸು ಕರಗಿತು. ತಲೆ ಮೇಲೆತ್ತಿದ್ದ ಸತಿಯ ಮುಖದ ಮೇಲೆ ಅವನ ನೇತ್ರದ ಬಿಸುಗಂಬನಿ ಉದುರಿತು.

'ಪ್ರಿಯೆ, ಕ್ಷಾತ್ರ ತೇಜಸ್ಸು ಸೋಲನ್ನು ಬಯಸುವುದಿಲ್ಲ. ವೀರರ ಬಯಕೆ ಗೆಲುವು; ಸೋಲಲ್ಲ. ನೀನು ಹಾರೈಸುವ ಸೋಲು ತಾನಾಗಿ ಬಂದರೆ ಬರಲಿ.... ಸೀತೆಯನ್ನು ಮೊದಲು ಚೆಲುವಿಗೆ ಒಲಿದೆನು. ಅವಳು ಆಹಾರ ಸ್ನಾನವನ್ನು ತೊರೆದು ಸೌಂದರ್ಯ ವನ್ನು ಹಾಳುಗೆಡಿಸಿಕೊಂಡಳು. ಈಗ ಛಲಕ್ಕಾಗಿ ಅವಳನ್ನು ಮೋಹಿಸುತ್ತಿರುವೆ.'

'ನನ್ನ ನಲ್ಲ, ಛಲ ಅಲ್ಲಿ ಸಲ್ಲದು.'

'ಈಗ ನನಗೊಂದು ಹೆದರಿಕೆ ಕಾಡುತ್ತಿದೆ. ಹಿಂದಿನಂತೆ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಈಕೆಯನ್ನು ನೋಡುವುದಿಲ್ಲ. ಅವಳ ಕರುಣೆಯಿಂದ ನನ್ನ ದೃಢತೆಗೆ ಎಲ್ಲಿ ಭಂಗ ಉಂಟಾಗುವುದೋ ಎಂದು ಭೀತಿಯುಂಟಾಗುತ್ತಿದೆ. ಓಹ್ ಅವಳೊಂದು ಕಡೆ ನೀನೊಂದು ಕಡೆ, ಮತ್ತೆ ಆ ವಿಭೀಷಣನು ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ. ನೀವೆಲ್ಲ ನನ್ನ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಚಂಚಲಗೊಳಿಸುತ್ತಿರುವಿರಿ. ನನ್ನ ಮದನ ಧೈರ್ಯ ವೃಕ್ಷದ ಬೇರಿಗೆ ಬಿಸಿನೀರನ್ನು ಹುಯ್ಯುತ್ತಿರುವಿರಿ. ಇರಲಿ. ನಿಮ್ಮನ್ನು ಗೃಹವೈರಿಗಳೆಂದು ತಿಳಿದು ರಾಮನನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವಂತೆ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವುದೇ

ನನ್ನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ! .... ಅದೇನು ತೂರ್ಯಸ್ವರ. ಭಯ ಆಶ್ಚರ್ಯಗಳಿಂದ ಎಚ್ಚರಿಸುವಂತೆ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಹೊಮ್ಮುತ್ತಿದೆ.'

ಮದನನಲ್ತಿದಕೆ ವಿಧಿಯಲಾಕಾರಣಂ!

ವೃಶ್ಚಿಕರೋಮನು ಸ್ವಲ್ಪ ಸಮಯದ ನಂತರ ಮೈತಿಳಿದು ಎದ್ದನು. ತನಗಾದ ಮೋಸವನ್ನು ಊಹಿಸಿ ತಿಳಿದನು. ಹೆಗಲಿನ ತುತ್ತೂರಿ ಹುಡುಕಿ ಹಲವು ಸಾರಿ ಊದಿದನು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಇಡೀ ಲಂಕೆ ಬೆಚ್ಚಿಬಿದ್ದಿತು. ಬೀದಿನಾಯಿಗಳು ಊಳಿಟ್ಟವು. ರಾತ್ರಿಯ ಕಾವಲುಪಡೆ ಆಶ್ವರ್ಯಗೊಂಡು ಇಮ್ಮಡಿ ಜಾಗೃತಗೊಂಡವು. ದ್ವಾರದ ಬಳಿಗೆ ಬಂದ ಕಾವಲುಪಡೆ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನಿಗೆ ವೃಶ್ಚಿಕರೋಮನು ಹೀಗೆ ಕಟ್ಟಾಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದನು:

'ಯಾರೋ ಮಾಯಾವಿ ನಗರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿರುವನೆಂದು ನನಗೆ ಶಂಕೆಯುಂಟಾಗಿದೆ. ನಿಮಗೆ ತಿಳಿದಿರುವ ಮಾಯಾ ಮಂತ್ರ ತಂತ್ರಗಳಿಂದ ಲಂಕೆಯನ್ನೆಲ್ಲ ಶೋಧಿಸಿರಿ. ಅಸಹಜ ನಿದ್ದೆ ನನ್ನನ್ನು ವಂಚಿಸಿತು!'

ದಶಗ್ರೀವನಂತೆ ಆ ತೂರ್ಯಸ್ವರವನ್ನು ಸುಗ್ರೀವ ಅನುಚರ ಆಂಜನೇಯನು ಕೇಳಿದನು. ಅದರ ಅರ್ಥವನ್ನು ಅರಿತನು. ಮುಂದೇನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಕ್ಷಣಕಾಲ ಯೋಚಿಸಿದನು.

ಕಾಲಿನ ಬಳಿ ಏನೂ ನುಡಿಯಲಾಗದೆ ಮೌನ ಬೇಡಿಕೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಮಂಡೋದರಿಯ ಜಡೆಯ ಸೊಗಸನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಆಂಜನೇಯನಿಗೆ ಲಂಕೇಶ್ವರನ ಬಗ್ಗೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿದ್ದ ಕೋಪದ ಕಾವು ಸ್ವಲ್ಪ ಆರಿದಂತಾಯಿತು. ಅವನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಕನಿಕರ ಮೂಡಿತು. ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಹೀಗೆಂದುಕೊಂಡನು.

'ಈ ಸತಿಯ ತನುಮನಗಳನ್ನು ಪಡೆದವನಿಗೆ ಇತರ ಸತಿಯರಲ್ಲಿ ಮೋಹ ಹೇಗೆ ಉಂಟಾಯಿತು? ಇದಕ್ಕೆ ಮದನ ಕಾರಣನಲ್ಲ; ವಿಧಿ ಕಾರಣ! ಇಂದ್ರಿಯ ದೌರ್ಬಲ್ಯದಿಂದ ತೇಜಸ್ಸಿಗೆ ಎಂತಹ ಗತಿ ಬರುತ್ತದೆ! ತ್ರಿಭುವನ ಗೌರವಕ್ಕೆ ಭಾಜನನಾದವನು – ಬಯಸಿದ ಬಣ್ಣದ ಬೊಂಬೆ ಕೈಸೇರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಮಕ್ಕಳಂತೆ ರೋದಿಸುವವರನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ನೋಡಿರುವರೆ? – ನಾನು ನೋಡಿದೆ! ಇವನನ್ನು ಮೊದಲಿನಂತೆ ಕೋಪದಿಂದ ಕಾಣಲು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ.

'ಪ್ರಜೆಗಳ ಎದುರು ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ, ವೈರಿಗಳ ಮುಂದೆ ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ಈ ಶಿಥಿಲತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆಯೇ?... ಪೂಜ್ಯೆ ಈ ಸತಿಯ – ಪತಿಯ ಆತ್ಮದುದ್ಧಾರದ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನೆರವಾಗದಿದ್ದರೆ ನಾನು ಧರ್ಮಚ್ಯುತನಾಗುತ್ತೇನೆ.

ನಾನು ಬಂದ ಕರ್ತವ್ಯಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದುದನ್ನು ಮಾಡಿ, ಅನುಕೂಲವಾದುದನ್ನು ಪ್ರೇರೇಪಿಸುತ್ತೇನೆ. ಭ್ರಮೆಯೆಂದುದನ್ನು ಸತ್ಯವೆಂದರಿಯುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ!'

ತುತ್ತೂರಿ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಕಿವಿ ನಿಮಿರಿಸಿ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದ ಆ ದಂಪತಿಗಳು ಬೆರಗಾಗುವಂತೆ ಆಂಜನೇಯನು 'ರಾಮಚಂದ್ರಂ ಗೆಲ್ಗೆ! ಜನಕನಂದಿನಿ ಬಾಳ್ಗೆ!' ಎಂದು ಘೋಷಿಸಿದನು.

ಆ ಧ್ವನಿ ಕಂಬದಿಂದ ಹೊಮ್ಮಿತೊ? ಗೋಡೆಯಿಂದ ಹೊರಟಿತೊ? ತೊಲೆಯಿಂದ ಅವತರಿಸಿತೊ? ದೈತ್ಯ ಕುಲದೇವತಾ ಮೂರ್ತಿಗಳು ಹೇಳಿದವೊ? ಶಿವಪಾರ್ವತಿಯರೇ ನುಡಿದರೊ ಎಂದು ಆ ದಂಪತಿಗಳು ಅಚ್ಚರಿಪಟ್ಟರು. ಸಿಕ್ಕುಸಿಕ್ಕಾಗಿ ಹಾಸುಹೊಕ್ಕಾಗಿ ಹೊಮ್ಮಿದ ಆ ಶಬ್ದದ ಬಲೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಕಿವಿಗಳು ಕಂಗೆಟ್ಟ ಮೀನಿನಂತಾದವು!

ರಾವಣನು ತನಗುಂಟಾದ ಅಳುಕನ್ನು ನಕ್ಕು ದಮನಗೊಳಿಸಿದನು. ಧರ್ಮಭೀತಿಗೆ ಅಚ್ಚರಿಯ ಉಡಿಗೆ ತೊಡಿಸುತ್ತ ಮಂಡೋದರಿಯನ್ನು ಹೀಗೆ ಸಂತೈಸಿದನು :

'ರಾಣಿಯೇ, ಭ್ರಾಂತಿ ಸಾಂಕ್ರಮಿಕ! ನಿದ್ದೆ ಕವಿಯುತ್ತಿರುವ ನನ್ನ ಮೆದುಳಿಗೆ ನಿನ್ನ ಮಿದುಳಿನ ಮರಳುತನದ ಬಿಸಿ ಸೋಂಕುತ್ತಿದೆ. ನೀನು ಹೇಳಿದ ದುರುಳ ಸೂಚನೆ ಪುನಃ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸೆ ನಮಗೆ ಹಗೆ! ಬಾ ದೇವಿ ಹೋಗೋಣ ನಿದ್ದೆಯ ಅಮೃತಪಾನಕ್ಕೆ! ಭೀತಿಯನ್ನು ಬಿಡು. ಹುಸಿ ಹೆದರಿಕೆಯನ್ನು ಆಚೆಗೆ ಒಗೆ. ಲಂಕೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದು ಯಾರಿಗಾದರೂ ಅಸಾಧ್ಯ. ಆ ತೂರ್ಯನಾದವನ್ನು ಕೇಳಿದೆಯಾ? ಮಾಯಾಸಮರ್ಥರಾದ ನಮ್ಮ ರಕ್ಷಕದಳದವರು ಹಗಲಿರುಳು ಕಾಯುತ್ತಿರುವರು. ಲಂಕಾಲಕ್ಷ್ಮಿ ರಕ್ಷಕಳಾಗಿರುವಾಗ ಭಯವೇಕೆ? ಬೆದರಬೇಡ. ನಿನ್ನ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಶ್ರದ್ಧೆಯುಂಟಾಗದಿದ್ದರೆ, ಲಂಕೆಯನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸೋಸುವಂತೆ ಈಗಲೇ ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ದೇವಿ, ಬಾ ಹೋಗೋಣ.'

ಎಂದು ಹೇಳಿ ಮಡದಿಯನ್ನು ಸಂತೈಸಿದನು. ತೋಳಿನ ಸಿಡಿಲ ಪಂಜರದಲ್ಲಿ ತನ್ನೊಲ್ಮೆಯವಳನ್ನು ತೂಗುತ್ತ ಹೋದನು.

❑

ಗೃಹದಿಂದ ಗೃಹಕೆ, ನೋಟದಿಂ
ನೋಟಕ್ಕೆ, ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದೊರ್ಮೆ ಶಂಕೆಯಿನೊರ್ಮೆ,
ರೋಷದಿಂದೊರ್ಮೆ ರೋಸುತ್ತೊರ್ಮೆ, ಹೇಸಿಗೆಯ
ಕಾಣ್ಕೆಗಳಿಗವಚರುತ್ತೊರ್ಮೆ, ಮಹಿಮಾಸ್ಪದದ
ದೇವಭಕ್ತಿಯ ಧರ್ಮದೃಢತೆಯ ಮಹೋದಾರ
ವೈಭವಕೆ ಬಗೆವರ್ಚುತುತ್ಸಾಹಗೊಳುತೊರ್ಮೆ
ತರತರದ ಭಾವಾನುಭವಗಳಿಂ, ಕಾವ್ಯದೊಳ್
ಪ್ರವಹಿಪ ನವರಸಂಗಳೊಳ್ ತೇಲ್ವ ಸಹೃದಯಂ
ತುತ್ತತುದಿಗೆಂತು ರಸಸರ್ವಕೆ ಸಮಾಧಿಯಹ
ಶಾಂತಕೆ ಸಮೀಪಿಸುವನಂತು, ಸಾರ್ದನು ಬಳಿಗೆ
ವಿಭೀಷಣ ನಿಕೇತನಕೆ. (೩.೧ ಸಾಲು ೩೯೨–೪೦೨)

೭. ವನಮಂ ಪೊಕ್ಕನಶೋಕಮಂ

ಆಂಜನೇಯನು ಅಶೋಕವನವಿರುವ ಜಾಗವನ್ನು ಅರಸುತ್ತ ಬಳಲಿದನು. ಶಿಶಿರ ರಾತ್ರಿಯು ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುವ ವ್ಯಥೆಯಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯ ನೆಲೆಕಾಣದೆ ಅವನ ಚಿಂತೆ ಚಿತೆಯಾಯಿತು. ಬಾನಿನ ಮೂಡಲ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಹೆಡೆಯೆತ್ತಿದ ವೃಶ್ಚಿಕರಾಶಿ ಹೊಗೆಮಂಜಿನ ಹಿಮದ ಸೋನೆಯಲ್ಲಿ ಮಸುಕಾಯಿತು. ಬೀದಿಯ ದೀಪಗಳು ಹಿಮಸಾರ ಸಾಂದ್ರತೆಗೆ ಕಾಂತಿಹೀನವಾಗಿ ಬಿಂದುಮಾತ್ರವಾಗಿ ಗೋಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಮಾಗಿಯ ಮಂಜು ಲಂಕೆಯನ್ನು ಸುತ್ತಿಮುತ್ತಿ ಲಗ್ಗೆ ಹಾಕಿ ಒಳಹೊಕ್ಕು ದೃಷ್ಟಿಗೋಚರವಾದುದೆಲ್ಲವನ್ನು ನುಂಗಿ ನೊಣೆಯಿತು.

ವೃಶ್ಚಿಕರೋಮನು ನೀಡಿದ ಲಂಕೇಶನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಹೊತ್ತು ಭಟರು ಲಂಕೆಯನ್ನೆಲ್ಲ ಸೋಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಖಡ್ಗದ ಖಣತ್ಕಾರ, ತುತ್ತೂರಿ ಧ್ವನಿಗಳಿಂದ ನಿಶ್ಶಬ್ದ ರಾತ್ರಿಯ ಹಿಮದ ವೃದ್ಧಾಪ್ಯ ಬೆಚ್ಚಿತು. ಇಚ್ಛಾರೂಪಿ ಆಂಜನೇಯನು ಒಮ್ಮೆ ಕಣ್ಣಾಗಿ ನೋಡಿ, ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಕಿವಿಯಾಗಿ ಕೇಳಿದನು. ಹೊಂಚುಹಾಕಿ ಪರಿಶೀಲಿಸುತ್ತ ತ್ರಿಕೂಟಾಚಲದ ಜಗತಿಯೆಂಬ ಕೆಮ್ಮಣ್ಣು ಬೆಟ್ಟವನ್ನು ಏರಿದನು. ಅದು ಕಡಲ ತಡಿಯಲ್ಲಿ ಅಶೋಕವನದ ಮಧ್ಯೆ ಇತ್ತು. ಸಾಗರದ ಘೋಷವನ್ನು ಕೇಳುತ್ತ–ಇನ್ನೊಂದು ದಡದಲ್ಲಿದ್ದ ಕಪಿಬಲ ನಿರೀಕ್ಷೆ, ಸುಗ್ರೀವ ರಾಮರ ಉತ್ಕಟ ಸಂಕಟ ಮತ್ತು ದೇವಿಯ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಲಾಗದ ದುಃಖದ ನರಕಯಾತನೆ ನೆನೆದು–ಅವನಿಗೆ ಶೋಕ ಉಕ್ಕಿಬಂದಿತು. ಅವನು ಮನದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆಂದುಕೊಂಡನು:

'ಇದು ತೆರೆಯ ಮೊರೆ ಅಲ್ಲ. ಇದು ಅಗಲಿಕೆಯ ಕಡಲ ಕರುಳ ನೋವಿನ ಕರೆಯ ನರಳುವಿಕೆ. ದೇವಿ ಸೀತೆಯ ಮೂಕಸಂಕಟದ ಪ್ರತಿಮೆಯಂತೆ, ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಂತೆ ಈ ಸಾಗರದ ವ್ಯಾಕುಲ ಸಲಿಲ ನಾಲಿಗೆ ಉಲಿಯುತ್ತಿದೆ. ಇದು ಕೋಪವೋ ಕನಿಕರವೋ? ಮೂದಲಿಕೆಯೋ ಮುನಿಸೋ? ಅಥವಾ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಪ್ರಚೋದಿಸುವ ಸಂಕೇತವೋ?

'ಹೇ ಅಂಬುನಿಧಿ, ನಿನ್ನನ್ನು ದಾಟಿ ಬಂದ ನನ್ನ ಸಾಹಸವು ಸಫಲವಾಗುವಂತೆ, ಸೂರ್ಯದೇವನ ಕುಲದ ಸೂರ್ಯನ ಸತೀಮಣಿಯ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವಾಗುವಂತೆ ಕರುಣಿಸು. ನಾನಿನ್ನೂ ಅಶೋಕವನವನ್ನು ನೋಡಿಲ್ಲ. ಕೇಳಿ ತಿಳಿದು ಬುದ್ಧಿಗೋಚರ ವಾಗಿದ್ದರೂ ದರ್ಶನ ಸಿದ್ಧಿಸಿಲ್ಲ. ಪಟ್ಟಣ ಸಮಸ್ತವನ್ನು ಸುತ್ತಿ ಹುಡುಕಿದ್ದೇನೆ. ಅದ್ಭುತ ದೃಶ್ಯಗಳನ್ನು ಕಂಡಿದ್ದೇನೆ. ಮಹಾವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಬಲಾಬಲ ಸೂಕ್ಷ್ಮಗಳನ್ನು ತಿಳಿದಿದ್ದೇನೆ. ಆದರೆ ಮುಖ್ಯವಾದುದನ್ನು ನೋಡಲಿಲ್ಲ. ಕಣ್ಣಿಗಾಗಿ ಕಾಯುತ್ತಿರುವ ಚೆಲುವಿನಂತೆ, ರಜನೀಶ್ರಮವು ಅಂಧಕಾರಕ್ಕೆ ರೋಸುತ್ತಿದೆ.

'ಹೇ ಅನಂತತಾ ಪ್ರತಿರೂಪಿ ಶರಧಿಯೇ, ಮಂಜು ಮುಸುಕಿ ನಿಶೆಯಂತಿರುವ ನನ್ನ ಮತಿಗೆ ಹೊನ್ನಕಾಂತಿಯ ಉಷೆಯ ಮುಂಗಾಣ್ಕೆಯ ದರ್ಶನ ನೀಡು. ಸತ್ತಿರಲಿ, ಬದುಕಿರಲಿ, ತಪದ ತೀವ್ರತೆಯಿಂದ ಕೃಶಳಾಗಿರಲಿ; ಹೇಗೆ, ಎಂತೇ ಇರಲಿ ಆ ಸುವ್ರತಾ ಭಗಿನಿಯನ್ನು ಕಾಣದೆ ಈ ದಶಗ್ರೀವ ಸೀಮೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ.'

ಹೀಗೆ ಮುಂದಿನದನ್ನು ಆಲೋಚಿಸುತ್ತ ನಿಶ್ಚಲನಾಗಿ ಹನುಮಂತನು ನಿಂತಿದ್ದನು. ಆಗ ಕಿವಿಗೆ ಬೆಟ್ಟವನ್ನು ಏರಿ ಬರುತ್ತಿರುವ ಸೈನಿಕರ ಕ್ರಮ ನಡಿಗೆಯ ಲೋಹದ ಸದ್ದು ಕೇಳಿಬಂದಿತು. ನಿಮಿಷ ನಿಮಿಷಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿರ ಬರುತ್ತಿರುವ ಅದನ್ನು ಆಲಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ, ಆ ಲೋಹ ಶಬ್ದ ಮೀರಿ ತೂರಿ ಬಂದ ಅವರ ಸಂಭಾಷಣೆಯ ದನಿ ಕರ್ಣಾಮೃತವಾಗಿತ್ತು.

'ದೇವಿ ಲಂಕಿಣಿಯನ್ನು, ನಮ್ಮ ನಗರ ರಕ್ಷಾಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ಗೆದ್ದು ಲಂಕೆಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕಿರುವನೆಂದರೆ, ಆ ಮಾಯಾಸಮರ್ಥನು ದಿಟವಾಗಿ ಸಾಮಾನ್ಯನಲ್ಲ!'

'ಇದುವರೆಗೆ ಆ ತ್ರಿಶೂಲವನ್ನು ಎದುರಿಸಿ ಬದುಕಿದವರಿಲ್ಲ. ಅಂತಹ ಭೇದಿಸ ಲಾಗದುದನ್ನು ಹೇಗೆ ಭೇದಿಸಿದ? ನಕ್ಷತ್ರನೇತ್ರನೇ, ಶೂಲದ ಭಾರಿಬಲ ಮುರಿದಿದೆಯೆ?'

'ಇಲ್ಲ ಇಲ್ಲ. ಅದು ಬಾಗಿದೆ.'

'ದೇವಿಯ ಮುಖ ಲಂಕೆಗೆ ವಿಮುಖವಾಗಿದೆಯೆ?'

'ವಿಮುಖವಾಗಿರುವುದಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲ, ತೇಜಸ್ಸು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಜಡವಾಗಿದೆ! ಅದನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದರಾಗದು, ನೋಡಿಯೆ ತಿಳಿಯಬೇಕು.'

'ನಮ್ಮ ದೊರೆ ಆ ಹೆಣ್ಣು ಮಾರಿಯನ್ನೇಕೆ ತಂದನೊ?'

'ನೀನು ಆಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿಲ್ಲ! ಸ್ನಾನ ಮಾಡದೆ, ಉಡದೆ ಉಣದೆ ಕಾಂತಿಹೀನವಾಗಿದ್ದರೂ ಮಹಾಮಹಿಳೆಯಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಾಳೆ. ಬಾ, ದೂರದಿಂದ ಆಕೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತೇನೆ. ನಾವು ಕಾವಲಿರುವ ದಾರಿಯ ಹತ್ತಿರವೇ ಆಕೆಯ ಸೆರೆಯ ಕುಟೀರವಿದೆ.'

'ಈ ರಾತ್ರಿ ದುಶ್ಶಕುನಮಯವಾಗಿದೆ.'

'ನೋಡು ಬಾ, ನಿನಗೆ ಅದೊಂದಾದರೂ ಶುಭದರ್ಶನ ಲಭಿಸಲಿ.'

ಹೀಗೆ ಮಾತಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಭಟರು ದಟ್ಟ ಮಂಜಿನಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಸಾಗಿದರು. ಅವರ ಮಾತಿಗೆ ಕಿವಿಯಾಗಿ ತನ್ನ ಸುಕೃತಕ್ಕೆ ಕೈ ಮುಗಿಯುತ್ತ ಅವರನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಹಿಂಬಾಲಿಸುತ್ತ ಸಾಗಿದನು.

ತನ್ನನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಿರುವವರಿಂದ ತಾನು ಹುಡುಕುತ್ತಿರುವ ಅರಸಿ ಸೀತೆಯಿರುವ ಪರ್ಣಕುಟಿಯ ನೆಲೆಯನ್ನು ತಿಳಿದನು. ಹತ್ತಿರದ ಎತ್ತರದ ಮರದ ನೆತ್ತಿಗೆ ಏರಿ ಕುಳಿತನು. ಹೊನ್ನ ಹೊತ್ತರೆಗಾಗಿ ಕಾದು ಕುಳಿತನು. ಆನಂದ ಆವೇಶಕ್ಕೊಳಗಾಗಿ ಮೈ ಪುಳಕಗೊಂಡಿತು. ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿಯ ನಿರೋಧದಿಂದ ತುರೀಯಾನುಭವ ಪಡೆದಂತೆ, ಕೃತಕೃತ್ಯತೆಯ ಮುಕ್ತತೆಯ ಮಾಧುರ್ಯವನ್ನು ಸವಿದು ಅವನ ಚೇತನ ನಿದ್ದೆಯ ಜೊಂಪಿಗಿಳಿಯಿತು. ಕಣ್ಣಿಂದ ಕೃತಜ್ಞತಾ ಭಾವದ ಕಣ್ಣೀರು ಸ್ರವಿಸಿತು. ಮಾಗಿ ಇರುಳಿನ ತೀವ್ರ ಚಳಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಅವನ ವಜ್ರದೇಹ ಬೆವರಿತು. ಅವನು ಸಂತೋಷವಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಭಾವಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಎಡೆಯಿಲ್ಲದಂಥಾ ಚಿತ್ತಸಮಾಧಿಸ್ಥನಾದನು.

ಅನೇಕ ಮುಹೂರ್ತಗಳು ಕಳೆದವು. ಪರವಶತೆ ಸ್ಥಗಿತಗೊಂಡಿತು. ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತೆ ಬುದ್ಧಿಯ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಮರಳಿತು. ಮರದ ತುದಿಕೊಂಬೆಯ ಮೇಲಿದ್ದ ಆಂಜನೇಯನು ಕುಟೀರದ ಕಡೆ ಕಿವಿಯಾದನು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊಮ್ಮಿಬರುವ ರವಕ್ಕೆ ರೋಮಾಂಚನಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ನಿದ್ದೆಯು ತನಗೆ ಒಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಅವಕಾಶ ಕೊಡದ ಕಾರಣ ಹೊರಗೆ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಬಾಗಿಲು ಕಾಯುತ್ತಿದೆಯೊ ಎಂಬಂತೆ ಆ ಪರ್ಣಶಾಲೆ ಪ್ರಶಾಂತವಾಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ಜಾಗರಣೆಯು ನರಳುತ್ತಿದೆಯೋ ಎಂಬಂತೆ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಅಬಲೆಯ ಕೊರಳ ಅಬಲರೋದನ ಹೊಮ್ಮಿ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಅನಿಲಜನು ಎಷ್ಟೇ ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು ಆಲಿಸಿದರೂ ಆ ನಾದದ ಅರ್ಥ ತಿಳಿಯಲಾರದೆ ಹೋಯಿತು. ಅದು ಸಮುದ್ರದ ತೆರೆಕರೆಯ ಮೊರೆಯಂತಾಯಿತು. ಮಾರುತಿಯ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಅನೇಕ ಚಿಂತೆಗಳು–ದೇವದಾನವರು ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಕಡೆದಂತೆ–ಮಥಿಸಿದವು.

'ನನ್ನ ಸಮುದ್ರಲಂಘನ ಗುರಿ ಸಫಲವಾಗುವುದೆ? ರಾಮನ ಸತಿ ಸೀತೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇನೆಯೆ? ರಾಮನಾತ್ಮದ ನರಕ ತಪ್ಪುತ್ತದೆಯೆ? ಸಾಗರದ ಆಚೆ ದಡದ ಮಹೇಂದ್ರಾಚಲದಲ್ಲಿರುವ ಕಪಿಬಲದ ನಿರೀಕ್ಷೆಗೆ ಫಲ ದೊರೆಯುತ್ತದೆಯೆ? ನನ್ನ ವಕ್ಷದ ವಜ್ರದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿರುವ ಶ್ರೀ ಮುದ್ರಿಕೆಗೆ ತನ್ನ ಪರಿಚಿತ ಮನೋಹರಿಯ ಮುಖಚಂದ್ರವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಹೊಳೆಯಿಸುವ ಪುಣ್ಯ ಅವಕಾಶವು ಸಿದ್ಧಿಸುವುದೇ?.... ದುರುಳ ದಾನವನ ದುರಾಶೆಯ ಬಲೆಯ ಸೆರೆಯ ಸಂಕಟದಲ್ಲಿ ಬೇಯುವ, ಪತಂಗದಂತೆ ನರಳುತ್ತಿರುವ ಸತಿಗೆ ಶ್ರೀರಾಮನ ಧೈರ್ಯ ಸಂದೇಶ ದೊರೆಯಲಿ. ಮತ್ತೆ (ಹಲ್ಲುಕಚ್ಚಿ ಪದಪದವನ್ನು ಒತ್ತಿ ಹೇಳಿದನು) ಧೂರ್ತ ಲಂಕೇಶ್ವರನ ಪಾಪದ ಕಟ್ಟೆಗೆಗೆ ಕಿಚ್ಚಿಕ್ಕುವೆನು!

(ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಮೌನದಿಂದಿದ್ದು)

'ಆ ದೇವಿ ನನಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಳಾಗುವಳೆ? ಆ ಪೂಜ್ಯೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಗುರುತಿಸಲಿ? ಹೇಗೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿ? ಹೇಗೆ ಮಾತನಾಡಿಸಲಿ? ಅವಳು ಬೆಚ್ಚದಂತೆ, ಶಂಕಿಸದಂತೆ, ಬೇರೆಯವರು ತಿಳಿಯದಂತೆ, ಮೆಚ್ಚುವಂತೆ ಮತ್ತು ನನ್ನ ಒಳಿತಿನ ಇಚ್ಛೆ ಗೆಲ್ಲುವಂತೆ ಹೇಗೆ ವರ್ತಿಸಲಿ?.... ಇದು ಚಿಂತಿಸಿದರೆ ಹೊಳೆಯುವುದಿಲ್ಲ! ಆ ಕ್ಷಣ ಪ್ರತಿಭೆ ಹೇಗೆ ನಡೆಸುತ್ತದೆಯೊ ಹಾಗೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ. ಸಾಧಾರಣವಾದುದಕ್ಕೆ ಬುದ್ಧಿ ಗುರುವಾದರೆ; ಅಸಾಧಾರಣವು, ಭೂಮವು, ಮಹತ್ತು ಆದುದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಭೆ ಗುರುವಲ್ಲವೆ?'

ಎಂದು ಮನದಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಂಡು ಕಾದು ಕುಳಿತಿರಲು ಮಂಜು ಗಿರಿನೆತ್ತಿಯಿಂದ ಕಣಿವೆಗೆ ಇಳಿಯತೊಡಗಿತು. ತಿಳಿಗೊಂಡ ಬಾನಿನ ಪಶ್ಚಿಮ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ನಕ್ಷತ್ರಗಳು ಮರಳಿ ಅರಳಿ ಮಿನುಗಿದವು. ಪೂರ್ವ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯೋದಯವಾಗುವ ಸೂಚನೆ ನೀಡುವಂತೆ ಉಷೆಯ ಮಂದಹಾಸ ತೋರಿತು. ಆ ಪ್ರಾತಃಪೂರ್ವ ಪ್ರತ್ಯುಷೆಯಲ್ಲಿ ಬಳಿಯಿದ್ದ ಪಾರಿವಾಳದ ಮರದ ಎಲೆಯಿರದ ಹೂ ತುಂಬಿದ ರೆಂಬೆಯಿಂದ ಒಂದು ಮಡಿವಾಳ ಹಕ್ಕಿ ಸಿಳ್ಳು ಹಾಕಿ ನಿಶ್ಶಬ್ದತೆಯನ್ನು ಇರಿಯಿತು. ಅದಕ್ಕೆ ಮಾರುಲಿಯುವಂತೆ ಗೋರಂಟಿ ಮರದಿಂದ ಒಂದು ಹಕ್ಕಿ ಹಾಡಿತು. ಅದರ ಒಡನಾಡಿ ಮತ್ತೊಂದು ಮುತ್ತುಗ ಮರವನ್ನೇರಿ ಕರೆಯಿತು. ಮಗದೊಂದು ಬಕುಳವೃಕ್ಷದಿಂದ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ತನ್ನೆಡೆಗೆ ಕರೆಯುವಂತೆ ಬಾಯ್ದೆರೆದು ಕೂಗಿತು. ಆ ಮಡಿವಾಳ ಪಕ್ಷಿಗಳು ದನಿಯ ಹಾಸುಹೊಕ್ಕುಗಳಿಂದ ಉಲಿಯ ಬಲೆ ನೇಯುತ್ತಿರಲು ಒಂದು ಗೀಜಗನ ಹಕ್ಕಿಯು ದೂರದಿಂದ ಆಲಾಪನೆಗೆ ಮೊದಲಾಯಿತು. ಅದನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಬಿದಿರ ತುದಿಯಿಂದ, ನಂದಿಮರದಿಂದ, ತೆಂಗು ಕೌಂಗುಗಳ ಗರಿ ತುದಿಗಳಿಂದ ಕಿವಿಯಿತ್ತ ಕಡೆಗೆ ಪಕ್ಷಿಗಳ ಕಲರವ ತುಂಬಿ ಹರಿಯಿತು.

ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ತುಂಬು ಬೆಳುದಿಂಗಳ ಕನಕ ಬಿಂಬಕ್ಕೆ ಹೊನ್ನಿನತನ ಬಾಡಿತು; ಬೆಳ್ಳಿಯತನ ಮೂಡಿತು. ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣು ಏನೆಂದು ತಿಳಿಯುವ ಮೊದಲೆ ಬೆಣ್ಣೆ ಹೂಬಣ್ಣ ನಸುಕುನಸುಕಾಗಿ ಮೂಡಿತು. ತರುವಾಯ ಮುತ್ತುಗದ, ಪಾರಿವಾಳದ ಮರದ ಹೂಗೆಂಪು ಹರಿದಂತೆ ಮುಂಬೆಳಕಾಯಿತು. ಅನಂತರ ಹಳದಿ, ನೀಲಿಗಳು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವ ಬೆಳ್ಬೆಳಗು ಆಯಿತು. ನಾನಾಬಗೆಯ ತೆರೆತೆರೆಯ ಬೆಳಕಿನ ಆ ದಿನದ ಶಿಶು ತಿಪ್ಪತಿಪ್ಪನೆ ಹೆಜ್ಜೆ ಇಡುತ್ತ ಬಂದಿತು. ಉದಯಾಚಲದ ತೊಡೆಯೇರಿ ಉಷೆಯ ಮಡಿಲಲ್ಲಿ ತನ್ನ ತಾವರೆಗೆಂಪಿನ ಎಳೆ ಮೈಯನ್ನು ಇಟ್ಟಿತೋ ಎಂಬಂತೆ ಬೆಳಗಿನ ಮುಖ ಕಾಂತಿಮಯವಾಯಿತು.

ಲಕ್ಷಪಲ್ಲವಿಯುಲಿವ ಪಕ್ಷಿಯಕ್ಷತೆಯೆರಚಿದಳು ಅಶೋಕವನಿಕಾಲಕ್ಷ್ಮಿ

ಮೂಡಲು ಎತ್ತಿದ ಉಷೆಯ ಆರತಿಗೆ ಮಂಗಳಗಾನವನ್ನು ಹಾಡಿ ಅಕ್ಷತೆಯನ್ನು ಎರಚುವಂತೆ ಅಶೋಕವನಿಕಾಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಲಕ್ಷ ಪಲ್ಲವಿ ಉಲಿಯುವ ಪಕ್ಷಿಗಳ ಅಕ್ಷತೆಯನ್ನು ಎರಚಿದಳು. ಗಿಳಿ, ಕಾಮಳ್ಳಿ, ಪಿಕರಾಳಗಳು ಹಿಂಡುಹಿಂಡಾಗಿ ಹಾಡುತ್ತ, ಗುಂಪುಗುಂಪೆದ್ದು ಹಾರಾಡಿದವು. ಅದನ್ನು ಆಲಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಆತ್ಮಗಳು ತೊಪ್ಪನೆ ತೊಯ್ದು ಹೋಗುವಂತಹ ಮನೋಹರ ಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ ಅವು ಹರ್ಷಗೊಂಡು ಹಾರಾಡಿದವು. ಹನುಮನ ಮೈ ರೋಮಾಂಚನಗೊಂಡಿತು! ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕಾರ್ಯ ಸಿದ್ಧಿಸುವುದೆಂಬ ಆಶೆ ಮೂಡಿತು! ಹೂಕಂಪಿನಿಂದ ತುಂಬಿದ ತಣ್ಣನೆಯ ಗಾಳಿ ಸೇವನೆಯಿಂದ ಅವನ ಉಸಿರು ಆಹ್ಲಾದಗೊಂಡಿತು.

ಬೆಳೆಯುವ ಎಳೆ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಹಿಮವು ಕರಗಲು ತಾನಿದ್ದ ಗುಡ್ಡನೆತ್ತಿಯ ತೋಟವನ್ನು ಕಣ್ಣರಳಿಸಿ ನೋಡಿದನು. ಆ ಅಶೋಕ ಉದ್ಯಾನದ ಕಲೆಯ ಲೋಕವು ಚಿತ್ರಕರ್ಮದ ರತ್ನಕಂಬಳಿಯಂತೆ ರಂಗುರಂಗಿನ ಓಕುಳಿಯನ್ನೆರಚಿತ್ತು. ಮುತ್ತುಗಳರಾಸಿ ಸುರಿಸುವಂತಿರುವ ಜಲಪಾತಗಳು ಬೆಳ್ಳಿಯಂತೆ ಬೆಳ್ಳಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಹರಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನು ಹಸುರುಹುಲ್ಲು ಪಚ್ಚೆಯಂತೆ ಅಲಂಕರಿಸಿತ್ತು. ಕೋಮಲವಾದ ಹುಲ್ಲಿನ ಹುಲ್ಲೆಗೆ ತೊಡಿಸಿದ ಹರಳುಗಳಂತೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಾಮನಬಿಲ್ಲಿನಂತೆ ಹೊಳೆಯುವ ಕಲ್ಲುಬಂಡೆಗಳನ್ನು ಹುದುಗಿಸಿತ್ತು. ನಡುನಡುವೆ ಹಳದಿ ಕೆಂಪಿನ ಮರಳಿನ ರಸ್ತೆಗಳು ದೀರ್ಘವಾಗಿ ಹರಿದು, ವೃತ್ತಾಕಾರವಾಗಿ ಬಾಗಿ ಚಿತ್ರರೇಖಾ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ರಂಗೋಲಿಯಂತಿದ್ದವು. ಆ ಎಲ್ಲ ಚೆಲುವಿಗೆ ಮುಡಿಯಾಗಿ ಕಡಲನೀರಿನ ನಡೆಗೆ ನಿಲ್‌ಗಡಿಯಾಗಿ, ಮಾರುತಿಯ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗೆ ಒಂದು ಮುನ್ನುಡಿಯಾಗಿ ಕುಳಿತಿದೆ ಎನ್ನುವಂತೆ ಪರ್ಣಕುಟಿ ಹಕ್ಕಿ ಇತ್ತು. ಅದು ತನ್ನ ಬೆಚ್ಚನೆ ಗರಿಯ ತುಪ್ಪುಳದಲ್ಲಿ ದುಃಖಿ ಭೂಜಾತೆ ಸೀತೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ರಕ್ಷಿಸುವಂತಿತ್ತು. ಆಂಜನೇಯನ ಮನದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ವಿವಿಧ ಆಲೋಚನೆಗಳು ಸುಳಿದವು:

'ಯಾರೂ ಕಾಣುತ್ತಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಪೊದೆ, ಮರಳುದಿಣ್ಣೆ, ಮರಗಳ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ಕಾವಲಿರುವವರನ್ನು ತಿಳಿದು ನನ್ನ ಹೃದಯ ಗುಟ್ಟಾಗಿ ಅದುರುತ್ತಿದೆ! ಇದು ನಂಬುಗೆಯನ್ನು ನಟಿಸಿ ದೇವಿಯನ್ನು ವಂಚಿಸಿ ವಶಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿಸಲು ನಾರೀ ಹೃದಯಚೌರ್ಯ ನಿಪುಣನು ಮಾಡಿರುವ ಮಾಟವೇ ದಿಟ! ನಾನು ಕೈಗೊಂಡಿರುವ ಗುಪ್ತ ಕಾರ್ಯವು ಬಯಲಾಗದಂತೆ ಸಮಯವನ್ನು ಈ ಬೃಹತ್ ಅಶೋಕವೃಕ್ಷದ ರೆಂಬೆಕೊಂಬೆಗಳ ನಿಬಿಡ ಪರ್ಣಗಳ ರಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಕಳೆಯುತ್ತೇನೆ. ಗಿರಿವನಪ್ರಿಯ ರಾಮನರ್ಧಾಂಗಿ, ವಿಪಿನ ಸಂಚಾರ ಕುಶಲೆ ಈ ಎಡೆಗೆ ಬಂದೆ ಬರುವಳು. ರಮ್ಯ ಸಾಲುಮರಗಳು; ಶಿವಜಲದ ಗಿರಿ ನಿರ್ಝರಿಣಿ; ಕನಕ ಸೋಪಾನದ ಶೀತಲ ಜಲಸರೋವರ; ಚಂಪಕ, ಚಂದನ, ನಾಗಚಂಪಕ, ಬಕುಳಗಳ ತಂಗಾಳಿಯೆಡೆಗೆ; ಈ ಶಾಂತ ಲತಾಮಂಟಪದೆಡೆಗೆ ಆ ದೇವಿ ಬದುಕಿದ್ದರೆ ಬಂದೇ ಬರುವಳು.'

ಕಪಿಕುಲಯೋಗಿಯು ಉಲ್ಲಾಸಗೊಂಡ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ವಿಶ್ವದೇವತೆಗಳಿಗೆ, ಶಿವಶಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಅಂತರ್ಯಾಮಿ ಸಚ್ಚಿಂತೆಗಳಿಗೆ ಕೈ ಮುಗಿದು ಹೀಗೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು:

'ಹೇ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಪುಣ್ಯ ಸನ್ಮತಿಗಳಿರ; ಕಲ್ಲಿನಂತೆ, ಮರದಂತೆ, ಜಡಜೀವದಂತೆ, ಖಗಮೃಗದಂತೆ, ಗಾಳಿಬೆಂಕಿಗಳಂತೆ, ಮನಸ್ಸು ಕನಸೆಂದು, ಚರಅಚರವೆಂದು ವಿವಿಧ ರೂಪಿಗಳಾಗಿ ವಿವಿಧ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ನಟಿಸುತ್ತಿರುವ ಧರ್ಮಭಟರುಗಳಿರ; ನನ್ನ ಸೌಜನ್ಯ ಗೆಲ್ಲುವಂತೆ ಸಂಕಲ್ಪ ಮಾಡಿರಿ. ನಿಮ್ಮ ಸಂಕಲ್ಪವೇ ನನ್ನ ಧರ್ಮರಥಕ್ಕೆ ಹೆದ್ದಾರಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ. ನಿಮ್ಮಿಚ್ಛೆ ನೆರವಾದರೆ ಒಂದು ಎಲೆಯ ಬೀಳುವಿಕೆ, ಒಂದು ಧ್ವನಿಯ ಕೇಳುವಿಕೆಯಿಂದ ರಾವಣನ ಮನವಿಮಾನದ ಗತಿಯನ್ನು ಬದಲಿಸಲಾರದೆ? ನಾನು ಕಂಡ ಮಂಡೋದರಿಯ ಪತಿಯ ಕಾಮಕಾತರತೆಯನ್ನು ಶಿವನ ಕಡೆಗೆ ಕದಲಿಸಲಾರದೆ? ಪತಿವ್ರತೆಯನ್ನು ಕೊಲ್ಲದಂತೆ, ಬಲದಿಂದ ಗೆಲ್ಲದಂತೆ ತಡೆಯಲಾರದೆ? ಅವನ ಚಿತ್ತಸರ್ಪದ ಕೆಟ್ಟವರ್ತನೆಯ ವಿಷದ ಹಲ್ಲಿಗೆ ಗರುಡಮಣಿಯಾಗಲಾರದೆ?

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಎಳೆಬಿಸಿಲು ನೆರೆಯಿತು. ಮಂಜು ಲಂಕೆಯ ಕಣಿವೆಗಳನ್ನು ನೊರೆಗಡಲಿನಂತೆ ತುಂಬಿತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಶಿಖರಗಳು, ದ್ವೀಪಖಂಡಗಳು ತೇಲಿದಂತೆ ಕಂಡವು. ಆಗ ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಕಣ್ಣನೋಟವೆ ಕರ್ಣಸುಂದರವಾದಂತೆ ಕಿವಿಗೆ ಮೋಹಕವಾದ ವೀಣಾವಾದನ ಧ್ವನಿ ಐಂದ್ರಜಾಲಕದಂತೆ ಕೇಳಿಬಂದಿತು. ಮೊದಮೊದಲು ದೂರದಿಂದ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದ ಧ್ವನಿಯು ಬರಬರುತ್ತ ಹತ್ತಿರವಾಗಿ ನರ್ತಿಸಿತು. ಗಾನವಿದ್ಯಾಧರ ವಾಯುಸುತನು ಆ ನಾದಕ್ಕೆ ಬೆರಗಾದನು. ಅಪಾರವಾದ ಇಂಪಿನೊಡನೆ ಆಶ್ಚರ್ಯ, ಆನಂದಗಳು ಸರಿಸಾಟಿಯಾಗಿ ತಾನತಾನ ಸ್ವನದ ಸಂತಾನ ಸೊಗಯಿಸಿತು.

ಅದು ಬೇರುಗಳಿಂದ ಮರದ ಮೈಗೆ ರಸವು ಏರುವ ಛಂದಸ್ಸೊ? ವಿವಿಧ ವರ್ಣ, ಪರ್ಣಗಳಿಂದ ಗಾಳಿ ಬೆಳಕನ್ನು ಹೀರುವ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ ಯೋಗದ ಓಜಸ್ಸೊ? ಹಿಮಕಣಗಳು ದಿನಕರನ ಬಿಸಿಲುಗುದುರೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಕೃತಿಸಿ ರಂಜಿಸುವ ಲಯಕ್ರಮವೊ? ಚೇತನಾಕಾಂಕ್ಷಿಯಾದ ಜಡದ ಅಂತರಂಗದ ತಪಸ್ಸು ಎಂಬ ವಿದ್ಯುದಣುಗಳ ರಣದ ಜಯಗೀತೆಯ ಪಲ್ಲವಿಯೊ? ಜಾನಕಿಯ ಜೀವಜಾಡ್ಯ ನಿವಾರಣೆಗೆ ಕಾಮಕುಶಲ ದಶಗ್ರೀವನು ಪ್ರಭಾತ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನೀಡುವ ನಿನಾದಸುಖ ಔಷಧವೊ? ರತಿಕಲಾ ಸಂಗೀತದ ಇಂಗಿತವೊ? – ಅಂತೂ ಆ ರಸಸುಖದ ಆಕಸ್ಮಿಕಕ್ಕೆ ಆಂಜನೇಯನು ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು ಅದರಲ್ಲಿ ಲೀನವಾದನು.

❑

ತನ್ನನರಸುತಿರ್ದವರಿಂದೆ
ತಾನರಸುತಿರ್ದರಸಿಯಿರ್ದರಸ ತೃಣ ಕುಟಿಯ
ಕುಟ್ಟಿಮ ಸ್ಥಾನಮಂ ತಿಳಿಯುತನಿಲಾತ್ಮಜಂ,
ಪತ್ತಿರಿರ್ದೆತ್ತರದ ಮರದ ನೆತ್ತಿಗೆ ಪತ್ತಿ,
ತನ್ನ ಹೊತ್ತಂ ಹೊಂಚಿ ಕಾದುಕುಳಿತನೊ ಹೊನ್ನ
ಹೊತ್ತರಗೆ...! ಆನಂದದಾವೇಶಕೆಂಬವೋಲ್
ಜುಮ್ಮೆಂದು ಪುಲಕಿಸಿತು ತನು. (೩.೨ ಸಾಲು ೯೦-೯೬)

೮. ಕಂಡನಾ ಹದಿಬದೆಯರಧಿದೇವಿಯಂ

ಬೆಳಗಿನ ಮೊದಲ ಕಿರಣವು ಸೀತೆಯ ಪರ್ಣಕುಟಿಯ ತರಗೆಲೆಯ ತಡೆಗೋಡೆಯ ಬಿರುಕಿನಿಂದ ಪ್ರವೇಶಿಸಿತು. ಆ ಕಿರಣದ ಕಣ್ಣು ಅಲ್ಲೇನು ಕಂಡಿತು? ದೀರ್ಘ ಕಷ್ಟವನ್ನು ಹೇಗೋ ಕಳೆದ ಆ ದೇವಿಯು ಇನ್ನೊಂದು ಸಂಕಟದ ದಿನ ಉದಯವಾಗುವುದನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆ ಮರುಕದೆದೆಯ ಬಿಸಿಲ ಹಸುಳೆಯು ತನ್ನ ಕೋಮಲ ಕೈಗಳ ಮೃದುವಾದ ಚಿಗುರಿನಂತಿರುವ ಕಿರಣ ಬೆರಳು ಗಳಿಂದ ಸೀತೆಯ ತಪದಿಂದ ಬೇಯುತ್ತಿರುವ ಪಾದಕಮಲಗಳನ್ನು ಸೋಂಕಿ ಸಂತೈಸಿತು.

ಹಿಮಶೈಲ ಶಿಖರದ ಗುಹೆಯ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕತ್ತಲಿಡಿದ ಕರ್ಗ್ಗವಿಯಲ್ಲಿ ಶೈತ್ಯದೈತ್ಯನ ಭಯಕ್ಕೆ ಮಂಜುಗಡ್ಡೆ ಹೆಪ್ಪುಗಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. ಅದು ಉತ್ತರಾಯಣರವಿಯ ಕಾಂತಿಯ ಚುಂಬನಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಘನನಿದ್ರೆಯನ್ನು ತೊರೆದು, ಒಯ್ಯನೆ ಹೆಡೆಯೆತ್ತಿ ಸುರುಳಿಬಿಚ್ಚಿ ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆ ಆ ತಪಸ್ವಿನಿ ಸೀತೆಯು ತನ್ನ ವಂಶದ ಸೂರ್ಯದೇವನ ಶುಶ್ರೂಷೆಯಿಂದ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟು, ಮರಗಟ್ಟಿದ ಮರವೆಯಿಂದ ಮೈ ತಿಳಿದಳು. ಕಣ್ತೆರೆದು ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡಿದಳು. ತನ್ನ ಇಷ್ಟದೇವತೆ ರಾಮಚಂದ್ರನಿಗೆ ಕೈ ಮುಗಿದಳು. ಮುಂದೆ ಹರಿಯುತ್ತಿರುವ ಮನೋಹರ ಅನಂತನೀಲದ – ಮಹಾಧೈರ್ಯ ನೀಡುವ ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ವಂದಿಸಿದಳು. ಮೇಲೆ ನೋಡಿ ಶಾಂತತಾ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಮಹಾ ಉದಾರಿ ಆಕಾಶದೇವನಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದಳು. ಮದಿಸಿದ

ಆನೆಯಂತಹ ಕತ್ತಲೆಗೆ ವೈರಿಯಾದ ಪೂರ್ವಗಿರಿ ಕಿರಣಕೇಸರಿ ಸೂರ್ಯದೇವನಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದಳು.

ಆ ನಾಲ್ವರ ಕೃಪಾಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಚೇತನವು ಚೇತರಿಸಿದಂತೆ ಅವಳ ನಿರಶನ ನಿಶ್ಶಕ್ತಿ ಇಲ್ಲವಾಯಿತು. ಪ್ರಾಣವಾಯುವು ಅನ್ನಮಯಕೋಶವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಲು ಅಲೌಕಿಕ ಶಕ್ತಿ ಅವಳ ತನುವನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಂಡಿತು. ಅಕಾರಣವಾಗಿ ಅವಳ ಆತ್ಮಪಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಆನಂದ ಸಂಚರಿಸಿತು. ಮಲಿನವಾದ ದೀನಮುಖದ ಕಣ್ಣಿಂದ ನೀರು ಹೊನಲಾಗಿ ಹರಿಯಿತು.

ಸೀತೆಯು ತನ್ನ ಸ್ಥಾವರ ಸ್ಥಿತಿಯ ತಪಸ್ಸಿಗೆ ಜಂಗಮತೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಂತೆ ಮೇಲೆದ್ದಳು. ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ನೆರವನ್ನು ನೀಡಲು ಬಂದ ರಾಕ್ಷಸೋತ್ತಮಸಖಿ ತ್ರಿಜಟೆಯ ಸಹಾಯವನ್ನು ಸನ್ನೆಯಿಂದ ಬೇಡವೆಂದಳು. ಪರ್ಣಕುಟಿಯ ತಡಿಕೆಯನ್ನು ಪಕ್ಕಕ್ಕೆ ಸರಿಸಿ ಹೊರಕ್ಕೆ ಬಂದಳು.

ಅಶೋಕವನವನಿತೆಯನ್ನು ಮುಂಬೆಳಗು ಇಬ್ಬನಿಯ ಮಿರುಗು ಮುತ್ತುಗಳಿಂದ ಸಿಂಗರಿಸಿತ್ತು. ಮರಮರಕ್ಕೆ ನಿಡುನೆಳಲುಗಳ ವರ್ಣವಿನ್ಯಾಸ ಮೂಡಿಸಿತ್ತು. ಬಗೆಬಗೆಯ ಬಣ್ಣದ ಹೂಗೊಂಚಲುಗಳ ಶೋಭೆ ಹೆಚ್ಚಿಸಿತ್ತು. ಅವುಗಳೆಲ್ಲ ಮೈಥಿಲಿಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅವ್ಯಕ್ತ ಆನಂದವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದವು. ಅದಕ್ಕೆ ಶುಭಶಕುನದ ಮಧುರವನ್ನು ಉಲಿಯುವಂತೆ – ಎಲೆರಹಿತ ಹಾಲಿವಾಣ ಮರದ ಕೊಂಬೆಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಿದ ಕೆಂಪು ಹೂಗಳ ರಸ ಕುಡಿಯಲು ಬಂದೆರಗುತ್ತಿದ್ದ ಕನ್ನಡವಕ್ಕಿ ಕಾಜಾಣಗಳು ಸಿಳ್ಳು ಹಾಕಿ ಹಾಡಿದವು. ಆ ಇಂಚರದ ಸವಿಗೆ ಮೇಲೆ ನೋಡಿ ಬಹುಕಾಲದಿಂದ ಹೊಮ್ಮದ ನಗು ಅವಳ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಸುಳಿಯಿತು.

ಆ ಆನಂದಕ್ಕೆ ಹಿಮ್ಮೇಳದಂತೆ ಮಾಧುರ್ಯತೆಯ ಶೃಂಗ ಶಿಖರವೆನ್ನುವಂತಹ – ನೃತ್ಯ, ಗೀತ ಮತ್ತು ವಾದ್ಯಗಳ ಮೇಳ – ತೌರ್ಯತ್ರಿಕವು ಕೇಳಿಬಂದಿತು. ಅದು ಕಂಗೊಳಿಸುವ ಹೂಗಳ ಮಿಶ್ರವರ್ಣದಂತೆ ಕಿವಿಗೆ ಆಹ್ಲಾದಮಯವಾಗಿ ಜೋಗುಳ ಹಾಡಿ ಜಾನಕಿಯ ಎದೆಯ ದೋಣಿಯನ್ನು ಓಲಾಡಿಸಿತು. ಗಾನವಿದ್ಯಾಧರ ಆಂಜನೇಯನು ಅಶೋಕವೃಕ್ಷದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಕೇಳಿ ಆ ನಾದಕ್ಕೆ ಬೆರಗಾದಂತೆ ರಾಮನರ್ಧಾಂಗಿಯು ಬೆರಗಾದಳು! ಆ ಅಮೃತಸೋನೆ ಕೇಳಿಬರುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ತಕ್ಷಣ ನಿಂತುಹೋಯಿತು!

ನಡುಗಿದಳ್ ವೈದೇಹಿ, ಕದಳಿಕಂಪಿಸುವೋಲ್

ಗಾನಚತುರ ದೈತ್ಯನೃಪ ಅಖಿಲ ಪಾರಾವಾರವನ್ನು ದೂರವಿದ್ದು ಮೌನದಿಂದಿರಲು ಹೇಳಿದನು. ಲಂಕಾತಿಲೋತ್ತಮೆಯಂತೆ ಮಿಂಚುತ್ತಿದ್ದ ಚಂದ್ರನಖಿಯೊಡನೆ ಬಂದನು.

ಅವನು ಸೌಮ್ಯವೇಷದ ಹಳದಿ ಅಂಚಿನ ಬಿಳಿಯ ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ತೊಟ್ಟಿದ್ದನು. ಅದು ಮಿಂದು ಮಡಿಯುಟ್ಟು ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ಜಾತ್ರೆಗೆ ಬಂದವನಂತಿತ್ತು. ಅವನು ನೇರವಾಗಿ ಇಳೆಗುವರಿ ಸೀತೆ ಇದ್ದಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದನು!

ಲಂಕೇಶನು ಆಗಮಿಸುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡು ವೈದೇಹಿಯು ಬಿರುಗಾಳಿಗೆ ಬಾಳೆ ಕಂಪಿಸುವಂತೆ ನಡುಗಿದಳು. ನಾಯಿಯ ಕೆಟ್ಟದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮರೆ ಮಾಡಲು ಎನ್ನುವಂತೆ – ಈಗಾಗಲೇ ಮುಚ್ಚಿದ್ದ ಮೈಯನ್ನು ಮತ್ತೆ ನಾರುಡೆಯ ಸೆರಗಿನಿಂದ ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡಳು. ನೌಕೆ ಹೊರೆಯ ಭಾರವನ್ನು ತಡೆಯಲಾಗದೆ ಕಡಲ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗುವಂತೆ – ದುಃಖ, ಭಯ, ನಿರಶನದ ಕಾರಣ ನಿಂತಲ್ಲಿಯೆ ತತ್ತರಿಸಿ ಆ ಏಕವೇಣಿ ಕುಸಿದಳು. ಕಂಬನಿ ತುಂಬಿದ ತ್ರಿಜಟೆ ಹಿಡಿದೆತ್ತಿದಳು. ಆಗ ಸೀತೆಯು ಹಾಲಿವಾಣದ ಮರವನ್ನು ನೆಮ್ಮಿ ಅದನ್ನೇ ಹಿಡಿದು ಮರೆಮಾಡಿಕೊಂಡು ಧೈರ್ಯತಾಳಿ ನಿಂತಳು.

ಹುಬ್ಬುಗಂಟಿಕ್ಕಿ ಖಿನ್ನಮುಖಿಯಾದ ರಾಕ್ಷಸೇಂದ್ರನು – ಬರಬಡಿದ ತೋಟ, ಬೇಟದ ಬಿಸಿಗೆ ಹಿಮರಾಶಿಯಂತಿದ್ದ ನೋಟವನ್ನು ನೋಡಿದನು. ಕೆರೆಬಿಟ್ಟು ದಡಕ್ಕೆ ನೆಗೆದ ಮೀನಿನಂತೆ ನಾಚಿದ್ದ ರಾವಣನ ಎದೆಯು ಮಿಡುಮಿಡನೆ ಪುಡುಪುಡು ಒದ್ದಾಡುತ್ತ ನಿಟ್ಟುಸಿರುಬಿಟ್ಟಿತು. ಅವನು ಮನದೊಳಗೆ ಯಾರನ್ನೋ ಹಿಂಡುತ್ತ ಬಯ್ದನು. ತನ್ನ ಕೋಪಕ್ಕೆ ತ್ರಿಜಟೆಯನ್ನು ಗುರಿ ಮಾಡಿ ಹೇಳಿದನು :

'ತ್ರಿಜಟೆಯೇ, ದೇವಿಯ ಈ ಬಗೆ ಏನು? ಇದು ನಿನ್ನ ಸೇವಾ ಫಲವೋ? ಅಥವಾ ಸ್ತ್ರೀ ಸಹಜ ಛಲವೊ?'

ಅವನು ನಿಧಾನವಾಗಿ ನುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದರೂ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಟ್ಟು ಪೊಟ್ಟಣಕಟ್ಟಿ ಸಿಡಿಯುತ್ತದೆ ಎಂಬಂತಿತ್ತು. ಆ ಧ್ವನಿಯ ಭೀಕರತೆಗೆ ಮುದುರಿ ನಡುಗುತ್ತ ಬೆಪ್ಪಾಗಿ ನುಡಿದಳು:

'ಅಹುದಹುದು; ದೇವಿ ಇದ್ದಾಳೆ!'

'ಇರುವಳೇ ದೇವಿ? ನಿನ್ನ ಕಾವಲಿನ ಮಹಿಮೆ! ಇರುವುದು ಆಶ್ಚರ್ಯವಲ್ಲವೆ?' ಎಂದು ಕಣ್ಣು ಕೆರಳಿಸಿ ಗುಡುಗಿದನು. ಮಾತು ಮುಂದುವರೆಸುತ್ತ, 'ಇದ್ದಾಳೊ ಇಲ್ಲವೊ ಎಂದು ನಾನು ಕೇಳಲಿಲ್ಲ! ನನಗೂ ಕಣ್ಣಿದೆ. ಬೆಪ್ಪು ತೊತ್ತೆ! – ಇರುವ ಈ ರೀತಿ ಏನು? ಈಕೆ ಯಾರು? ಅಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವಾಕೆ?' ಎಂದು ಸೀತೆಯಿರುವ ಕಡೆ ಕೈದೋರಿ ಆ ಭಯಂಕರನು ಮೊಳಗಿದನು:

'ಸೀತೆಯೋ, ಪ್ರೇತವೋ, ಹೇಳು ತ್ರಿಜಟೆ? ನಿದ್ದೆ, ಆಹಾರ, ಸ್ನಾನಾದಿಗಳನ್ನು ಕಾಣದ ಹೆಣ್ಣು ಹೆಣ್ಣೊ? ಅಥವಾ ಹೆಣ್ಣೊಡಲಿನ ಅಸ್ಥಿಪಂಜರವೊ? ಸುಮ್ಮನಿದ್ದೇಕೆ ನನ್ನ ಪ್ರಾಣ ಹಿಂಡುವೆ? ಪ್ರೇತ ಮೌನ ಬಿಡು, ಪ್ರೇತ ಪರಿಚಾರಕೀ, ಈ ಅಶೋಕವನವನ್ನು ಮಸಣಗೆಡಿಸಬೇಡ.'

'ಸ್ವಾಮಿ, ರಾಮಚಂದ್ರನನ್ನು ಮೂರು ಹೊತ್ತು ನೆನೆಯುತ್ತಾಳೆ.'

'ಹಾಳು ತೊತ್ತೆ! ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಾವು ಬರಲಿ!' ಎಂದು ದೆವ್ವಕ್ಕೆ ಧೂಪ ತೋರಿದಂತೆ ಸಿಡಿಮಿಡಿಗೊಂಡನು. ರೋಷಗೊಂಡು ತಂಗಿ ಚಂದ್ರನಖಿಯೊಡನೆ ತಿರುಗಿ ಕೇಳಿದನು,

'ತಂಗಿ, ಏನಿದು?'

ಅವಳು ಮುಖವೆತ್ತಿ ಕಣ್ತುಂಬಿ ಅಣ್ಣನನ್ನು ನೋಡಿದಳು. ಅತಿ ದೃಢವಾಣಿಯಿಂದ ಹೇಳಿದಳು:

'ದೈತ್ಯರಾಜೇಂದ್ರ, ಸೀತೆ ನಮ್ಮಂತೆ ಹೆಣ್ಣಲ್ಲ. ಅವಳು ದೇವಿ. ನೀನು ಆಕೆಯನ್ನು ಮೊದಲು ಕರೆದಂತೆ ಆ ಪೂಜ್ಯೆ ದೇವಿಯೇ ದಿಟ!'

ಅದನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುವಂತೆ ರಕ್ಕಸನು ಕುದುರೆಯಂತೆ ಕೆನೆದನು. ದುರುದುರನೆ ನೋಡುತ್ತ ನುಡಿದನು:

'ಸಾಕು ನಿಲ್ಲಿಸು. ನೀನೇನೆಂದು ನನಗೆ ತಿಳಿಯದೆ?'

ಚಂದ್ರನಖಿಯು ಮಿಂಚೆರಿವಂತೆ ತುಟಿಯ ಕೊಂಕಿನ ಕಠಾರಿಯಿಂದ ತಿವಿದಳು :

'ನೀನು ಅಣ್ಣನೆಂಬುದು ನಿಜ! ಅಸುರಕುಲ ನೃಪ ಎಂಬುದು ನಿಜ! ಆದರೇನು? ನಿಜವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಕೇಳು! ನಿನ್ನ ಕೈಯಿಂದ ನನ್ನ ಪತಿ ಪಾತಾಳಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಹತನಾದ. ನೀನು ಕೊಟ್ಟ ವೈಧವ್ಯದಿಂದ ನಾನು ಉರಿಯುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ನಿನ್ನ ದೆಸೆಯಿಂದ ನನಗೆ ಕೆಟ್ಟ ಜೀವನ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಪಾಪಿ ನೀನಾಗಿ, ನನ್ನನ್ನು ಪಾಪಕ್ಕೆ ನೂಕಿದೆ. ನಿನ್ನಂತೆ ನನಗೂ ಪಾಪವೆ ರುಚಿಯಾಯ್ತು. ಈ ಪೂಜ್ಯೆಯಿಂದ ಆ ರುಚಿ ನರಕವೆಂದು ತಿಳಿದೆನು. ಆ ಪಾಪಕೂಪಕ್ಕೆ ಎಂದೂ ಇಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ನೀನೂ ಇಳಿಯಬೇಡವೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವೆನು.'

ಕೊರಳು ಉರುಳುತ್ತದೆ

ತಂಗಿಯ ಸತ್ಯದ ಮಾತಿಗೆ ದಶಗ್ರೀವನು ಒಳಗೊಳಗೆ ಬೆದರಿದನು. ಹೊರಗೆ ಕೋಪ ಉರಿದೆದ್ದು ಕೂಗಿದನು:

'ನೀನಾಗಲಿ, ಅನಲೆಯಾಗಲಿ ಮತ್ತೆ ಇನ್ನಾರಾದರೂ ಆಗಲಿ ಇತ್ತ ಈ ಬನಕ್ಕೆ ಕಾಲಿಟ್ಟಿದುದನ್ನು ಕೇಳಿದರೆ'

ಎಂದು ಅಷ್ಟು ಹೇಳುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಹಾಲಿವಾಣ ಮರದ ಹೂ ಕುಡಿವ ಹಕ್ಕಿ ಕೆಡಹಿದ ಕೆಂಪು ಹೂ ಒಂದು ದೊಪ್ಪನೆ ರಾವಣನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿತು! ರಾವಣನು ಕೋಪಗೊಂಡು ತಲೆ ಕೊಡವಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ 'ಕೊರಳು ಉರುಳುತ್ತದೆ' ಎಂದು ದುರ್ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಪೂರೈಸಿದನು!

'ತಿತ್ತಿರಿರಿ'ಯೆಂದು ಉಲಿಯುತ್ತ ಪಕ್ಷಿಯು ಬೇರೊಂದು ಕೊಂಬೆಗೆ ಹಾರಿತು! ರಾವಣನು ಏಕೊ ಏನೊ ಮೌನದಿಂದ ಪಕ್ಷಿಯ ಉಲಿಹವನ್ನು ಆಲಿಸಿದನು! ನಕ್ಕು ತಂಗಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಹೇಳಿದನು:

'ತಂಗಿ, ನಾನು ಹೇಳಿದುದು ನಿಜವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಡ. ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ಗೂಢವು ನಿನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೆ?'

ಆ ಕಾಮನಿಪುಣನು ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ತನ್ನ ವೇಷಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಸೌಮ್ಯಧಾರಿಯಾದನು. ಅತಿಯಾದ ವಿನಯದಿಂದ ಮೈಥಿಲಿ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿ ನುಡಿದನು:

'ಕ್ಷಮಾಪುತ್ರಿಯೇ, ನಿನ್ನ ದುರವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನೋಡಲಾರದ ದುಃಖದಿಂದ ಕೋಪಗೊಂಡೆನು. ನನ್ನ ದುರ್ವಿನಯವನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸು. ದೇವಿ, ಇದೇನು ವ್ರತ. ಈ ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ ವಿಪರೀತವಾಗಿದೆ. ನೀನು ಅನುಸರಿಸುವ ವೇದೋಕ್ತ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಇದು ಹೇಡಿಗಳಿಗೆ ಸರಿಯಾದದ್ದು, ಧೀರಮತಿಗಳಿಗಲ್ಲ. ಈ ಮಾರ್ಗ ಲಘು ಮನಸ್ಸಿನವರದು. ಅದನ್ನು ಬಿಡು.

'ಓ ಮಹಿಳಾಮಣಿ, ನಿನ್ನ ಮನದಾಳವನ್ನು ನಾನು ತಿಳಿದಿಲ್ಲವೆಂದಲ್ಲ. ಆದರೆ ನಿನ್ನೆದೆಯ ಗೂಢವನ್ನು ನಾನು ಅಳೆಯಲು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ? ನನ್ನ ಆತ್ಮದ ಆಶೆ ನಿನ್ನ ಆದರ್ಶದ ಉನ್ನತಿಗೆ ಏರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದಿಲ್ಲ. ಆ ವ್ಯರ್ಥ ನಡೆಯಿಂದ ಸಾಧಿಸುವ ಪುರುಷಾರ್ಥವೇನು?

'ಮಿಥಿಲಾ ರಾಜಕುಮಾರಿಯೇ, ಸಾಹಸವನ್ನು ಬಿಡು. ವಿವೇಕಕ್ಕೆ ಶರಣಾಗು. ಹೇ, ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ದುಃಖಿಸುತ್ತಿರುವವಳೇ, ಇನ್ನೆಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ರಾಮನ ವಾರ್ತೆ? ದೇವತೆಗಳು ದಾಟಲು ಅಸಾಧ್ಯವಾದುದು ಈ ಮಹಾಸಾಗರ. ನೀನು ಆತನನ್ನು ಸಂಧಿಸುವುದು ಅಸಾಧ್ಯವೆಂದು ಇದು ಘೋಷಿಸುತ್ತಿದೆ.

'ಬುದ್ಧಿವಂತಳೇ ಕೇಳು. ನಿನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅವನು ಯಾರನ್ನೋ ಕೂಡಿ ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಯಲ್ಲಿ ಸುಖವಾಗಿದ್ದಾನೆ! ಇದು ನನಗೆ ಹೇಗೆ ತಿಳಿಯಿತೆಂದು ಶಂಕೆಗೊಳ್ಳುವಿಯಾ? ಮೂರು

ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಗೂಢಾಚಾರರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳದ, ಕಿವಿಗೆ ಕೇಳಿಸದ ಯಾವ ರಹಸ್ಯವೂ ಇಲ್ಲ!

'ನಿನ್ನನ್ನು ತೊರೆದು ಮರೆತಿರುವ ಆ ಕೃತಘ್ನನನ್ನು, ನಿಷ್ಪ್ರಯೋಜಕನನ್ನು ನೆನೆನೆನೆದು – ಹೂವಿನಂಥ ನಿನ್ನ ಜೀವನವನ್ನು ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಏಕೆ ಆಹುತಿಗೀಡು ಮಾಡುವೆ? ಪ್ರಾತಃಕಮಲ ನೇತ್ರಳೇ, ಹರಧನುಸ್ಸನ್ನು ಎತ್ತಿ ಮುರಿದ ಮಾತ್ರದಿಂದ ನಿನಗೆ ಪತಿಯಾದರೆ, ನಾನು ಅದಕ್ಕೆ ನೂರುಮಡಿಯಾದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿ ತೋರಿಸಲಾರೆನೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಡ!'

ತಾಯಡಿಗೆರಗುವಂತೆ, ಕೆಡೆದಳ್ ಕುಸಿದು ಬೇರ್ಗೆ

ಅಶೋಕವೃಕ್ಷದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿದ್ದು ರಾವಣನ ಕೊಲೆ ಮಾಡುವಂತಹ ಹಸಿಸುಳ್ಳುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಆಂಜನೇಯನು ಕೋಪದಿಂದ ಕುದಿದನು.

ಮರವನ್ನು ನಂಬಿ ನಿಂತಿದ್ದ ಧರಣಿಸುತೆ ಬಿಕ್ಕಿಬಿಕ್ಕಿ ಅಳುತ್ತ ತಾಯಿಯ ಅಡಿಗೆ ಎರಗುವಂತೆ ಅದರ ಬುಡಕ್ಕೆ ಕುಸಿದು ಬಿದ್ದಳು. ತ್ರಿಜಟೆಯ ಸಹಾಯದಿಂದ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಮುದ್ದೆಯಂತೆ ಮುದುರಿ ಕುಳಿತಳು.

ರಾವಣನು ಸೀತೆಯನ್ನು ತನ್ನತ್ತ ಸೆಳೆಯಲು ಮತ್ತೆ ಮಾತುಗಳ ಜಾಲ ಬೀಸಿದನು :

'ನಿನ್ನನ್ನು ಸಂಕಷ್ಟಕ್ಕೀಡು ಮಾಡಿದ ನನ್ನ ನಾಲಗೆಯ ಕಹಿ ಸತ್ಯವು ನನಗೆ ಜುಗುಪ್ಸೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದೆ. ಆರ್ಯೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಕ್ಷಮಿಸು. ಸುಶೀಲಳೇ, ಮಿಥ್ಯೆಯನ್ನು ನಂಬಿ ಕೆಡದಿರಲೆಂದು ಕಠಿಣವನ್ನು ಹೇಳಿದೆ. ಅನ್ಯಥಾ ಭಾವಿಸಬೇಡ. ಕಳೆದುಹೋದ ಹುಸಿಸ್ವಪ್ನವು ನಿಜವಾಗುವುದೆಂದು ಬಯಸಿ ಮೋಸಹೋಗಬೇಡ. ಇಲ್ಲದಿರುವುದನ್ನು ಬಯಸಬೇಡ. ಇರುವುದನ್ನು ಒಪ್ಪಿ ಸೊಗಸಿನಿಂದ ಅನುಭವಿಸು.'

ಹಾಲಿವಾಣದ ಹೂವಿನೆದೆರಸವನ್ನು ಈಂಟುತ್ತಿದ್ದ ಒಂದು ಚಿಟ್ಟಳಿಲು ಚಿಳಿಚಿಳಿ ಚಿಳಿಲ್ ಎಂದು ಚೀರಿತು. ಅತಿಯಾದ ಅದರ ಉಲಿತಕ್ಕೆ ದಶಶಿರ ಬಿರುದಿನ ಭೀಮರಾಕ್ಷಸನು ಹುಬ್ಬುಗಂಟಿಕ್ಕಿ ಸುಮ್ಮನಾದನು.

ಜನಕನಂದಿನಿಯು ಭೀತಿಯನ್ನು ಕೆಲಕ್ಕೊತ್ತಿ, ದುಃಖವನ್ನು ಮೆಟ್ಟಿಕ್ಕಿದಳು. ಅವಳ ಮೌನಹುತ್ತದಿಂದ ಕೋಪಸರ್ಪವು ಹೆಡೆಯೆತ್ತಿ ಬುಸುಗುಟ್ಟಿತು :

'ಹೇಳು ತ್ರಿಜಟೆ, ಪಿತ್ತ ಕೆದರಿದಂತೆ ಸಣ್ಣ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿದ ನಿನ್ನ ಅನ್ನದಾತನಿಗೆ ಈ ಉತ್ತರವನ್ನು ಹೇಳು. ಕತ್ತೆಯು ಕತ್ತೆಯ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಕತ್ತೆಗೆ ಉಪದೇಶಿಸಬೇಕಲ್ಲದೆ, ರಘುಕುಲೋತ್ತಮನ ಸತಿಯ ಮುಂದೆ ಅದನ್ನು ಬಡಬಡಿಸಿದರೆ ಪ್ರಯೋಜನವೇನು?

ಈ ಅಲ್ಪಾಯುವು ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವನ್ನು ಕೊಡುವುದಕ್ಕೂ ಅರ್ಹನಲ್ಲ! ಮರುಕ, ಕರುಣೆ, ವಿನಯ, ಸೌಜನ್ಯಗಳನ್ನು ನಟಿಸುವ ಈ ನಟನ ನಾಯಿ ವರ್ತನೆಗೆ ಧಿಕ್ಕಾರ! ಸುಳ್ಳು ಹೇಳುವ ನಾಲಗೆಗೆ ಧಿಕ್ಕಾರ! ಇವನ ಹೊಲಸು ಸಿರಿಗೆ ಲಕ್ಷಲಕ್ಷ ಧಿಕ್ಕಾರ! ಈತನಿಗೆ ಹೇಸಿ ಆ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಎಂಜಲು ಎಸೆಯೆ, ಆ ಉಗುಳು ಅಪವಿತ್ರವಾಗುತ್ತದೆ! ಎಲ್ಲಿರಲಿ, ಎಂತಿರಲಿ ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನೇ ನನಗೆ ಪತಿ! ಸತ್ತು ಆತನೊಡನೆ ಸೇರುತ್ತೇನೆ. ಇಂತಹವರಿರುವ ಜಗದಲ್ಲಿ ಬದುಕು ಅಸಹ್ಯಕರವೆಂಬುದು ನಿಜ. ಭೀಮವಿಕ್ರಮಿ ರಾಮನ ಮಹಿಮೆ ಈ ನಾಯಿಗೇನು ಗೊತ್ತು, ನನಗೆ ಗೊತ್ತು.

'ನಿನ್ನ ಅನ್ನದಾತನಿಗೆ ಹೇಳು ತ್ರಿಜಟೆ, ಕೂಳುಕೊಟ್ಟು ಸಲಹಿದ್ದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಉಪಕಾರ ಮಾಡಿ ಋಣಮುಕ್ತೆಯಾಗು. ಪಾಪಿಗೆ ಮೋಕ್ಷ ಹೇಗೆ ಲಭಿಸದೊ ಹಾಗೆ ನಾನು ಈ ನಿಶಾಚರನಿಗೆ ದುರ್ಲಭಳು. ನಾನು ಮೊದಲೆ ದೂರದಿಂದ ಕೇಳಿದ್ದ ರಾಕ್ಷಸ ವಿಕೃತಿ ಈತನಿಗೆ ಹೊರಗಿಲ್ಲ, ಒಳಗಿರುವುದು.

'ಅದೋ ಕೇಳು. ಹಕ್ಕಿಯು ಭವಿಷ್ಯ ನುಡಿಯುತ್ತಿದೆ. ಈತನು ಬೇಗನೆ ನನ್ನನ್ನು ಕೃಪಾಕರ ಶ್ರೀರಾಮನಡಿಗೆ ತಲೆಬಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಸದಿದ್ದರೆ, ಈ ಸಾಗರ ತಾನೇ ಸೇತುವೆಯಾಗಿ ಈತನಿಗೆ ಮೃತ್ಯುವನ್ನು ತರುತ್ತದೆ!'

ಭಸ್ಮರೂಪದಿನಾದೊಡಂ ಕೂಡಿ ಪೊಂದುವೆನ್ ಸಾಯುಜ್ಯಮಂ!

ತ್ರಿಜಟೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ತನಗೆ ಹೇಳಿದುದನ್ನು ಆ ತ್ರಿಕೂಟ ಲಂಕಾಧಿಪತಿ ಕೇಳಿದನು. ಕಟು ತಿರಸ್ಕಾರದ ಗದೆಯ ಘಾತಕ್ಕೆ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿದನು. ಸತ್ತು ಹುಟ್ಟಿಬಂದವನಂತೆ ಮತ್ತೆ ಕೆಂಪಾದ ಕಣ್ತೆರೆದು ಹೇಳಿದನು:

'ನೀನು ಹುಡುಗಿ. ನೀನು ತಿಳಿಯದೆ ಆಡಿದರೆ ನಾನು ಕೋಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವೆನೇನು? ಅಲ್ಪಾಹಾರದ ಕಾರಣದಿಂದ ನಿನಗೆ ಮತಿಭ್ರಮಣೆಯಾಗಿದೆ!

'ತ್ರಿಜಟೆ, ಲಂಕೇಶನಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೇಳು. ಊಟ ಮಾಡದೆ ಮಿದುಳು ಕೆಟ್ಟಿರುವ ಇವಳಿಗೆ ಬುದ್ಧಿಸ್ಥಿರತೆಗೆ ಬಂದ ಮೇಲೆ ಹೇಳು. ಮೊದಲು, ಇಲ್ಲಿ ಬಂದಿದ್ದವರು ಯಾರೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸು. ಆಮೇಲೆ ಹೇಳಿದುದು ಏನೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸು. ನೀಡಿದ ಅವಧಿ ಇನ್ನೂ ಎರಡು ತಿಂಗಳಿದೆ. ಅದರೊಳಗೆ ಇವಳ ಬುದ್ಧಿ ತಿಳಿಯಾಗದಿದ್ದರೆ, ಔಷಧವು ಬಲಾತ್ಕಾರ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ! ಮತ್ತೆ'

ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ, ಸೀತೆಯನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತ ತಡೆತಡೆದು ಹೀಗೆ ಮಾತಾಡಿದನು:

'ಮತ್ತೆ ನಿರಶನ ವ್ರತರೂಪದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಹತ್ಯೆಯಿಂದ ಈಕೆ ಮಡಿದರೆ, ಅದೇ ಚಿತೆಯನ್ನು

ನಾನು ಏರುತ್ತೇನೆ. ಹೆಣದ ಜೊತೆಗೆ ಮಲಗುತ್ತೇನೆ. ಭಸ್ಮರೂಪದಿಂದಾದರೂ ಕೂಡಿ ಇವಳೊಡನೆ ಒಂದಾಗುತ್ತೇನೆ!'

ಎಂದು ಕಂಠಬಿಗಿದು ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ನುಡಿಯುತ್ತ ರಾವಣನು ಬಂದ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಹಿಂತಿರುಗಿದನು.

ರಕ್ಕಸನ ಕೊನೆಯ ಕರ್ಕಶವಾದ ನುಡಿ ಆಲಿಸಿದ ಜಾನಕಿಯ ಕಿವಿಗೆ ಅದು ಕಾಯ್ದ ಕಬ್ಬಿಣವನ್ನು ಸುರಿದಂತಾಯಿತು. ಸಾವು ಬಾಳಿಗಿಂತ ಮೂರರಷ್ಟು ಘೋರತರವಾದುದೆಂದು ಕಂಡಿತು. ಮನಸ್ಸು ಬದುಕಿನ ಕಡೆಗೆ ಬಾಗಿತು. ಔಷಧವು ಬಲಾತ್ಕಾರ ರೂಪದಿಂದ ಬರುವುದೆಂಬ ವಿಷವಚನ ನೆನೆದಳು. ಸಾವನ್ನು – ನೀನೆ ಗತಿ, ರಕ್ಷಿಸು ಎಂದು ಮಾನವತಿ ಸೀತೆ ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡಳು! ಸಾವು ಮತ್ತು ಬಾಳು ಎರಡೂ ಭೀಕರವಾಗಲು ದಿಕ್ಕೆಟ್ಟವಳಂತೆ ಧರೆಯ ಕುವರಿ ಗೋಳ್ಗರೆದಳು! ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ತ್ರಿಜಟೆ ತಾನೂ ಅಳುತ್ತ, ಮನುಜೇಂದ್ರನ ಅರ್ಧಾಂಗಿಯನ್ನು ಹೀಗೆ ಸಂತೈಸಿದಳು:

ಕಠಿಣನಾದೊಡಮಸಂಸ್ಕೃತನಲ್ತು

'ಸಂತಾಪದಗ್ಧೆಯೇ, ಸ್ವಪ್ನ ಸಿಂಹಕ್ಕೆ ಹೆದರಿ ನಿರಾಶೆಯಿಂದ ನಿನ್ನ ಆಸೆಯೆಂಬ ಐರಾವತವನ್ನು ಬಲಿ ಕೊಡಬೇಡ. ರಾಕ್ಷಸೇಶ್ವರನು ಹೇಳಿದುದೆಲ್ಲವೂ ಸುಳ್ಳು. ರಾಮನು ಇನ್ನೋರ್ವಳನ್ನು ಕೂಡಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಮರೆತುದು ಎಷ್ಟು ನಿಜವೋ – ರಾವಣನು ನಿನ್ನನ್ನು ಬಲಾತ್ಕರಿಸುವುದು, ನಿನ್ನೊಡನೆ ಚಿತೆಗೆ ಬೀಳುವುದು ಅಷ್ಟೇ ನಿಜ! ನಾನು ಆತನನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದಿರುವೆ. ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಎಳೆದು ತಂದರೂ ಅವರೊಡನೆ ಬಲಾತ್ಕಾರವಾಗಿ ಕೂಡುವ ಪಶು ಅವನಲ್ಲ. ಕಾಮುಕನಾದರೂ ಮೆಚ್ಚಿ ಮನಸೋತವರನಲ್ಲದೆ ಇತರರನ್ನು ಮುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ. ಕಠಿಣನಾದರೂ ಅಸಂಸ್ಕೃತನಲ್ಲ. ನಾರಿಯರ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಕೂಡುವ ಹೇಡಿಯಲ್ಲ. ಅವನು ಯಾವಾಗಲೂ ಪೌರುಷಶಾಲಿ.'

'ತ್ರಿಜಟೆ, ಅವನು ಹೇಳಿದುದೆಲ್ಲ ಸುಳ್ಳೆ?'

ಎಂದು ಸೀತೆ ಅತಿ ದೀನರವದಿಂದ ಕೇಳಿದಳು. ಆಗ ತ್ರಿಜಟೆಯಿಂದ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ನೀಡುವ ದೃಢವಾಣಿ ಹೊಮ್ಮಿತು:

'ಹೇಳಿದುದೆಲ್ಲವೂ ಸುಳ್ಳು. ನನ್ನಾಣೆಗೂ ಸುಳ್ಳು. ದೇವಿಯೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇನೆ, ಹೆದರಬೇಡ. ಆ ಚಂದ್ರನಖಿಯನ್ನು ಶುದ್ಧಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ತಂದ ನಿನಗೆ ನಿನ್ನುದ್ಧಾರ ಅತಿ ದೂರವಿಲ್ಲ! ಈ ದಿನ ಬೆಳಗಿನ ಜಾವ ಬಿದ್ದ ಒಂದು ಸ್ವಪ್ನಸಾಕ್ಷಿಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಕೇಳು.'

ಸೀತೆಯು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಮೂಡಿದ ಆಶೆಗೆ ಕಣ್ಣರಳಿಸಿ ಕಿವಿಗೊಟ್ಟಳು. ತ್ರಿಜಟೆಯು ಕಣ್ಣೀರು ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಿದಳು:

'ಪುಣ್ಯಶಾಲಿನಿಯೇ, ಆ ಸ್ವಪ್ನವನ್ನು ನೆನೆದರೆ ನನಗೆ ರೋಮಾಂಚನ ಉಂಟಾಗುವುದು! ಭದ್ರೆ, ಅದು ನಿನಗೆ ಶುಭಶಕುನವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ! ಒಂದು ಸರೋವರದಲ್ಲಿ ಸಹಸ್ರದಳ ವೈಭವದಿಂದ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿರುವ ಎರಡು ತಾವರೆಗಳನ್ನು ನೋಡಿದೆನು. ಒಂದು ನೀಲ ವರ್ಣದಿಂದಿದ್ದು, ಮತ್ತೊಂದು ಕನಕವರ್ಣದ್ದಿತ್ತು. ತಣ್ಣನೆಯ ಗಾಳಿ ಬೀಸಲು, ತುಂಬಿಗಳಾಡುತ್ತಿರಲು ಒಂದು ಮತ್ತೊಂದನ್ನು ಚುಂಬಿಸುವಂತೆ ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಸೋಕುತ್ತ ಸೊಗಸಿನಿಂದಿದ್ದವು. ಆಗ ಒಂದು ಕರ್ಕಶವಾದ ಆಮೆ ಚಿಪ್ಪಿನ ಮೈಯ ಅತಿ ಭೀಕರ ಮೊಸಳೆಯು – ಕೊಳದ ನೀರು ಭಯಾಶ್ಚರ್ಯಪಡುವಂತೆ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಏರಿ ಬಂದಿತು. ಹೊಂದಾವರೆಯ ಬಳಿ ಹೋಗಿ ಅದರ ಸುಖಸ್ಪರ್ಶಕ್ಕೆ ಮನಸೋತು ಮೂಗು ಮುಸುಡಿಯನ್ನು ಅರಳಿಸಿ ಅದರ ಕಂಪನ್ನು ಮೂಸಿತು. ಹೊಂದಾವರೆ ನಡುಗಿತು. ಹೇಸಿ ನೋಡಿತು. ಆಗ ಮಕರಂದ ಪಾನದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನವಾಗಿದ್ದ ದುಂಬಿಗಳ ಹಿಂಡು ಭೋಂಕನೆ ಝೇಂಕರಿಸುತ್ತ ಎದ್ದವು. ಮೊಸಳೆಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಕಚ್ಚಿ ಬಾಲವೆಂಬ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಚುಚ್ಚಿ ಕೊಂದವು!

'ಆ ಮೊಸಳೆ ನನ್ನೆಡೆಗೆ ತೇಲಿಬರಲು ಅದು ದೈತ್ಯೇಂದ್ರ ರಾವಣನ ಕಳೇಬರವಾಗಿತ್ತು! ಬೆಚ್ಚಿದೆನು! ನೈದಿಲೆಯನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡು ತಾವರೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ನಿನ್ನನ್ನು ಕಂಡು ಆಶ್ಚರ್ಯಚಕಿತಳಾದೆನು! ಹೆದರಿ ಕಣ್ದೆರೆದು ನೋಡಿದೆನು. ನೀನು ಪದ್ಮಾಸನಸ್ಥಳಾಗಿ ಧ್ಯಾನಮಗ್ನೆಯಾಗಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡೆನು!'

ಅದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಮೈಥಿಲಿಗೆ ಸುಖದ ಆನಂದಾನುಭವವಾಯಿತು. ಉಕ್ಕುವ ಅಕ್ಕರೆಯಿಂದೆದ್ದು ಕೆಳದಿಯನ್ನು ತಬ್ಬಿಕೊಂಡಳು. ಆಗ ತ್ರಿಜಟೆ ಕೈತಡೆದು ಸನ್ನೆ ಮಾಡಿದಳು. ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣದಿದ್ದರೂ ಅಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಲೂ ಕಾವಲಿರುವುದನ್ನು ಸೀತೆಯ ಜಾಣ್ಮೆಗೆ ತಿಳುಹಿಸಿದಳು. ಅವಳು ತನ್ನ ಆತ್ಮದ ಬಹಿರಂಗ ಉತ್ಸಾಹವನ್ನು ಅದುಮಿಟ್ಟುಕೊಂಡಳು. ಕೆಳದಿಯ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಪಿಸುಗುಟ್ಟಿದಳು:

ನಿನ್ನ ಹರುಷಮೆ ನನಗೆ ಕೊಟ್ಟಪುದು ಕಲ್ಯಾಣಮಂ

'ತ್ರಿಜಟೆ, ನಿನ್ನಂತಹವರಿಂದ ಈ ಲಂಕೆ ಸುಕ್ಷೇಮದಿಂದಿದೆ. ನಿನ್ನ ವಾಣಿಯು ರಾಕ್ಷಸನ ನೀಚಮಾತುಗಳನ್ನು ಪಕ್ಕಕ್ಕೆ ಸರಿಸಿ, ಹೆದರಿದವಳಿಗೆ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ನೀಡಿದೆ. ಕನಸಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ, ನಿನ್ನ ಹರುಷವೇ ನನಗೆ ಮಂಗಳವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದೆ.

'ಸಖಿಯೇ, ನನಗೂ ಒಂದು ಕನಸಾಯಿತು. ಆ ದುಃಖ ಸ್ವಪ್ನವನ್ನು ಹೇಳಲು

ನನಗೆ ನಾಚಿಕೆಯಾಗುತ್ತಿದೆ! ಈ ದುಷ್ಟನ ಅಪಚಾರದಿಂದ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಕದಡಿ ವಿಹ್ವಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಇಂದು ಬೆಳಗಿನಿಂದ ಆತ್ಮವು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಹಿಗ್ಗಿ ಕ್ಷೇಮ ಸಮೀಪಿಸಿದಂತಾಗುತ್ತಿದೆ!'

ಮಾಗಿಯ ಎಳೆಬಿಸಿಲು ಬನದ ಹಸುರ ಸಿರಿಯೊಡನೆ ಸರಸವಾಡುತ್ತಿರುವ ಚಂದವನ್ನು ಕಣ್ಣರಳಿಸಿ ನೋಡಿದ ಸೀತಾದೇವಿ,

'ಸಖಿ, ಇಂದು ಇದೇನು ಚೆಲುವು! ಶಿಶಿರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಚೈತ್ರ ಸೌಂದರ್ಯ ರಾರಾಜಿಸುತ್ತಿದೆ! ಅದೋ ನೋಡು, ಆ ಭವ್ಯ ಅಶೋಕವೃಕ್ಷವು ಹಿಂದೆಂದೂ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ರಾಮಸಾನ್ನಿಧ್ಯದ ಅನುಭೂತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿರಲಿಲ್ಲ!'

ಆ ಕಡೆಗೆ ಮುಖ ಮಾಡಿ ನೋಡುತ್ತ ಸುಖಾಶ್ರು ನೇತ್ರಳಾದ ಸೀತೆಯ ಸುಖಕ್ಕೆ ತ್ರಿಜಟೆ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟಳು. ತನ್ನ ಮಗಳಿಗೆ ತಾಯಿ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುವ ರೀತಿ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಬಿನ್ನವಿಸಿದಳು:

'ಮಗಳೇ, ಬದುಕಿದ್ದರೆ ಒಳಿತನ್ನು ಕಾಣುವೆ. ನಾನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ನೀಡುವ ಫಲಜಲಗಳನ್ನು ತೀರ್ಥಪ್ರಸಾದಗಳೆಂದು ಸ್ವಲ್ಪ ಸೇವಿಸು.'

ಸೀತೆ ಮುಖ ತಿರುಗಿಸಿ ತ್ರಿಜಟೆಯನ್ನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತ,

'ನನ್ನಾಶೆಯೆ ನನಗೆ ಮಂಗಳ. ಆ ಅಶೋಕವೃಕ್ಷದ ಪಾದವನ್ನು ತೊಳೆದು ಹರಿಯುವ ನಿರ್ಝರಿಣಿಯಲ್ಲಿ ಮುಖ ತೊಳೆದುಕೊಳ್ಳುವೆ. ಅದರ ನೆರಳಿನಲ್ಲಿ ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಕುಲಗುರು ರವಿಗೆ ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಬರುತ್ತೇನೆ.'

ಎಂದು ಹೇಳಿದ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕೈಹಿಡಿದು ಎತ್ತಿದ ತ್ರಿಜಟೆ ಎಚ್ಚರದ ಮಾತಾಡಿದಳು :

'ದೇವಿ, ಸುತ್ತಲೂ ಕಾವಲಿರುವುದನ್ನು ನೆನಪಿಸಿಕೊ. ಅಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಬೇಡ. ನಿನ್ನ ಪ್ರಾಣಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಒತ್ತೆಯಿಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ. ನಿನ್ನ ಜೀವಕ್ಕೆ ಕೇಡು ಸಂಭವಿಸಿದರೆ ಅದರ ಬಳಿ ನನ್ನ ಹೆಣ ನೇತಾಡುತ್ತದೆ.'

ರಾಮಸತಿಯು ಮಂದಸ್ಮಿತಳಾಗಿ ಅವಳ ಶಂಕೆಯನ್ನು ತನ್ನ ದಿಟ್ಟಿಯಿಂದ ಹೋಗಲಾಡಿಸಿದಳು. ನಿರ್ಝರಿಣಿಯ ಕಡೆಗೆ ನಡೆದಳು. ತ್ರಿಜಟೆಯು ಪತಿವ್ರತೆಯ ವ್ರತಕ್ಕೆ ಹಣ್ಣು ಉಣಿಸನ್ನು ಅಣಿ ಮಾಡಲು ಪರ್ಣಕುಟಿಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕಳು.

ಸಿಸಿರದ ಬಿಸಿಲು ಹಿತವಾಗಿರಲು ಪಕ್ಷಿಗಳು ಹಿಮ ಚಳಿಯನ್ನು ಗೆದ್ದು ರೆಕ್ಕೆಗಳನ್ನು ಬೀಸಿ ಮಕರಂದ ಕುಡಿದು, ಹಣ್ಣುಂಡು ಕೊಂಬೆ ಕೊಂಬೆಗೆ ನೆಗೆದಾಡಿದವು. ದಶರಥನ ಸುತನ ಮಡದಿಯ ಮಹಾಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತ, ಹಾಡುತ್ತ, ಹಾರಾಡಿದವು! ❑

"ಮೇಣ್,
ನಿರಶನ ವ್ರತರೂಪದಾತ್ಮ ಹತ್ಯೆಯಿನಾಕೆ
ಮಡಿಯುವೊಡೆ, ಅದೆ ಚಿತೆಯನೇರುವೆನ್; ಪೆಣದೆಡೆಯೆ
ಪವಡಿಪೆನ್; ಭಸ್ಮರೂಪದಿನಾದೊಡಂ ಕೂಡಿ
ಪೊಂದುವೆನ್ ಸಾಯುಜ್ಯಮಂ!"
ಕೊರಳ್‌ಗದ್ಗದಿಸೆ
ನುಡಿದು, ಹಿಂತಿರುಗಿದನು ಲಂಕೇಶ್ವರಂ, ಬಂದ
ಬಟ್ಟೆಯೊಳೆ. ಕಾಯ್ದ ಕಬ್ಬುನವಿಕ್ಕಿದಂತಾಯ್ತು
ರಕ್ಕಸನ ಕಡೆನುಡಿಯ ಕರ್ಕಶವನಾಲಿಸಿದ
ಕಿವಿಗೆ ಜಾನಕಿಗೆ, (೩.೩ ಸಾಲು ೨೪೪-೨೫೨)

೯. ಅಶ್ರುಗಂಗೋತ್ರಿ

ಅಶೋಕವನದ ಸುಂದರ ಹುಲ್ಲು ಜಿಂಕೆಗಳಿಂದ ತುಳಿದಾಡಲ್ಪಟ್ಟು, ಜನರ ಪಾದಧೂಳಿಯಿಂದ ದೂರವಾಗಿತ್ತು. ಜಲಪಾನದಿಂದ ಸಂತೃಪ್ತಗೊಂಡ ಪಕ್ಷಿಗಳು ತಮ್ಮ ಹಗುರ ಪಾದಗಳಿಂದ ಅಲ್ಲಿಯ ಶಿಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಮೂಡಿಸಿದ್ದವು. ಅದು ವೃಕ್ಷಸಂಕುಲದಿಂದ ಇಡಿಕಿರಿದಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ಜಲಪಾತದ ನೀರಿನ ಘೋಷ ಮತ್ತು ಪಕ್ಷಿಗಳ ಕೂಜನ ಮಾತ್ರವಿದ್ದು ಅದೊಂದು ಪುಟ್ಟ ಕಾಡಿನಂತಹ ಲತಾ ಮಂಟಪವಾಗಿತ್ತು. ಅದು ಮುತ್ತುಗ, ಕದಂಬ, ಅಶೋಕವೃಕ್ಷಗಳಿಂದ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿತ್ತು.

ಸಮೀರಾತ್ಮಜನು ಒಂದು ದಟ್ಟವಾದ ಅಶೋಕವೃಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ರೋಮಾಂಚಿತನಾಗಿ, ಉಸಿರು ಬಿಗಿಹಿಡಿದು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದನು. ದೇವಿ ಸೀತಾಮಾತೆಯು ನಿಧಾನವಾಗಿ ತೊರೆಯ ತಟಿಯ ಕಡೆಗೆ ಬಂದಳು. ಭಕ್ತ ಶಿಲ್ಪಿಯ ರಮ್ಯವಿಗ್ರಹಕ್ಕೆ ದೇವತಾಪ್ರಾಣ ಅವತರಿಸುವಂತೆ ಅವಳು ಬರುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಎತ್ತರದ ಕೊಂಬೆಯಿಂದ ನೋಡಿದನು. ಕೃಶಾಂಗಿಯಾದ, ಸ್ನಾನವಿಲ್ಲದೆ ಮಲಿನಳಾದ ಆ ತಾಯಿಯನ್ನು ನೋಡನೋಡುತ್ತ–ವಿವಿಧ ಭಾವಗಳ ಗರಗಸದ ಪೀಡನಕ್ಕೆ ಅವನ ಆತ್ಮ ಸಿಕ್ಕಿ ನೊಂದಿತು! ಮಾತೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷ ಉಕ್ಕಿತು. ಜೊತೆಗೆ ದುಃಖಧೂಮ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಆವರಿಸಿತು. ಅದನ್ನು ಸೀಳಿಕೊಂಡು ರೋಷ ಭೀಷಣ ವಿಷಾದದ ಉರಿ ಉಜ್ವಲಿಸಿತು.

'ಆ ದೇವಿ ಇವಳೆಯೆ, ನನ್ನ ಸಾಹಸದ ಗುರಿಯಾದ ತಾಯಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಇವಳೆಯೆ! ನಿಜ ಆ ರಾಮನ ಅರ್ಧಾಂಗಿ ಇವಳೆ! ನಾನು ಧನ್ಯ. ನನ್ನ ಜನ್ಮ ಸಾರ್ಥಕವಾಯಿತು! ಅನಿಲ ದೇವನೇ ನಮೋ; ಸೂರ್ಯದೇವನೇ ನಮೋ, ಸರ್ವದೇವರ ದೇವ, ಧರ್ಮಮೂರ್ತಿಯೇ ನಮೋ! ಸೀತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದುದಕ್ಕೆ, ಆ ತಾಯಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಕೃತಕೃತ್ಯನಾದುದಕ್ಕೆ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ನಿಮಗೆ ನಮೋ! ನಮೋ! ನಮೋ!' ಎಂದು ಆಂಜನೇಯನು ಹೀಗೆ ತನ್ನೊಳಗೆ ತಾನು ವಂದನೆಯನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಭಾವದೀಪ್ತಿಗೆ ಒಳಗಾದ ಅವನ ಕಣ್ಣಿಂದ – ಎಲೆ ಹನಿಗಳೊಡನೆ ಬಳಬಳನೆ ಕಣ್ಣೀರು ಉದುರಿತು. ಮರುಕದಿಂದ ಅವನು ಹೀಗೆಂದುಕೊಂಡನು:

ಬರ್ಣಿಸಿದ ಚೆಲ್ವೆಸೆವ ಚಿತ್ರಪಟಮಂ ಮಸಿಯ ಕೈ ಹಿಸುಗಿ
ಬಿಸುಟಂತೆ ತೋರ್ಪಳೀ ಮಹಿಳೆ!

'ಅಯ್ಯೋ, ದಾಶರಥಿಯು ಬಣ್ಣಿಸಿದ ಅವನ ಪತ್ನಿಯ ಚಿತ್ರವೆಲ್ಲಿ? ಈ ದೀನ ದುಃಖಿನಿ ಎಲ್ಲಿ? ವರ್ಣವಿನ್ಯಾಸದಿಂದ ಚೆಲುವಾಗಿರುವ ಚಿತ್ರಪಟವನ್ನು ಮಸಿಯ ಕೈ ಹಿಸುಕಿ ಬಿಸಾಕಿದಂತೆ ಈ ಮಹಿಳೆ ತೋರುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ! ದಯಾಶೂನ್ಯನೂ, ನಿಷ್ಠುರ ಹೃದಯಿಯೂ ಆದ ವಿಧಿಯನ್ನು ಸುಡಬೇಕು! ಕಾಣಲಾಗದುದನ್ನು ಬರಿದೆ ಬೈದೇನು ಪ್ರಯೋಜನ?

'ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣನಾದವನನ್ನು ಕಂಡು ಕೈ ಬಿಟ್ಟೆನಲ್ಲ? ಆ ನೀಚನ ತಲೆಯನ್ನು ನನ್ನ ಶಕ್ತಿಯುತ ತೋಳುಗಳ ವಜ್ರಮುಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅಪ್ಪಳಿಸಿ ಬಡಿದು ಉರುಳಿಸದೆ – ಸುಮ್ಮನೆ ನಾನೇಕೆ ಮರವಟ್ಟವನಂತೆ ಮರದಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಲನಾಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದೆ? ಇರಲಿ; ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ವಿರಲಿ; ದೇವಿಯು ಏನನ್ನೊ ಹೇಳುತ್ತಿರುವಳು. ಆಲಿಸುತ್ತೇನೆ. ಅನಂತರ ಮುಂದಿನ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸುತ್ತೇನೆ.'

ಸೀತೆ ಮರಳಿರುವ ಏಕಾಂತ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಳು. ಅಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡಿ ನಿಟ್ಟುಸಿರುಬಿಟ್ಟಳು. ಅಂತರ್ಮುಖಿಯೂ ಸಮಾಧಿಸ್ಥಳೂ ಆಗಿ ನಿಂತಳು. ಯಾವುದೋ ರಹಸ್ಯವಾದುದನ್ನು ಹೊತ್ತು, ಹೇಳಲು ಆತುರವಿದ್ದರೂ ಹೇಳಲಾರದೆಯೆ ತುಟಿಗಚ್ಚಿ, ಬಾಯ್ಮುಚ್ಚಿ ಸುಮ್ಮನಿರುವವರಂತೆ – ಅಲ್ಲಿಯ ಗಿಡಮರಗಳು ಸಂತೋಷವನ್ನು ಹರಡಿ ನಿಂತಿದ್ದವು.

ಮಾಗಿಯ ಮಂಜನ್ನು ಎಲೆಯ ಬಟ್ಟಲಿನಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಆ ಇಬ್ಬನಿಯನ್ನು ಸೂರ್ಯಕಿರಣ ಕರ್ಪೂರದಂತೆ ಬೆಳಗಿಸುತ್ತಿರಲು – ಹೂಗಂಪಿನ ಆರತಿಯನ್ನು ಪ್ರಕೃತಿಯು ಸೀತೆಗೆ ಎತ್ತಿತ್ತು.

ಭೂಸುತೆಯು 'ತಾಯಿ ಭೂದೇವಿ' ಎಂದು ಗದ್ಗದ ಕಂಠದಿಂದ ಹೇಳುತ್ತ ಪ್ರಕೃತಿ ಮಾತೆಗೆ ಕೈ ಮುಗಿದಳು. ಹೀಗೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದಳು:

'ನಾಥನಿದ್ದು ಅನಾಥೆಯಾಗಿರುವ ನನ್ನನ್ನು ನೀನಾದರೂ ಕಾಯಮ್ಮ. ಲಂಕೆಯೂ ನಿನ್ನ ತೊಡೆಯಲ್ಲವೆ? ಹಾಗಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಈ ಶಾಂತಿ ಇಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಹೇಗೆ ದೊರೆಯುತ್ತಿತ್ತು? ಹೆತ್ತ ತಾಯಿಯೇ ಮುದ್ದಿನಿಂದ ಎತ್ತಿ ಮುತ್ತಿಟ್ಟು ಸಂತೈಸಲು ನಾನು ಮತ್ತೆ ಮಗುವಾದೆನು! ದೇವತಾತ್ಮಗಳು ಸತ್‌ಶಕ್ತಿಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಲೂ ಮೂಡಿ ನನ್ನನ್ನು ಕಾಪಾಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಅಭೂತಪೂರ್ವ ಧೈರ್ಯ ಉಕ್ಕುತ್ತಿದೆ! ಹರಧನುವನ್ನು ಎತ್ತಿದ ನನ್ನ ಮನದನ್ನನಿಗೆ ಹೂಮಾಲೆಯಿಕ್ಕಿದಾಗ ಉಂಟಾದ ಉತ್ಸಾಹವೇ ಇಂದು–ಮಾಗಿಯ ನನ್ನೆದೆಯಲ್ಲಿ ಸುಗ್ಗಿ ಕೋಗಿಲೆಯಾಗಿ ಉಲಿಯುತ್ತಿದೆ. ತಾಯಿ, ದಿಟವಾಗಿ ಈ ಲಂಕೆಯೂ ನಿನ್ನ ತೊಡೆಯೇ!'

ಭಕ್ಷಿಸೆ ತೆರೆದ ಬಾಯ್ ರಕ್ಷಿಸುವ ಮನೆಯಾಯ್ತು

ಧರಣಿಸುತೆಯು ಮರಳುದಿಣ್ಣೆಗಳ ಚೆಲುವನ್ನು ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಹೀರಿ ಸವಿದು ಅವುಗಳನ್ನು ಪೂಜ್ಯಭಾವದಿಂದ ನೋಡಿದಳು. ನೀರು ಬೀಳುವುದಕ್ಕೆ ತುಸು ಹಿಂದೆ ಕಟ್ಟಿದ್ದ ಹಾಸರೆಗಲ್ಲಿನ ಬಳಿ ನಿಂತು ಜಲಪಾತವು ನೆಗೆವ ಕಡುಸೊಬಗನ್ನು ನೋಡಿದಳು. ಅಡಕೆ ಮರದುದ್ದದ ಆಳವನ್ನು ಕಂಡಾಗ ಮನಸ್ಸು ಅಳುಕಿದರೂ ಮತ್ತೆ ಸಂತೋಷ ಗೊಂಡಿತು. ಭಕ್ಷಿಸಲು ತೆರೆದ ಬಾಯಿಯೆ ರಕ್ಷಿಸುವ ಮನೆಯಾಯ್ತು. ಕೊಟ್ಟ ಅವಧಿಯೊಳಗಾಗಿ ತನಗೆ ರಾಮನ ರಕ್ಷೆ ಒದಗದಿದ್ದರೆ, ರಾವಣ ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದಲೂ ಮತ್ತು ಅವನೊಡನೆ ಬೇಯುವ ಹೇಸಿಗೆಯಿಂದ ಪಾರಾಗಲಿರುವ ಪರಮಾಶ್ರಯವಿದು! ತೊರೆಯೊಡನೆ ಧುಮುಕಿದರೆ – ನೀರಿನಂತೆಯೇ ತುಂತುರಾಗದೇನು ಈ ಬಡ ಒಡಲು? ಈ ಕರುಣೆ ನಿರ್ಝರಣಿಗೆ ನನ್ನ ಛಿದ್ರವಾದ ಶರೀರ ಹೊರೆಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಸಮುದ್ರವು ದೂರ. ನೆಲದ ಮಗಳಾದ ನನಗೆ ನೀರು ಬೇಸರಪಡುವುದೆ? ಮೀನಿಗೆ ಹಸಿವಿರುವುದಿಲ್ಲವೆ? ಹಲ್ಲಿರುವುದಿಲ್ಲವೆ? ಪರದೇಸಿಯಾದ ಈ ಹಾಳು ಶರೀರವನ್ನು ತಿಂದು ಇನ್ನಿಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೆ?

ಕೊರಳ್ ಬಿಗಿದು ಮೂಗಳ್ತಳಾ ದಿವ್ಯದುಃಖಿನಿ ಸಗದ್ಗದಂ

ತನ್ನ ಕಲ್ಪನೆಯು ಮಥಿಸಿದ ತನ್ನ ದುರ್ಗತಿಗೆ ತಾನೆ ಕುದಿದಳು. ಎದೆ ಕರಗಿ ಮರುಗಿತು. ದಿವ್ಯದುಃಖಿನಿ ಗಂಟಲುಕಟ್ಟಿ ಸಗದ್ಗದಳಾಗಿ ಮೂಕವಾಗಿ ರೋದಿಸಿದಳು. ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಧೈರ್ಯ ತಂದುಕೊಂಡು ತನ್ನ ಅಶ್ರುಮಲಿನ ಮುಖವನ್ನು ತೊಳೆದು ಕೊಂಡಳು. ಜಲಪಾತದಲ್ಲಿ ನರ್ತಿಸುವ ಸ್ಫಟಿಕ ಶೀತಲ, ಹೊಳೆವ ಕೋಮಲ ಗಂಗೆಯನ್ನು ಬೊಗಸೆಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಕೊಂಡಳು. ತನ್ನ ವಂಶಾಧಿದೇವ ರವಿಗೆ ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ಎತ್ತಿದಳು.

'ನಮೋ, ಹೇ ಜಗತ್ ಚಕ್ಷುವೆ. ಕರುಣಿಯೆ ವಂಶದ ಮಗಳು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವುದನ್ನು ಕೇಳು. ನೀನು ವಿಶ್ವಶಕ್ತಿ ಪ್ರತೀಕ ಮತ್ತು ಸತ್ಯಸ್ವರೂಪ. ನೀನು ಅಖಿಲ ಜಲ, ಸಸ್ಯ, ಮೃಗ, ಮನುಜ ಜೀವರಿಗೆ ಪ್ರತಿ ದಿನ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗುವ ಪರಮಾತ್ಮ. ನಿನ್ನಿಂದಲೇ ಲೋಕವು ನಿರಂತರ ನವೀನವಾಗಿದೆ. ನಿನ್ನಿಂದಲೇ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಉತ್ಸಾಹ. ನಿನ್ನ ಚೈತನ್ಯದಿಂದ ಲಯವು ಸೃಷ್ಟಿಮುಖಿ. ಸ್ಥಿತಿಗೆ ನೀನೆ ಗತಿ, ಮತಿ, ಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಅಕ್ಷರ ಜ್ಯೋತಿ. ಹೇ ಜಗತ್ ಕಲ್ಯಾಣ ಮೂರ್ತಿ, ನೀನು ಕತ್ತಲೆಗೆ ಮೃತ್ಯುವಾಗಿರುವಂತೆ ಪಾಪವನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿ ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಕಾಪಾಡುವೆ. ಓ ರವಿಯೆ, ನಿನ್ನ ಇಕ್ಷ್ವಾಕು ಕುಲ ಕುಮಾರಿಯ ಪುಣ್ಯವನ್ನು, ಮೌನವನ್ನು ಮತ್ತು ವಂಶಗೌರವ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು!

'ವಿಶ್ವದ ಕತ್ತಲೆಯನ್ನು ಅಳಿಸುವ ನಿನಗೆ ರಾಕ್ಷಸನ ಎದೆಯ ಹೊಲೆ ಗುಹೆಯ ಕತ್ತಲೆ ಹಿರಿದಲ್ಲ. ಕುಲಗುರುವೆ, ನನ್ನನ್ನು ಪತನಗತಿಗೆ ಬಿಡದೆ, ಕೈಬಿಡದೆ ಕಾಪಾಡು. ರಘುರಾಮಸತಿಗೆ ನೀನು ರಕ್ಷಕನಾದರೆ, ನನ್ನ ಪ್ರಾಣಪತಿಗೆ ಮಂಗಳವಾಗುತ್ತದೆ!'

ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನೆತ್ತಿದ ಬೊಗಸೆಯಿಂದ ತೀರ್ಥವು ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ತೊಟ್ಟಿಕ್ಕುತ್ತಿತ್ತು. ತೊರೆಯ ಮೊರೆ ಪಕ್ಷಿಕುಲದ ಮಧುರ ಧ್ವನಿ ಓಂಕಾರವನ್ನು ಜಪಿಸಿ ಹರಿದಿತ್ತು. ಅರೆತೆರೆದ ಕಣ್ಣುಗಳ ಆ ಕೃಶಾಂಗಿಯು ಧ್ಯಾನಗಂಗಾ ಸ್ರೋತದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದ್ದಳು. ಆಗ ಒಂದು ಕರ್ಣಾನಂದಕರವಾದ ದೇವಕಂಠ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಆಶ್ಚರ್ಯಚಕಿತಳಾಗಿ ಕೇಳಿದಳು. ಅದು ನೀರ್ದನಿಯನ್ನು ಮೀರಿ, ಧುಮ್ಮಿಕ್ಕುತ್ತ ಉರುಳುವ ಜಲಪಾತದ ಅಬ್ಬರವನ್ನು ಅತಿಕ್ರಮಿಸಿ ಹೊಮ್ಮಿತು. ಪಕ್ಷಿಗಳ ಇಂಚರಕ್ಕೆ ಸಮಶ್ರುತಿಯಾಗಿ ವೇದನಾದೋಪಮವಾದ ಆ ಗಂಭೀರವಾಣಿ ಕೇಳಿಸಿತು.

ಏಂ ಮಧುರಮೇಂ ಶಾಂತಮೇಂ ಧೀರಮಿರ್ದುದಾ ಕಂಠ ಘಂಟಾರವಂ!

'ಉತ್ತರ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಸಮುದ್ರದಿಂದ ಸಮುದ್ರದವರೆಗೆ ಹಬ್ಬಿರುವ, ಪೂರ್ವ ಪಶ್ಚಿಮ ದಿಕ್ಪಾಲಕರು ಭೂಮಿಗೆ ತಲೆದಿಂಬಾಗಿ ಮಾಡಿರುವರೋ ಎಂಬಂತ ಹಿಮವತ್ಪರ್ವತವಿದೆ. ಅದು ಚಂದ್ರಚೂಡನಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾಗಿದೆ. ಆ ರಮಣೀಯ ಪರ್ವತದ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಸರಯೂ ನದಿ ಇದೆ. ಅದರ ದಡದಲ್ಲಿ ಧನ ಧಾನ್ಯ ಜನರಿಂದ ತುಂಬಿದ ಕೋಸಲ ದೇಶವಿದೆ. ದೇವ ದಶರಥನು ಆಳಿದ, ಮಯನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಅಯೋಧ್ಯೆ ಅದರ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿದೆ. ಆ ದೊರೆಗೆ ಚೆಲುವೆಯರಾದ ಕೌಸಲ್ಯೆ, ಸುಮಿತ್ರೆ, ಕೈಕೆ ಎಂಬ ರಾಣಿಯರಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ರಾಮ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಭರತ ಶತ್ರುಘ್ನರೆಂಬ ಮಕ್ಕಳಾದರು. ಅವರು ಆ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗೆ ಚತುರ್ಭುಜದಂತಿದ್ದರು. ಅಗ್ರಜನು ನೀಲಮೇಘ ಶ್ಯಾಮ.'

ಅದನ್ನು ಕೇಳುತ್ತ ಸೀತೆಯ ನಾಳನಾಳದಲ್ಲಿ ಜೇನಿನ ಸುಖ ಧುಮ್ಮಿಕ್ಕಿತು. ಮೈ ರೋಮಾಂಚನಗೊಂಡು ಮನಸ್ಸು ರಸವಶವಾಯಿತು. ಅಶ್ರುಲೋಚನೆಯಾದಳು. ಆ ದಿವ್ಯವಾಣಿ ಮುಂದುವರಿಯಿತು.

'ಚೇತೋಹರ, ಮನ್ಮಥನನ್ನು ಮೀರಿಸಿದ ಸುಂದರ, ವೀರ ಧನುರ್ಧರ, ಭೀಮವಿಕ್ರಮಿ, ಶಾಸ್ತ್ರಕೋವಿದ, ರಾಕ್ಷಸರ ಶತ್ರು, ಮಂತ್ರಾಸ್ತ್ರ ಶಾಸ್ತ್ರ ನಿಪುಣ, ಚಂದ್ರನಂತೆ ರಮಣೀಯನಾದ ರಾಮಚಂದ್ರನು ಶಿವಧನುವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಮಿಥಿಳೇಂದ್ರನ ಪ್ರೀತಿಯ ಮಗಳು, ಭೂಮಿಯ ಸುತೆ, ಲೋಕವಿಖ್ಯಾತೆಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾದನು. ಅನರ್ಘ್ಯ ಸೌಂದರ್ಯ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯಂ ತ್ರೈಭುವನದಾ!'

'ಆ' ಎಂಬ ಆಲಾಪನೆಯ ದೀರ್ಘ ಮಾಧುರ್ಯವನ್ನು ಕೇಳುತ್ತ ದೇವಿಯು ಕುತೂಹಲಿಯಾಗಿ ಶುಭದ ಸಂದೇಶ ಕಾರಣವನ್ನು ಅರಿಯಲು ಅತಿ ಸುಖಮುಖಿ ಕಣ್ತೆರೆದಳು.

ತೊರೆ ಮೊರೆದು ಹರಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಜಲಪಾತವು ಭೋರ್ಗರೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಶಿಶಿರ ಋತುವಿನ ಬೆಳಗಿನ ರವಿಕಿರಣವು ಅಲೆಗಳ ಮೇಲೆ ಮಿಣುಕಿ ಮಿಂಚುತ್ತಿತ್ತು. ಹಕ್ಕಿಗಳ ಉಲಿತವು ಅಡವಿಯ ಜೋಗುಳದಂತೆ ಕಿವಿ ತೊಟ್ಟಿಲನ್ನು ತೂಗಿದವು. ಯಾರನ್ನೂ ಕಾಣದೆ ಬೆರಗಾಗಿ,

'ದಿವ್ಯವಾಣಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದೆನಲ್ಲವೆ? ಶುಭದ ವಾರ್ತೆ ಹೇಳಿತಲ್ಲವೆ? ಕಣ್ಣು ತೆರೆಯಲು ಕಿವಿ ಮುಚ್ಚಿದಂತಾಯ್ತು! ಯಾರನ್ನೂ ಕಾಣೆನು. ಜೊತೆಗೆ ಆ ವಾಣಿಯು ನಿಂತು ಹೋಯಿತು! ಕುಲದೈವ ರವಿ ಕೃಪೆಯೊ? ಹೆತ್ತವ್ವ ಭೂಮಿತಾಯಿಯ ಕೃಪೆಯೊ? ಮತ್ತೆ ಯಾವ ವೃಕ್ಷ ಯಕ್ಷನ ವಚನ ಸಾಂತ್ವನವೊ? ಅಥವಾ ಹಸಿದ ಮೆದುಳಿನ ಭ್ರಮೆಯೊ? ನನ್ನ ಬಯಕೆ ಒಡ್ಡಿದ ಬರಿಯ ಬಯಲೊ? ರಕ್ಕಸನ ಮೋಸವೊ?.... ಅಲ್ಲ, ಅಲ್ಲ. ಅದು ದಿಟವಾದುದು! ಕಪಟಕ್ಕೆ ಈ ಗಾಂಭೀರ್ಯವೆಲ್ಲಿಯದು? ಭ್ರಾಂತಿಗೆ ಆ ಧ್ವನಿಯೆ? ಆ ಕಂಠ ಘಂಟಾರವ ಎಷ್ಟು ಮಧುರ, ಎಷ್ಟು ಶಾಂತ, ಎಷ್ಟು ಧೀರವಾಗಿತ್ತು!

'ಈ ಚೆಲುವನ್ನು ನೋಡಲು ದೇವತೆಗಳು ಬಂದು ಇಲ್ಲಿ ತಿರುಗಾಡುತ್ತಾರೆ. ನರರ ಕಣ್ಣು ನೋಡದಿದ್ದರೆ ಏನು? ಪ್ರೇಕ್ಷಕರ ಅಭಾವದಿಂದ ಇಂಥ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿಸಲು ಈ ಸೃಷ್ಟಿ ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನು ದೇವತೆಯಿರಬೇಕು. ನನ್ನ ಮೇಲಿನ ಕರುಣೆ ನನ್ನನ್ನು ಸಂತೈಸಲು ಮಧುರ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ನುಡಿದಿದ್ದಾನೆ! ಏನಾದರೂ ಯಾರಾದರೂ ಆಗಿರಲಿ! ನನ್ನ ಹೃದಯೇಶ್ವರನ ರೂಪ ಗುಣ ನಾಮಮಯ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಕೇಳಿ ಧನ್ಯಳಾದೆನು!

'ಸುಳ್ಳಾದರೇನು? ದುಃಖಜೀವಿತೆಯಾದ ನನಗೆ ಅದು ಧೈರ್ಯ ನೀಡಿರುವುದು ದಿಟ; ಕಷ್ಟಬಂಧಿತೆಯಾದ ನನಗೆ ನೆಚ್ಚನ್ನು ನೀಡಿರುವುದು ದಿಟ; ನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ನನಗೆ ಅದು ಹರಕೆಯೆ ದಿಟ; ಆಶೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಇದು ಇಷ್ಟವಾದುದು ದಿಟ!'

ಎಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡು ಸಮಾಧಾನಿಯಾದಳು. ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಲು ಅಂಜಲಿಯನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿದಳು. ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿದಳು. ಜಲಪಾತ ಘೋಷದಿಂದ ಹೊಮ್ಮಿ ಬಂದಂತೆ –ಆಕಾಶವಾಣಿ ಮತ್ತೆ ಕಿವಿಗೆ ಕೇಳಿಸಿತು:

ಪುತ್ರನಂಜನಾ ದೇವಿಗಾಂ; ಮರುತನಿಂ ಸಂಭವಿಸಿದಾಂಜನೇಯಂ!

'ನೀನು ತಿಳಿದಿರುವುದನ್ನು, ನೀನೆ ಕಂಡುಂಡಿರುವುದನ್ನು ನಿನಗೆ ಹೇಳಿದರೆ ಏನು ಪ್ರಯೋಜನ? ಮುಂದೆ ನಡೆದುದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಕೇಳು. ಸುಗ್ರೀವನ ಸನ್ಮಿತ್ರನಾದ ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನ ಪುಣ್ಯಸತಿಯೆ, ದುರುಳ ರಾವಣನು ಮಾರೀಚನ ಮಾಯಾಜಿಂಕೆಯ ಬೇಟೆಯ ನೆಪದಿಂದ ರಾಮನನ್ನು ಮತ್ತು ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ದೂರಕ್ಕೆ ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಹೋದನು. ನಿನ್ನನ್ನು ಪಂಚವಟಿಯಿಂದ ಲಂಕೆಗೆ ಅಪಹರಿಸಿ ತಂದನು. ಅನಂತರ ದುಃಖದಿಂದ ಚೇತನಾರಹಿತನಾಗಿ, ದೀನಾತಿದೀನ ಮತಿಯಾದ ನಿನ್ನ ಪತಿ ದಾಶರಥಿಯು 'ಹೇ ಸುಂದರ ನಿತಂಬಿನಿ, ಅನಿಂದಿತೆ, ಸರೋಜಮುಖಿ, ಪ್ರಿಯೆ, ಮೈಥಿಲಿ, ಸೀತೆ' ಎಂದು ಚೀರುತ್ತ ಅಲೆದಲೆದು, ಕರೆಕರೆದು ಹುಡುಕಿದನು. ಮರಣಮುಖಿ ಜಟಾಯುವಿನಿಂದ ನಿನಗೊದಗಿದ ಅಪದೆಶೆಯ ಕಥೆಯನ್ನು ತಿಳಿದನು. ಮುಂದೆ ನಿರಾಶ ಕಬಂಧನನ್ನು ಕೊಂದನು. ಮುನ್ನಡೆದು ತಾಪಸಿ ಶಬರಿಯು ತನ್ನ ಜೀವವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ನಿನ್ನ ಪತಿಯನ್ನು ಉಳಿಸಿದಳು. ಮುಂದೆ ನಿನ್ನ ಜೀವಿತೇಶ್ವರನಿಗೆ ರವಿಪುತ್ರನಾದ ಸುಗ್ರೀವನ ಸ್ನೇಹ ಲಭಿಸಿತು. ಆ ವಾನರ ಶ್ರೇಷ್ಠನು ಕಪಿಧ್ವಜಾಲಂಕೃತನಾಗಿ ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಯನ್ನು ಆಳುವ ಪರಾಕ್ರಮಿ. ನಾನು ಅವನ ಬಂಟ. ಪೂಜ್ಯೆ ನಿನ್ನನ್ನು ಹುಡುಕಲು ಬಂದ ಅಸಂಖ್ಯಾತರಲ್ಲಿ ಶತಯೋಜನ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವಿರುವ ಸಮುದ್ರದ ಆಚೆಯ ದಡದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ನಿನ್ನ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಕೊಂಡೊಯ್ಯುವ ನನ್ನ ನಿರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. ಅಳೆಯಲು ಅಸಾಧ್ಯವಾದ ಶಕ್ತಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳ ಆ ಸಾಧನಾಸಕ್ತರಲ್ಲಿ ನಾನೋರ್ವ ಸಾಮಾನ್ಯ. ನಾನು ಅಂಜನಾದೇವಿಯ ಮಗ, ವಾಯುಪುತ್ರ ಆಂಜನೇಯ!'

ವಾಣಿ ನಿಂತರೂ, ಆ ಸುಖ ಸ್ವಪ್ನಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲಿ ಭಂಗ ಬರುವುದೊ ಎಂದು ಭಯಭೀತೆಯಾದ ಸೀತೆಯು ಕಣ್ತೆರೆಯಲು ಅಂಜಿದಳು. ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಲು ಎತ್ತಿದ ಕೈಗೆ ಬೊಗಸೆಗೆ ಏನೋ ಬಿದ್ದಂತಾಗಲು ಅವಳ ಮೈ ಜುಮ್ಮೆಂದಿತು. ಮೈ ನವಿರೆದ್ದಿತು. ಕಣ್ಣು ಅರಳಿಸಿದಳು.

ಗೋಚರಿಸಿತರ್ಘ್ಯ ತೀರ್ಥದೊಳೊಂದು ಪೊನ್ನುಂಗುರಂ

ಅರ್ಘ್ಯ ತೀರ್ಥದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹೊನ್ನಿನ ಉಂಗುರ ಗೋಚರಿಸಿತು. ಅದು ಬಿಸಿಲಿಗೆ ಥಳಥಳನೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಕಿವಿಯ ಕೇಳುವಿಕೆಗೆ ಕಣ್ಣು ಸಾಕ್ಷಿಯಾಯಿತು! ಸುಖವು ಅನುಮಾನಕ್ಕೆ ಎಡೆಮಾಡಲು ಭಯದಿಂದ ಸುತ್ತಲು ಕಣ್ಣಾಡಿಸಿದಳು. ಸುತ್ತಣ

ಪ್ರಕೃತಿಯ ದೃಶ್ಯವು ಯಥಾಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರಲು ಯಾವುದೇ ವಿಸ್ಮಯವೂ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಅಬಲೆಯು ಆ ಅದ್ಭುತಕ್ಕೆ ಬೆದರಿ ಚೀರುವಳೊ ಅಥವಾ ಮೂರ್ಛೆ ಬೀಳುವಳೊ ಎನ್ನುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ–ಅಮೃತವು ಸೋರಿದಂತೆ ಮರಳಿ ಧ್ವನಿ ಕೇಳಿಸಿತು.

'ಮಾತೆ ಒಳಸೋರದಿರು. ಹೇ ಪುಣ್ಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯೆ, ನಿನ್ನ ಅರ್ಘ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಪತಿಯ ಉಂಗುರ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿದೆ ನೋಡು!'

ಅಚ್ಚರಿಗೊಂಡು ನೋಡಿದಳು. ನೋಟವನ್ನು ನಟ್ಟು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ನೋಡಿದಳು. ನಂಬಲಾರದ ಸುಖಕ್ಕೆ ಮರವಟ್ಟಳು!

ಪ್ರಕೃತಿಯು ತಾನು ಸಂಭ್ರಮಗೊಂಡಂತೆ ಕಂಡಿತು. ಗರಿಗೊಂಡ ನವಿಲೊಂದು ಪೀತಾಂಬರದ ಹಿಡಿಯ ನವಿಲುಗರಿಯನ್ನು ಚಾಮರದಂತೆ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತ ಈ ದಡದಿಂದ ಆ ದಡಕ್ಕೆ ನೀರನ್ನು ತೋಡಿಕೊಂಡು ಹಾರಿ ನಲಿದಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ತೆಕ್ಕನೆ ಉಕ್ಕಿದ ಸಂತಸಕ್ಕೆ ಕೊರಳು ಬಿಚ್ಚಿ ಹಕ್ಕಿಗಳು ಜೊತೆಗೂಡಿ ಹಾಡಿದವು. ತಂಗಾಳಿಯು ತನಗೆ ಸಂತೋಷ ಉಂಟಾದಂತೆ ತರುಗಳಲ್ಲಿ ಮರ್ಮರಿಸಿತು. ನೀರಿಗೆ ರೋಮಾಂಚನ ಉಂಟಾಗುವಂತೆ ಮರದ ಹನಿಗಳು, ಹೂಗಳು ತೊರೆಗೆ ಸೇಸೆಯನ್ನು ತಳಿದವು. ರವಿಕಿರಣ ಕಾರಣದಿಂದ ತುಂತುರುಗಳು ಕಾಮನಬಿಲ್ಲಿನ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದವು. ಸೀತೆಯ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಆ ಲೋಕವು ನವರತ್ನ ಧೂಳಿಯನ್ನೆರಚಿದಂತೆ ಕಂಡು ರಂಜಿಸಿತು.

ಜಲತರಂಗಗಳು ಬಹುವೀಣೆಗಳ ಜೊತೆ ಜೊತೆಗೆ ಮಿಡಿದಂತೆ ಇಂಚರ ಹೊಮ್ಮಿ ಬಂದಿತು. ಕಾಮನಬಿಲ್ಲನ್ನೆ ಕಡೆದು ತಯಾರಿಸಿದ ಚೆಲುವಾದ ಗೊಂಬೆಯಂತೆ ನವ್ಯ ನವರತ್ನಮಯ ರೋಮ ಚರ್ಮದ ಹೊನ್ನಿನ ಕಪಿಯ ರೂಪವು ಹೊಮ್ಮಿ ಬಂದಿತು. ಅದು ಆಕಾರದಲ್ಲಿ ಕಿರಿದಾದರೂ ಮಹಾದ್ಭುತವಾಗಿತ್ತು! ಅದು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿತು:

ಕೈ ಮುಗಿವನಿದೊ, ದೇವಿ, ಸುಗ್ರೀವನನುಚರಂ, ಶ್ರೀರಾಮ ಸದ್ಧರ್ಮ ದೂತಂ!

'ಗೆಲುವಾಗಲಿ! ಸೊಗವಾಗಲಿ! ಶುಭವಾಗಲಿ! ಮಂಗಳವಾಗಲಿ! ಧರ್ಮವು ಗೆಲ್ಲಲಿ! ಸಂತೋಷವು ಗೆಲ್ಲಲಿ! ಋತವು ಗೆಲ್ಲಲಿ! ರಘುರಾಮಚಂದ್ರನಿಗೆ ಗೆಲುವಾಗಲಿ! ಮಿಥಿಳೇಂದ್ರ ಸುತೆಯ ಅರಳಿದ ಶುಭ್ರ ಕಮಲದಂತಹ ಮಧುರ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಗೆಲುವಾಗಲಿ! ಸರ್ವ ಕಪಿಕುಲ ಗರ್ವ ಧೈರ್ಯಗಳ ಪ್ರತಿರೂಪವಾದ ಆಂಜನೇಯನಿಗೆ ಗೆಲುವಾಗಲಿ! ದೇವಿ, ಸುಗ್ರೀವನ ಬಂಟನೂ, ಶ್ರೀರಾಮನ ಸದ್ಧರ್ಮ ದೂತನೂ ಆದ ನಾನು ಕೈ ಮುಗಿಯುವೆನು.'

ತನಗೆ ಶುಭವನ್ನು ಹೇಳಿ, ಮನಸ್ಸಿಗೆ ನಿಶ್ಶಂಕೆಯನ್ನು ಎದೆಗೆ ಅಮೃತಭಾವವನ್ನು, ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ನೆಮ್ಮದಿಯನ್ನು ಉಕ್ಕಿಸುತ್ತ ತನ್ನ ಎದುರಿಗೆ ನಿಂತ ಕಪಿರೂಪಿ ಆಂಜನೇಯನ

ದಿವ್ಯಶೋಭೆಯನ್ನು ಸೀತೆಯು ಕಂಡಳು. ಹರ್ಷಭಾರದಿಂದ ಮೇಲೇಳಲಾರದೆ ಕುಳಿತಲ್ಲಿಯೆ ಕುಳಿತಳು. ರಾಮನ ಮುದ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಅಪ್ಪಿಹಿಡಿದಿದ್ದ ಕೈಯಿಂದ ಆಶೀರ್ವದಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿ ಕೈ ಎತ್ತಲಾರದಾದಳು. ನುಡಿಯಲು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದರು ಬಾಯಿಬರದೆ ಭಾವಗಳಿಂದ ಮೂಕ ಉದ್ವಿಗ್ನಳಾದಳು. ಮಂಗಳ ಸ್ವರೂಪಳು ನಡನಡನೆ ನಡುಗುತ್ತಾ ಬರಿ ತುಟಿಗಳನ್ನು ಅದುರಿಸಿದಳು. ವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ ಕ್ಷೇಮಕಾತರಳಾದ ದೇವಿಯು ಆಂಜನೇಯನ ಹಿತಾಕಾಂಕ್ಷೆಯಿಂದ ಸುತ್ತ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೂ ಕಣ್ಣಾಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆ ತಾಯಿಯ ಭಾವವರಿತು ಅವನು ಹೇಳಿದನು:

'ತಾಯಿ, ನನಗಾಗಿ ಹೆದರಿಕೆ ಬೇಡ. ಯೋಗದಿಂದ ಉಂಟಾದ ಈ ರೂಪವು ನಿನಗಲ್ಲದೆ ಇತರರಿಗೆ ಕಾಣಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ದನಿಯು ಇತರರಿಗೆ ಕೇಳಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಹೇ ತಪಸ್ವಿನಿಯೆ, ಈ ನೆಲವು ಮಾಯಾ ಪ್ರವೀಣ ದಾನವರ ಬೀಡಾದರೂ, ನಿನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯ ಹರಕೆಯಿಂದ ನನ್ನ ಹಿತರಕ್ಷಣೆಗೆ ನಾನು ಸಮರ್ಥನಾಗಿರುವೆನು.

'ಪೂಜ್ಯೆ, ಈಗಾಗಲೇ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲವನ್ನು ಕಳೆದಿರುವೆನು. ರಾಮಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಬೇಗ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿದೆ. ನೀನಿರುವ ನೆಲೆ ಅರಿತು ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಲು ಕಪಿರಾಜ ಸುಗ್ರೀವನಿಂದ ನಾನು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವೆನು. ಕಡಲನ್ನು ದಾಟಿ ನಿನ್ನೆ ಸಂಜೆ ಲಂಕೆಗೆ ಬಂದೆನು. ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲಿನಲ್ಲಿ ಲಂಕಾದೇವಿಯನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಒಳಹೊಕ್ಕಿರುವೆನು. ಯೋಗ ಮಾಯಾ ಬಲದಿಂದ ಇಡೀ ನಗರವನ್ನು ಶೋಧಿಸಿರುವೆನು. ರಾಕ್ಷಸರ ರಹಸ್ಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿದಿರುವೆನು. ಬೆಳಗು ಜಾವದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದೆನು. ಈ ಅಶೋಕಮರದ ಎತ್ತರದ ಕೊಂಬೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತೆನು.

'ತಾಯಿ ಕಲ್ಯಾಣಿಯೆ, ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ನೋಡಿದೆನು. ನಿನ್ನ ಕೀರ್ತಿಗೆ ಮತ್ತು ತೇಜಸ್ಸಿಗೆ ಕೋಡು ಮೂಡುವ ರೀತಿಯ ದಿವ್ಯ ಭಾಷಣವನ್ನು ಕೇಳಿದೆನು! ಸ್ಫೂರ್ತಿಯುತವಾದ ನಿನ್ನ ಅಸ್ಖಲಿತ ಚಿತ್ತವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಆಲಿಸಿ ಧನ್ಯನಾದೆನು.

'ಪೂಜ್ಯೆ, ಕಂಡಿದ್ದೆಲ್ಲವನ್ನು ರಾಮಭದ್ರನಿಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತೇನೆ. ನಾನು ಹೇಳುವುದಷ್ಟೆ ಸಾಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ಕಡೆಯಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ಕಂಡುದಕ್ಕೆ ಚಿಹ್ನೆಯೊಂದನ್ನು ಪಡೆದು ಹೋಗುವುದು ನೀತಿ. ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಏನನ್ನಾದರೂ ಕೊಡು. ಜಗದ್ವಂದ್ಯೆಯೆ, ತಡಮಾಡಲಾಗದು; ಮುಂದೆ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕಾರ್ಯ ಸಾಗರದಷ್ಟಿದೆ.'

ಸ್ವಪ್ನಮಲ್ತಾಯು; ದೀರ್ಘಾನುಭವರೂಪಿಯಲ್ತೆ ಸತ್ಯಂ

ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಿ ಕೈ ಮುಗಿದು ನಿಂತಿದ್ದ ಹನುಮಂತನನ್ನು ಭೂಸುತೆಯು ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ನೋಡಿದಳು. ಮನದನ್ನನ ಉಂಗುರವನ್ನು ಹಣೆಗೆ ಎದೆಗೆ ಒತ್ತಿಕೊಂಡಳು. ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ತೆಗೆದು ಕಣ್ಗೊತ್ತಿಕೊಂಡು ಮುತ್ತಿಟ್ಟಳು. ಆ ಮುದ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿಯೇ ತನ್ನ

ಯಜಮಾನನ್ನು ಕಂಡು ಪ್ರೀತಿಯ ಉನ್ಮಾದದಿಂದ ರಸವಶೆಯಾದಳು; ಪ್ರೇಮ ಸಮಾಧಿಸ್ಥಳಾದಳು. ತೊದಲಾಡುತ್ತ ಮಗುವಿನಂತೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದಳು:

'ಕುಶಲಮತಿ ಹೇ ವಾನರೋತ್ತಮನೇ, ನೀನು ವಿವೇಕಿ. ಹರ್ಷಾತಿಶಯದಿಂದ ಮೈ ಮರೆತ ನನ್ನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸು. ತಾಳ್ಮೆಯಿಂದಿರು. ನಿನ್ನನು ಈಕ್ಷಿಸುತ್ತ, ಪತಿವಾರ್ತೆ ಕೇಳುವ ಮಂಗಳ ಸುಖ ಬಹುದಿನಗಳ ನಂತರ ಲಭಿಸಿದೆ. ಅದನ್ನು ಸ್ವಪ್ನದಂತೆ, ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಮುಗಿಸಬೇಡ. ಸ್ವಪ್ನವು ಅಲ್ಪಾಯು; ಸತ್ಯವು ದೀರ್ಘಾನುಭವರೂಪಿ.

'ಹೇ ಚಿರಂಜೀವಿಯೇ, ಶ್ರದ್ಧೆ ಸಂಶಯಾತ್ಮಕವಾಗುವಷ್ಟು ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಬಂದೊದಗಿದ ಈ ಸೊಗವನ್ನು ಅಲ್ಪಾಯು ಮಾಡಬೇಡ. ನೀನು ಮರೆಯಾದ ಮೇಲೆ ನನಗೆ ಈಗ ಕಂಡುದೆಲ್ಲ ಮತ್ತು ಕೇಳಿದುದೆಲ್ಲ ಬರಿಯ ಹುಸಿಯೆಂದೊ, ಕನಸೆಂದೊ, ಹಸಿವಿನ ಮನೋಭ್ರಾಂತಿಯೆಂದೊ ಅನಿಸಿದಾಗ – ಆ ಹತಾಶೆಯೆ ನನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಆ ನಿರಾಶೆ ಈ ಪ್ರಪಾತದ ಕರುಣೆಯಾಗಿ ಕೊಲ್ಲದಿರಲಿ.'

'ಹೇ ಪೂಜ್ಯೆ, ಈ ಮಂಗಳ ಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ ಅಮಂಗಳವನ್ನು ನುಡಿಯಬೇಡ! ನಿನಗೆ ನಂಬಿಕೆಯುಂಟಾಗಲು ನಿನ್ನ ಪತಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಆತನ ನಾಮಮುದ್ರಿಕೆಯನ್ನು ನಿನಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವೆ ಬಾಲೆ! ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹಿರಿದಾದ ಸಾಕ್ಷಿ ಬೇರೆಯಿದೆಯೆ? ಹೇ ತರಳೆ, ನನ್ನ ಮೇಲೆ ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ ಸಂಶಯಪಡುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ.'

ಸೀತೆಯು ಪುಟ್ಟ ಆಕಾರದಿಂದ ಹೊಮ್ಮಿದ ದಿಟ್ಟ ನುಡಿಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಹೆದರಿದಳು. ಆ ಲಘುಧೀರನನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ತನ್ನ ಸಂದೇಹಕ್ಕೆ ತಾನೇ ನಾಚಿ ನುಡಿದಳು:

'ಮಹಾತ್ಮನೇ, ಮುನಿಯದಿರು. ನಾನು ನಿನಗೆ ಕೃತಜ್ಞಳಾಗಿದ್ದೇನೆ. ನಿನ್ನನ್ನು ನನ್ನ ಬಳಿಯೆ ಹೆಚ್ಚು ಹೊತ್ತು ನೋಡುವ ಆಸೆಯಿಂದ, ನಿನ್ನಿಂದ ನನ್ನ ರಮಣನ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಮನದಣಿಯುವವರೆಗೂ ಕೇಳುವ ಆಸೆಯಿಂದ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದೆ. ಅದನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ನಿನ್ನ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವುದೇ ಕಪಟಾರ್ಥವನ್ನು ಊಹಿಸಲಿಲ್ಲ.'

'ದೀನ ದುಃಖಿನಿಯೆ, ನನ್ನ ನಾಲಗೆಯ ಒರಟುತನವನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸು. ಕಾಲಹರಣ ದಿಂದ ದೊರೆಯ ಕಾರ್ಯಸಾಧನೆಗೆ ಮತ್ತು ನಿನ್ನ ಅಭ್ಯುದಯಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲಿ ಭಂಗ ಉಂಟಾಗುವುದೊ ಎಂಬ ಅಳುಕಿನಿಂದ ಹಾಗೆ ಹೇಳಿದೆ. ನಿನ್ನ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟಿ ಈ ದೈತ್ಯ ಲಂಕೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿರುವ ನನಗೆ ಬೇರೆ ಕಾರಣವೇನಿದೆ?'

ಭರ್ತೃವಾರ್ತಾವಹಂ, ಪ್ರಿಯನೆನಗೆ ನೀಂ ಸಹೋದರ ಸಮಂ

'ನೀನು ದಿಟವಾಗಿ ಪ್ರಾಜ್ಞ, ಉದ್ಯೋಗ ಕೋವಿದನಾದ ನೀನು ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದು ನಿಜ. ನನ್ನ ಜೀವಿತೇಶ್ವರ ಬೇರೆಯವರನ್ನು ಕಳುಹಿಸುತ್ತಾನೆಯೆ? ಈ ಶತಯೋಜನ

ಭಯಂಕರ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಲಂಘಿಸುವುದು ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವೆ? ಪತಿವಾರ್ತೆಯನ್ನು ತಂದ ನೀನು ನನಗೆ ಸಹೋದರ ಸಮಾನನಾಗಿರುವೆ. ಸ್ವಾಮಿಯ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಕೇಳಿದ ನನಗೆ ಪತಿವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಆಲಿಸುವ ಆತುರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಕುದಿಯುತ್ತಿದೆ. ಅದನ್ನು ಹೇಳಿ ನನ್ನ ಪ್ರಾಣತುಷೆಯನ್ನು ತಣಿಸು ಎಂದು ಜಗತ್ ಪ್ರಾಣದೇವನ ಮಗನಾದ, ಪರದುಃಖಕಾತರನಾದ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವೆ. ನನ್ನ ಪ್ರಾಣೇಶ ಹೇಗಿದ್ದಾನೆ? ಪ್ರಾಣಪತಿ ಎಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ? ಪ್ರಾಣವಲ್ಲಭನು ಏತಕ್ಕೆ ತಡ ಮಾಡಿದ? ವಿರಹದಿಂದ ಸೊರಗಿರುವನೆ? ಶೋಕದಿಂದ ಬೆಂದಿದ್ದಾನೆಯೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಹೇಳು.'

ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಕೊರಳಸೆರೆ ಬಿಗಿದು ದುಃಖ ಉಮ್ಮಳಿಸಿತು. ಉಕ್ಕಿಬರುತ್ತಿರುವ ಸಂಕಟದೊಡನೆ ಮತ್ತೆ ಮಾತು ಮುಂದುವರಿಸಿದಳು.

'ಈ ದೀನ ಹತಭಾಗ್ಯೆಯನ್ನು ನೆನೆಯುವನೆ? ಮರೆತಿಲ್ಲವಲ್ಲವೆ? ಸಹಜ ಸುಖಿಯಾದ ಆತನಿಗೆ ಸಕಲ ಶೋಕವನ್ನಿತ್ತ, ಈ ಮಂದಮತಿಯನ್ನು ನೆನೆಯುವನೆ?' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ನಾಲಗೆ ತತ್ತರಿಸಿತು. ಮುಂದೆ ನುಡಿಯಲಾರದೆ ಬಿಕ್ಕಿ ಬಿಕ್ಕಿ ವ್ಯಥೆ ಉಕ್ಕಿ ಬೆಂದಳು.

ಪರೇಂಗಿತಜ್ಞ (ಬೇರೆಯವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಊಹಿಸಿ ತಿಳಿಯುವ ವ್ಯಕ್ತಿ) ವಾಯುಸುತನು ಆ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಲೆಯ ಮಧ್ಯೆ ಹುದುಗಿದ್ದ ಹೆಣ್ಣೆದೆಯ ಸಂದೇಹ ಸೂತ್ರವನ್ನು ತಿಳಿದನು.

ನಿನ್ನದೀಕಷ್ಟಂ ತುದಿಯನೆಯ್ದಿತೆಂದೆ ತಿಳಿ

'ಭದ್ರೆ, ಶಂಕೆಯನ್ನು ಬಿಡು. ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದು. ನಿನ್ನ ಈ ಕಷ್ಟವು ಕೊನೆಗೊಂಡಿತೆಂದೆ ತಿಳಿ. ವಿರಹಿ ದಾಶರಥಿಯು ನೀನಿರುವ ಸ್ಥಳ ತಿಳಿಯದೆ ತಡಮಾಡಿದನು. ಈಗ ತಾಣ ತಿಳಿದ ತಕ್ಷಣ ರಾಮಚಂದ್ರನು, ಕಪಿಧ್ವಜರ ಸೈನ್ಯದ ಮಹಾವೀರರು, ಪರ್ವತೋಪಮ ಧೀರರು, ಆಗಸ ಸಂಚಾರಿಗಳು, ಕಾಮರೂಪಿಗಳೊಡನೆ ಬರುವನು. ಈ ವಿಪುಲ ವಾರಿಧಿಯನ್ನು ಒಂದು ಗೋವಿನ ಪಾದದಷ್ಟು ಜಲಕ್ಕೆ ಸಮವೆಂದು ದಾಟಿ ಬರುವನು. ಅವನ ರೌದ್ರರೋಷವು ಲಂಕೆಯನ್ನು ದಹಿಸದೆ ಇರುತ್ತದೆಯೆ?

'ಕಲ್ಯಾಣಿಯೆ, ನನ್ನಾಣೆ ನಿನ್ನಾಣೆ ರಘುರಾಮನಾಣೆ ಪರಶಿವನಾಣೆ ನಂಬು! ನಿನ್ನನ್ನು ಅಗಲಿದ ರಾಮನು ನಿನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಮರೆತಿದ್ದಾನೆ. ಅವನಿಗೆ ನೀನಲ್ಲದೆ ಅನ್ಯ ಜೀವಿತವಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನನ್ನು ನೆನೆವುದೆ ಉಣಿಸು; ಕರೆವುದೆ ಮಾತು; ಚಿಂತೆಯೆ ಮನಸು ಆಗಿದೆ. ಆ ನೃಪನು ನಿನ್ನನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಬೇರೆ ಏನನ್ನೂ ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣನು.

ಚಿಗುರಿದ ಮರ ಕಂಗೊಳಿಸಲು ಅಲ್ಲಿ ಕೋಮಲಳಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ಕಾಣುವನು. ತೊರೆಯ ಮೊರೆ ಕಿವಿಗೆ ಕೇಳಿಸಲು ತನ್ಮಯನಾಗಿ ಮನೋಹರಿಯಾದ ನಿನ್ನನ್ನೇ ಆಲಿಸುವನು. ಹೂ ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಕಾಣಲು 'ಓ ನನ್ನ ಸೀತೆ, ಮೈಥಿಲಿ' ಎಂದು ಮರುಗುವನು. ಪಕ್ಷಿಗಳ ಇಂಚರವನ್ನು ಆಲಿಸುತ್ತ ನಿನ್ನನ್ನೆ ನೆನೆದು ಮರವಟ್ಟು ನಿಲ್ಲುವನು.

'ಅರೆನಿದ್ದೆಯಲ್ಲಿ ಎಚ್ಚೆತ್ತು – ಚೆಲುವಾದ ಕಿವಿಯವಳೆ! ಸುಂದರವಾದ ತೊಂಡೆಯ ಹಣ್ಣಿನಂತೆ ಕೆಂಪಾದ ತುಟಿಯವಳೆ! ಜಿಂಕೆಯ ಕಣ್ಣಿನಂತವಳೆ! ನಾಗನ ತುರುಬಿನವಳೆ! ರಮಣಿ! ಲತಾಂಗಿ! ತೆಳು ಶರೀರ ಮನೋಹರಿ! –ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ ನಿನ್ನನ್ನು ಹಂಬಲಿಸಿ ಕರೆಯುವನು.

'ಹೇ ತ್ರೈಭುವನ ಸೌಂದರ್ಯ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯೆ! ನಿನಗಾಗಿ ರಾಮನಿಂದು ತಪಸ್ವಿ ಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಮದ್ಯ ಮಾಂಸಗಳನ್ನು ಮುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ. ಗೆಡ್ಡೆಗೆಣಸುಗಳನ್ನು, ಹಣ್ಣು ಹಂಪಲುಗಳನ್ನು ತಿಂದು ಬದುಕಿದ್ದಾನೆ. ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಹೊತ್ತು ಕಳೆಯುತ್ತಾನೆ. ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ಭೀಷ್ಮ ತೇಜಸ್ವಿಯು ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಲು ಯೋಗದಲ್ಲಿ ಲೀನವಾಗಿದ್ದಾನೆ.'

ಆ ನುಡಿಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಜನಕಸುತೆಯು ಬೇವು ಮತ್ತು ಬೆಲ್ಲವನ್ನು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸವಿದಂತಾದಳು. ರಾಮನ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ದುಃಖ ನೀಗಿಕೊಂಡಳು. ಆದರೆ ಮರುಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ರಾಮನಂತೆ ದುಃಖಿ ತಾನಾದಳು. ಶೋಕ ಮತ್ತು ಅಶೋಕ ಭಾವದಲ್ಲಿ ಆ ಪತಿವ್ರತಾ ಕೀರ್ತಿಯ ಕಣ್ಣಿನ ಕಾಂತಿಯ ಅಲೌಕಿಕತೆಗೆ ಪವನಕುಮಾರ ಬೆರಗಾದನು. ದೂರದಿಂದ ಕಂಡಾಗ ಅವಳು ಸ್ನಾನವಿಲ್ಲದೆ ದೇಹ ಮತ್ತು ಬಟ್ಟೆಗಳಿಂದ ಮಲಿನವಾಗಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ಈಗ ಪ್ರೀತಿಯ ಸಾಗರ, ಧೀರ ಸಂಯಮಿ ರಾಮಚಂದ್ರನ ಅಧೈರ್ಯಕ್ಕೆ ತಾನು ಅದ್ಭುತ ಧೈರ್ಯಕಾರಣಳು ಎನಿಸುವಂತೆ–ಮಾಸಿದ ಅಮರ ಸೌಂದರ್ಯದಲ್ಲಿ ಬೆಳಗುತ್ತಿದ್ದಳು. ರಘುವಂಶ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಪ್ರೀತಿಯ ಸಾಗರ, ಧೀರ ಸಂಯಮಿ ರಾಮನ ಅಧೈರ್ಯವನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವ ತೇಜೋಪೂರ್ಣ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಹೊಂದಿದ್ದ ಅವಳು ಹೀಗೆ ನುಡಿದಳು.

ನಿನ್ನ ಪಡೆದಮ್ಮಗೆನ್ನದೀ ವಂದನೆಯನೊಯ್

'ತಲೆಬಾಗಿಸಿ ಕೈ ಮುಗಿಯುವೆ. ಆಂಜನೇಯ, ಕಂದನೇ, ನಿನ್ನ ಪಡೆದ ತಾಯಿಗೆ ನನ್ನೀ ವಂದನೆಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸು. ನಿನ್ನ ತಾಯಿ ತಂದೆಗಳು ಧನ್ಯರಾಗಲಿ; ನಿನ್ನ ಕುಲದವರು ಮಾನ್ಯರಾಗಲಿ; ನಿನ್ನ ಪುಣ್ಯಕೀರ್ತಿಯ ಕಾಂತಿ ಸರ್ವಲೋಕವ್ಯಾಪಿಯಾಗಿ ಸರ್ವಕಾಲಕ್ಕೂ ಬೆಳಗಲಿ. ನನ್ನ ಜೀವಿತೇಶ್ವರನು ನನ್ನ ಹೊರತು ಬೇರೇನನ್ನು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಬೆಂದ ನನ್ನೆದೆಗೆ ಅಮೃತವನ್ನು ಕರೆದೆ.

'ರಾಮನಿಗೆ ನನಗೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಈ ದುರವಸ್ಥೆಯನ್ನು ತಂದ ವಿಧಿಯು ಕ್ರೂರಿಯಾದರೂ ಈ ರೀತಿಯ ಸುಖವನ್ನೊದಗಿಸಿ ಕರುಣೆಯೂ ಆಗಿದೆ.

'ವಾನರ ಶ್ರೇಷ್ಠನೇ ಕೇಳು. ನನ್ನ ಪತಿಗೆ ಮರೆಯದೆ ನೀನು ಕಂಡುದನ್ನು ಕೇಳಿದುದನ್ನು ಹೇಳು. ದಿನಕರ ಕುಲೋತ್ತಮನ ಹೃದಯ ವಧುವಿಗೆ ಒದಗಿರುವ ಈ ದೈನಂದಿನ ದೈನ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಸು. ದಶಶಿರನ ಪತ್ನಿ ಮಂಡೋದರಿಯ ದಯೆಯಿಂದ ವರ್ಷದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ತಿಂಗಳು ಇಂದಿಗೆ ಕಳೆದಿವೆ. ಇನ್ನೆರಡು ತಿಂಗಳು ಕಳೆಯುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ತಿಳಿಸಬೇಕು. ವಾಕ್ ಕೋವಿದನೇ, ನಿನ್ನ ವಾಙ್ಮಹಿಮೆ ಸಫಲವಾಗುವಂತೆ ಇದನ್ನು ನನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಗೆ ಹೇಳು. ಲಂಕೆಯೊಳಗೂ ಸತ್ತ್ವದ ಉತ್ತಮರು ಇದ್ದಾರೆ. ಧರ್ಮಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ನೆರವಾಗಲು ಬರುತ್ತಾರೆ ಎಂಬುದನ್ನು ನನ್ನ ಮನದನ್ನನಿಗೆ ತಿಳಿಸು. ಸಾಹಸೋತ್ಸಾಹಿ ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಈ ತೇಜೋಮಯ ಸುವಾರ್ತೆ ತಿಳಿಸು.'

'ತಮ್ಮ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸುವೆ ತಾಯಿ.'

'ಆಂಜನೇಯನೇ, ದುರುಳ ರಾವಣನಿಗೆ ವಿಭೀಷಣನೆಂಬ ಸತ್ತ್ವಮತಿ ಸಹೋದರ ನಿರುವನು. ಅವನು ನನ್ನನ್ನು ಹಿಂದಿರುಗಿಸಲು ಹೇಳಿದನು. ಆ ನೀತಿಯು ಕಾಮಪಾಶದ ಮೃತ್ಯು ಕಾದಿರುವ ರಾವಣನಿಗೆ ಕಿವುಡು ಕಿನ್ನರಿಯಾಯಿತು. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ವಿಭೀಷಣನ ಮಗಳಾದ ಅನಲಾ ಕುಮಾರಿಯು ತನಗೆ ತನ್ನ ತಾಯಿ ಹೇಳಿದುದಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದಳು.

'ಆ ದುಷ್ಟ ಚೋರನಿಗೆ ಇನ್ನೋರ್ವ ಅವಿಂಧ್ಯನೆಂಬ ವೃದ್ಧ ಸಚಿವನಿರುವನು. ಧರ್ಮದರ್ಶಿಯಾದ ಆತ ಹೇಳಿದ ಹಿತನುಡಿಯನ್ನು – ದುರ್ವಿಧಿಯ ಧೂರ್ತ ರಾವಣ ಧಿಕ್ಕರಿಸಿದನು. ಆ ರಾವಣನು ಮರಣಯಜ್ಞ ಸ್ತೂಪಕ್ಕೆ ಬಂಧಿಯಾಗಿರುವ ಪಶುವಾಗಿದ್ದಾನೆ.

'ಹೇ ಹರಿಶ್ರೇಷ್ಠನೇ, ನನಗೆ ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿ ಆನಂದ ಸಂಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಜನಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸಹೋದರ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಸಹಾಯವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸದೆ, ಹದಿನಾರುಸಾವಿರ ರಕ್ಕಸರೊಡನಿದ್ದ ಖರದೂಷಣರಂತಹ ಬಹು ಕ್ರೂರಿಗಳನ್ನು ನನ್ನ ಪತಿ ಸಂಹರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆ ವೈರಿ ಭಯಂಕರನು ಈಗ ನನಗಾಗಿ, ಕೈಹಿಡಿದ ಅಬಲೆಗಾಗಿ ತನ್ನ ಬಾಣಾಗ್ನಿಯಿಂದ ಸಾಗರವನ್ನು ಸುಡದಿರುವನೆ? ಅವನ ಬತ್ತಳಿಕೆಯ ಬಾಣವು ರಾವಣನ ಪ್ರಾಣಾಗ್ನಿ ಯನ್ನು ಕೊನೆಗಾಣಿಸದಿರುವುದೆ?

'ಸಮೀರ ಕುಮಾರನೇ, ಪುರುಷಪುಂಗವನಿಗೆ ಹೇಳು. ತನ್ನ ಮನದನ್ನನನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅನುಭಾವಿಸುತ್ತ, ಪಾದಾರವಿಂದಕ್ಕೆ ಹಣೆಯೊತ್ತಿ ಕಣ್ಣೀರಿನಿಂದ ಮೀಯಿಸಿ ಮತ್ತೆ ಕೈಯಿಂದ ಮುಟ್ಟಿ ಹಣೆಗೊತ್ತಿಕೊಂಡು ಸುಖಿಸಿದಳು ಎಂದು ತಿಳಿಸು.'

ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತ, ಹೇಳಿದುದನ್ನು ನೆನೆದು ಗೋಳಿಡುತ್ತ ಮೂಕಳಾಗಿ ರೋದಿಸುತ್ತಿದ್ದವಳನ್ನು ಕರುಣಿ ಮಾರುತಿ ಕಂಡನು. ಅವನ ಸಹನೆ ಬತ್ತಿತು. ಎದೆ ಕರಗಿತು. ತನ್ನ ವೀರತನದ ದುರ್ಬಲ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ತನ್ನನ್ನೇ ಹಳಿದುಕೊಂಡನು. ಆ ಹದಿಬದೆಗೆ ಕೈ ಮುಗಿದು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದನು:

'ದೇವಿ, ನಾನು ಇಷ್ಟು ಹೊತ್ತು ಅನುಚಿತವಾದುದನ್ನು ಹರಟುತ್ತಿದ್ದೆನೆ? ನೇರವಾಗಿ ಮಾಡಬಹುದಾದುದಕ್ಕೆ ವ್ಯರ್ಥ ಬಳಸಿನ ಆಲೋಚನೆಯನ್ನು ಅಸಂಬದ್ಧವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದೆನೆ? ನನ್ನ ಮತ್ತು ಅಖಿಲ ವಾನರರ ತಪದ ಸಾಧನೆಯ ಗುರಿ – ದೇವ ರಾಮಚಂದ್ರನೊಡನೆ ನಿನ್ನನ್ನು ಸೇರಿಸುವುದು ಆಗಿದೆ.

'ಅನಿಂದಿತೆಯೆ, ನಿನ್ನ ಕೃಪೆಯಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಾಧಿಸುತ್ತೇನೆ. ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರದಲ್ಲಿ ಮಾಲ್ಯವತ್ ಪರ್ವತದ ಪ್ರಸ್ರವಣ ಶಿಖರದಲ್ಲಿ ಸತೀ ಚಿಂತನ ತಪಸ್ವಿ ರಾಘವೇಂದ್ರ ನಿನ್ನನ್ನೇ ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಸನ್ನಿಧಿಗೆ – ಅಗ್ನಿಯು ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಸುರೇಂದ್ರನಿಗೆ ಒಯ್ಯುವಂತೆ – ನಿನ್ನನ್ನು ಕರೆದೊಯ್ಯುತ್ತೇನೆ.

'ಓ ಅರಸಿಯೇ, ನಾನು ನಿನ್ನ ಸೇವಕ. ನೀನು ನನ್ನ ಬೆನ್ನ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಕೊಳ್ಳುವುದೇ ತಡ, ಈ ಸಾಗರವನ್ನು ಕಾಲುವೆಯ ರೀತಿ ಲಂಘಿಸುತ್ತೇನೆ. ಸಹೋದರಿಯೇ, ಅತಿ ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಹಣೆ ಸ್ವಾಮಿ ಪಾದವನ್ನು ಸೋಂಕುವಂತೆ ದಿಟವಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಇದಕ್ಕೆ ನಾನು ಅಲೆಯುವ, ನಾನು ಪ್ರೀತಿಸುವ, ನಾನುಂಡು ಬದುಕುವ ನನ್ನ ಈ ಮಲೆಯ ಮೇಲೆ ಆಣೆ. ಕಾಡು ಬಯಲುಗಳ, ತೊರೆಕೆರೆಗಳ ಮತ್ತು ಹಣ್ಣು ಹಂಪಲುಗಳ ಮೇಲೆ ಆಣೆ.

'ತಾಯಿಯೇ ಕೇಳು. ಇದು ಸಾಕಾಗದಿದ್ದರೆ ಮಂದರ ಪರ್ವತದ ಮೇಲೆ ಆಣೆ! ಮೇರುವಿನ ಮೇಲೆ ಆಣೆ! ವಿಂಧ್ಯ, ಹಿಮಾಲಯ, ಸಹ್ಯಾದ್ರಿ ಪರ್ವತಗಳ ಮೇಲೆ ಆಣೆ! ಗಂಗೆ ಯಮುನೆಯರ ಆಣೆ! ಕೃಷ್ಣೆ ಗೋದಾವರಿಯರ ಆಣೆ! ಕಾವೇರಿ ತುಂಗಭದ್ರೆಯರ ಆಣೆ! ದೇವಿಯೇ, ಇದಕ್ಕೆ ಯಾವುದೇ ಸಂಶಯ ಲವಲೇಶದ ಛಾಯೆಯನ್ನು ಸುಳಿಸಬೇಡ. ನನ್ನ ಈ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾವಚನ ವಜ್ರದಂತೆ ಅಮೋಘವಾದುದು.'

ಅವನಿಸುತೆಯು ವಿದ್ಯುತ್ ಪ್ರವಹಿಸಿದಂತೆ ಹರ್ಷವಿಸ್ಮಿತೆಯಾಗಿ ಪುಳಕಿತಳಾದಳು. ಇಚ್ಛೆ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವುದೇ ತಡ ಅಗಲಿದ ಪತಿಯ ಅಡಿಯ ತಾವರೆಗೆ ನನ್ನ ಮುಡಿಯನ್ನು ತುಂಬಿಯಾಗಿಸುವೆನೆ? ಎದುರಿಗಿರುವ ಈ ಕಪಿಯ ಕಿರಿಯ ಗಾತ್ರಕ್ಕೆ ಇದು ದಿಟವಾಗಿ ಸಾಧ್ಯವೆ? ಅದರ ಧ್ವನಿಯ ಧೈರ್ಯವೇ ತನ್ನ ಸತ್ಯವನ್ನು ಸಾರುತ್ತಿದೆ!

ಛೀಃ ಮರುಳು ಮನಸ್ಸು, ಇದೇನು ಹುಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತಿದೆ! ಕಳವಳವನ್ನು ಅಡಗಿಸಲು ನಗುವನ್ನು ಮುಖದಲ್ಲಿ ಹೊಮ್ಮಿಸುತ್ತ ಆಂಜನೇಯನ ಶುದ್ಧಾತ್ಮ ಉತ್ಸಾಹಕ್ಕೆ ಭಂಗ ಉಂಟುಮಾಡಲು ಬೆದರಿದಳು. ಪ್ರಮುಖ ಕಾರಣವನ್ನು ಹಿಂದೆ ಅಡಗಿಸಿ, ಗೌಣವಾದುದನ್ನು ಹೀಗೆ ಮುಂದೆ ಮಾಡಿ ಹೇಳಿದಳು:

'ಪವನಸುತನೇ, ನಿನಗೇಕೆ ತುಂಟತನದ ಈ ಅತಿ ಸಾಹಸ? ಇದಕ್ಕೆ ನೀನು ತಳೆದಿರುವ ಆಕಾರದ ಮಹಿಮೆಯಿರಬಹುದಲ್ಲವೆ? ಈ ನಿನ್ನ ಅತ್ಯಲ್ಪ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಅದು ಹೇಗೆ ನನ್ನನ್ನು ಹೊತ್ತು ಸ್ವಾಮಿಯಿರುವ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಹಾರುವೆ? ಪರ್ವತ, ಕಾಡು, ಭೂಮಿಯನ್ನು ದಾಟಿ ಅತಿ ಉದ್ದವಾದ ದೂರದ ಅಪಾರ ಸಾಗರವನ್ನು ಹೇಗೆ ದಾಟುವೆ?'

ಬಳೆಯತೊಡಗಿದನಚಲ ಸಂಕಾಶಮದ್ಭುತಂ ಮರುತನೌರಸಪುತ್ರನಾಕಾಶಕೆ!

ಉತ್ಸಾಹಿ ಮಾರುತಿಯು ಆ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಮಾನದ ಮುಖಕ್ಕೆಸೆದ ಭಂಗವೆಂದು ತಿಳಿದನು. ಬುದ್ಧಿವಂತನಾದ ಹನುಮನು ಹೆಂಗಸಿನ ಇಂಗಿತವನ್ನು ಅರಿಯಲಾರದೆ ತಪ್ಪಿದ ಎಂದು ಹೇಳುವಾಗ ಅದು ಅವನ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯದ ಹಿರಿಮೆ ಯಲ್ಲವೆ! ಆ ಆರ್ಯೆಯು ನನ್ನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಅರಿಯಳು. ಅದನ್ನು ತಿಳಿಸಲು ಬೇರೆ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲಿಲ್ಲ. ತನ್ನನ್ನು ಹೊಗಳಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ವಿನಯಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಮಾರ್ಗವೂ ಕಾಣುತ್ತಿಲ್ಲ. ಇವಳ ಸಂದೇಹವನ್ನು ನಿವಾರಿಸಲು ಯೋಗಸಿದ್ಧಿಯಿಂದ ಪಡೆದ ಸತ್ತ್ವ ಪ್ರಭಾವಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತೇನೆ ಎಂದುಕೊಂಡನು. ಪರ್ವತದಂತೆ ಅದ್ಭುತವಾಗಿ ಆಕಾಶದೆತ್ತರಕ್ಕೆ ಬೆಳೆಯತೊಡಗಿದನು! ಪ್ರಳಯಾಗ್ನಿ ತೇಜಸ್ವಿಯಾಗಿ ಬೆಂಕಿಯ ಕಿಡಿಯನ್ನು ಹೊಮ್ಮಿಸಿ ಉಜ್ವಲಿಸುತ್ತ ಪ್ರಭಂಜನಸುತನು ನಿಂತನು! ಹೀಗೆ ಧ್ವನಿಗೈದನು:

'ಪವಿತ್ರಳೇ, ನನ್ನ ಈ ಮಹದ್‌ರೂಪವನ್ನು ನೋಡು. ಪೂಜ್ಯೆಯೇ, ನನ್ನ ಸತ್ತ್ವದ ಬಗ್ಗೆ ಸಂದೇಹಗೊಳ್ಳಬೇಡ. ನಾನು ಹಾರಲು ಕಡಲು ದನದ ಗೊರಸಿನ ನೀರೆಂದು ತಿಳಿ. ತಾಯಿಯೇ, ನನ್ನ ಈ ಮಹಾಬಲಕ್ಕೆ ಗಿರಿವನ ಸಹಿತವಾದ ಲಂಕೆಯು ಒಂದು ಒಣ ಹುಲ್ಲಕಂತೆಯೆಂದು ತಿಳಿ. ಶೋಕವನ್ನು ಬಿಡು. ನೀನು ಅಶೋಕೆಯಾಗಿ ನನ್ನ ಭುಜ ಪರ್ವತವನ್ನು ಏರು. ದೇವರನ್ನು ಹೊತ್ತು ತೇರು ಹೇಗೆ ಗುಡಿಗೆ ನಡೆಯುವುದೊ ಹಾಗೆ ಈ ಸಂಜೆಯೊಳಗೆ ಕಮಲಲೋಚನ ರಾಮಚಂದ್ರನ ಬಳಿಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತೇನೆ.'

ಸೀತೆಯು ತನ್ನ ಮಾತಿನ ಆಂತರ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ ಬೆಳೆದ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯನ್ನು ನೋಡಿದಳು. ವಾನರ ಶ್ರೇಷ್ಠನ ಭೀಮ ಭರವಸೆಗೆ ಸಂತೋಷಗೊಂಡಳು. ನಸುನಗುತ್ತ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದಳು:

'ಮಹಾತ್ಮನೇ, ನಿನ್ನ ಸತ್ತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ ಮಾತನಾಡಿದೆನೆಂದು ಕಳವಳಕ್ಕೊಳಗಾಗಬೇಡ! ನಿನ್ನ ಶರಧಿ ಲಂಘನಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆ ಸಾಕ್ಷಿ ಏಕೆ ಬೇಕು? ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನು ತನ್ನ ಅಬಲೆಯನ್ನು ಅರಸಲು ಈ ಮುದ್ರಾಂಕಿತ ಉಂಗುರವನ್ನು ಇತ್ತು ಅಸಮರ್ಥನನ್ನು ಕಳುಹಿಸುತ್ತಾನೆಯೆ?

'ಸ್ವಾಮಿಗೆ ಈ ನಿನ್ನ ನೂತನ ಸಾಹಸ ಇಷ್ಟವೊ ಅಲ್ಲವೊ? ನಿನಗೆ ಹುಡುಕಲು ಅಲ್ಲದೆ, ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಆಜ್ಞೆಯಾಗಿಲ್ಲ. ಸ್ವಾಮಿಯ ಆಜ್ಞೆಯ ಉಲ್ಲಂಘನೆ ನಿನಗೆ ಮತ್ತು ನನಗೆ ಅಮಂಗಳಕಾರಿ. ಹೇ ಮಹಾವೀರ, ಹಾಗಾಗಿ ನಿನ್ನೊಡನೆ ಬರುವುದು ನನಗೆ ಯುಕ್ತವಾದುದಲ್ಲ. ಏನಾದರೂ ಆಗಲಿ ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಬರುವೆನೆಂದರೆ ಪ್ರಬಲ ಭೀತಿಯು ನನ್ನನ್ನು ತಡೆಯುತ್ತಿದೆ. ಕಡಲನ್ನು ನೆಗೆಯುವ ನಿನ್ನ ಭೀಕರ ಆವೇಗಕ್ಕೆ ಮೂರ್ಛೆಗೊಂಡು ನೀರಿಗೆ ಬೀಳುವೆನೊ ಏನೊ? ಮೀನು, ಮೊಸಳೆಗಳಿಗೆ ತಿನಿಸಾಗುವೆನೇನೊ? ನನ್ನನ್ನು ಕರೆದೊಯ್ಯುವಾಗ ನಿನ್ನನ್ನು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ಬರುವ ರಾಕ್ಷಸರ ಜೊತೆಗೆ ನೀನೋರ್ವನೆ ಅದು ಹೇಗೆ ಕಾದಾಡುವೆಯೊ? ನನ್ನ ರಕ್ಷಣೆಯ ಕಾರಣದಿಂದ ನಿನಗೆ ತೊಂದರೆಯಾದರೆ ರಘುರಾಮನ ಸಾಹಸಕಾರ್ಯ ಭಗ್ನವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆ? ನೀನು ಅವರೊಡನೆ ಕಾದಾಡುವಾಗ ನಾನು ಹೆದರಿ ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಉರುಳಿದರೆ, ನನ್ನನ್ನು ಎತ್ತಿ ಅವರು ಬಚ್ಚಿಟ್ಟರೆ ಆಮೇಲೆ ಹೇಗೆ ಹುಡುಕುತ್ತೀಯಾ? ನೀನು ಮಹಾವೀರನಾದರೂ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಗೆಲುವು ಸೋಲು ಅನಿಶ್ಚಿತವಾದುದು.

'ಮಹಾಮಹಿಮನೇ, ನಿನ್ನ ಮೋಸವನ್ನು ಅರಿತು ಕೋಪಗೊಂಡ ಈ ಘೋರ ರಾಕ್ಷಸರು ನನ್ನನ್ನು ಅತಿ ಚಿತ್ರಹಿಂಸೆಯಿಂದ ಕೊಂದರೂ ಕೊಲ್ಲಬಹುದಲ್ಲವೆ? ಹಾಗೆ ಕೊಂದಾಗ, ನಿನ್ನ ಮಹಾಪ್ರಯತ್ನ ನಿರರ್ಥಕವಾಗುವುದಲ್ಲವೆ? ನಾನು ಸತ್ತದ್ದನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ತಕ್ಷಣ ಪ್ರಾಣ ಬಿಡುವರು. ಜೊತೆಗೆ ಸುಗ್ರೀವನು, ವಾನರ ಸಮಸ್ತರು ಸಾಯುತ್ತಾರೆ. ಅದೂ ಅಲ್ಲದೆ ರಾಮನ ಕೀರ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವಾದುದನ್ನು ನೀನು ಕಸಿದುಕೊಂಡೆ ಎಂಬ ಅಪಯಶಸ್ಸು ನಿನಗೇಕೆ?'

ಎಂದು ಹೇಳಿ ಜನಕಸುತೆಯು ತುಸು ಹೊತ್ತು ಧ್ಯಾನನಿರತಳಾದಳು. ಅನಂತರ ಹೀಗೆ ಮಾತು ಮುಂದುವರಿಸಿದಳು:

'ದಶಗ್ರೀವನಿಗೆ ಹೇಗೊ ಹಾಗೆ ಬಹುಜನರಿಗೆ ಬಹುಜನ್ಮಗಳ ಬಹುವಿಧದ ಹೊಲೆಯ ಕಳಂಕವನ್ನು ಸವೆಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಹಾಸುಹೊಕ್ಕಾಗಿ ಹೆಣೆದುಕೊಂಡಿರುವ ಎಲ್ಲರ ಎಲ್ಲ ಕರ್ಮಗಳ ಜಟಿಲ ಜಾಲವೆ ಈ ಜಗತ್ತಿನ ನಾಟಕವನ್ನು ರೂಪಿಸುವುದಲ್ಲವೆ? 'ಕಪಿವರೇಣ್ಯನೇ ಕೇಳು. ನಾನು ನಿನ್ನೊಡನೆ ಬರುವುದು ಹೇಗೂ ಯುಕ್ತವಾದುದಲ್ಲ.

ನಾನು ನನ್ನ ಜೀವೇಶನನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಅನ್ಯ ಪುರುಷರನ್ನು, ಪರಕೀಯರನ್ನು ಅವರ ನಿರ್ಬಂಧಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಲ್ಲದೆ ಮುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ.

'ಅಣ್ಣ, ನನ್ನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸು. ಉಪಕಾರವನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದಳೆಂದು ನೋಯಬೇಡ. ಸದಾಚಾರ ನೀತಿನಯ ಕೋವಿದನೆ, ನಿನಗೆ ಶಿಷ್ಟಾಚಾರ ಆಚರಣೆಯ ನೀತಿಯನ್ನು ವಿವರವಾಗಿ ಹೇಳುವುದೇನಿದೆ? ವಾನರ ಮುಖ್ಯನೇ, ಬೇಗ ಸ್ವಾಮಿಯ ಕಡೆಗೆ ನಡೆ. ಕಪಿ ಪಡೆಗೆ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಕೊಡು. ನಿನ್ನ ತಂಗಿಯ ಕಡೆಗೆ ಪತಿ ಚರಣ ಸನ್ನಿಧಿಯ ಮಾಂಗಲ್ಯ ಹರ್ಷವನ್ನು, ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ತಂದುಕೊಡು.'

ಜಾಣೆ ಸಾಧ್ವಿ ಜಾನಕಿಯ ವಚನದ ವಾಚ್ಯಾರ್ಥ ಮತ್ತು ಸೂಚ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು; ಗುರುಲಘು ಮಿಶ್ರಿತೋಕ್ತಿಯ ಭಾವವನ್ನು ಹನುಮಂತನು ಗ್ರಹಿಸಿದನು.

ಮುನ್ನಿನಾಕೃತಿಗಿಳಿದನಣುವನ್ ವಿಸರ್ಜಿಸಿ ಬೃಹದ್ರೂಪಮಂ

'ಒಳ್ಳೆಯ ಆಶಯದಿಂದ ಹೇಳಿದೆನು. ಸದ್ಭಾವವು ಅವಿವೇಕವಾಯಿತಲ್ಲ. ವಿಕೃತಿಯನ್ನು ಹೊತ್ತ ಬಸುರಿಯ ನಿರೀಕ್ಷಣೆಯ ಭಂಗದಂತೆ – ನನಗೆ ದುಃಖಕ್ಕಿಂತ ಲಜ್ಜೆಯೂ ನೋವುಂಟುಮಾಡಿತಲ್ಲಾ!' ಎಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಂದುಕೊಂಡನು.

ಅವಹೇಳನಕ್ಕೆ ಪ್ರತೀಕಾರ ಮಾಡಲು ಆಗದವನು ಕುಗ್ಗುವಂತೆ, ಕ್ಷೀಣಿಸುವಂತೆ, ಸಂಕೋಚಗೊಳ್ಳುವಂತೆ, ಹಿಂಡಲ್ಪಟ್ಟಂತೆ ಅವನ ಆಕೃತಿ ಕಿರಿಕಿರಿದಾಯಿತು. ಅವನು ಬೃಹದ್‌ರೂಪವನ್ನು ವಿಸರ್ಜಿಸಿ ಮೊದಲಿನ ಚಿಕ್ಕ ಆಕೃತಿಗೆ ಇಳಿದನು. ಘನತೇಜನು ಉತ್ಸಾಹ ಇಂಗಿ ಸಣ್ಣಗಾಗುತ್ತ ದುಃಖ ಮತ್ತು ನಾಚಿಕೆಯನ್ನು ನುಂಗಿಕೊಂಡನು. ತಗ್ಗಿದ ಹಸನ್ಮುಖಿ, ಅಸುಖಿ ಆಂಜನೇಯನು ಅಂಬಿಕೆಗೆ ಕೈ ಮುಗಿಯುತ್ತ ಹೇಳಿದನು :

'ಸೋದರಿಯೇ, ತಪ್ಪಾಯ್ತು ಕ್ಷಮಿಸು. ನನ್ನ ಅಪಚಾರವನ್ನು ಮನ್ನಿಸು. ಯುಕ್ತವಲ್ಲದುದನ್ನು ನುಡಿದಿರುವೆನೆಂದು ಗೊತ್ತಾಗಿದೆ. ನೀನು ಹೇಳಿದುದೆಲ್ಲವೂ ಪತಿವ್ರತೆಗೆ ಸಹಜಧರ್ಮ. ಉತ್ಸಾಹದಲ್ಲಿ ವಿವೇಕವು ತಡವರಿಸಿತು. ಎಡವಿ ಅಪರಾಧವೆಸಗಿತು. ಕ್ಷಮಾಕನ್ಯೆಯೇ, ಅದನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸು.'

ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹೀಗೆಂದುಕೊಂಡನು,

'ಆ ನುಡಿ ಅರಸಿಯ ಗಾಂಭೀರ್ಯ. ಆ ಅಳುಕೆ ಹೆಣ್ಣಿನ ಉಸಿರ ನಡೆ. ಗರತಿಯಾದವಳಿಗೆ ಆ ನಡೆಯೆ ನುಣುಪಾದ ನಿರಿಗೆ. ನನ್ನ ಬೆನ್ನು ಏರಿದರೂ ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಕಡಲ ನೆಗೆತ ಸಾಧ್ಯವೆ?' ಮತ್ತೆ ಪ್ರಕಟವಾಗಿ ಹೀಗೆ ನುಡಿದನು :

'ಶ್ರೀರಾಮ ಸತಿಯಾದ ನೀನು ಹೇಳಿದ ಕೊನೆಯ ಕಾರಣವು ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮಿಗಿಲಾದುದು, ಘನವಾದುದು. ರಾಮನೊಡನೆಯ ಹೆಚ್ಚಿನ ಗೆಳೆತನವು ಹಾಗೆ

ನುಡಿಸಿತು. ಅನ್ಯವನ್ನು ಭಾವಿಸದಿರಿ ಎಂದು ತಾಯಿಯೆ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ. ತಾಯಿ, ನಿನ್ನ ಸಂಕಟವು ಆ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಪ್ರಚೋದಿಸಿತು.'

ಪ್ರತ್ಯಭಿಜ್ಞಾನ: ಮುಡಿಯೊಡವೆ ಚೂಡಾಮಣಿ

ಆ ಸಾಧ್ವಿಯು ತಬ್ಬಿಬ್ಬುಗೊಂಡ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯ ಸಂಕಟವನ್ನು ಅರಿತಳು. ತನ್ನ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಅವಿತಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದ ಚೂಡಾಮಣಿಯನ್ನು ತೆಗೆದಳು. ಅದು ಮದುವೆಯಲ್ಲಿ ಪತಿಯು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ಕೃತ್ತಿಕಾ ನಕ್ಷತ್ರಾಕೃತಿಯ ಚೆಲುವಾದ ಶಿರಾಭರಣ. ಅದರ ಝುಗಮಗಿಸುವ ಕಿಡಿಕಿಡಿಯ ಕಿರಣದ ಹೊಳಪಿಗೆ ಮಾರುತಿಯ ಆತ್ಮ ಪ್ರಕಾಶಿಸಿತು. ಅವನ ಮುಖದ ಮಬ್ಬು ತೊಲಗಿತು. ಧೃತಿಗೆ ಕಾಂತಿ ಮರಳಿತು. ಮೊದಲಿನ ತೇಜಸ್ಸು ಮರುಕಳಿಸಿತು. ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ಪುಳಕಿತನಾಗಿ ಬೊಗಸೆಯೊಡ್ಡಿ ನೆನಪಿನ ಗುರುತನ್ನು (ಪ್ರತ್ಯಭಿಜ್ಞಾನ) ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನು. ಕೃತಜ್ಞತೆಯಿಂದ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದನು. ಸೀತೆಯ ಮಾತಿಗೆ ಕಿವಿಯಾದನು.

'ಆಂಜನೇಯ ಕಂದನೇ, ಈ ಪ್ರತ್ಯಭಿಜ್ಞಾನವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊ. ಮದುವೆಯ ದಿನ ನನ್ನ ಪತಿ ನನಗೆ ನೀಡಿದ್ದು ಇದು. ಮಿಥಿಳೇಂದ್ರ ಅಳಿಯನಾದ ನನ್ನ ನಾಥನಿಗೆ ಈ ಮುಡಿಯ ಒಡವೆ ಸುಪರಿಚಿತವಾದುದು.' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಸೀತೆ ಮತ್ತೆ ಮೌನಿಯಾದಳು.

ಅನಿಲಸುತನ ಬೊಗಸೆಯಲ್ಲಿ ಮಿರುಗುತ್ತಿದ್ದ ಆಭರಣವನ್ನು ಬಿಚ್ಚುಗಣ್ಣಿನಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ನಗೆಯ ಕಾಂತಿ ಅವಳಲ್ಲಿ ಸುಳಿಯಿತು. ಸ್ಮರಸುಖದ ಸ್ಮರಣ ಹರ್ಷದಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಿ ಹೇಳಿದಳು:

'ಪುಣ್ಯಾತ್ಮನೇ, ನಿನಗೆ ಒಂದು ನೆನಪಿನ ಕುರುಹನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಅದು ನನಗೆ ಮತ್ತು ನನ್ನಿಯನಿಗೆ ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಯಾರಿಗೂ ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯದು. ಪ್ರಾಣವಿರುವ ನನ್ನನ್ನು ಕಂಡುದಕ್ಕಿಂತ, ಚೂಡಾಮಣಿಗಿಂತ ಮಿಗಿಲಾದ ಸಾಕ್ಷ್ಯವದು.

'ಒಂದು ಹಗಲು ಚಿತ್ರಕೂಟದ ಪಾದವನ್ನು ತೊಳೆದು ಹರಿಯುವ ಮಂದಾಕಿನಿಯ ಮರಳಿನ ಮೇಲೆ ಚೈತ್ರ ತರುವಿನಿಂದ ಹೊನ್ನ ಹೂಗಳು ಉದುರಿದ್ದವು. ನಾವಿಬ್ಬರು ನೀರಾಟವಾಡಿ ಕನಕಸುಮ ರಂಗವಲ್ಲಿಯ ನೆಳಲ ನುಣ್ಣನೆಯ ಮರಳಿನ ಹಸೆಮಣೆಯ ಮೇಲೆ ಮರಳಿ ಮದುಮಕ್ಕಳಾದಂತೆ ಸರಸದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದೆವು. ಮರಕುಟಿಗ ಹಕ್ಕಿಯ ದನಿ, ಕಲ್ಲೊಳೆಯ ಮೊರೆತ, ಬೇಸಗೆಯ ಕಾಡಿನ ಬೇಸರದ ನಿದ್ದೆಯು – ಹಗಲುಗನಸಿನ ಕನವರಿಕೆಯಂತಿತ್ತು. ಆಗ ನನ್ನ ಬೆರಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ತಾನೆ ಮಳಲನ್ನು ತಿದ್ದಿ ಒಂದು ಪ್ರಣಯ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಬರೆದನು. ಓದು ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಓದಿದೆನು. ಕೆನ್ನೆ ಕೆಂಪಾದವಳಿಗೆ ಕಲ್ಗಾವಿ (ಕೆಂಪು ಮಣ್ಣಿನ ಉಂಡೆ)ಯನ್ನು ತೇದು ಬೊಟ್ಟಿಟ್ಟನು' ಎಂದು ಹೇಳಿ, 'ಮುದ್ದಾಡಿದನು' ಎಂದು ತನಗೆ ತಾನು ಸವಿಯಾಡಿಕೊಂಡಳು.

ತರಳೆಯು ನಾಚಿದುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಆಂಜನೇಯನು ತಾನೂ ಮುಗುಳ್ನಕ್ಕು ಹೇಳಿದನು:

'ದೇವಿ, ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ತಡಮಾಡದೆ ನನ್ನನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡಿ.'

'ವತ್ಸನೇ, ಹಸಿದಿರುವೆ, ಬೇಗ ಫಲಾಹಾರವನ್ನು ತರುತ್ತೇನೆ. ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗು.'

'ಆ ಚಿಂತೆ ಬೇಡಿ. ನಾನು ಯೋಗಬಲದಿಂದ ಹಸಿವಿಲ್ಲದವನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಕೇಳಿ. ಅದೋ, ದೂರದಲ್ಲಿ ಕಹಳೆಯ ದನಿ!'

'ಏನದು'

'ಭಟರು ನನಗಾಗಿ ಹುಡುಕುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.'

'ಅಯ್ಯೋ, ಶಿವಶಿವಾ, ಈ ಪೊದೆಯ ಮರೆಗೆ ಅವಿತುಕೊ.'

ಗಾಳಿಯಾಯ್ತಿದಿರಿರ್ದ ಗಾಳಿಯ ಮಗನ ತಳೆದ ಕಪಿಯ ರೂಪಂ

ಅನಿಲಾತ್ಮಜನು ಸೀತೆಯ ಹೆದರಿಕೆಗೆ ನಕ್ಕನು. ಎದುರಿದ್ದ ವಾಯುವಿನ ಮಗನ ಕಪಿರೂಪವು ಗಾಳಿಯಾಯಿತು. ಅವಳ ಕಣಸು ಒಡೆದು ಮನದ ಭೂಮಿಕೆಗೆ ನನಸು ನುಗ್ಗಿತು. ಮರಬಳ್ಳಿಗಳ ನೋಟ. ಝರಿಯ ಗದ್ಗದಿಸಿ ಹರಿವ ನೀರು. ಧಳಂಧಳಮೆಂದು ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಭಯಂಕರ ನಗಾರಿಯ ಶಬ್ದದ ಭೀತಿ ಆವರಿಸಿತು. ಎದೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಉಂಗುರವನ್ನು ಕೈಯಿಂದ ಒತ್ತಿಕೊಂಡಳು. ಬೇಟೆನಾಯಿ ಬೆನ್ನಟ್ಟಲು ಸೋತ ಮೊಲದ ಹೃದಯದಂತೆ ಅವಳ ಪ್ರಾಣದುರ್ಗ ಢವಢವಿಸುತ್ತಿತ್ತು.

ರಾಘವಶ್ರೀ ಕಾಂತೆಯು ದಿಗ್ಭ್ರಾಂತಳಾಗಿ ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ತಡವೇಕೆ ಮಾಡಿದಳೆಂದುಕೊಂಡು ತನ್ನೆಡೆಗೆ ಓಡಿಬರುತ್ತಿದ್ದ ತ್ರಿಜಟೆಯನ್ನು ಕಂಡಳು. ಅವಳು ಗಾಬರಿಯಿಂದ ಹೇಳಿದಳು:

'ಭದ್ರೆ, ಏಳು. ಓ, ಬೇಗೇಳು. ಒಂದು ಕೆಟ್ಟ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದೆ! ಅದೊ ಭೇರಿ ಮೊಳಗುತ್ತಿವೆ! ದೈತ್ಯೇಂದ್ರನ ಆಳುಗಳು ಸುತ್ತು ಆವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಅಶೋಕವನದಲ್ಲಿ ಬೇಟೆಗಾಗಿ ಹುಡುಕುತ್ತಿದ್ದಾರೆ! ಅವರ ಬಿಲ್ಲಿಗೆ ಹರಿಣಿಯಾಗಬೇಡ!'

'ಏನಾಯಿತು ತ್ರಿಜಟೆ?'

ಎಂದು ಸೀತೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತ, ರಾಮನ ಉಂಗುರದ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಮುಟ್ಟಿಸು ವಂತೆ – ಚೂಡಾಮಣಿಯ ಜಾಗದ ತನ್ನ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಅವಿತಿಟ್ಟುಕೊಂಡಳು.

'ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಏಳು ಏಳು'

ಎಂದು ತ್ರಿಜಟೆಯು – ಬೇಟೆಗೆ ನುಗ್ಗಿದ ಬೇಡರು ಮತ್ತು ನಾಯಿಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಲು ತಾಯಿಹುಲಿ ಮರಿಯನ್ನು ಕಾಪಾಡಲು ಗವಿಗೆ ಕಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವಂತೆ – ಜಗಜ್ಜನನಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದೆತ್ತಿ ತಂದು ಪರ್ಣಕುಟಿಯಲ್ಲಿ ಇಳಿಸಿದಳು. ತಾನು ಕೇಳಿದ ಭಯವಾರ್ತೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿದಳು:

'ಅದೇನೆಂದು ಯಾರು ತಿಳಿಯುವರಮ್ಮ? ಪುರಕ್ಕೆ ಹೋದ ರಾತ್ರಿ ರೂಪವಿಲ್ಲದ ಭೀತಿ ಹೊಕ್ಕಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳುವರು. ಆ ಭೂತವು ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿ ಅಲೆದಾಡುತ್ತಿದೆ ಎನ್ನುವರು. ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲನ್ನು ಕಾಯುವ ಲಂಕಾಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಹಿಡಿದಿದ್ದ ಅಜೇಯ ಶೂಲವನ್ನು ಬಾಗಿಸಿತೆಂದು ಹೇಳುವರು! ದೈತ್ಯ ಮುಖ್ಯರ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ರಾತ್ರಿ ನಿದ್ರೆಯನ್ನು ಕಾಣರಂತೆ! ಭೀಕರ ಶಬ್ದಗಳು, ಪ್ರೇತಧೂಮಗಳು, ಪರಿಮಳ ಪಿಶಾಚಿಗಳು, ಘೀಂಕಾರ, ಹ್ರೀಂಕಾರ, ಓಂಕಾರಗಳು, ಬಿಳಿಯ ನೆರಳುಗಳು, ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಿಗೆ ಒಂದೊಂದು ವಿಧವಾದ ಕಣ್ಮಾಯೆ!

'ಅರಮನೆಯ ಗೋಪುರ ಕೂಗಿಕೊಂಡಿತಂತೆ. ಭಟರು ಕಾಯುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮಾಯಾನಿದ್ರೆಗೆ ಒಳಗಾದರಂತೆ. ಕೆಲವು ಸೈನಿಕರು ದಾರಿತಪ್ಪಿ ಅಲೆದರಂತೆ. ಕೆಲವರಿಗೆ ಉನ್ಮಾದವೇರಿತಂತೆ! ತಾಯಿ ಕೇಳಿಸಿಕೋ, ಹೊಕ್ಕಿರುವ ಭೂತವನ್ನು ಸೆರೆ ಹಿಡಿಯಲು ಮಾಯಾ ಪ್ರವೀಣರು, ಮಂತ್ರ ತಂತ್ರಜ್ಞರು ಶೋಧಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ!'

ಹಗೆಯ ಹೆದರಿಕೆ ತನಗೆ ಕೆಚ್ಚಾಗೆ, ಹರಸಿದಳ್‌ದೇವಿ ಹನುಮಂಗೆ ನಿರಪಾಯಮಂ

ವೈರಿಯ ಹೆದರಿಕೆಯು ತನಗೆ ಧೈರ್ಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡಲು ದೇವಿಯು ಹನುಮನಿಗೆ ನಿರಪಾಯವಾಗಲೆಂದು ಹರಸಿದಳು. ಸೀತೆಯ ಶಾಂತರೀತಿಯನ್ನು ನೋಡಿದ ತ್ರಿಜಟೆ ಆಶ್ಚರ್ಯಗೊಂಡಳು. ಆಗ ಭೂಸುತೆಯು ಹೀಗೆ ನುಡಿದಳು :

'ರಾಕ್ಷಸೋತ್ತಮ ಸೋದರಿಯೇ, ಅದು ಭೂತ ಅಲ್ಲ; ಧರ್ಮವು ಕಳುಹಿಸಿರುವ ದೇವದೂತ! ಪಾಪಿಗಳು ಹೆದರಬೇಕು; ನಿನಗೆ ಮತ್ತು ನನಗೆ ಹೆದರಿಕೆಯೇಕೆ? ಅದೇನು ಬೊಬ್ಬೆಯ ಅಬ್ಬರ? ತ್ರಿಜಟೆ ಕೇಳು, ಆ ಭಯಂಕರ ಘೋರಾಟ ಆರ್ಭಟವು – ಬೃಹತ್ ಆನೆಯ ಘೀಂಕಾರದ ಜೊತೆ ಸಿಂಹದ ಘರ್ಜನೆ ಕೂಡಿದಂತಿದೆ!'

ತ್ರಿಜಟೆಯು ತರಗೆಲೆಗಳನ್ನು ಓಸರಿಸಿ, ಬೆಳಕು ಕಿಂಡಿಯಿಂದ ಇಣುಕಿದಳು. ನೋಡಿ ಕೂಗಿ ಹೇಳಿದಳು :

'ದೇವಿ, ಅಯ್ಯಯ್ಯೋ, ಏನು ಹೇಳಲಿ? ಚಂಡಮಾರುತವು ಘೋರ್ಗರೆದು ಬೀಸುತ್ತಿದೆ. ಮರಗಿಡಗಳನ್ನು ಬಡಿದು ಅಲುಗಾಡಿಸುತ್ತಿದೆ. ಆ ರೋಷ ಜಂಝಾವಾತಕ್ಕೆ ಎದ್ದ ಧೂಳು ಭೂಮ್ಯಾಕಾಶವನ್ನು ಒಂದು ಮಾಡಿದೆ. ದೊಡ್ಡ ರೆಂಬೆಗಳು ಲರಿಲರಿಲ್ ಎಂದು ಮುರಿಮುರಿದು ಮರದಿಂದ ಉರುಳುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ನಭಕ್ಕೆ ಏರುತ್ತಿವೆ! ತಾಯಿ,

ಗಿಡುಗ ಎರಗಿದ ಪಕ್ಷಿಯ ಗರಿಗಳಂತೆ ಅವು ಹಾರುತ್ತಿವೆ! ನಮ್ಮ ರಕ್ಷಣೆ ಹೇಗೆಂದು ನನಗೆ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ.'

'ಆ ವಾಯುದೇವ ರೌದ್ರ ಇಲ್ಲಿಯ ತನಕ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂಜಬೇಡ. ಬಾರಕ್ಕ ಒಳಗೆ. ತುಂಬಾ ಹಸಿವಾಗುತ್ತಿದೆ, ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಕೊಡು.'

ತ್ರಿಜಟೆ ತಾನು ಅಣಿಗೊಳಿಸಿದ್ದ ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟಳು. ಸೂರ್ಯವಂಶದ ತರುಣಿಯು – ಹಿಂದೆ ಎಂದೂ ತಿಂದಿಲ್ಲವೆಂಬಂತೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಸವಿಯುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಅಚ್ಚರಿಗೊಂಡಳು. ನೈವೇದ್ಯವನ್ನು ಸೇವಿಸುವ ಭಗವಂತನನ್ನು ನೋಡಿದ ಭಕ್ತನಂತೆ ತ್ರಿಜಟೆ ಕಣ್ತುಂಬಿ ನೋಡಿದಳು.

❑

"ಕೊಳ್ ಪ್ರತ್ಯಭಿಜ್ಞಾನಮಂ,
ಮದುವೆ ನಿಲ್ವಾಗಳೆನ್ನೆರೆಯನೆನಗಿತ್ತಿದಂ,
ಆಂಜನೇಯಕಂದ, ಸುಪರಿಚಿತಮೀ ಮುಡಿಯೊಡವೆ
ಮಿಥಿಳೇಂದ್ರನಳಿಯಂಗೆನ್ನ ನಾಥಂಗೆ"

(೩–೪ ಸಾಲು ೬೧೦–೬೧೩)

೧೦. ಕಿವಿಗೊಟ್ಟನವನಿಜಾ ರಮಣಂ

ಪ್ರಳಯ ಜಂಝಾವಾತದೊಲ್ ಪ್ರಭಂಜನ ಸುತಂ ಬೀಸಿದನಶೋಕವನದಿಂ

ಪ್ರಭಂಜನ ಸುತನು ಸೀತಾದೇವಿಗೆ ಧೈರ್ಯ ಸಂದೇಶವನ್ನು ನೀಡಿದನು. ಅವಳಿಂದ ಚೆಲುವಾದ ಚೂಡಾಮಣಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಅಮೃತಮಯ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಪಡೆದನು. ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣದ ಶರೀರಿಯಾದನು. ಪ್ರಳಯ ಬಿರುಗಾಳಿಯಂತೆ ಅಶೋಕವನದಲ್ಲಿ ಬೀಸಿದನು. ಮರಗಳನ್ನು ತಿರುವಿ ಕೆಡವಿದನು. ಕಾಡನ್ನು ಕಡೆದು ಪುಡಿ ಮಾಡಿದನು. ಬಿರುಗಾಳಿಯ ಧೂಳನ್ನು ಸ್ತಂಭದಂತೆ ಬಾನಿಗೆ ಎಬ್ಬಿಸಿದನು. ಬಿದಿರಿನ ಮೆಳೆಯ ಒಳಹೊಕ್ಕು ಘೀಂಕರಿಸುತ್ತ ಕಾಡ್ಗಿಚ್ಚಿಗೆ ಮುನ್ನುಡಿ ಇಟ್ಟನು. ರೋಷ ಘೋಷದಿಂದ ನುಗ್ಗಿ ರಾಕ್ಷಸ ಭಟರ ಎದೆಗೆ ದಿಗಿಲುಂಟು ಮಾಡಿದನು. ಆ ಅಕಾಲ ಆಕಸ್ಮಿಕ ಅದ್ಭುತ ಪ್ರಳಯ ಜಂಝಾವಾತಕ್ಕೆ ಇಡೀ ಲಂಕೆ ನಡುಗಿ ಹೋಯಿತು!

ಕೆಲವರು ಬಿದ್ದರು. ಕೆಲವರು ತರಗೆಲೆಗಳಂತೆ ತೂರಿಹೋದರು. ಕೆಲವರು ನೆಲದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಕಣ್ಣು ಬಾಯಿ ಮಣ್ಣು ತಿನ್ನುವಂತೆ ಒದ್ದಾಡಿದರು. ಗಾಳಿಭೂತದ ಭೀತಿಗೆ ಒಳಗಾದ ಸೈನ್ಯ ಸಂಕುಲ ದಿಕ್ಕೆಟ್ಟಿತು! ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ ಮುಂಗಾರು ಮಳೆಗೆ ಪ್ರವಾಹ ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ. ಹೊಳೆಯ ದಡಗಳನ್ನು ಕೊರೆದು, ಮರದ ಬುಡಗಳನ್ನು ಸಡಿಲಿಸಿ ಉರುಳಿಸಿ ತೇಲಿಸಿ ಕೊಚ್ಚಿಕೊಂಡು ರಭಸದಿಂದ ಮುನ್ನುಗ್ಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆ ಅನಿಲಸುತನು ತಡೆಗಳನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ಲಂಕಾಪುರದ ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲ ಕಡೆಗೆ ಧಾವಿಸಿದನು.

ಸೀತೆಯ ಸುವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಗೆ ತಲುಪಿಸಲು ಮಾರುತಿಯು ಕಾತರನಾಗಿದ್ದನು. ಹಾಗಾಗಿ ದುರ್ಗಮವಾದ ಕೋಟೆಯ ಬಾಗಿಲನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಬೇರೆಡೆಯಿಂದ ದಾಟಿ ಹೋಗುವ ಸಾಹಸಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದನು. ಯೋಗವಿಕ್ರಮಿಯ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಕಡಿವಾಣ ಹಾಕುವಂತೆ ಪ್ರತಿಮಾಯೆಯು ತೊಡರನ್ನುಂಟುಮಾಡಿತು. ಆಗ ಉಬ್ಬಸಗೊಂಡನು. ಬಿರುಗಾಳಿಯಾಗಿ ಬಂದವನು ತಿರಿಗಾಳಿಯಾಗಿ ತಿರ್ರನೆ ತಿರುಗಿ ತತ್ತರಿಸಿದನು.

ಗಾಳಿಗಳ ತಿಕ್ಕಾಟದಿಂದ ಬೆಂಕಿಯುಂಟಾಯಿತು. ಅದು ಜ್ವಾಲಾಜಟಾಧಾರಿ ತಾಂಡವ ಶಿವನ ರೀತಿ ವಿಲಯ ನರ್ತನವನ್ನು ಮಾಡಿತು. ಹತ್ತಿರವಿದ್ದ ಮನೆ ಮರಗಳನ್ನು ಬೂದಿಯಾಗಿಸಿತು. ಆ ರೌದ್ರನರ್ತನದಿಂದ ತನ್ನವರು ಧೃತಿಗೆಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಪುರರಕ್ಷಣ ಶಿರೋಮಣಿ ಪ್ರಹಸ್ತನ ಮಗ ಜಂಬುಮಾಲಿ ನೋಡಿದನು. ದೈತ್ಯ ಮಾಯಾ ಸಮರ್ಥನಾದ ಅವನು ತನ್ನವರಿಗೆ ಅಭಯವನ್ನು ನೀಡಲು ತನ್ನ ನರರೂಪವನ್ನು ತೊರೆದು ಬಿರುಗಾಳಿಯ ರೂಪವನ್ನು ತಳೆದನು!

ಅಲ್ಲಿ ನೆರೆದ ಸುಭಟ ಸಮೂಹ ಬೆರಗಾಗಿ ನೋಡುತ್ತಿರಲು ಆ ಪ್ರಚಂಡ ಉಗ್ರ ಬಿರುಗಾಳಿಗಳು ಒಂದನ್ನೊಂದು – ಸಿಡಿಲು ಸಿಡಿಲೊಡನೆ ಹೋರಾಡಿದಂತೆ ಆಗಸದಲ್ಲಿ ಸೆಣಸಿದವು. ಕೆಮ್ಮಿಂಚು ವಿದ್ಯುತ್ ನಾಗನ ನಾಲಗೆಗಳಂತೆ ದೆಸೆದೆಸೆಯನ್ನು ನೆಕ್ಕಿ ಕುಣಿದವು. ಗಗನಮಂಡಲವೆ ಒಡೆದು ಬಿದ್ದಂತೆ ಸದ್ದು ಹೊಮ್ಮಿ – ಕೇಳುವ ಕಿವಿಗೆ ಚಂಡೆ ಬಡಿದಂತಾಯಿತು. ಆಗಸದಿಂದ ಹಲವು ವಿಧದ ವಿಕಾರ ಚೀತ್ಕಾರಗಳು ಕೇಳಿ ಬಂದವು. ಲಂಕೆಯ ಮಹಾದ್ವಾರದ ಭೂಮಿಯು ನೆತ್ತರು ಮಳೆಯಿಂದ ಕೆಸರಾಯಿತು. ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದ ಹಾಗೆ ಒಂದು ಕ್ಷಣ ಗಾಳಿಗಳು ನಿಂತಂತಾದವು. ಒಡನೆಯೆ ಕೋಟೆಯ ಬಾಗಿಲ ಬಳಿ ಜಂಬುಮಾಲಿಯ ಶವ ಬಿದ್ದಿತು. ಮಾಯೆಯು ಮಾಯಾವಿಯೊಡನೆ ಅಳಿಯಿತು. ತಡೆಯಿಲ್ಲದಂತಾಗಲು ಮಾರುತಿಯು ರಭಸವಾಗಿ ಚಲಿಸುತ್ತ ಬಾಗಿಲಿನಿಂದ ಹೊರಕ್ಕೆ ಹೋದನು!

ಬೂದಿಯೊಳ್ ಬೀಡುಗೈದಂತಾಯ್ತಸುರ ಸೇನೆ, ಪಂಚಸೇನಾನಿಗಳ್‌ವೆರಸಿ

ಲಂಕೇಶ್ವರನು ವಾಯುಭೂತವು ನಗರ ರಕ್ಷಕ ಮುಖ್ಯನನ್ನು ಕೊಂದು ದಾಟಿ ಹೋದುದನ್ನು ಕೇಳಿದನು. ತಕ್ಷಣ ದುರ್ಧರ, ವಿರೂಪಾಕ್ಷ, ಭಾಸಕರ್ಣ, ಪ್ರಘಸ, ಯೂಪಾಕ್ಷರೆಂಬ ಐದು ಜನ ಇಂದ್ರಜಾಲ ನಿಪುಣ ವೀರರನ್ನು ಕರೆದು ಹೀಗೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು:

'ಬೇಗ ಹೊರಟು ಆ ಗಾಳಿದೆವ್ವಕ್ಕೆ ನೀವು ಇಂದ್ರಜಾಲಸಿದ್ಧರೆಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸಿ. ಲಂಕೆಯ ಎದೆಯಿಂದ ಭೀತಿಯ ಬೂದಿಯನ್ನು ತೂರುವಂತೆ – ಆ ಕಪಟ

ವಾಯುಭೂತವನ್ನು ಗಾಳಿಯಂತೆ ಊದಿರಿ. ಅದು ಇಂದ್ರನ ಮಾಟವೊ? ಕುಬೇರ ಕಳುಹಿಸಿರುವ ಕುಟಿಲ ವಿದ್ಯಾಕಾಳ ಕೂಟವೊ? ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದು ಸಮುದ್ರದ ಒಳಸೆರೆಯಾದ ಅತಲ ಲೋಕಕ್ಕೆ ನೂಕಿರಿ!'

ಇಂದ್ರವೈರಿಯ ವಜ್ರವಚನವನ್ನು ತಮ್ಮ ಶಿರಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿ ಆ ಐವರು ವೀರರು ತಮ್ಮ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಪುರದ ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲಿನಿಂದ ಹೊರ ಹೊರಟರು. ಸಮುದ್ರ ದಡದ ಕಾಡನ್ನು ಮುರಿ ಮುರಿದು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ಅರೂಪನಾದ ಅನಿಲಸಿಂಹನ ಹೆಮ್ಮೆ ಮತ್ತು ಅಬ್ಬರದ ರಥಮಾರ್ಗವನ್ನು ನೋಡಿದರು. ಹೋ ಹೋ ನಿಲ್ಲು ಎಂದು ಕೂಗಿ ಹೇಳಿದರು. ಅವನಂತೆ ವಾಯುರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿದರು. ಹುಬ್ಬುಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಹಣೆಗಣ್ಣುಳ್ಳವನಂತಹ ಕಪಿಕುಲ ಸಮರ ಭೈರವನನ್ನು ತಾಗಿದರು.

ಅಲ್ಲಿ ಗಾಳಿ ಹೊಗೆ ಬೆಂಕಿ, ಸಿಡಿಲು ಮಿಂಚುಗಳು, ಕಲ್ಮಳೆಗಳು, ಉಲ್ಕೆಗಳು ಎದ್ದವು. ಕೂಗುಗಳು, ನರಳುಗಳು, ವೀರ ಅಟ್ಟಹಾಸಗಳು, ಕಟುವಿಕಟ ಚೀತ್ಕಾರಗಳೊಡನೆ – ಪ್ರಳಯ ಶಂಕೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತ ದೆವ್ವಗಳು ಅಲ್ಲಿ ಕುಣಿದವು! ಕಾಡ್ಗಿಚ್ಚಿನಿಂದ ಕಾಡು ಅಳಿಯಿತು. ಒಮ್ಮೆಲೆ ಆ ಉರಿ ನಂದಿತು. ನಿಶ್ಯಬ್ದವಾಗಿರುವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಅಸುರ ಸೇನೆಯು ಐದು ಸೇನಾನಿಗಳೊಡನೆ ಬೂದಿಯಲ್ಲಿ ಬೀಡುಬಿಟ್ಟಂತೆ ಒಂದಾಗಿದ್ದವು.

ಇಂದ್ರಜಿತುವು ಆ ದುರ್ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ, ತಂದೆಯ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ಹಗಲು ಮುಳುಗುವ ಮೊದಲು ರಣಧರೆಗೆ ಬಂದನು. ಭಸ್ಮ ಶ್ಮಶಾನದ ದರ್ಶನ ವಾಯಿತು. ವಾಯು ಭೂತಾನ್ವೇಷಣೆಗೆ ಕೈಕೊಂಡ ಪ್ರಯತ್ನ ವ್ಯರ್ಥವಾಯಿತು. ಹಲವರು ಹಲಹಲವು ಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ಊಹಿಸಿಕೊಂಡರು. ಸತ್ಯವನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಲಾರದೆ – ಭೂಮಿಯನ್ನು ಅಳೆಯಲು ಇಳಿದ ರಾತ್ರಿಯ ಛಾಯೆಗಳಂತೆ ಪುರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರು.

ಕಂಡೆ ರಾಮನ ರಾಣಿಯಂ! ಕೊಟ್ಟು ತಂದಿಹೆನ್ ವಾರ್ತೆಯಂ, ಚಿಹ್ನೆಯಂ, ಸಂದೇಶಮಂ!

ಗಾಳಿಯ ಶರೀರವನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಅನಿಲಾತ್ಮಜನು – ಲಂಕೆಗೆ ನಿರಾಕಾರ ಭೀತಿಯ, ಅತಿ ಭಯದ, ಸಂಶಯದ ರಾಹು ಹಿಡಿಯುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು. ಆ ಉತ್ಸಾಹದಲ್ಲಿ ಹಿಗ್ಗಿದನು. ವಾಯುವೇಗದಲ್ಲಿ ನೂರು ಯೋಜನ ಸಮುದ್ರದ ನೀಲ ಸೀಮೆಯನ್ನು ದಾಟಿದನು. ಕಪಿಕುಲಜರು ಕೊರಳು ನಿಮಿರಿಸಿ ಕಾತುರತೆಯಿಂದ ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರಿಗೆ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಕಲಕಿ ತಮ್ಮೆಡೆಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಬಿರುಗಾಳಿಯ ಆರ್ಭಟ ಕಂಡಿತು. ಜಾಂಬವಂತನು ಮಹೇಂದ್ರ ಪರ್ವತದ ಶಿಖರದ ಶಿಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿದ್ದನು. ಅವನು ಅಂಗದನ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಮೂಡಿದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳ ಇಂಗಿತವನ್ನು ಅರಿತು ಹೇಳಿದನು:

'ಆಶ್ಚರ್ಯ, ಹೊತ್ತಲ್ಲದ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣದ ಗಾಳಿಯು ಕಡಲನ್ನು ಕಡೆಯುತ್ತ ಬರುತ್ತಿದೆ! ಇದು ಸಹಜವಾದುದಲ್ಲ. ಇದು ಆಂಜನೇಯನ ವೇಗದಿಂದಾದ ಕೃತಕ ಸೃಷ್ಟಿ. ಅವನು ನಿನ್ನೆ ನೆಗೆದಾಗ ಸಮುದ್ರವು ಇದೇ ರೀತಿ ಕಲಕಿತ್ತು. ದೂರ ದೃಷ್ಟಿ ಹರಿಸಿ ಆಕಾಶವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರಿ. ಆಕಾಶಗಾಮಿಯಾದ ಅವನು ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ವಿಜಯ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ತರುತ್ತಾನೆ.'

ತಮ್ಮ ಅಂತರಂಗದ ಮೂಕ ಇಚ್ಛೆಗೆ ನಾಲಗೆಯನ್ನಿತ್ತ ಮುದಿತನಕ್ಕೆ ಗೌರವವನ್ನು ತೋರಿಸುವಂತೆ ಎಲ್ಲರೂ ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕಿನತ್ತ ದೃಷ್ಟಿ ಹರಿಸಿದರು. ಕಾಮರೂಪಿಯನ್ನು ಕಾಣಲು ಅಪೇಕ್ಷೆ ಹೊಂದಿದ ಕಪಿಧ್ವಜರ ದೃಷ್ಟಿಯ ಬಾಯಾರಿಕೆಗೆ ನಭದ ನೀಲಿಯೆ ಇನ್ನೊಂದು ಸಮುದ್ರವಾಯಿತು!

ದೂರದಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ ಸಮುದ್ರದ ಗಾಳಿಯು ಬಳಿ ಬಳಿಗೆ ಸಾರಿಬಂತು. ವಾನರ ಸೇನೆಯು ತತ್ತರಿಸುವಂತೆ ಗಿರಿಯ ನೆತ್ತಿಯನ್ನು ಅಪ್ಪಳಿಸಿತು. ಆಗ ಮರಮರಗಳು ಕೊಂಬೆ ಕೊಂಬೆಗೆ ತಿಕ್ಕಿ ಒರಲಿದಂತಾಯಿತೆ? ಬಿದಿರ ಮೆಳೆ ಕೀಚೆಂದು ಕೀರಿದಂತಾಯಿತೆ? ಪಕ್ಷಿ ಸಂಕುಲವು ಒಕ್ಕೊರಲಿನಿಂದ ಕೂಗಿದಂತಾಯಿತೆ? ಗಾಳಿಯು ಅಕ್ಷರ ಅಕ್ಷರವನ್ನು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿ ಹೇಳಿದಂತಾಯಿತೆ? ಸುಗ್ರೀವ ಸೇನಾ ಸಮಿತಿಯು ತೆಕ್ಕನೆ ಉಕ್ಕಿದ ಆನಂದದಿಂದ ಆಶ್ಚರ್ಯಗೊಂಡು ಅದನ್ನು ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು ಆಲಿಸಿತು.

'ರಘುಕುಲ ಕಮಲ ರವಿ ಉದಯಿಸಲಿ! ಕಪಿಕುಲದ ಕಡಲ ಚಂದ್ರ ಸಂಪದಕ್ಕೆ ಅಭ್ಯುದಯವಾಗಲಿ! ವಾಲಿಸುತನ ಅನುಚರರ ಸಾಹಸ ಕೀರ್ತಿಗೆ ಕೋಡು ಮೂಡಲಿ! ಸಿಕ್ಕಿದಳು ದೇವಿ, ಸೀತಾದೇವಿ! ಆ ಮಾತೆಯನ್ನು ಕಂಡೆನು! ರಾಮನ ರಾಣಿಯನ್ನು ಕಂಡೆನು! ಗುರುತನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ವಾರ್ತೆಯನ್ನು, ಚಿಹ್ನೆಯನ್ನು, ಸಂದೇಶವನ್ನು ತಂದಿದ್ದೇನೆ!'

ಉಘೇ, ಉಘೇ ಎಂಬ ವಾನರರ ಉತ್ಸಾಹ ಘೋಷಕ್ಕೆ ಸಮುದ್ರದ ದಡ, ಗಿರಿ ಗುಡ್ಡ, ಗುಹೆ ಕಾಡುಗಳು ಕಂಪಿಸಿದವು. ಅತೀಂದ್ರಿಯವು ಕೃಪೆಗೊಂಡು ಇಂದ್ರಿಯ ಗ್ರಾಹ್ಯತೆಗೆ ಒದಗಿತು ಎಂಬಂತೆ ಹೇಮಧೂಳಿಯ ಮಂಜು ಮಾರ್ದನಿಗೊಡುವ ಮಹೇಂದ್ರ ಪರ್ವತವನ್ನು ಮುಸುಕಿತು. ಸಂಜೆ ಗೋವಿನ ಗೊರಸುಗಳಿಂದ ಎದ್ದ ಗೋಧೂಳಿ ಕುಂಕುಮವೆರಚಿ ವಾಯುಪುತ್ರನನ್ನು ಸಶರೀರಿಯಾಗಿ ಬರಲು ಕರೆಯಿತು. ಆಗ ಸುವರ್ಣ ಮಂಜಿನ ನಡುವೆ ರಾಮಸಖನ ರೂಪು ರೇಖೆಗೊಂಡಿತು. ಪರಿಚಯದ ಮನುಜಾಕೃತಿಯನ್ನು ಕಂಡ ತಕ್ಷಣವೇ ಜನರು ದರುಶನಕ್ಕಾಗಿ ಮತ್ತು ಅವನ ಪಾದಧೂಳಿಯನ್ನು ಧರಿಸಿ ಧನ್ಯರಾಗಲು ಮಣಿದು ಮುನ್ನುಗ್ಗಿದರು.

ಸೇನಾಸಮುದ್ರದ ಉತ್ಸಾಹಪೂರ್ಣ ಅಲೆಗಳು, ಸಂತೋಷ ಘೋಷಗಳು ಕ್ರಮೇಣ ನಿಧಾನವಾದವು. ಆಗ ಅಂಗದನು ನೀಲಾದಿಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡು ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ

ಹೋಗಿ ಆ ಮಹಾವೀರನನ್ನು ಕೈ ಮುಗಿದು ಕರೆತಂದನು. ಮಹೇಂದ್ರಗಿರಿಯ ಎತ್ತರದ ಮಣಿಶಿಲೆಯ ಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿದನು. ಅವನ ಸುತ್ತಲೂ ಸಭೆ ನೆರೆಯಿತು. ವಾನರರು ತಮ ತಮಗೆ ದೊರೆತ ಬಂಡೆ, ಮರಗೋಡುಗಳ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತರು. ಕಪಿಕುಲದ ಕುತೂಹಲ, ಹರ್ಷ ವಿಸ್ಮಯಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಆಂಜನೇಯನು ಪುಲಕಗೊಂಡನು. ಸೂತ್ರರೂಪದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸಾಹಸದ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದನು.

ಅದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಸಭೆಯು ಹುಚ್ಚೆದ್ದು ಹೋಯಿತು. ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರು ಒಂದೊಂದು ಸಲಹೆಯನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸಿದರು:

'ತಡವೇಕೆ? ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟೋಣ. ದೇವಿಯನ್ನು ತಂದು ರಾಮಚಂದ್ರನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸೋಣ!'

'ಆ ಖೂಳ ಲಂಕೇಶನನ್ನು ಕೊಲ್ಲೋಣ.'

'ಹೇಗಿದ್ದರೂ ಅವಧಿ ಮೀರಿದೆ. ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಗೆ ಬರಿಗೈಲಿ ಹೋಗುವುದು ಸರಿಯೆ? ನಮ್ಮ ಕಾರ್ಯ ಕೈಗೂಡಿಸಿಯೆ ಹೋಗೋಣ.'

'ಹನುಮಂತನಿಗೆ ಗೆಲುವಾಗಲಿ. ಅಂಜನಾಸುತನಿಗೆ ಗೆಲುವಾಗಲಿ.'

ಆ ಘೋಷಗಳು ನಭೋಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಮಾರ್ದನಿಗೊಂಡವು. ಮಹೇಂದ್ರಗಿರಿಯ ಗುಹೆಗಳು ಅನುರಣಿಸಿದವು. ಆ ಜಯ ಜಯಕಾರವನ್ನು ಕಡೆಕಡೆದು ಕಡಲು ಮೊರೆಯಿತು. ಅದು ನಿದ್ದೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ದಿಗ್ಗಜಗಳ ಕಿವಿಗೆ ಕಠಾರಿಯಂತಿತ್ತು.

ಒಮ್ಮನವನೊಕ್ಕೊರಲ್ ಒಪ್ಪಿಗೆಯನುಲಿದುದು ಕಪಿಧ್ವಜಿನಿ

ಉತ್ಸಾಹದ ಮಧ್ಯೆ ಬುದ್ಧಿ ಏಳುವಂತೆ ವೃದ್ಧನಾದ ಜಾಂಬವಂತನು ಎದ್ದನು. ಕರಡಿಯ ಚರ್ಮದ ಉಡುಪಿನ ಗಂಭೀರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ, ಎಲ್ಲರ ಗೌರವಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾದವನನ್ನು ಕಂಡು – ಸೈನ್ಯ ಸಂಭ್ರಮ ಶಬ್ದವು ಶಾಂತವಾಯಿತು. ಅವನು ಅವರನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದನು :

'ನಿಮ್ಮ ಹೆಮ್ಮೆಯ ಅಮೃತ ನೊರೆಯು ಉಕ್ಕಿ ಮಗಮಗಿಸಿ ಹರಿಯುತ್ತಿದೆ. ಅದು ನನ್ನ ಮುಪ್ಪಿನ ಮನಕ್ಕೆ ಉತ್ಸಾಹವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದೆ. ನಾನು ಮುದುಕನಾದರೂ ನಿಮ್ಮ ತ್ವರಿತಗತಿಯ ಸಾಹಸಾಶ್ವದ ಬೆನ್ನನ್ನು ಏರಿದ್ದೇನೆ. ಆದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ವಿವೇಕದ ಕಡಿವಾಣವು ಜಗ್ಗಿ ಬಿರಿ (Brake)ಯಿಕ್ಕುತ್ತಿದೆ. ಈ ಮಾರುತಿಯು ನಮ್ಮಾತ್ಮನಾದ ವೀರ. ಅವನು ತನ್ನ ಅಪ್ರತಿಮ ಸಾಹಸವೆಲ್ಲವನ್ನು ಸುಲಭವೆನ್ನುವಂತೆ ವರ್ಣಿಸಿರುವನು. ಅದನ್ನು ನೀವು ಸರಳ ಸಾಮಾನ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿಯದಿರಿ.

'ನಾವು ನೂರು ಯೋಜನ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವಾದ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟಬೇಕಾಗಿದೆ! ಆ ಕೋಟೆಯು ದುರ್ಗಮವಾಗಿದೆ! ಲಂಕೆಯವರು ಕೇವಲ ಕಥೆಯ ರಾಕ್ಷಸರಲ್ಲ. ಅವರು ಮಾಯಾ ಪ್ರವೀಣರು ಮತ್ತು ನಾಗರಿಕ ಯುದ್ಧ ಪ್ರವೀಣರು! ಬರಿಯ ಕೆಚ್ಚಿನಿಂದ ಕಾರ್ಯಸಾಧಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥರ ಬುದ್ಧಿ, ಸಜ್ಜನರ ಪುಣ್ಯ ಹೃದಯದ ಸಿದ್ಧಿಯ ಸಹಾಯ ಒದಗದಿದ್ದರೆ – ನಮ್ಮ ಉತ್ಸಾಹ ವ್ಯರ್ಥಸಾಹಸವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ.

'ನಮ್ಮ ದೊರೆಗೆ ನೀಡಿರುವ ಅವಧಿ ಮೀರಿದೆ. ಆದರೆ ಈ ವಾಯುಪುತ್ರನು ತಂದಿರುವ ಚೂಡಾಮಣಿಯು ನಮಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯೂ, ರಕ್ಷೆಯೂ ಆಗಿದೆ. ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಯಲ್ಲಿ ಕಪಿನೃಪ ಸುಗ್ರೀವನು ಮತ್ತು ದಾಶರಥಿ ಸೌಮಿತ್ರಿಯರು ನಾವು ಕೊಂಡೊಯ್ಯುವ ವಾರ್ತಾ ವಿಷಯಕ್ಕಾಗಿ ಅತಿ ಕಾತುರರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಸಾಗಲು ಬೇಗ ಏಳಿರಿ. ತಾಯಿ ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆ ನಮಗಾಗಿ ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ದೊರೆಯ ಆಜ್ಞೆಯೆ ಮುಂದಿನ ಮಾರ್ಗ. ಅದೇ ನಮಗೆ ನಿಷ್ಠೆ.'

ಹಿರಿಯನ ಮಾತಿಗೆ ಕಪಿಧ್ವಜರೆಲ್ಲರೂ ಒಕ್ಕೊರಲಿನಿಂದ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಸೂಚಿಸಿದರು. ವಾನರ ವಾಹಿನಿಯು ಮಹೇಂದ್ರಾಚಲದ ಗಿರಿ ಶಿಖರದಿಂದ ಇಳಿಯಿತು. ಉತ್ತರ ದಿಕ್ಕಿನ ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಯ ಕಡೆಗೆ ಪ್ರವಾಹದಂತೆ ಭೋರ್ಗರೆಯುತ್ತ ಸಾಗಿತು. ದಟ್ಟ ಕಾಡು ಬೆಟ್ಟ ಹೊಳೆ ತೊರೆ ಬಯಲು ಬೀಡುಗಳನ್ನು ಹಿಂದಿಕ್ಕಿ ಬಹುದೂರ ಸಾಗಿತು. ಆಗ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ದಧಿಮುಖನ ಮಧುವನ ಕಾಣಿಸಿತು. ಅದನ್ನು ಹೊಕ್ಕು ಅವನ ಆತಿಥ್ಯದಿಂದ ಮಧುಸುಖವನ್ನುಂಡರು. ದಣಿವಾರಿಸಿಕೊಂಡರು. ತಮ್ಮ ಸ್ವರ್ಗವಾದ ಬೆಟ್ಟ ಕಾಡುಗಳ ದುರ್ಗಮ ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆ ಕಾಣಲು ಮುನ್ನಡೆದರು. ಅದನ್ನು ಕಂಡ ತಕ್ಷಣ ಕೋಟಿ ಕೋಟಿ ಕಂಠಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ ಜಯಘೋಷ ಮಾಡಿದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಆ ಗಿರಿನಗರಿ ಸ್ಪಂದಿಸಿತು.

ಸುಗ್ರೀವನು ರಾಮನನ್ನು ಸಂತೈಸಲೆಂದು ಪ್ರಸ್ರವಣ ಶೃಂಗಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದನು. ಅವನ ದುಃಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಮಾತಾಡಲಾಗದೆ ಖಿನ್ನನಾಗಿದ್ದನು. ಉಸ್ಸೆಂದು ತಲೆಯೆತ್ತಿದನು. ಆಸೆಯಿಂದ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ದೂರಕ್ಕೆ ಹರಿಸಿದನು. ಸ್ಥೂಲದೇಹಿಯಾದ ಅವನು ತಕ್ಷಣ ದಿಗ್ಗನೆ ಎದ್ದನು. ಕಾಲಡಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಬಂಡೆಯನ್ನು ಒತ್ತಿ ತುದಿಬೆರಳ ಮೇಲೆ ನಿಗುರಿ ನಿಂತನು.

ರಘೂದ್ವಹ, ನಿನಾದಮಂಕೇಳ್ ಶುಭಾವಹಮಂತೆ ಕಾಣ್ ಶುಭದ ದರ್ಶನವ!

ಅವಧಿ ಮೀರಿತ್ತು. ತಡವಾಗಿತ್ತು. ಅದುವರೆಗೆ ಏನೊಂದು ಸುದ್ದಿಯ ಸುಳಿವನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ರಾಮನ ಅಂತಃಕರಣವು ದುಃಖಾಗ್ನಿಯಿಂದ ಧಗಧಗಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಅದು ಕಪಿಕುಲದ ಗೌರವ ಹಾಗೂ ಶುಭ್ರತೆಗೆ ಮಸಿಲೇಪನದಂತಿತ್ತು. ಹಾಗಾಗಿ ಸುಗ್ರೀವನ ಹುಬ್ಬುಗಳು ಕೋಪದಿಂದ ಗಂಟಿಕ್ಕಿದ್ದವು. ನೋಡ ನೋಡುತ್ತ ಸಂತೋಷದಿಂದ

ಹುಬ್ಬು ಸಡಿಲಗೊಂಡಿತು. ಅವನ ಮುಖದಲ್ಲಿ ನಗೆಯ ಬೆಳಕು ಅರಳಿತು. ಆ ಹಿಗ್ಗು ಉಲ್ಲಾಸಕ್ಕೆ ವಿಶಾಲ ಎದೆ ಉಬ್ಬಿತು. ತಾನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ನೋಟದಿಂದ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಹೊರಳಿಸದೆ ಉತ್ಕಟ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದನು:

'ರಘುರಾಮನೇ ಏಳು. ಮಂಗಳ ನಿನಾದವನ್ನು ಕೇಳು. ಶುಭದ ದರ್ಶನವನ್ನು ಕಾಣು! ದಾಶರಥಿಯೇ, ನಮ್ಮ ಕೇಡಿನ ಕತ್ತಲೆಯನ್ನು ಒತ್ತಿ ಪುಣ್ಯದ ಉದಯಾಚಲ ಪುಣ್ಯ ಅರುಣಜ್ಯೋತಿ ಮೂಡುತ್ತಿದೆ ನೋಡು ಬಾ! ಲಂಕೆಯಿರುವ ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕಿನಿಂದ ಮಲೆಗಳ ಇಕ್ಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ, ಕಾಡುಮೇಡಿನ ನಡುವೆ ನಮ್ಮ ಗೂಢಚರ್ಯ ಸೇನೆಯು ಹರಿದು ಬರುತ್ತಿದೆ. ಅದರ ಕಿಲಕಿಲದ ಕೋಲಾಹಲವೇ ಸಫಲತೆಯ ಡಂಗುರವಾಗಿದೆ. ಹಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅವಧಿ ಮೀರಿ ನಮ್ಮ ಯುವರಾಜ ಅಂಗದನು ಹಿಂತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದನೆ!

'ಮಿತ್ರನೇ ದುಃಖವನ್ನು ತೊರೆ. ಬಾ, ಬಾ ನೋಡು. ರಾಮರಕ್ಷೆಯ ಚರಣದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೀತೆಯ ಪುಣ್ಯ ಶರಣು ಬರುತ್ತಿದೆ!'

ಪ್ರಾಜ್ಞನೀ ವಾನರೇಶ್ವರಂ; ತನ್ನವರೆರ್ದೆಯನರಿತವನ್

ವಿದ್ಯುತ್ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದ ಲೋಹದ ಜಡತೆಗೆ ಚೇತನ ತುಂಬಿದಂತೆ – ಮೈಥಿಲಿಯ ವಾರ್ತೆಯಿಂದ ರಘುನಂದನನ ಮನಸ್ಸು ಅಮೃತಮಯ ರತಿಮದಿರೆಯಿಂದ ತುಂಬಿತು. ವ್ರತಧಾರಿಯಾಗಿ ಗಡ್ಡ ಮೀಸೆ ಬೆಳೆದು ಭೀಕರ ಮುಖದ ದುಃಖಿಯಾಗಿದ್ದವನು ಸೌಮ್ಯಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದನು. ಅದ್ಭುತ ನಾದಾನಂದದಿಂದ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಿರುವ ವಾಲಿಸುತ ಅಂಗದನ ಸೇನಾ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ನೋಡಿದನು. ನೀಲ, ನಳ, ಜಾಂಬವ, ಆಂಜನೇಯರು ಹಿಂದಿರುಗುತ್ತಿರುವ ಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ನೋಡಿದನು. ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿಯೆ ನಿಂತಿದ್ದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ನೋಡಿದನು. ಆ ಕಣ್ಣಿನ ಶಂಕೆಯನ್ನು ಅರಿತ ಅವನು ಅಣ್ಣನಿಗೆ ಹೇಳಿದನು :

'ಕೃತಕೃತ್ಯರಾಗದೆ ಇರುವವರಿಗೆ ಈ ಸಂಭ್ರಮ ಸಾಧ್ಯವೆ? ಈ ವಾನರೇಶ್ವರ ಪ್ರಾಜ್ಞನು; ತನ್ನವರ ಹೃದಯವನ್ನು ಅರಿತವನು. ಜೊತೆಗೆ ನಿನ್ನ ನಾಲ್ಕು ತಿಂಗಳ ಉಜ್ವಲ ತಪಸ್ಸಿನ ಸಾಧನಾ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆ ವ್ಯರ್ಥವಾಗುವುದಿಲ್ಲ!'

ಹೀಗೆ ಅವರು ನಿಂತು ಮಾತಾಡುತ್ತಿರಲು ಮಾಲ್ಯವತ್ ಪರ್ವತದ ಸುಂದರ ಕಾಡಿನ ತಪ್ಪಲನ್ನು ಏರಿ ಅಂಗದನ ಸಂಗ್ರಾಮಸೇನೆ ಬಂದಿತು. ಅದರ ಮುಂದಿದ್ದ ಹನುಮ, ಜಾಂಬವ, ನೀಲ, ನಳರು ನಗುಮುಖದಿಂದ ಶುಭಕೋರುತ್ತ ಮೂವರಿಗೆ ಕೈ ಮುಗಿದರು. ರಾಮಚಂದ್ರನ ಮುಖದ ಭೀಕರ ಗಾಂಭೀರ್ಯಕ್ಕೆ ಅಂಗದನು ಬೆರಗಾದನು. ಜಾನಕಿ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಹೇಳಲು ಆಂಜನೇಯನಿಗೆ ಕಣ್‌ಸನ್ನೆ ಮಾಡಿದನು.

ದರ್ಶನಮಲ್ತೆ ದಿವ್ಯಮಾ ರಾಮಾಂಜನೇಯರ ಪರಸ್ಪರಂ ಕೃತಜ್ಞತಾಲಿಂಗನಂ?

ಆ ಯೋಗಿಯ ಕಂಠದಿಂದ ವೇದಘೋಷ ಸಮಾನ ವಾಣಿ ಮೊಳಗಿತು:

'ಸೀತಾದೇವಿ ನಿಯತೆ![೧] ಅಕ್ಷತೆ![೨] ದೇವಿ. ಸುವ್ರತೆಯಾಗಿ ಅಶೋಕವನದಲ್ಲಿರುವಳು! ದುಃಖದಿಂದ ಬಳಲಿರುವಳು! ನಿನ್ನ ವಿರಹದಿಂದ ದೀನಳಾಗಿರುವಳು! ಆ ಪುಣ್ಯಶ್ಲೋಕೆಯನ್ನು ಕಂಡ ನಾನು ಧನ್ಯ.'

ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ, ತನ್ನ ಎದೆಯ ಭಂಡಾರಕ್ಕೆ ಕೈಯಿಕ್ಕಿದನು. ವಕ್ಷಸ್ಥಳದ ವಜ್ರರಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಚೂಡಾಮಣಿಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡನು. ನೋಡುವವರ ಕಣ್ಣುಗಳು ನಮಿಸಿದವು. ಪ್ರೀತಿಗೌರವಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ವಿಶಾಲ ನೇತ್ರಗಳ, ಸೀತೆಯ ಜೀವನದ ಉಸಿರಾದ ರಾಮಚಂದ್ರನಿಗೆ ಅದನ್ನು ನೀಡಿದನು.

ರಘುರಾಮನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹಲವಾರು ಸ್ಮೃತಿಗಳು ಧುಮ್ಮಿಕ್ಕಿದವು. ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೆ ಭಾವದುಬ್ಬರವೇರಿತು. ಕಾಂತೆಯು ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಮರೆಯಾಗಿ ರೂಪಾಂತರಗೊಂಡು ಮರಳಿ ಮೈದೋರಿದ್ದಾಳೆ ಎನ್ನುವಂತೆ ಆ ಸುಪರಿಚಿತ ಮಣಿಯನ್ನು ಕಂಪಿಸುವ ಕೈಗಳಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಂಡನು.

ಧೀರನಾದ ಅವನು ತನ್ನ ಅಸ್ಥೈರ್ಯಕ್ಕೆ ತಾನೇ ಮುನಿದನು. ಚೂಡಾಮಣಿಯನ್ನು ಒಮ್ಮೆ ನೋಡಿದನು. ಗಿರಿ ಭವ್ಯ ಮುಖಮುದ್ರೆಯ ಆಂಜನೇಯನನ್ನೊಮ್ಮೆ ನೋಡಿದನು. ಉಕ್ಕುವ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಹೆಮ್ಮೆ ಹೊಮ್ಮಿತು. ಅದನ್ನು ನೋಡನೋಡುತ್ತ ತೋಳುಗಳನ್ನು ಮುಂದೆ ಚಾಚಿ ನಡೆದನು. ಪವಿತ್ರ ಗೋಪುರ ಗಾತ್ರ ಹನುಮಂತನನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡನು!

ನೋಡಿದವರಿಗೆಲ್ಲ ಹರ್ಷಬಾಷ್ಪ ಹೊಮ್ಮಿದವು. ರಾಮ ಆಂಜನೇಯರು ಪರಸ್ಪರ ಕೃತಜ್ಞಾಲಿಂಗನರಾದುದು ದಿವ್ಯದರ್ಶನವಾಯಿತು!

ಪ್ರಸ್ರವಣ ಗಿರಿಶಿಖರದ ಗುಹೆಯ ಮುಂಭಾಗವು ವಿಶಾಲ ಆಸ್ಥಾನವಾಯಿತು. ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣ ಸುಗ್ರೀವರು ಒಂದು ಬಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡರು. ಇತರರು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕುಳಿತರು. ರಾಮಚಂದ್ರನು ಬಂಡೆಯ ಚಾಚುಡುಬ್ಬಕ್ಕೆ ಮೊಳಕೈಯನ್ನು ಒತ್ತಿ, ಕಪ್ಪು ಕೂದಲ ಕುರುಚಲು ಗಲ್ಲದ ಮೇಲೆ ಅಂಗೈಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡನು. ಎದುರುಗಡೆ ಹತ್ತಿರ ಕುಳಿತ ಹನುಮಂತನಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣು ನೆಟ್ಟನು. ಸಮೀರ ಕುವರನ ಸಾಹಸ ಅನ್ವೇಷಣೆಯ ಮತ್ತು ಆವೇಶಭೀಷಣದ ಕಾವ್ಯಸುಂದರ ಭಾಷಣದ ವಿವರಣೆಗೆ ಕಿವಿಗೊಟ್ಟನು.

---

೧. ನಿಯತೆ = ವ್ರತದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವವಳು.

೨. ಅಕ್ಷತೆ = ಅಂಗಾಂಗಗಳಿಗೆ ಯಾವುದೇ ಊನ ಆಗಿಲ್ಲದವಳು.

ವಿದ್ಯುತ್
ಕಶಾಘಾತಕೆಂತು ಲೋಹದ ಜಡತೆ ಚೇತನಕೆ
ಚಿಮ್ಮುವುದೊ ಅಂತೆಯೆ ವಲಂ ಮೈಥಿಲಿಯ ವಾರ್ತೆ
ತುಂಬಿದುದು ರಘುನಂದನನ ಮನವನಮೃತಮಯ
ರತಿ ಮದಿರೆಯಿಂ' (೩.೫ ಸಾಲು ೨೩೮-೨೪೨)

೧೧. ಶ್ಯೇನ ರಚನಾಕೃತಿಯ ವಾನರ ಮಹಾನೀಕಿನಿ

ಮರಣಮಥವಾ ಶರಧಿತರಣಂ

ರಾಮಚಂದ್ರನು ಮಹೇಂದ್ರ ಪರ್ವತದ ತಪ್ಪಲಿನಲ್ಲಿ ಸಮುದ್ರ ತೀರದಲ್ಲಿ ಸತಿಗಾಗಿ ಉಪವಾಸವ್ರತನಾಗಿ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಿದನು. 'ಮರಣ ಇಲ್ಲವೆ ಕಡಲನ್ನು ದಾಟುವುದು' ಎಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಕೈಕೊಂಡನು. ಆಗ ಸಮುದ್ರದ ದೊರೆಯಾದ ವರುಣನು ದೇವಶಿಲ್ಪಿ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನಿಗೆ ರಾಮನ ರೌದ್ರವನ್ನು ತಡೆದು, ಕಪಿಸೈನ್ಯ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟುವಂತೆ ಮಾಡು ಎಂದು ಕೇಳಿಕೊಂಡನು.

ರಾಮನು ಮೂರು ದಿನಗಳು ಕಾದು ಅನಂತರ ಕೋದಂಡವನ್ನು ಹಿಡಿದು–ದಾರಿ ಬಿಡದಿದ್ದರೆ ಬಡಬಾಗ್ನಿಗೆ ಸಮನಾದ ಬಾಣ ತೊಡುವೆ ಎಂದು ಸಮುದ್ರದ ಮೇಲೆ ಹೆಜ್ಜೆ ಇಟ್ಟನು. ಸಾಗರದ ತೆರೆಗಳು ಹಿಂದು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿದವು. ಆಗ ದೇವಶಿಲ್ಪಿ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನು ರಾಮನಿಗೆ – ಆಳುವವನೇ ಪ್ರಕೃತಿಯ ನಿಯಮ ಮೀರಬಾರದು ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಸೇನೆಯಲ್ಲಿರುವ ತನ್ನ ಮಗ ನಳನು ಅವನಲ್ಲಿರುವ ಶಿಲ್ಪಕಲಾ ಚಾತುರ್ಯದ ಗುಪ್ತವರದಿಂದ ಮಹಾಸೇತುವೆ ನಿರ್ಮಿಸುವನೆಂದು ತಿಳಿಸಿದನು. ಈಗಾಗಲೇ ಸೀತಾರಾಮರ ಪ್ರೇಮವು ಸೂಕ್ಷ್ಮರೂಪದ ಮಹಾಸೇತುವೆ ನಿರ್ಮಿಸಿದೆ. ಆ ಪ್ರಾಣಸೇತುವಿಗೆ ತನ್ನ ಮಗ ನಳ ಜಡ ವಸ್ತು ತುಂಬಿ ವಾನರ ಸೈನ್ಯ ದಾಟುವ ಸೇತುವೆ ಕಟ್ಟುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಆ ದನಿಯೊಂದಿಗೆ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನ ರೂಪು ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಕರಗಿದಂತಾಗಲು ರಾಮನು ರೋಮಾಂಚನಗೊಂಡು ಮೂರ್ಛಿತನಾದನು. ಆಗ ಆಂಜನೇಯನು ತನ್ನ ತೋಳ ತೆಕ್ಕೆಯಲ್ಲಿ ರಾಮನನ್ನು ಹೊತ್ತು ಹಿಂತಿರುಗಿದನು. ಸಮುದ್ರವು ಮೊದಲಿನಂತೆ ತನ್ನ ಮೇರೆ ಮುಟ್ಟಿತು. ಕಣ್ಣು ತೆರೆದ ರಾಮನು ನಳನ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಸಂಧಿಸಿದನು. ನಳನು ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಕೃಪಾಬಲದಿಂದ ಸಾಗರ ಇಬ್ಭಾಗವಾಗುವಂತೆ ಸೇತುವೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ನಳನ ವಿಕ್ರಿಯಾಶಕ್ತಿ ಮಹಿಮೆಯಿಂದ ಕಪಿಸೇನೆಯ ಅಲ್ಪಗಾತ್ರರು ಶಿಖರ ಸಮರಾದರು. ಅವನ ಆಣತಿಯಂತೆ ನೂಲು ಹಿಡಿದು, ಕೋಲು ಹಿಡಿದು ನಿಂತರು. ಬಂಡೆಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತು ಚೆಂಡಿನಂತೆ ಎಸೆದರು. ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಮರಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತು ಕಡಲ ತಡಿಗೆ ಎಸೆದರು. ಒಂದು ಹಗಲಿರುಳಿನಲ್ಲಿ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಯೋಜನದ ಸೇತುವೆ ನಿರ್ಮಾಣ ವಾಯಿತು. ಆಗ ರಾಕ್ಷಸರ ಕೂಟ ವಿದ್ಯಾಪ್ರವೀಣ ವಿದ್ಯುಜಿಹ್ವ ಅದಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯುಂಟು ಮಾಡಿದನು. ಅವನನ್ನು ಶತಬಲಿಯ ಸೇನೆಯ ಐವರು ಕಾಮರೂಪಿಗಳು ಸಂಹರಿಸಿದರು. ಐದು ಹಗಲು ರಾತ್ರಿಗಳಲ್ಲಿ ವಾನರರ ಶ್ರಮದಿಂದ ನಳನು ಸೇತುವೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಿದನು. ವಾನರ ಸೇನೆಯು ನೂರು ಯೋಜನ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟಿತು.

ವೇಲಾದ್ರಿ ಪರ್ವತದ ತಪ್ಪಲಿನಲ್ಲಿ ರಾಮಚಂದ್ರನ ಕಪಿಸೈನ್ಯ ಬೀಡುಬಿಟ್ಟಿತು. ಅದನ್ನು ತಿಳಿದ ಸತೀಚೋರ ರಾವಣನು ಪ್ರತಿಕಾರದಿಂದ ಹುಬ್ಬುಗಂಟಿಕ್ಕಿದನು. ಅವನ ದುರ್ಮಂತ್ರದ ನೆಲೆಯಿಂದ ಗುಪ್ತಚಾರರಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಗಣ್ಯನಾದ ಶುಕನು ಸಾರಣ ನೊಡಗೂಡಿ ಹೊರಟನು. ಶುಕನು ತೆಳ್ಳನೆಯ ದೇಹದ ಉತ್ತಮ ಸ್ಮರಣೆಯ ಗಿಣಿಮೂಗಿನವನಾಗಿದ್ದನು. ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುವ ಅಲಂಕಾರದಂತೆ ಸಾರಣನು ಅವನನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ನಡೆದನು.

ಉಗ್ರರಾದ ಅವರಿಬ್ಬರು ತ್ರಿಕೂಟಾದ್ರಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸುವೇಲಾದ್ರಿ ಶಿಖರ ರಂಗವನ್ನು ಹೊಕ್ಕರು. ಎತ್ತರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ನಿಂತರು. ರಾಮನ ಕಪಿಸೈನ್ಯವು ಗರುಡವ್ಯೂಹದಿಂದ ಬೀಡು ಬಿಟ್ಟಿರುವುದನ್ನು, ಅದು ಶೇಷನ ಶತ ಶತ ಹೆಡೆಗಳಂತೆ ವಿಸ್ತರಣಗೊಂಡಿ ರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರು.

ಆ ಗರುಡವ್ಯೂಹದ ಕೊಕ್ಕಿನ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವಜ್ರ ಕಠಿನ ಗಂಧಮಾದನನ ಸೇನೆಯಿತ್ತು. ಖಡ್ಗಮೃಗದ ಚೂಪಾದ ಕೋರೆ ಕೊಂಬಿನ ರೀತಿ ಭಯಾನಕವಾಗಿದ್ದ ಸೇನೆಯ ಶಿರಶ್ಶಿಖರದಲ್ಲಿ ಗಂಧಮಾದನನು ನಿಂತಿದ್ದನು. ಆ ಸೇನಾವ್ಯೂಹದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ವಾಲಿಯ ಮಗನು ಸರ್ವಸೇನಾನಿ ನೀಲನ ಜೊತೆಗೂಡಿ ಹಗೆಯೆದೆಯ ಹೆದರಿಕೆಯಾಗಿ

ಮೆರೆಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಬಲರೆಕ್ಕೆಯ ಬಳಿ ಅಜೇಯ ವಾನರ ಶ್ರೇಷ್ಠ ವೃಷಭನಿದ್ದನು. ಎಡಪಾರ್ಶ್ವದಲ್ಲಿ ರಕ್ಷಣೆಯ ಕಾರ್ಯಾಧ್ಯಕ್ಷನಾದ ಜಾಂಬವನು, ವೇಗದರ್ಶಿ ಸುಶೇಣನ ಜೊತೆಗೂಡಿ ಇದ್ದನು. ಆ ಸೈನ್ಯ ರಚನೆಯ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಪಿರಾಜ ಸುಗ್ರೀವನು, ರಾಮ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಸಹಿತ ಆಂಜನೇಯನ ಭೀಮಬಾಹುವಿನ ದೈತ್ಯ ಭಯಂಕರ ಸುರಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿದ್ದನು.

ದೇವಶಿಲ್ಪಿಯ ಮಗ ನಳನು ಇತರ ವಾನರ ಮುಖ್ಯರ ನೆರವಿನೊಡನೆ ಸಮಸ್ತ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನು ತನ್ನ ತಂದೆಯ ವರದ ಮಹಿಮೆಯಿಂದ ಬೃಹದ್ರೂಪಿಯಾಗಿ ಮತ್ತು ಮಾನಸಶಕ್ತಿಯ ವೈಭವಕ್ಕೇರಿ ವಾನರಧ್ವಜ ಮಹೋತ್ಸಾಹದ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿದ್ದನು.

ಬೇಟೆನಾಯ್ಗಳಂ ವಂಚಿಸಲೆಳಪ ವಂಚನಾ ಚತುರ ವೃಕಂಬೋಲ್ ಶುಕಂ

ರಾವಣನ ಇಬ್ಬರು ಗೂಢಚಾರರು ಹಗಲು ಮುಗಿಯುವತನಕ ಸುವೇಲಾದ್ರಿಯ ಶಿಖರದಲ್ಲಿ ಕಾದು ಕುಳಿತರು. ಇರುಳಿನ ಕಪ್ಪು ಇಳಿಯುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ತಾವು ಇಳಿದರು. ಶಿಬಿರಮುಖಿಯಾದರು. ಬೀಡಿನ ಹೊರವಲಯದಲ್ಲಿ ಕದ್ದು ಹೊಂಚಿಹಾಕುತ್ತ ಓಡಾಡುತ್ತ ಕಳ್ಳಗಿಂಡಿಯನ್ನು ಹುಡುಕಿದರು. ಬಲಿಷ್ಠವಾದ ಕಾವಲಿನ ಬೇಲಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ನುಸಿ ನುಗ್ಗಲು ಎಡೆಯಿರದಿದ್ದುದನ್ನು ನೋಡಿದರು. ಕುಟಿಲ ಉಪಾಯವೊಂದನ್ನು ಅವರು ಆಲೋಚಿಸಿದರು.

ಶುಕನು ರಾಕ್ಷಸ ವೇಷದಲ್ಲಿ ಪಾಳೆಯದ ಕಡೆಗೆ ಓಡಿದನು. ವಾನರ ವೇಷಧಾರಿಯಾದ ಸಾರಣನು 'ರಾಕ್ಷಸ! ಬೇಹುಗಾರ! ಹಿಡಿಯಿರಿ! ಹಿಡಿಯಿರಿ!!' ಎನ್ನುತ್ತ, ಅವನ ಹಿಂದೆ ಓಡಿದನು. ತಕ್ಷಣ ಕಾವಲುಪಡೆಯವರ ಕೊರಳ ಕೂಗುಗಳು ಎದ್ದವು. ಆ ಸದ್ದುಗಳನ್ನು ಮೀರಿಸಿ ಕೈಯ ಕಬ್ಬಿಣದ ಆಯುಧಗಳು ಖಣಖಣತ್ಕಾರಗೊಂಡವು. ಆ ಲೋಹದ ಶಬ್ದವನ್ನು ನುಂಗಿ ನೊಣೆದ ಸೈನ್ಯದ ಓಟ ರಣತುಮುಲ ಕೋಲಾಹಲವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿತು.

ಬೇಟೆನಾಯಿಗಳನ್ನು ವಂಚಿಸುವ ವಂಚನಾಚತುರ ತೋಳನ ರೀತಿ ಶುಕನು – ಹಾವು ಸರಿದಂತೆ ಚಮತ್ಕಾರದಿಂದ ಓಡಾಡಿ ಪಾಳೆಯದವರಿಗೆ ತೊಂದರೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದನು. ಅವನು ಬೀಡಿನ ಹೊರವಲಯದ ಅಂಚಿನ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಗದ್ದಲ ಗಲಿಬಿಲಿಯ ಜಟಿಲ ಜಾಲ ಭ್ರಮೆಯನ್ನು ಬೀಸಿದನು. ಎಲ್ಲ ದೃಷ್ಟಿಯು ರಾಕ್ಷಸ ವೇಷದಲ್ಲಿ ಓಡಾಡುತ್ತಿದ್ದವನನ್ನು ಬೆಂಬತ್ತಿತು. ಆ ಜನಜಂಗುಳಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದ್ದ ವಾನರಾಕೃತಿಯ ಸಾರಣನು ಸಮಯ ನೋಡಿ ಬೀಡಿನ ಒಳಕ್ಕೆ ನುಗ್ಗಿ ಪಕ್ಕನೆ ಮರೆಯಾದನು.

ಸಾರಣನ ಯೋಜನೆ ಸಫಲವಾದುದನ್ನು ತಿಳಿದ ಶುಕನು ತನ್ನನ್ನು ಎಂಟು ದಿಕ್ಕುಗಳಿಂದ ಸಾಲು ಸಾಲು ಪಂಜುಗಳು ಆವರಿಸುತ್ತಿರಲು ತನ್ನ ಕಾಲಿನ ವೇಗಕ್ಕೆ ಬಿರಿ (Brake)ಯಿಕ್ಕಿದನು. ಕಾಲು ಸೋತವನಂತೆ ನಟಿಸುತ್ತ, ತತ್ತರಿಸಿ, ತಿರುಗಿ ದೊಪ್ಪನೆ ನೆಲಕ್ಕುರುಳಿ ಕೈಕಾಲುಗಳನ್ನು ಅತ್ತಿತ್ತ ಒದರಿದನು. ಕಾವಲುಗಾರರು ಬಂದು ನೋಡಲು – ಕೆಂಪಾದ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಹೆಣದ ರೀತಿ ನಿಮಿರಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದ ಆಕೃತಿ ಕಂಡರು. ಬಡಿಗೆಯಿಂದ ಬಡಿಯುವವರನ್ನು ತಡೆದರು. ಆ ರಾಕ್ಷಸ ಶರೀರಧಾರಿಯನ್ನು ಕಾವಲುಪಡೆಯ ನಾಯಕನಾದ ಗಂಧಮಾದನನು ಇದ್ದ ಶಿಬಿರಕ್ಕೆ ಹೊತ್ತು ಒಯ್ದರು. ಸೇನಾನಿ ಹೇಳಿದ ರೀತಿ ಶುಶ್ರೂಷೆ ಮಾಡಿದರು. ಆಗ ಕಪಟ ಶಿರೋಮಣಿ ಶುಕನು ಮೂರ್ಛೆಯಿಂದ ಎದ್ದವನಂತೆ ಕಣ್ಣು ಬಿಚ್ಚಿದನು. ತಬ್ಬಿಬ್ಬುಗೊಂಡ ಬಿಳಿಚು ನೋಟದಿಂದ ತನ್ನ ಸುತ್ತಲೂ ಇದ್ದವರನ್ನು ನೋಡಿದನು. ಆಗ ಗಂಧಮಾದನನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದನು:

'ಯಾರೋ ನೀನು? ಲಂಕೆಯವರ ಕಡೆಯ ಗುಪ್ತಚರನೆ?'

'ಹತ್ತಿರದ ಹಳ್ಳಿಯ ರೈತ.'

'ಕತ್ತಲಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಈ ಎಡೆಯಲ್ಲಿ ಏನು ಕೆಲಸ?'

'ಮೇವಿಗೋಗಿದ್ದ ಹಸುವು ಹಿಂತಿರುಗಲಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತ ಕತ್ತಲಿನಲ್ಲಿ ಕಣ್‌ತಪ್ಪಿ ಬಂದೆ. ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿಯ ಓರ್ವ ಕಾವಲುಗಾರ ಹಿಡಿಯಿರಿ, ಹಿಡಿಯಿರಿ ಎಂದು ಅಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದ.

'ಅವನನ್ನು ಶೋಧಿಸಿ'

ಎಂದು ಸೇನಾನಿ ಹೇಳಲು, ಸೈನಿಕನೊಬ್ಬನು ಶುಕನ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನು ಶೋಧಿಸಿದನು. ತೆಗೆದ ಹಲವು ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಸೊಂಟಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಹಾವಿನ ರೂಪದ ರತ್ನಖಚಿತವಾದ ಕಠಾರಿಯನ್ನು ಕಂಡ ಗಂಧಮಾದನನು ಹೀಗೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದನು:

'ಎಲವೊ, ಹೊಲದ ಗೆಯ್ಮೆಯವನಿಗೆ ಈ ಗುಪ್ತಾಯುಧವೇಕೆ? ಹೊಲವೊ ಅಥವಾ ಹೊಲೆಯ ಕೊಲೆಯೊ? ನಿನಗೆ ನಿನ್ನವರು ನೀಡಿರುವ ಕೆಲಸ ಏನೆಂದು ಹೇಳು.'

ತಕ್ಷಣ ಶುಕನು ತನ್ನನ್ನು ಶೋಧಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಪಿದೂತನನ್ನು ದೂರ ತಳ್ಳಿದನು. ಶೋಧಿಸುವುದನ್ನು ತಡೆದನು. ಕೋಪೋದ್ರಿಕ್ತನಾಗಿ ಅವನನ್ನು ಬಡಿದನು. ಮುಷ್ಟಿಯುದ್ಧವಾಯಿತು.

ದೂತನಂ ಕೊಂದಪರೆ? ಸಾಲ್ಗು ಬಿಡಿಮಾತನಂ

ಸುಗ್ರೀವ ಆಂಜನೇಯರೊಡನೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಸಹಿತನಾಗಿ ಮುಂದಿನ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಆಲೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸೀತಾಹೃದಯನಾಥನು ಶುಕನ ಕೋಲಾಹಲವನ್ನು ಕೇಳಿದನು.

'ರಾಮನೇ ರಕ್ಷಿಸು. ದೂತನಾದವನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುತ್ತಿರುವರು.' ಎಂಬ ಕೂಗು ಕೇಳಿ ಏಳುತ್ತಿದ್ದ ರಾಮನನ್ನು – ಸುಗ್ರೀವನು ತಡೆದು ಸಂತೈಸಿದನು. ಹನುಮನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದನು. ಅವನು ಹೋಗಿ ಸದೆಬಡಿಯುತ್ತಿದ್ದವರನ್ನು ತಡೆದು,

'ದೂತನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುತ್ತಾರೆಯೇ? ಸಾಕು. ಅವನನ್ನು ಬಿಡಿ.' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಆಗ ಗಂಧಮಾದನನು 'ಆಂಜನೇಯನೆ, ಇವನು ಸುಳ್ಳು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಇವನು ದೂತನಲ್ಲ. ಕೊಲ್ಲಲು ಬಂದಿರುವ ಖೂಳ. ಹಗೆಗಳು ಒಳಸಂಚಿನಿಂದ ಕೊಲೆಗೈಯ್ಯಲು ಕಳುಹಿಸಿರುವ ಬೇಹುಗಾರ. ಇವನು ಕಳ್ಳ. ತಕ್ಕುದನ್ನೆ ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ. ಕಠಾರಿಯನ್ನು ನೋಡಿ! ಹಳ್ಳಿಯ ಒಕ್ಕಲಿಗನೆಂದು ಹೇಳಿದವನಲ್ಲಿ ಮುದುಡಿದ ಸಂಕೇತಲಿಪಿಯ ಓಲೆಯಿದೆ.'

'ರಘುರಾಮನು ನನ್ನನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದ್ದಾನೆ. ನಿಜವನ್ನು ತಿಳಿಯೋಣ. ಇವನನ್ನು ನನ್ನೊಡನೆ ವಾನರೇಂದ್ರನ ಶಿಬಿರಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿ.'

ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಶುಕನು ಅತಿ ಆನಂದಗೊಂಡನು. ತನ್ನ ಉಪಾಯವು ಸಫಲವಾದುದಕ್ಕೆ ಅಂಜನಾಪುತ್ರನಿಗೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ವಂದಿಸಿದನು. ದೂತನಿಗೆ ಅತಿ ವಿನಯ ಸಹಜವೆಂಬಂತೆ ಅವನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದನು.

ಸತ್ತ್ವದೆಡೆ ಸತ್ಯಮೇ ಪರಮ ಸತ್ಫಲವನಿತ್ತಪುದು

ರಘುವೀರನನ್ನು, ಗಡ್ಡಮೀಸೆಗಳಿಂದ ಹಿರಿತನದ ಮುಖ ಹೊಂದಿದವನನ್ನು, ಸಿಂಹಗಂಭೀರನನ್ನು, ಶೃಂಗಾರದ ಸೆಖೆಯ ಸಂಕಟದಲ್ಲಿ ತಪಸ್ತೇಜನಾದವನನ್ನು, ಪ್ರದೀಪಿತ ಕಣ್ಣುಗಳ ಚುರುಕಾದವನನ್ನು ಶುಕನು ನೋಡಿದನು. ಜಾನಕಿ ಜೀವನನನ್ನು ನೋಡಿದ್ದೆ ತಡ ಅವನು ತತ್ಕಾಲಕ್ಕೆ ಇಚ್ಛಾರಹಿತನಾದನು. ಅವನ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ವಕ್ರಗುಣ ಮರೆಯಾಯಿತು. ಅವನಲ್ಲಿ ಮುಗ್ಧ ಸರಳತೆ ಮೂಡಿ, ಹಿಂದೆಂದೂ ಕಾಣದ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆ ಉಂಟಾಯಿತು. ರಾವಣನ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿ ಅನುಭವಿಸುವ ಗೌರವಕ್ಕಿಂತ ಮಿಗಿಲಾದ ಗೌರವಭಾವವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದನು. ಸತ್ಯಸಾನ್ನಿಧ್ಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮೊದಲಿನ ಗೂಢಚರ್ಯ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಮರೆತನು.

ರಾವಣನ ವೈರಿಯ ರಾಜವಿಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಕೈ ಮುಗಿದನು. ದಶಗ್ರೀವ ಗುಪ್ತಚರನಾದ ಅವನು ಸತ್ತ್ವದ ಎಡೆಯಲ್ಲಿ ಸತ್ಯವೇ ಪರಮ ಸತ್ಫಲವನ್ನು ನೀಡುವುದು ಎಂಬ ತಾನು ಪಡೆದ ಹಿಂದಿನ ಬೋಧದಿಂದ ಸತ್ಯಧೈರ್ಯವನ್ನು ಧರಿಸಿದನು.

ಅವನನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುವವನಂತೆ, ಮಿಥಿಳಾತ್ಮಜೆಯ ಮನಃಪ್ರಿಯನ ಮುಖದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ದೃಷ್ಟಿ ನೆಟ್ಟನು. ಅವನನ್ನೆ ನೋಡುತ್ತ ಇರುವುದೆಲ್ಲವನ್ನು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದನು:

'ನಿಜ, ನಾನು ಲಂಕೇಶ್ವರನ ಗೂಢಚಾರ. ಹೆಸರು ಶುಕ. ನಿಮ್ಮ ಸೈನ್ಯವನ್ನು, ನಿಮ್ಮ ಕಾರ್ಯವೈಖರಿಯನ್ನು ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಬಂದಿದ್ದೇನೆ.'

'ನೇರವಾಗಿ ಬಾರದೆ, ಈ ರೀತಿ ಸುತ್ತು ಬಳಸಿನಿಂದ ಏಕೆ ಬಂದೆ?'

'ವೈರಿಯನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ಮೊದಲೇ ನೇರ ಮಾರ್ಗ ಸರಿಯಾದುದಲ್ಲ. ವೈರಿಯ ಬಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮಿಗಿಲಾಗಿ ಅವನ ಹೃದಯ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಗೂಢಚಾರನ ಮೊದಲ ಗುರಿ. ಶೀಲವನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ ನೇರವಾಗಿ ವ್ಯವಹರಿಸಲು ಸಾವಕಾಶನಾದೆನು.

'ಹೆದರಿದೆಯೆ?'

'ಇಲ್ಲ, ಇಲ್ಲ. ಹಿಂಜರಿದೆ.'

'ಗದ್ದಲವೆಬ್ಬಿಸಿ ನೀನು ಗೋಳಿಟ್ಟುದು ಸಾವಕಾಶದ ಲಕ್ಷಣವೊ?' ಎಂದು ಸುಗ್ರೀವ ನಗೆ ಸೂಸಿ ಕೇಳಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಸಾಹಸಿ ಬೇಹುಗಾರನು,

'ನಮ್ಮ ರೀತಿಯ ರಹಸ್ಯಗಳು ನಿಮ್ಮ ನಗೆಗೆ ಈಡಾಗುವುದೇ ಗೂಢಚರ್ಯದ ಜಯಲಾಂಛನ.'

ಎಂದು ಉತ್ತರಿಸಿದನು.

ಪಾಪದ ರಥಂ ಸ್ವಾರ್ಥಸಾಧನೆಗೆ ಕೆಲವೊರ್ಮೆ ಪಿಡಿದಪುದು ಪುಣ್ಯಪಥಮಂ!

ಶುಕನ ನಯಚಾತುರ್ಯವನ್ನು ಕಂಡ ರಾಮಚಂದ್ರನು ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ,

'ಇವನು ಅಲ್ಪನಲ್ಲ. ಸಾಮಾನ್ಯನೆಂದು ತಿಳಿದು ಮೋಸ ಹೋಗಬೇಡ. ನೇರವೆಂದು ಕಾಣುವ ಇವನ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆ ಸರ್ಪದಂತಹ ವಿಷಪೂರ್ಣವೂ, ಭಯಂಕರವೂ ಆದುದಲ್ಲವೆ? ಅವಕಾಶ ದೊರೆತಾಗ ತನ್ನ ನೇರತನ ಬಿಟ್ಟು ವಕ್ರತೆಗೆ ಹೊರಳಿ ತನ್ನ ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ಸಾಧಿಸದೆ ಬಿಡುವುದೆ? ಪಾಪದ ರಥವು ಸ್ವಾರ್ಥ ಸಾಧನೆಗಾಗಿ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಪುಣ್ಯದ ಪಥವನ್ನು ಹಿಡಿಯುವುದು!'

ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಆಲೋಚನೆಗೊಳಗಾದನು. ಅನಂತರ ದೃಢವಾದ ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದನು:

'ವಾನರೇಂದ್ರ, ಈ ರಾಕ್ಷಸೇಂದ್ರನ ದೂತನಿಗೆ ನಮ್ಮ ಸೇನಾಸಾಗರದ ವಿಸ್ತಾರವನ್ನು ಆಳವನ್ನು ತೋರಿಸು. ದಿಟದ ಕೆಚ್ಚಿರುವ ನಮಗೆ ಮುಚ್ಚುಮರೆ ಯಾವುದು? ಈತನು ದಶಾನನನಿಗೆ ಒದಗಲಿರುವ ದೆಸೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಲಿ!'

ತಕ್ಷಣ ಎಚ್ಚೆತ್ತ ಶುಕನು–ರಾಮ ಸಂಮೋಹನ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ಎದೆಯುಬ್ಬಿಸಿ ಉಸಿರಾಡಿದನು. ಅನಂತರ ನಕ್ಕು ಹೇಳಿದನು:

'ನನ್ನ ಪ್ರಭುವನ್ನು ಕುರಿತು ಧಿಕ್ಕಾರದ ನುಡಿ ಹೇಳಬೇಡ! ನೀನು ನರೇಂದ್ರ ನಾಗಿದ್ದರೆ, ನನ್ನ ಪ್ರಭು ದಿಕ್ಪಾಲರಿಗೆ ಸಾರ್ವಭೌಮ! ನಿನ್ನ ಸೇನೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿ, ನಾನು ಅದನ್ನು ನನ್ನ ದೊರೆಗೆ ತಿಳಿಸುವ ಬಳಸು ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಸುಮ್ಮನೆ ದಣಿಯ ಬೇಡ. ಆ ಚಿಕ್ಕ ಕೆಲಸವು ನನ್ನಿಂದ ನನ್ನ ಆಳುಗಳಿಗೆ ಮೀಸಲಾಗಿದೆ. ಅದು ಹಾಗಿರಲಿ, ನಿನ್ನ ಮೇಲಿನ ಕರುಣೆಯಿಂದ ನನ್ನಿಂದ ಈ ವಾಕ್ಯಗಳು ಹೊಮ್ಮುತ್ತಿವೆ. ನಿನ್ನನ್ನು ಒಲ್ಲದ ಸತಿಗಾಗಿ, ನಿನ್ನ ತಾಯಿಗೆ ಪುತ್ರ ನಿಧನ ವ್ಯಥೆಯನ್ನೇಕೆ ವೃಥಾ ತಂದೊಡ್ಡುವೆ? ಮಿಥಿಳಾತ್ಮಜೆಯ ಲಜ್ಜೆಯು ಲಂಕೇಶ್ವರನ ಸೊಗದ ಸಜ್ಜೆ ಆಗಿದೆ!'

ಹೀಗೆ ಮಾತು ಮುಂದುವರಿಯುವ ಮೊದಲೆ ಆಂಜನೇಯನ ಅಂಗೈ ಪ್ರಹಾರ ದಿಂದ ಅವನ ಮುಖ ಜಡವಾಯಿತು! ತತ್ತರಿಸಿ ಬೀಳುವವನನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಹಿಡಿಯದಿದ್ದರೆ ಆ ಸೇವಕನು ಕಾಲ್ತುಳಿತಕ್ಕೆ ಸತ್ತೇ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದನೊ ಏನೊ?

ಸೀತೆಯ ಒಡೆಯನ ನೋಟದ ಅಂಕೆಯಿಂದ ಆಂಜನೇಯನು ತನ್ನ ಎದೆಯ ರೋಷವನ್ನು ಹಿಡಿದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಹೇಳಿದನು:

'ವೈರಿ ಭಯಂಕರನೇ, ಸಾತ್ವಿಕ ವಿಧಾನವು ಇಲ್ಲಿ ಸಮ್ಮತವಲ್ಲ. ಈ ಲಂಕೆಯು ಅಮರ್ತ್ಯ ಭೂಮಿ. ಇದು ಮರ್ತ್ಯರ ರೀತಿಗೂ ನೀತಿಗೂ ಹೊರಗಾದುದು. ಇವರು ಕುಲದಿಂದ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಗುಣದಿಂದಲೂ ರಾಕ್ಷಸರು! ಈ ನಿಶಾಚರರು ಭಯಕ್ಕಲ್ಲದೆ ನಯಕ್ಕೆ ಸೋಲುವವರಲ್ಲ. ಲಂಕೆಯ ಪ್ರಮುಖ ಪುರುಷರಲ್ಲಿ ವಿಭೀಷಣನನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಇನ್ನೊರ್ವ ಸತ್ತ್ವ ಪ್ರಧಾನನನ್ನು ನಾನು ಕಂಡಿಲ್ಲ....'

ಇರ್ದನಂತರ್ ವೈರಿಯೊರ್ವನವನುಂ ನಿಮಗೆ ನೆರಮೀಯದಂತಾಯ್ತಲಾ?

ಬೇಹುಗಾರನು ತನಗೆ ಅಪಮಾನ ಮಾಡಿದ ಆಂಜನೇಯನಿಗೆ ಮುಖಭಂಗವನ್ನು ಮಾಡುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಅವನ ನುಡಿಯ ನಡುವೆ ಬಾಯಿ ಹಾಕಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ:

'ಇಂದು ನಿನ್ನ ಆ ವಿಭೀಷಣನು ಲಂಕಾ ಪ್ರಮುಖನಲ್ಲಯ್ಯ. ದ್ರೋಹಕಾರಣದಿಂದ ಅರಸನ ಆಕ್ರೋಶಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ ನಗರಚ್ಯುತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ದೇಶಗೌರವ ಬಾಹಿರನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಮಗಳು ಮತ್ತು ಪತ್ನಿಯರನ್ನು ತೊರೆದು ಪರದೇಶಿಯಾಗಿ ಹೊರ ಹೋಗಿದ್ದಾನೆ. ಆ ದ್ರೋಹಿಯು ವ್ರತಿಯಂತೆ ಹೊತ್ತು ಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಅವನು ದಿಕ್ಕೆಟ್ಟು ವೇಲಾದ್ರಿ ಪರ್ವತಗಳ ಸಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಡಿನ ಮಧ್ಯೆ ಒಬ್ಬಂಟಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಕಡೆಗೆ ಕಾಗೆಯು ತಿರುಗಿ ನೋಡುತ್ತಿಲ್ಲ! ಇದ್ದ ಒಬ್ಬ ಅಂತರ್‌ವೈರಿಯು ನಿಮಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಲಾಗದಂತೆ ಆಯಿತಲ್ಲ.'

ಶುಕನ ಆ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಆಂಜನೇಯನ ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷ ಉಕ್ಕಿತು. ಸುವಾರ್ತೆಯನ್ನು ತರುವ ಸನ್ಮಿತ್ರನನ್ನು ತಬ್ಬಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಅವನನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡನು. ನೋಡುವವರು ಆಶ್ಚರ್ಯಚಕಿತರಾಗುವಂತೆ ಮುದ್ದಾಡಿದನು.

'ಶುಕ ನೀನು ನನಗೆ ಮಿತ್ರ! ವಿಭೀಷಣನಿರುವ ನೆಲೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿದರೆ ನಾನು ಚಿರಋಣಿಯಾಗಿರುತ್ತೇನೆ! ಎಲ್ಲಿರುವನು? ಏಕೆ ಹೋದನು? ಯಾರ ಮೈತ್ರಿಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಲಂಕಾದ್ರೋಹಿಯಾದನು?'

ಮೋಸವಿದ್ಯಾಗುರುವು, ತ್ವರಿತ ಆಲೋಚನಾ ಮನದವನು ಆದ ಶುಕನು ಹಾಸ್ಯ ಮಾಡುವವನಂತೆ, ಕುಟಿಲ ಮಂದಹಾಸದಿಂದ ಆಂಜನೇಯನ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಹೇಳಿದನು :

'ತಮಾಷೆಗೆಂದು ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಿದೆನು. ನೀನು ಬೆಪ್ಪನ ರೀತಿ ತಪ್ಪನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಮೋಸ ಹೋದೆ!'

ಆಂಜನೇಯನ ಮುಖ ಕರ್ಕಶವಾಯಿತು. ತಕ್ಷಣ ಅವನನ್ನು ತಳ್ಳಿ, ತನ್ನ ಪೀಠದ ಕಡೆ ಸರಿದನು. ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಇಂಗಿತದಿಂದ ನೋಡಿದನು. ವಾನರೇಂದ್ರನು ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ವಾನರನಿಗೆ ಹೀಗೆ ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದನು :

'ಬೇಗನೆ ಹೋಗಿ ಶರಗುಲ್ಮನಿಗೆ – ಇವನನ್ನು ಹಿಂಡಿ ನಿಜವನ್ನು ತಿಳಿದು, ಜೀವಸಹಿತ ಬಿಡಬೇಕು – ಎಂಬುದು ನಮ್ಮ ಇಚ್ಛೆ ಎಂದು ತಿಳಿಸು.'

ಒಡನೆಯೆ ಭಯಂಕರ ವ್ಯಾಘ್ರ ಉಗ್ರರು, ನರಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಪ್ರವೀಣರು ಆದ ಶರಗುಲ್ಮನ ಕಿಂಕರರು ಬಂದರು. ರಾಹುಬಾಹುಗಳಿಂದ ಹಿಡಿಯಲು ಚಂದ್ರನು ಮರೆಯಾಗುವಂತೆ ಶುಕನು ಅವರ ಹಿರಿದಾದ ನೆರಳುಗಳ ನಡುವೆ – ವಂಚನೆ ಮರೆಯಾದಂತೆ ಮರೆಯಾದನು!

❑

ರಘುವೀರನಂ,
ಶ್ಮಶ್ರು ಭೀಷ್ಮಾನನದ ಸಿಂಹ ಗಂಭೀರನಂ,
ವಿಪ್ರಲಂಭಗ್ರೀಷ್ಮ ಸಂಕಟ ತಪಸ್ತೇಜೋ
ಪ್ರದೀಪ್ತಾಕ್ಷಿ ತೀಕ್ಷ್ಣನಂ ಕಂಡುದೆ ತಡಂ ಶುಕಂ
ಜಾನಕೀ ಜೀವನಂ ತಾತ್ಕಾಲಿಕಕೆ ತಾಂ
ನಿರಿಚ್ಛನಾದನೆನೆ, ಮಾಣ್ಬುದು ಜಿಂಹ ಜೀವಿಯ
ನಿಸರ್ಗ ವಕ್ರತೆ; ಮುಗ್ಧ ಸರಳತೆಯನನುಕರಿಸಿ
ಮೂಡಿದತ್ತೊಂದಪೂರ್ವಂ ಮೂರ್ಖತಾ ಋಜುತೆ

(೩.೧೦ ಸಾಲು ೧೨೬-೧೩೩)

೧೨. ಮುದ್ಗರವನಿಟ್ಟನಯ್ ಹನುಮ ವಕ್ಷಕ್ಕೆ

ಕುಂಭಕರ್ಣನು ರಣರಂಗಕ್ಕೆ ನುಗ್ಗಿ ಬರುವಾಗ ಅವನ ಮಹದ್‌ರುದ್ರ ಪರ್ವತ ಗಾತ್ರದ ಶರೀರವನ್ನು ಕಪಿಸೇನೆ ಮೂಗಿನ ಮೇಲೆ ಬೆರಳಿಟ್ಟು ನೋಡಿತು. ಅವನು ತನ್ನ ಮುದ್ಗರ ಆಯುಧವನ್ನು ಬೀಸಿ ಕ್ಷಣಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕೋಟಿ ಕಪಿಸೈನ್ಯವನ್ನು ಅರೆದು ಕೊಂದನು. ಅವನನ್ನು ಎದುರಿಸಲಾಗದೆ ಅದು ಓಡತೊಡಗಿತು. ಆಗ ಆ ಸೇನೆಗೆ ಧೈರ್ಯ ತುಂಬಿ ಅಂಗದನು ಕುಂಭಕರ್ಣನನ್ನು ಎದುರಿಸಿದನು. ವಾನರ ಸೇನೆಯು ಅವನ ಮಹಾಮೈಯ್ಯ ಮಂದರ ಪರ್ವತವನ್ನು ಒದೆಯಲು ನುಗ್ಗುವ ಕಡೆದ ಕಡಲಿನ ದೊಡ್ಡ ತೆರೆಗಳಂತೆ ಆರ್ಭಟಿಸುತ್ತ ಮುನ್ನುಗ್ಗಿತು.

ಋಷಭ, ಮೈಂದ, ಆಂಜನೇಯ, ಗಜ ಮುಂತಾದ ವಾನರ ಶೂರರು ನುಗ್ಗಿ ಬರುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡು ರಾಕ್ಷಸನ ಪೌರುಷ ಹೆಚ್ಚಿತು. ಮುದ್ಗರದ ಹೊಡೆತಕ್ಕೆ ಅಂಗದನು ರಕ್ತಕಾರಿ ಮೂರ್ಛೆ ಹೋದನು. ಕಪಿಸೇನೆ ಕೆರಳಿ ಕುಂಭಕರ್ಣನ ಮೇಲೆ ಎರಗಿತು. ಹಾಗೆ ನುಗ್ಗಿ ಬಂದ ವಾನರ ವೀರರಾದ ದ್ವಿವಿದ, ಶರಭ, ಗಂಧಮಾದನ, ನೀಲ, ಗವಾಕ್ಷ ಮೊದಲಾದವರನ್ನು ರಾಕ್ಷಸನು ಹೊಡೆದು ಉರುಳಿಸಿದನು. ಬೇಸಗೆಯಲ್ಲಿ ಒಣಗಿನಿಂತ ಕಾಡನ್ನು ದಾವಾಗ್ನಿ ಸುಡುವಂತೆ ಅವನು ವಾನರ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸಿದನು.

ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಆಂಜನೇಯನು ಭಯಂಕರವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ನಿಂತನು. ಬೆಟ್ಟದ ಕೋಡನ್ನು ಕಿತ್ತುಕೊಂಡನು. ನೀರಿನ ಭಾರಕ್ಕೆ

ಜೋತು ಹಿರಿದಾದ ಕಪ್ಪು ಮೋಡವನ್ನು ಹೊತ್ತು ತರುವ ಮಳೆಗಾಲದ ಬಿರುಗಾಳಿಯಂತೆ ಅದನ್ನು ಹೊತ್ತು ತಂದನು. ಆಕಾಶದಿಂದ ಕುಂಭಕರ್ಣನ ತಲೆಗೆ ಬೀಸಿ ಒಗೆದನು. ಆಗ ಅದ್ಭುತ ದೈತ್ಯನ ಮಹಾಕಿರೀಟವು ಕೆದರಿ ರತ್ನ ವಜ್ರಗಳು ಉಲ್ಕೆಯಂತೆ ಕಿಡಿಕಾರುತ್ತ ಆಲಿಕಲ್ಲುಗಳಂತೆ ಉದುರಿದವು! ಬೆಟ್ಟದ ಕೋಡು ಅವನ ತಲೆಗೆ ತಾಗಿದುದೇ ತಡ ಸದ್ದು ಮಾಡುತ್ತ ಬಂಡೆಗಳು ಕಳಚಿ ಸಿಡಿದು ಬಿದ್ದವು. ಕಲ್ಲು ಮರಗಳು ಮಳೆಯಂತೆ ಬೀಳಲು ಸೈನಿಕರು ಮಡಿದರು. ತೇರಿನ ಕುದುರೆಗಳು ಉರುಳಿದವು. ಆನೆಗಳು ಭೂಮಿಗೆ ತಲೆಯೂರಿ ಘೀಳಿಟ್ಟವು.

ರಾಕ್ಷಸನ ರಕ್ತದ ಮುಡಿ ಕೆದರಿತು. ಕೂದಲನ್ನು ದಿಕ್ಕು ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಕೊಡಹಿದನು. ಹೊಡೆತಕ್ಕೆ ತುಸುಹೊತ್ತು ಮೈ ಮರೆತಿದ್ದವನು ರಕ್ತದ ಧಾರೆಯನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಎಚ್ಚೆತ್ತನು. ಮನುಷ್ಯನು ಊಹಿಸಲಾರದಷ್ಟು ಕೋಪಗೊಂಡ ಅವನು –ಇಂದ್ರನ ಹೃದಯ ರಕ್ತದಲ್ಲಿ ಮಿಂದೆದ್ದಿದ್ದ ಮುದ್ಗರದಿಂದ ಹನುಮನ ಎದೆಗೆ ಹೊಡೆದನು.

ಅದನ್ನು ಕಂಡು ಕೈಲಾಸದಲ್ಲಿದ್ದ ಗಿರಿಜೆಯ ಕೈ ಬೆವರಲು ಶಿವನ ಕೈಯನ್ನು ಬಿಗಿಹಿಡಿದಳು! ಆ ಸಿಡಿಲ ಹೊಡೆತಕ್ಕೆ ಆಂಜನೇಯನು ಚೀರಿದನು. ತಲ್ಲಣಿಸಿ, ತತ್ತರಿಸಿ, ತಲೆತಿರುಗಿ ಮೂಗಿನಲ್ಲಿ ರಕ್ತ ಹೊಮ್ಮಿ ನೆಲಕ್ಕೆ ಉರುಳಿದನು. ರಾಕ್ಷಸರು ಉಘೇ ಎಂದು ಜಯಕಾರ ಮಾಡಿದರು.

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅವನನ್ನು ಎದುರಿಸಲು ಬಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಪರ್ವತದೇಹಿಯ ಶರೀರವನ್ನು ಬಾಣಗಳಿಂದ ಚುಚ್ಚಿದನು. ಆಗ ಅದು ಮುಳ್ಳುಹಂದಿಯಂತೆ ಕಂಡಿತು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಬಾಣಕ್ಕೆ ಅವನ ಕೈ ಕತ್ತರಿಸಿತು. ಆ ಕೈ ಹಿಡಿದ ಮುದ್ಗರವು ಅಪ್ಪಳಿಸಲು ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಮೂರ್ಛಿತನಾದನು.

ಕುಂಭಕರ್ಣನು ಎಡಗೈಯಲ್ಲಿ ತ್ರಿಶೂಲವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಸುಗ್ರೀವನ ಅಂಗರಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ರಾಮನತ್ತ ನುಗ್ಗಿದನು. ವಿಭೀಷಣನು ತನ್ನ ಅಣ್ಣನ ಮಹಾಶಕ್ತಿ ರಹಸ್ಯಗಳನ್ನು ರಾಮನಿಗೆ ತಿಳಿ ಹೇಳಿದನು. ರಾಮ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ ಇಂದ್ರಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಕುಂಭಕರ್ಣನ ಎಡಗೈ ಕತ್ತರಿಸಿ ಬಿತ್ತು. ಶಕ್ರಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಅವನ ಶಿರ ಕತ್ತರಿಸಿ ಉರುಳಿತು.

❑

ರಕುತದ ಧಾರೆಯಂ ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ, ಹತಿಗಿನಿತೆ
ಗತಚೇತನಂ ಮುಹೂರ್ತದಿ ಮತ್ತೆ ಮೆಯ್ ತಿಳಿದು,
ನರಮತಿಗತೀತಮೆನೆ ಕುಪಿತನೆತ್ತಿದನಿಂದ್ರ
ಹೃದ್ರಕ್ತದೊಳ್ ಮಿಂದ ಮುದ್ಗರವನಿಟ್ಟನಯ್
ಹನುಮ ವಕ್ಷಕ್ಕೆ (೪.೨ ಸಾಲು ೨೪೦–೨೪೪)

೧೩. ಸಂಜೀವಿನಿ ಸುಧೆ ತಂದು ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಪ್ರಾಣ ಉಳಿಸಿದ ಯೋಗಿ ಆಂಜನೇಯ

ಒಂದು ಕಡೆಯಿಂದ ಅಂಗದನ ನಾಯಕತ್ವದಲ್ಲಿ ವಾನರರು ರಾತ್ರಿ ಲಂಕೆಯನ್ನು ಮುತ್ತಿ ರಾಕ್ಷಸರ ಗಮನ ಅತ್ತ ಸೆಳೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಿದರು. ಅತಿಕಾಯನೊಡನೆ ಹೋರಾಡುತಿದ್ದರು. ಅದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ವಿಭೀಷಣನ ಹಿತ ಮಂತ್ರಾಲೋಚನೆ ಯಂತೆ, ಶ್ರೀರಾಮನ ಆಜ್ಞೆಯ ಆಶೀರ್ವಾದ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿ ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ಇಂದ್ರಜಿತುವನ್ನು ಎದುರಿಸಲು ಹೋದನು. ಅವನು ಜಾಂಬವ, ಹನುಮ, ನೀಲ, ನಲರ ಮಿತ ಪರಿವಾರದೊಡನೆ ವಿಭೀಷಣನ ಸೂಚನೆಯಂತೆ ಇಂದ್ರಜಿತು ಮೇಘನಾದನು ನಿಕುಂಭಿಲೆಯ ಯಾಗದಲ್ಲಿದ್ದ ಆಲದ ಮರದ ಗುಹೆಯ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತ ಹೋದನು. ರಾತ್ರಿ ಮುಗಿಯುವುದರೊಳಗಾಗಿ ಕೂಟ ಯೋಧಿಯ ಯಾಗ ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ಕೆಡಿಸಿ, ಪರಾಭವಗೊಳಿಸಲು ಮುನ್ನಡೆದನು.

ರಚಿಸಿದನು ಮಂತ್ರ ಮಂಟಪಮಂ ಮಹೇಂದ್ರಾರಿ, ದೇವದಾನವ ದೃಗುಭಯಂಕರಮೆನಲ್

ತ್ರಿಕೂಟಗಿರಿಯ ಅಗಮ್ಯ ಗಹನ ಗುಪ್ತ ಕಂದರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಆಲದ ಮರದ ಬುಡದಲ್ಲಿ ಸುವಿಸ್ತಾರವಾದ ಗುಹೆಯೊಂದಿತ್ತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಮಹೇಂದ್ರಾರಿ ಮೇಘನಾದನು ದೇವದಾನವರ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಭಯಂಕರವೆನುವಂತೆ ಮಂತ್ರಮಂಟಪವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದನು. ಜಡ ಪ್ರಾಪಂಚಿಕವಾದ ಪಂಚಭೌತಾನ್ನಮಯದ ದೂರ ಹೊರ ವಲಯದಲ್ಲಿ

ತನ್ನ ನೆಚ್ಚಿನ ಪರಾಕ್ರಮಿಗಳನ್ನು ಕಾವಲಿರಿಸಿದ್ದನು. ಮತ್ತು ಸೂಕ್ಷ್ಮದಲ್ಲಿ ಪಿಶಾಚಿಗಳಿಗೆ ಕಾವಲಿರಲು ಹೇಳಿದ್ದನು.

ಪ್ರಾಣಮಯ ಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ಭೂತ ಮತ್ತು ಪ್ರೇತಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಮಹತ್ ಶಕ್ತಿಯ ಯಂತ್ರಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದ್ದನು. ಪ್ರಾಣಮಯದ ಆಚೆಯ ಮನೋಮಯ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ತಪಃಶ್ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಅಗ್ನಿಯ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದನು. ಅದರ ಪರಿಧಿಯ ಮಧ್ಯೆ ಪದ್ಮದಂತೆ ಸಹಸ್ರದಳದಿಂದ ಮೆರೆಯುವ ವಜ್ರಮಯವಾದ ವೇದಿಕೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಆತ್ಮಸಂಕಲ್ಪದಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ್ದನು. ಅದರ ಮಧ್ಯೆ ದೈತ್ಯ ದುರ್ಮಂತ್ರ ತಾಂತ್ರಿಕವರೇಣ್ಯನಾದ ಅವನು ಭುವನತ್ರಯವು ಕಳವಳಿಸಿ ಕಾತರಿಸುವಂತೆ – ದುರ್‌ವಿಜ್ಞಾನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸುವ ದೀಕ್ಷಿತನಾಗಿ ಕುಳಿತನು.

ಬಿಗಿದನಿಂದ್ರಿಯ ಪಶುಗಳಂ ಕಡಿದು ಬೇಳಲ್ಕೆ

ಚಿತ್‌ಕುಂಡದಲ್ಲಿ ಇಚ್ಛಾಗ್ನಿಯನ್ನು ಪ್ರಜ್ವಲಿಸಿದನು. ದೃಢಚಿತ್ತದಂತೆ ಯಜ್ಞಸ್ತಂಭವನ್ನು ಹೂಡಿದನು. ಕಡಿದು ಆಹುತಿ ನೀಡಲು ಇಂದ್ರಿಯ ಪಶುಗಳನ್ನು ಬಿಗಿದನು. ಅವನ ಎಲ್ಲ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ತಮ್ಮ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸಿದವು ಎನ್ನುವಂತೆ – ಎಂಟು ದಿಕ್ಕಿನ ಆನೆಗಳು ಒಂದಾದ ರೀತಿಯ ಮಹಾಗಾತ್ರದ ಬೃಹತ್ ಮೇಕೆಯು ಬಂದು ನಿಂತಿತು! ಅದರ ಹೊನ್ನಿನ ಬಣ್ಣದ ಉಣ್ಣೆಯು ಮಿಂಚುತ್ತಿರಲು, ಸುತ್ತಲಿನ ಅಗ್ನಿ ಬಣ್ಣಗೆಟ್ಟಿತು. ಯೋಜನದಷ್ಟು ಉದ್ದವಾದ ಕಬ್ಬಿಣದ ಖಡ್ಗದಿಂದ ಅದನ್ನು ಇಂದ್ರಜಿತು ತುಂಡರಿಸಿದನು. ರಕ್ತದ ಹೊನಲು ಕೋಡಿ ಹರಿದು ಯಜ್ಞದ ಬೆಂಕಿ ಧಗಧಗಿಸುತ್ತಿರಲು – ಅದು ಜಗದ ಪ್ರಳಯ ಕಾಲದ ಕೊನೆಯ ಕಿಚ್ಚಿನಂತೆ ಕಂಡಿತು!

ಆ ಅತೀಂದ್ರಿಯ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಮನುಷ್ಯನ ಕಲ್ಪಿತ ಮರ್ತ್ಯಭಾಷೆಯ ಹೆಳವ ಲಿಪಿಯಲ್ಲಿ ಬಣ್ಣಿಸಲು ಕವಿಯ ವಾಣಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವೆ? ಎಂದು ಕವಿ ಕುವೆಂಪು ಹೇಳುತ್ತ, ಆದರೂ ಕೇಳುವವನಾಗು – ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಿದ ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ಕಂಡದ್ದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಹೀಗೆ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ:

ರಾವಣ ಕುಮಾರನು ಅಥರ್ವವೇದದಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಿರುವ ತಾಂತ್ರಿಕ ವಿಧಾನದಿಂದ ಮಹಾ ಮಾತೃಕೆಯರನ್ನು ಆಮಂತ್ರಿಸಿದನು. ತಕ್ಷಣ ಅವನಿಗೆ ಪರಿಧಿಯಾಗಿದ್ದ ಅಗ್ನಿ ಶರಧಿಯು ಕುದಿಯ ತೊಡಗಿತು. ಗಂಧಕದ ವಾಸನೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಧೂಮ ಮೇಘಗಳು ವಿಕಾರ ಆಕೃತಿಯ ಹಲವು ವಿನ್ಯಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಮ್ಮಿ ಮನದ ಆಗಸವನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿದವು! ಕಲಿಯುಗದ ಭಯಂಕರ ಯುದ್ಧೋದ್ಯಮಕ್ಕೆ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಭೌತವಿಜ್ಞಾನ ಯಮ ಆಸಕ್ತಿಯು ನಿರ್ಮಿಸುವ ಯಂತ್ರಕರ್ಮಾಗಾರದ್ದು ಭೂತ ಚೀತ್ಕಾರವಾಗಿದೆ. ಅಂತಹದನ್ನು ಮೀರಿಸುವ ಬೃಹತ್ ಶಬ್ದಕೋಟಿಗಳು ಹೊರಹೊಮ್ಮಿದುವು. ಅದು ಅಸುರ ವಿಜ್ಞಾನಿಯ ಜೀವವನ್ನು ತಲ್ಲಣಗೊಳಿಸಿತು.

ಮೇಘನಾದನ ಜಿಹ್ವೆಗಿಳಿದುವಯ್ ಶ್ರುತಿಸಾಧ್ಯ ವೈಖರಿಯ ವಾಙ್ಮಯತೆಯಿಂ!

ಅಗ್ನಿಮಯ ಅಗ್ನಿಸಮುದ್ರದ ತರಂಗಾಗ್ನಿಯು ಅಗ್ನಿಯ ಪರ್ವತಗಳಂತೆ ಉಬ್ಬಿ ಆಗಸವನ್ನು ತಿವಿದವು! ಹೇಳುವುದೇನು ಬೆಂಕಿಯ ಬಸಿರು ಹೆತ್ತಿತೊ ಎಂಬಂತೆ ಮಾನಸ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಮಹಾಮಂತ್ರಗಳು, ಅನ್ನಮಯ ಯಂತ್ರಮೂಲದ ಸೂಕ್ಷ್ಮತಂತ್ರಗಳು, ಪಶ್ಯಂತಿಗಳು ಮೂಡಿದವು.

ಅತೀಂದ್ರಿಯವು ನೇರವಾಗಿ ಮನೋಮಯದಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಲು, ಇಂದ್ರಜಿತುವಿನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಮಾ ರೂಪದಿಂದ ಬುದ್ಧಿ ಗೋಚರವಾಗಿ, ಅವನ ಜಿಹ್ವೆಗೆ ಶ್ರುತಿ ಸಾಧ್ಯವಾದ ವೈಖರಿಯ ವಾಙ್ಮಯತೆ ಉಂಟಾಯಿತು! ಶಕ್ತಿಸಾಧಕ ಮೇಘನಾದನು ಆ ರೀತಿ ಭಯಂಕರ ವಿದ್ಯಾಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಯೋಗಿಯಾಗಿದ್ದನು.

ಆ ಕತ್ತಲೆಯ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ತಪಸ್ವಿನಿ ಊರ್ಮಿಳೆಯ ಪತಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಆಲದ ಮರದ ಕಂದರಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಮೇಘನಾದನ ಆಜ್ಞೆಯಿಂದ ಯಾಗರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಅಡಗಿ ನಿಂತಿದ್ದ ಕಾವಲುಭಟರು ಮೇಲೆ ಹಾಯ್ದು ಬಂದರು. ಅವರನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ನಿಗ್ರಹಿಸಿದನು. ತಂದಿರುವ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ನೀಲನ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಕಾವಲಿರಲು ಹೇಳಿದನು. ಹನುಮ ಜಾಂಬವ ನಳ ವಿಭೀಷಣ ಸುಷೇಣರ ಕೂಡಿ ಮುಂದುವರೆದನು. ಅಲ್ಲಿ ಕೆಂಡದುರಿಯಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೇನೂ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ರಾಮಾನುಜನು ರಾವಣಾನುಜನನ್ನು ಹೀಗೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದನು.

'ಅಸುರೇಂದ್ರನೇ, ನೀನು ಹೇಳಿದ ನಿಕುಂಭಿಲಾ ಯಾಗ ಶಾಲೆ ಎಲ್ಲಿದೆ? ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೊಂದೇನೂ ಗೋಚರಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ?'

ಅದಕ್ಕೆ ವಿಭೀಷಣನು ಇಂದ್ರಜಿತುವಿನ ಐಂದ್ರಜಾಲದ ತಂತ್ರ ವಿಸ್ಮಯ ವಿಧಾನವನ್ನು ಹೀಗೆ ತಿಳಿಸಿದನು:

ದಶಶಿರಾತ್ಮಜನತಿಪ್ರವೀಣಂ ಕಣಾ, ಕೂಟವಿದ್ಯಾ ಕುಶಲ ಕಲೆಯಲ್ಲಿ

'ದಶರಥ ಕುಮಾರನೇ ಕೇಳು. ದಶಶಿರನ ಮಗನು ಕೂಟವಿದ್ಯಾ ಕುಶಲ ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಅತಿ ಪ್ರವೀಣನು. ಅನ್ನಮಯ ತತ್ತ್ವಕ್ಕೆ ಅತೀತವಾದ ಅಮರ್ತದೀಪ್ತಿಯ ಅಂತರಿಕ್ಷ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಿಕುಂಭಿಲಾ ಯಾಗವನ್ನು ರಚಿಸಿರುವನು. ಈ ಅಗ್ನಿ ಅದಕ್ಕೆ ಬಾಗಿಲು ಎಂಬುದು ದಿಟ! ಯೋಗನಿಪುಣನಾದ ಆಂಜನೇಯನು – ಅಗ್ನಿಮುಖದಿಂದ ಇಂದ್ರಜಿತು ನಡೆಸುತ್ತಿರುವ ಯಾಗದ ಮಂತ್ರಮಂಟಪವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದನ್ನು ತಿಳಿದಿರುವನು. ರಾಮಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಶಿರದಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿದ ಸತ್ತ್ವದ ಬಲದಿಂದ ಸೌಮಿತ್ರಿಯಾದ ನೀನು ಸಾಹಸದಿಂದ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರೆ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗುವೆ. ಲಂಕೆಯ ಅಭ್ಯುದಯಕ್ಕೆ ಅಮಂಗಳ ವಾಗದಿದ್ದರೆ–ಅಗ್ನಿಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಆತ್ಮಚೈತನ್ಯದಿಂದ ಗೆಲ್ಲಲು ನನಗೆ ಅಸಾಧ್ಯವಾದುದೇನಲ್ಲ.

'ರಾವಣಿಯ ವಧೆಯು ನಿನಗೆ ಮೀಸಲಾಗಿರುವುದರಿಂದ ನೀನು ಮೊದಲು ಪ್ರವೇಶಿಸು. ಅನಂತರ ಆಂಜನೇಯ. ಆಮೇಲೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಯಾರು ಸಮರ್ಥರು ಎಂಬುದನ್ನು ನೋಡೋಣ.'

ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಕಳೇಬರಂ ಸಿಡಿದು ಕೆಡದುದು ಸೀದ ಶವದಂತೆ!

ವಿಭೀಷಣನ ಅಭಿಪ್ರಾಯದ ಪ್ರಕಾರ ನಡೆಯಲು ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಚಿತ್ತವು ಮನೋರಥಕ್ಕೆ ಏರಿತು. ಯಾರ ಚಿತ್ ತಪಸ್ಸಿನ ತೇಜಕ್ಕೆ ಸಮುದ್ರವು ಭಯಗೊಂಡು ಹಿಂಜರಿಯಿತೊ ಆ ರಾಮನ ಋತ ಪ್ರಭುತ್ವದ ಪಾದಪದ್ಮಗಳನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿ ನಡೆದು ಅಗ್ನಿ ಚಕ್ರಕ್ಕೆ ಕಾಲಿಟ್ಟನು. ತಕ್ಷಣ ಸಿಡಿಲಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ ಒಡೆದುಹೋಯಿತೊ ಎಂಬಂತೆ ಸದ್ದಾಯಿತು. ಲಕ್ಷಣನ ಶರೀರವು ಸಿಡಿದು, ಸೀದುಹೋದ ಶವದಂತೆ ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದಿತು!

ವಿಭೀಷಣನ ಒಡಲು ನಡುಗಿತು. ನಳ ಮೂರ್ಛಿತನಾದನು. ಜಾಂಬವನಿಗೆ ಉಸಿರು ಕಟ್ಟಿತು. ಸುಷೇಣನಿಗೆ ದಿಗ್‌ಭ್ರಮೆ ಕವಿಯಿತು. ಸಮುದ್ರ ಸಾಹಸಿ ಪರ್ವತ ಚೇತನ ಆಂಜನೇಯನಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ಪ್ರಾಣ ಪೀಡಕನಾದ, ಸಹಿಸಲು ಅಸಾಧ್ಯವಾದ ದುರ್ಗಂಧ ಹೊಮ್ಮಿ ಹೊಗೆಯ ಮುಗಿಲು ಆವರಿಸಿತು. ಅವರುಗಳು ಬದುಕಿದುದೆ ಪುಣ್ಯ!

ದೇವರ ಸಹಾಯವೆನ್ನುವಂತೆ ತಂಗಾಳಿ ಬೀಸಿತು. ಅಮೃತವನ್ನು ತಂದು ಬೀಸಿದ ಗಾಳಿಯು ವಿಷವನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿತು. ಅದರಿಂದ ಐವರು ಬದುಕಿಕೊಂಡರು. ಸೌಮಿತ್ರಿಯು ಅಪಮೃತ್ಯುವಿಗೆ ತುತ್ತಾಗಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರು. ಹೇಳುವುದೇನಿದೆ? ಗುರುತಿಸಲು ಅಸಾಧ್ಯವೆನ್ನುವಂತೆ ರವಿ ವಂಶಜನ ಮೈಯು ಕಾಜಾಣ ಹಕ್ಕಿಯ ಗರಿಯ ಕಾಡಿಗೆಯ ಕಪ್ಪುಬಣ್ಣಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿತ್ತು. ಕಣ್ಣುಗುಡ್ಡೆಗಳು ಹಿಸುಕಿದಂತೆ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿ ಅವನ ಮುಖ ವಿಕಾರವಾಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸುಲಿದ ಮೈಯಿಂದ ಬಿಳುಪಾಗಿ, ಗಾಯಗಳಿಂದ ಕೆಟ್ಟನೀರು ಸುರಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ನೋಡಬಾರದ ನೋಟವನ್ನು ನೋಡಲಾರದೆ ನೋಡಿ ಹೆದರಿದರು. ಕಣ್ಮುಚ್ಚಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ದೇವರನ್ನು ನೆನೆದು ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸಿದರು.

ವಾನರ ಮಹಾವೈದ್ಯ ಗುರು ಸುಷೇಣನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿದ ನಂತರ ತನ್ನ ದೀರ್ಘಧ್ಯಾನದ ಫಲವಾಗಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದನು:

'ಇದು ಅಭೌತಶಕ್ತಿಯ ಆಘಾತ. ಇದಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿ ಭೌತಿಕವಾದ ಯಾವ ಔಷಧವೂ ಇಲ್ಲ. ನಾನು ಮಂತ್ರವನ್ನು ತಿಳಿದಿದ್ದರೂ ಅದಕ್ಕೆ ಔಷಧದ ಸಹಾಯ ಸೇವಾಸ್ಫೂರ್ತಿ ಅವಶ್ಯಕ. ಆದುದರಿಂದ ತಡಮಾಡದೆ ಅದನ್ನು ತಂದರೆ ರಾಘವಾನುಜನು ಬದುಕುವನು. ಹೊತ್ತು ಮೀರಿದರೆ ಪ್ರಾಣಕ್ಕೆ ಅಪಾಯವಿದೆ. ಒಡಲು ತನ್ನ ಜೀವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ವಿಮುಖವಾಗುವ ಮೊದಲು ಈತನ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ನಾನು

ಬಹಿಃಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಎಳೆಯಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಕಪಿಧ್ವಜದ ಯಶಃಸೂರ್ಯ ಮುಳುಗುವನು; ರಾಮಕಾರ್ಯ ಕೆಡುತ್ತದೆ! ಹೋಗುವವರು ಯಾರು? ತರುವವರು ಯಾರು? ಹಲವಾರು ಯೋಜನಗಳು ದಾಟಿ ಹೋಗಿ ಹಿಮವತ್ ಪರ್ವತದ ಆಚೆಗೆ ಕೈಲಾಸ ಪರ್ವತ ಮತ್ತು ವೃಷಭ ಪರ್ವತಗಳ ನಡುವೆ ಅನಿರ್ವಚನೀಯ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಜ್ವಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಓಷಧಿ ಪರ್ವತವನ್ನು ಸೇರಿ, ಮೃತಸಂಜೀವಿನಿ ಲತೆಯ ಬೇರುಗಳನ್ನು ತರುವವರು ಯಾರು? ಬೇಗನೆ ಬರುವವರು ಯಾರು? ಅಮೃತವನ್ನು ಸುರಿಸುವವರು ಯಾರು?'

ಸಮೀರಾತ್ಮಜಂ! 'ಪೂಪೆನಾಂ, ತರ್ಪೆನಾಂ!' ಎನುತೆ ಉದ್ಘೋಷಿಸಿದನು

ಸುಷೇಣನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಆಂಜನೇಯನು ಸಮುದ್ರದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಉಬ್ಬಿದನು; ಗಿರಿಯಂತೆ ಬೆಳೆದನು; ಗಗನದ ರೀತಿ ವಿಸ್ತಾರವಾದನು. 'ನಾನು ಹೋಗುತ್ತೇನೆ, ನಾನು ತರುತ್ತೇನೆ' ಎಂದು ಘೋಷಿಸಿದನು. ಸಿದ್ಧತೆಗೆ ತೊಡಗಿದನು. ಅವನಿಗೆ ಸುಷೇಣನು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದನು:

'ನೀನು ಅನ್ನಮಯ ಭೌತ ಪ್ರಪಂಚದ ಕಾಲದೇಶದ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿದರೆ, ಹೋಗಿ ಬರಲು ಒಂದು ದಿನ ಬೇಕು. ಪ್ರಾಣಮಯ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿದರೆ ಒಂದು ಮುಹೂರ್ತ ಕಾಲ ಬೇಕು. ಸಮೀರ ಕುಮಾರನೇ, ನಿನಗೆ ಅಸಾಧ್ಯವಾದುದು ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಮನೋಮಯ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಸಂಚರಿಸಿದರೆ ನೀನು ಅತಿ ಶೀಘ್ರದಿಂದ ಸಫಲನಾಗುವೆ. ಬದುಕಿದ ಈ ಸೌಮಿತ್ರಿಯು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಮೇಘನಾದನನ್ನು ಸಂಹರಿಸುವನು! ನಿನ್ನ ಪ್ರಯಾಣ ಶುಭವಾಗಲಿ!'

ಯೋಗಿ ಆಂಜನೇಯನು ಮನೋಮಯದ ಪಥದಲ್ಲಿ ಚಲಿಸಲು ತೊಡಗಿದನು. ಸುಷೇಣಾದಿಗಳು ನೋಡುನೋಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಮಂಜಾದಂತಾಗಿ, ಅಂಜನಾಸುತನ ಶರೀರ ಮಸುಕಾಯಿತು. ಕಣ್ಣಿಗೆ ಮಾಯೆ ಕವಿದಂತಾಗಿ, ಆಂಜನೇಯ ಕಾಣಿಸದಾದನು!

ಹನುಮಂತನು ಮೃಣ್ಮಯವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಬೆಂಬಲವಾಗಿ ಅದರ ಹಿಂದಿರುವ ಸೂಕ್ಷ್ಮಾನ್ನಮಯಕೋಶವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ತಕ್ಷಣ ಅಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರಕೃತಿ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಬ್ರಹ್ಮನು ನಿರ್ಮಿಸಿರುವ ಆದರ್ಶ ಮೂಲಕೃತಿ ಎನಿಸುವ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸ್ವರೂಪವೇ ಆದ ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನು ಕಂಡನು.

ಪೃಥ್ವಿಯ ಆಕರ್ಷಣಾ ಸೆಳೆತದ ಹತೋಟಿಗೆ ಒಳಗಾದ ಭಾರದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಗೊಂಡನು. ಅಣುವಿನಂತೆ ಭಾರರಹಿತ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಮಿಂಚಿನಂತೆ ಸಂಚರಿಸಿ; ಮಿಂಚಿನಂತೆ ತಳತಳಿಸಿ ಪ್ರೇತ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ದುಷ್ಟ ಉದ್ದೇಶದ ಪಿಶಾಚಿಗಳು ಸುತ್ತಲೂ ಮುತ್ತಿಬರಲು ಅವುಗಳನ್ನು ತನ್ನ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಭಯಗೊಳಿಸುತ್ತ

ಮುನ್ನಡೆದನು. ಆಗ ಎರಡು ಪಕ್ಕಗಳಿಂದ ಜಯಕಾರ ಹೊಮ್ಮಿತು. ತನ್ನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಗೆಲುವನ್ನು ಆಶಿಸಿದ ಸರ್ತ್‌ಪ್ರೇತಗಳ ಕಂಠದಿಂದ ಸ್ವಸ್ತಿವಾಚನವಾಯಿತು.

ಪ್ರಾಣದೇವನ ಕುಮಾರನು ತನ್ನ ಹರ್ಷವನ್ನು ವಿವಿಧ ವರ್ಣಗಳಿಂದ ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತ ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಮಹದ್‌ಭವ್ಯವಾದ ಅತೀಂದ್ರಿಯ ಪ್ರಾಣಮಯ ಆಕಾಶವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ದಿಗಂತದಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನ ಮುದ್ರೆಯಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಇದ್ದ ಪ್ರಾಣದೇವತೆಗಳ ಪರ್ವತೋಪಮ ಬೃಹತ್‌ರೂಪಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಕೈಮುಗಿದನು. ಅವರಿಂದ ಆಶೀರ್ವಾದವನ್ನು ಪಡೆದು ಮುಂದುವರಿದ ಕಪಿಧ್ವಜನು ಮನೋಮಯಕ್ಕೆ ಧುಮುಕಿದನು. ಆಗ ಒಂದು ಬೃಹತ್ ಛಾಯೆಯು ಅವನ ನಡೆಯನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಿತು!

ಮಾರೀಚನಸುಛಾಯೆ ವಚನೀಯವಲ್ಲದ ಅಚಿಂತ್ಯರೀತಿಯಿನೇನೊ ತನ್ನಾಸೆಯಂ ಪೇಳ್ದು

ಮರಕತ ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ನಗುವ ಕಾಂತಿಯ ಆಕಾರರಹಿತ ದೇವರನ್ನು ಕಂಡು – ಇದೇನು ಎಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯಚಕಿತನಾಗಿರಲು,

'ಮರುತ್‌ಸೂನುವೇ, ನಾನು ನಿನಗೆ ಕೇಡನ್ನುಂಟುಮಾಡಲು ತಡೆದವನು ಅಲ್ಲ. ನಾನು ಮಾರೀಚ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಬದುಕಿದ್ದೆ. ತಪವನ್ನು ಆಚರಿಸಿ ಅದರ ಪುಣ್ಯದಿಂದ ಉತ್ತಮ ಲೋಕಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂದಿದ್ದೆ. ಏನು ಹೇಳಲಿ? ನನ್ನನ್ನು ಭ್ರಾಂತಿಯೊಂದು ಈ ಪ್ರಾಣಮಯದಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು ಬಂಧಿಸಿದೆ. ಇದನ್ನು ಭೂಲೋಕದವರು ಕೇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಾರದು. ಆದರೆ ಮರ್ತ್ಯವಲ್ಲದ ವಿಧಾನದಿಂದ ಹೇಳಿದರೆ ಮರ್ತ್ಯಕ್ಕೆ ಅರ್ಥವೇನಿದೆ?'

ಎಂದು ಮಾರೀಚನ ಪ್ರಾಣಛಾಯೆಯು ಮಾತಾಡದೆ, ವಚನೀಯವಲ್ಲದ ಅಚಿಂತ್ಯ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಆಸೆಯನ್ನು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಿತು. ಪ್ರಾಣಮಯ ಜಗತ್‌ನಿಯಮದ ಪ್ರಕಾರ ಮಾರುತಿಯಿಂದ ತೃಪ್ತವಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ಮನೋಮಯ ಲೋಕಮಾರ್ಗದ ಹಾದಿ ತೋರಿಸಿತು.

ಮಾರೀಚನು ಆತ್ಮದ ಪ್ರಾಣಮಯ ರೂಪವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದನು. ಹಾವು ತನ್ನ ಹಳೆಯ ಪೊರೆಯನ್ನು ಕಳಚಿ ತೊರೆಯುವಂತೆ, ಪ್ರಾಣಮಯ ಕೋಶವನ್ನು ಸುಲಿದಿಕ್ಕಿದನು. ಪ್ರಾಣತತ್ತ್ವದ ರಜೋಮಯ ನಭೋವಲಯದಿಂದ ಮನೋಮಯದ ಸಾತ್ತ್ವಿಕ ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಚಿದಾಕಾರವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು!

ಅದನ್ನು ಯಾವ ಕಲ್ಪನೆಯ ಕಣ್ಣು ಅರಿಯಲು ಸಾಧ್ಯ? ಕಂಡುದ್ದನ್ನು ಯಾವ ಕವಿ ತಾನೆ ವರ್ಣಿಸುವನು? ಚಿದ್‌ರೂಪಿಯಾದ (ಅರಿವೇ ಸ್ವರೂಪವಾದವನು) ಆಂಜನೇಯನಿಗೆ ತನ್ನನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಶೂನ್ಯವಾದಂತಹ ಚಿತ್‌ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ

ಅಲೆಯುವ ಚಿದ್‌ತರಂಗದ ಅನುಭವವಾಯಿತು. ಅವನು ಅನ್ನಮಯ, ಪ್ರಾಣಮಯ ಭೂಮಿಕೆಗಳನ್ನು ತುಂಬಿ, ಆವರಿಸಿ ಕಣಕಣದಲ್ಲಿಯಿದ್ದರೂ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿಯು, ಅತೀತನು ಎನ್ನುವ ಮನೋಮಯ ದರ್ಶನಕ್ಕೊಳಗಾಗಿ ರಸವಶನಾದನು.

ತನ್ನ ಸಿದ್ಧಿಗೆ ತಾನೆ ಬೆರಗಾದನಂಜನಾ ಪ್ರಿಯಕುಮಾರಂ

ಶುದ್ಧತತ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿಗಳು ಎಂದೂ ತಿಳಿಯದ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದವು. ಅಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಸವಿಯುವ ವಿಶ್ವತಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಚಲಿಸಿದವು. ತಾನೆ ಎಲ್ಲವೂ ಆದಂತೆ ಮತ್ತು ತನ್ನಲ್ಲಿಯೆ ಎಲ್ಲವೂ ಆದಂತೆ ವಿರಾಟ್ ಮನದವನಾಗಿ ಆಂಜನೇಯನು ತನ್ನ ಸಿದ್ಧಿಗೆ ತಾನೆ ಬೆರಗಾದನು. ಚಿದಾಕಾರದ ನೆಲೆಯೊ? ಚಿಜ್ಜ್ಯೋತಿ ಸಾಗರವೊ? ನಾಮರೂಪದ ನಿಧಿಯೊ? ಸರ್ವಸೃಷ್ಟಿಯ ವಿಧಿಯೊ? ಏನೆಂದು ಹೇಳಲಾಗದ ಅವೆಲ್ಲವೂ ಅವನ ಸಮಾಧಿಯ ಯೋಗಸಿದ್ಧಿಯಲ್ಲಿದ್ದವು.

ಮನುಷ್ಯನ ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುವ ಭವ್ಯವಾದ ಆಲೋಚನೆಗಳ ಆತ್ಮಗಳು ತಮ್ಮ ಮೂಲರೂಪದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸಿದವು. ಪ್ರತಿಭೆಗಳು, ಧ್ಯಾನಗಳು, ಭಾವಗಳು, ತಂತ್ರಗಳು, ಮಂತ್ರಗಳು, ಯಂತ್ರಗಳು ಹಿಂದೆ ಅನ್ನಮಯದಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾಮಗೊಂಡು ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸಿದ ತತ್ತ್ವಗಳು ಮತ್ತು ಅಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಕಟಗೊಳ್ಳದೆ ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಮರ್ತ್ಯಕ್ಕಿಳಿದು ಕಾಣಲಿರುವ ದಿವ್ಯತತ್ತ್ವಗಳು–ಚಿತ್‌ತಪಸ್ ಶಕ್ತಿಯ ತುರೀಯ ವಿನ್ಯಾಸದಿಂದ ಸ್ವಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸಿದವು!

ಚೈತನ್ಯ ಸ್ವರೂಪಿಯಾದ ಆ ಅನಿಲಜನು ಅಲ್ಲಿಯ ದಿವ್ಯಾನುಭವಕ್ಕೆ ರಸವಶಿಯಾದನು. ತನ್ನ ಅಹಂಕಾರವು ಲಯವಾಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಅರಿತು ಬೆಚ್ಚಿದನು. 'ಮನೋಮಯದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವ ಸಾಹಸಿಗೆ ಸ್ವಾರ್ಥಸಾಧನೆಗೆ ಎದುರಾಗುವ ಅಪಾಯವೆಂದು ಸುಷೇಣನು ಹೇಳಿದ್ದು ಇದೆ' ಎಂದುಕೊಂಡನು. ತನ್ನ ಪ್ರತ್ಯೇಕತಾ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು. ಮೊದಲು ತನ್ನತನವು ಅನ್ಯತನವಾಗದಂತೆ –ತನ್ನ ಅಹಂಕಾರವು ಬಲಿಯುವ ತನ್ನ ಕೀರ್ತಿಯ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ತಾನೆ ಜಪಿಸಿದನು. ತನ್ನ ಪ್ರತ್ಯೇಕತೆಯು ಆ ವಿರಾಟ್ ಪ್ರತ್ಯೇಕತೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿ ಅದ್ವಯ ಪ್ರಲಯದಲ್ಲಿ (ಪ್ರಳಯದಲ್ಲಿ) ಲೀನವಾಗದ ರೀತಿ–ರಾವಣ ದ್ವೇಷವನ್ನು ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಂಡನು. ತನ್ನ ಅಹಂಭಾವದ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಉದ್ದೀಪನಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡನು!

ಆ ಎರಡಕ್ಕೂ ಮಿಗಿಲಾಗಿ ಮಾರುತಿಗೆ ಆದ ಭಯಂಕರ ಅನುಭವವೆಂದರೆ ತನ್ನ ಕೆಲಸದ ಕೊರಳಿಗೆ ಉರುಲಾಗುವಂತಹ ಅನುಪಮ ವಿದ್ಯಾನುಭೂತಿ, ಅವನ ಎದುರು ರಾಮಾಯಣದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಮಂಕಾಗಿಸುವ ಜೀವನೋದ್ದೇಶಗಳು, ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಗಳು, ಸಾಹಸಗಳ ಆತ್ಮಗಳು ಮತ್ತು ಸಿದ್ಧಿಸಾಧನೆಗಳು ರಾರಾಜಿಸಿದವು! ಅವರ

ಎದುರು ತಾನು ಮತ್ತು ತನ್ನ ಸಾಹಸೋದ್ಯೋಗವು ಕಿರಿದಾಗಿಯೂ ಕೀಳಾಗಿಯೂ ಅನಿಲಜನಿಗೆ ತೋರಿತು. ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಬೇಸರದಿಂದ ವೈರಾಗಿಯಂತಾಯಿತು.

'ಭೂಮವಾದುದು ಇರಲು ಅಲ್ಪಸಾಹಸಕ್ಕೆ ಆತ್ಮವನ್ನು ನಿವೇದಿಸುವ ನನ್ನ ಈ ಮೂರ್ಖತೆಗೆ ಧಿಕ್ಕಾರ! ಅಲ್ಪವನ್ನು ತೊರೆಯುತ್ತೇನೆ. ಭೂಮ ಸಾಧನೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಉತ್ತಮವಾದುದನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ.'

ಎಂದುಕೊಂಡ ಅವನ ಆತ್ಮಸಿದ್ಧಿಯ ಲೋಭವು ಹೀಗೆ ಪ್ರಲೋಭನಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಯಿತು. ಆಗ ಆತ್ಮಬುದ್ಧಿಯ ವಿವೇಕವು ಜನ್ಮಧರ್ಮದ ಕರ್ತವ್ಯ ಕರ್ಮವನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸಿತು.

'ಈ ಇಹಲೋಕ ಲೀಲೆಗೆ ಒಪ್ಪಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದ ಮೇಲೆ, ಅದು ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುವ ಮೊದಲೆ ಇಲ್ಲಿಂದ ಅನ್ಯಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ನಿತ್ಯಬದ್ಧನು ಆಶಿಸುವನೆ? ಲೋಕವು ಯಾವುದಾದರೆ ಏನು? ಸಚ್ಚಿದಾನಂದದ ಈ ಲೀಲಾವಿನೋದದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೂ ಹೆಚ್ಚುಕಡಿಮೆಯಲ್ಲ!'

ಎಂಬ ಆತ್ಮವಾಣಿಯ ಬೋಧೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿ ರಾಮದೂತನ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಎಚ್ಚೆತ್ತುಕೊಂಡಿತು. ತನ್ನ ಈ ಮುಂಚಿನ ಅಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ನಾಚಿದನು. ತಾನು ಹೊತ್ತು ನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕಾದ ಕೆಲಸದತ್ತ ಮುನ್ನಡೆದನು.

ಏಕಾಗ್ರಮತಿಯಿಂದ ಚಂಚಲಮನಂ ಹಾರಿದನು ಗುರಿಗೆ, ಗರಿ ಮೂಡಿದೋಲ್

ಅನೇಕ ಮೋಹಮಯ ಚಂಚಲತೆಯನ್ನು ಜಯಿಸಿದನು. ಏಕಾಗ್ರಮತಿಯಿಂದ ಅಚಂಚಲಮನದಿಂದ ಗುರಿಯ ಕಡೆಗೆ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಗರಿ ಮೂಡಿದಂತೆ ಹಾರಿದನು. ಹಿಮಾಚಲ ಪರ್ವತವನ್ನು ದಾಟಿದನು. ನಕ್ಷತ್ರ ಮಾರ್ಗ ದಾಟಿ, ಋಷಭಾದ್ರಿಯನ್ನು ನೋಡಿದನು. ಮೇಘಾವೃತವಾದ ಓಷಧಗಿರಿಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಅದರ ಜ್ಯೋತಿ ಶಿಖರದಲ್ಲಿ ಇಳಿದನು. ಮನೋಮಯ ಶರೀರಿಯಾದ ಅವನು ಅಲ್ಲಿಯ ತರತರದ ಬಣ್ಣಗಳ, ಬೆಳಕುಗಳ, ಕಂಪುಗಳು ಕಾಂತಿಗಳ ಜೀವದಲ್ಲಿ ತಾನು ಅದೇ ಅದೇ ಆಗಿ ಓಡಾಡಿದನು.

ಯೌಗಿಕ ವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಹುಡುಕುತ್ತ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಮಹತ್ವದ ಮನೋಹರ ಸಂಜೀವಿನಿ ಲತೆಯನ್ನು ಕಂಡನು. ಕಡೆದಿರಿಸಿದ ಇಂದ್ರಚಾಪವೆನ್ನುವಂತೆ ವರ್ಣಮಯವಾದ ಸುಂದರ ಸುವರ್ಣ ಕಾಂತಿಯ ಎಲೆಗಳು ಜೀವಸತ್ತ್ವಗಳಂತೆ ಮಿರುಮಿರುಗಿದುವು. ಮರ್ತ್ಯಜೀವರ ಆಘ್ರಾಣ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೆಯಾಗದ ದಿವ್ಯ ಪರಿಮಳವೊಂದು ಆಂಜನೇಯನನ್ನು ಸುಖೋನ್ಮಾದಿಯಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿತು. ಸಸ್ಯಶರೀರಿಯಾಗಿ

ಋತಚಿದ್ ರಹಸ್ಯ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ತನ್ನ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರರೂಪದಿಂದ ಪಡೆದಿದ್ದು, ಸಚ್ಚಿದಾನಂದಮಯ ಪರಶಿವನ ಶಕ್ತಿ ಇಚ್ಛಾವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿದ್ದ ಸಂಜೀವಿನಿ ಲತಾದೇವತೆಗೆ ಕೈ ಮುಗಿದನು. ಕೃಪೆಯನ್ನು ಕೋರುತ್ತ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು :

ನಿನ್ನ ಸನ್ನಿಧಿಯ ಅಮೃತಮಿರೆ, ಮರ್ತ್ಯಮಾದೊಡಮದಂ ಜೀವಮಂ ಸೋಂಕಲರಿವುದೆ ಮೃತ್ಯು?

'ಕರುಣಿಸು ದೇವಿ!

ಕೃಪೆದೋರೆನಗೆ, ತಾಯಿ! ದಯೆಗೆಯ್, ಜಗಜ್ಜನನಿ!

ಸರ್ವಮಂಗಳೆ ನೀನು; ರಕ್ಷಿಸೌ, ಕಲ್ಯಾಣಿ,

ಊರ್ಮಿಳಾ ಮಾಂಗಲ್ಯಮಂ.

'ಮರ್ತ್ಯನಾಗಿದ್ದರೂ ನಿನ್ನ ಸನ್ನಿಧಿಯ ಅಮೃತವಿರಲು, ಮೃತ್ಯು ಆ ಜೀವವನ್ನು ಸೋಂಕಲು ಸಾಧ್ಯವೆ? ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನ ಹೃದಯೇಶ್ವರಿಯೆ, ನಿನ್ನ ಶಕ್ತಿಗೆ ಎಲ್ಲೆ ಎಲ್ಲಿದೆ? ನೀನು ಆದ್ಯಶಕ್ತಿ. ನಿನ್ನ ಇಚ್ಛಾಪ್ರಕಾರಗಳೆ ಪ್ರಕೃತಿಗೆ ನಿಯಮಗಳು; ನಿಸರ್ಗಕ್ಕೆ ಗುಣಗಳು; ನಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿಗೆ ವಿವೇಕ ನಿಷ್ಠೆಗಳು; ಆತ್ಮಸಾಧಕನಿಗೆ ವಿಚಾರಜನಿತವಾದ ಮತಿಮಿತಿಯ ತತ್ತ್ವ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನು ಮೀರುವ ಯೋಗಸಿದ್ಧಿಗಳು.

'ನೀನೆ ಮೃತ್ಯು, ನೀನೆ ಅಮೃತೆ! ನಿಯಮಮಯಿಯಾದರೂ ಸ್ವಚ್ಛಂದೆ. ಸರ್ವನಿಯಮಾತೀತೆ! ಜಗನ್ಮಾತೆ, ರಾಮಕಾರ್ಯವು ನಿರ್ವಿಘ್ನವಾಗುವಂತೆ, ಸುಮಿತ್ರಾತ್ಮಜನ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಚೇತನಗೊಳಿಸುವ ಮೃತಸಂಜೀವಿನಿಯ ನಿನ್ನ ಔಷಧ ಆಶೀರ್ವಾದಗಳನ್ನು ನನಗೆ ಕೃಪೆ ಮಾಡಿ ನೀಡಮ್ಮ. ಮಾರುತಿಯಾದ ನಾನು ನಿನಗೆ ಮಣಿಯುತ್ತೇನೆ.'

ಕೊಂಬೆ ಕೈ ಆಯಿತು. ಹಸುರೆಲೆಗಳ ಉಡುಪಿನ ಗಿಡವು ಮೈ ಆಯಿತು. ಬೇರು ಪಾದರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿತು. ತುದಿಯು ಮುಖಾಕೃತಿಯಾಯಿತು. ಹಣೆ ಮಣಿದು ವಿನಯದಲ್ಲಿ ನಸು ಬಾಗಿದ ಆಂಜನೇಯನ ಬೊಗಸೆ ಕೈಗೆ ಸಂಜೀವಿನಿಯ ಅಮೃತವು ಅನುಗ್ರಹವಾಗಿ ವರ್ಷಿಸಿತು. ಓಷಧಗಿರಿಯ ದಿವ್ಯ ದೇವತಾ ಜ್ಯೋತಿ ಮಂದಹಾಸ ದಿಂದ ಪ್ರಜ್ವಲಿಸಿತು.

ಮೈದೋರ್ದನಾಂಜನೇಯಂ ಸಿದ್ಧಹಸ್ತದಲಿ

ಉತ್ಕಟ ನಿರೀಕ್ಷೆಯ ಕ್ಷಣವಾದರೂ ಅಸಹಿಷ್ಣು ತಾನಾಗುತ್ತದೆ. ತುದಿಗಾಲಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಕುದಿಕುದಿಯುತ ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದ ಸುಷೇಣಾದಿಗಳಿಗೆ ಪರಮ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಪುಲಕಿತರಾಗುವಂತೆ 'ಜಯ ಕಪಿಧ್ವಜಕೆ' ಎಂಬ ಕೂಗು ಕೇಳಿಸಿತು. ಆ ಘೋಷವೇ

ಘನರೂಪ ಪಡೆಯಿತೆಂಬಂತೆ ಆಂಜನೇಯನು ಸಿದ್ಧಹಸ್ತದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡನು. ದಿವ್ಯಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ದಿವ್ಯಔಷಧಿಯ ಬಲದಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಮೈಗೆ ಮೊದಲಿನ ವರ್ಣವು ನಿಧಾನವಾಗಿ ಮೂಡಿತು. ನೋಡ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಆಂಜನೇಯನು ತಂದ ಸಂಜೀವಿನಿ ಅಮೃತದಿಂದ ಮತ್ತು ಸುಷೇಣನ ಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ಸುಮಿತ್ರಾತ್ಮಜನ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಜೀವಕಳೆ ಅರಳಿತು, ಉಸಿರಾಡಿತು. ಶರೀರಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಣವು ಮರಳಿತು.

ಚೇತರಿಸಿಕೊಂಡು, ಪ್ರಜ್ಞೆ ಮರಳಲು ಅಪಾಯವೇನು ಆಗದವನಂತೆ ಎದ್ದು 'ಊರ್ಮಿಳಾ! ಊರ್ಮಿಳಾ!' ಎಂದು ಹೆಂಡತಿಯ ಹೆಸರನ್ನು ಕರೆದನು. ಅವಳನ್ನು ಕಾಣಲು ಆಶಿಸುವವನಂತೆ ಕಣ್‌ಸುಳಿಸಿ ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡಿದನು. ಜಾಂಬವನಿಂದ ನಡೆದುದೆಲ್ಲವನ್ನು ಕೇಳಿದನು. ತಾನು ಕಂಡ ಒಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯವನ್ನು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದನು:

'ದಿಟವಾಗಿಯೂ ನಾನು ವಲ್ಕಲಧಾರಿಯಾದ ನನ್ನ ಸತಿಯನ್ನು ನೋಡಿದೆ. ಅವಳು ತಪಶ್ಚರ್ಯೆಯಿಂದ ಪೂಜ್ಯಳಾಗಿದ್ದಳು. ಅವಳು ತನ್ನ ದಿವ್ಯಶಕ್ತಿಯಿಂದ ನನ್ನ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಅಮೃತವನ್ನು ಎರೆದಳು. ಮೇಘನಾದನ ಅಭಿಚಾರಿಕಾ ಯಾಗಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಆಯುಸ್ಸು ಸವೆಯದಂತೆ ತಪಸ್ಸಿನ ಕವಚವನ್ನು ತೊಡಿಸಿದಳು. ಅಂತಹ ಪೂಜ್ಯಳನ್ನು ಪ್ರಾಣವಲ್ಲಭೆಯಾಗಿ ಪಡೆದ ನಾನು ಧನ್ಯರಲ್ಲಿ ಧನ್ಯನಲ್ಲವೆ! ನಮ್ಮ ಸಂಗ್ರಾಮಸಿದ್ಧಿಗೆ ಇನ್ನು ಭಂಗ ಉಂಟೆ? ಈ ಅಗ್ನಿಯು ನನ್ನನ್ನು ತಡೆಯಲಾರದು.'

ಶತ್ರು ಸಂಹಾರ ದೀಕ್ಷಿತನಾ ಸುಮಿತ್ರಾತ್ಮಜಂ ಪೂಣ್ದು ಪೊಕ್ಕನಾ ಪಾವಕನ ಚಕ್ರಕೆ

ಸುಮಿತ್ರಾತ್ಮಜನು ಪ್ರತಿಜ್ಞಾರೂಢನಾಗಿ ಅಗ್ನಿಚಕ್ರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ವಿಭೀಷಣಾದಿಗಳು ಅವನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸುತ್ತ ನಡೆದು ಅನ್ನಮಯ ಕೋಶವನ್ನು ದಾಟಿದರು. ನಿಶಾಚರನು ಕಾವಲಿಟ್ಟಿದ್ದ ಪಿಶಾಚಿಗಳು ಮುತ್ತಿ ಬರಲು ಅವುಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿದರು. ಪ್ರೇತಭೂತಗಳಿಂದಲು ಶಕ್ತಿಯಂತ್ರಗಳಿಂದಲು ದುರ್ಭೇದ್ಯವಾದ ಪ್ರಾಣಮಯ ದುರ್ಗವನ್ನು ಹೊಕ್ಕರು.

ಆಗ ನಳನು ಚಿತ್ತವಿಕಲ್ಪಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ ಮದೋನ್ಮತ್ತನಾದ. ವೃದ್ಧ ಜಾಂಬವನು ಕಾಮತೃಷೆಯುಕ್ಕಿ ರತಿಭಾವದ ಆವೇಗಕ್ಕೊಳಗಾದ. ಸುಷೇಣನು ಕೀರ್ತಿ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಯ ಅಹಂಕಾರ ಭೂತದ ಹೂಂಕಾರ ವಿಕಾರಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದ. ಸ್ಥಿರಪ್ರಜ್ಞನು ಸಾತ್ವಿಕ ಮಹಾಮತಿಯು ಆದ ವಿಭೀಷಣನಿಗೆ ಅನೈಚ್ಛಿವಾಗಿ ದೈತ್ಯ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಏರುವ ಲಂಕಾ ಕಿರೀಟಮೋಹ ಉಂಟಾಯಿತು.

ನಳನು ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಬಯ್ಯತೊಡಗಿದನು! ನರೆಗೂದಲಿನ ಜಾಂಬವಂತನು ಪ್ರಣಯಾಭಿನಯಗಳಿಂದ ನರ್ತಿಸಿದನು! ಸುಷೇಣನು ಹನುಮಂತನನ್ನು ಕರೆದು, ಅಸೂಯೆಯಿಂದ ಅವನ ಯಶಸ್ಸಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಸಾಹಸಗಳನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ಮೂದಲಿಸಿದನು!

ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯದ ಬಲವಾದ ಕಾರಣದಿಂದ ಆಂಜನೇಯ ಮತ್ತು ಲಕ್ಷ್ಮಣರು ವಜ್ರಾತ್ಮರಾಗಿದ್ದರು. ವಿಷಮವಲ್ಲದ ಸಮಯವಾಗಿದ್ದರೆ ಅವರು – ನಾಟ್ಯರಂಗದಲ್ಲಿ ಭಾವ, ಅನುಭಾವ, ವಿಭಾವಗಳ ರಸವನ್ನು ಆಸ್ವಾದಿಸುವ ರಸಿಕರಂತೆ – ನಳ, ಸುಷೇಣ, ಜಾಂಬವಂತ, ವಿಭೀಷಣರ ವಿಪರೀತ ವರ್ತನೆಯ ಹಾಸ್ಯಾಭಿನಯಕ್ಕೆ ಅಳ್ಳೆ ಬಿರಿಯುವಂತೆ ನಗುತ್ತಿದ್ದರು. ರಾಮಾನುಜನು ಆಶ್ಚರ್ಯಚಕಿತನಾಗಿ ನೋಡುತ್ತಿರಲು; ಶಾಸ್ತ್ರವೇತ್ತನು, ಯೋಗಸಿದ್ಧನು, ಬ್ರಹ್ಮವಿಜ್ಞಾನಿಯು ಆದ ಆಂಜನೇಯನು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದನು:

'ಚಿತ್ತದ ಅಧೋಲೋಕವನ್ನು ಆತ್ಮಾವಲೋಕನ ವಿಚಾರ ಪಥದಿಂದ ಹೊಕ್ಕು, ಬಿಡುಗಡೆಗೊಂಡಿರುವ ಜಟಿಲ, ಕುಟಿಲ ತಮೋ ವಿಕೃತಿಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಾತ್ಮಲೋಕದಿಂದ ನಾಶಪಡಿಸದೆ, ಪ್ರಾಣದ ಊರ್ಧ್ವಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುವವರನ್ನು ಈ ದುರಾಶಾಪಿಶಾಚಿಗಳು ಪೀಡಿಸುತ್ತವೆ. ಇವರು ಇವುಗಳನ್ನು ಜಯಿಸದೆ ನಮ್ಮೊಡನೆ ಬರಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಜಯವು ಅಷ್ಟು ಸುಲಭವಲ್ಲ. ಈ ಹದದ ಕ್ರಮವನ್ನು ಅರಿತ ಇಂದ್ರಜಿತುವು ಇವುಗಳನ್ನು ತಂದೊಡ್ಡಿದ್ದಾನೆ.

'ನಾವು ತಡ ಮಾಡಿದರೆ ಬೆಳಗಾಗಿ ಹೋಗುವುದು. ರಾಮಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಹಾನಿ ಯಾಗುವುದು ಮತ್ತು ಧರ್ಮ ನಾಶವಾಗುವುದು. ಇವರು ಕರ್ಮ ಸವೆಯುವವರೆಗೂ ಹೋರಾಡುತ್ತಿರಲಿ. ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬರುವಾಗ ವಿವೇಕವನ್ನು ಬೋಧಿಸಿದರೆ ಇವರು ಎಚ್ಚತ್ತು ಶುದ್ಧ ಬುದ್ಧಿಗಳಾಗಿ ಕ್ಷೇಮಕರ್ಮಿಗಳಾಗುವರು. ಹಾಗಲ್ಲದೆ ಈಗ ಇವರನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿದರೆ ನಮ್ಮ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಇವರು ಅಡ್ಡಿಯಾಗುವುದು ದಿಟ.'

ಮನೋಮಯ ಪ್ರಾಕಾರ ಭೀಕರ ಮಹಾಗ್ನಿಯಬುಧಿಯ
ಕಂಡರಿಂದ್ರಜಿತು ಕೃತಿಸಿರ್ದುದಂ

ಅದರಂತೆ ಅವರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟ ಸೌಮಿತ್ರಿ ಮತ್ತು ಮಾರುತಿಯು ಕಲ್ಪನೆಯ ನಾಲಗೆಯು ತೊದಲುವ ಮಹಾ ಅದ್ಭುತಗಳನ್ನು ಕೆಚ್ಚಿನಿಂದ ಅತಿಕ್ರಮಿಸಿದರು. ಇಂದ್ರಜಿತುವು ಮನೋಮಯ ಪ್ರಾಕಾರದಲ್ಲಿ ಭೀಕರ ಮಹಾಅಗ್ನಿ ಸಾಗರವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡರು. ಅದರಿಂದ ಉರಿವ ದೀಪ್ತಿಯು – ಕರಗಿ ನೀರಾದ ಕಬ್ಬಿಣದ ಕಾಂತಿಯನ್ನು ಕೀಳಾಗಿಸಿತ್ತು.

ಸೂರ್ಯಮಂಡಲದ ಹೃದಯ ಪಿಂಡದಲ್ಲಿ ಅಲೆದಾಡುವ ಪ್ರಳಯದ ಕಾವಿನ ಭಯಂಕರಕ್ಕೆ ತಾನು ತಾಯಿ ಎನ್ನುವಂತೆ ತೀವ್ರ ಝಳವನ್ನು ಹೊರಸೂಸುತ್ತಿತ್ತು. ಅಗ್ನಿಯ ಉತ್ಸಾಹವು ಪರ್ವತದೆತ್ತರಕ್ಕೆ ವಿವಿಧ ವರ್ಣಚ್ಛಾಯೆಗಳನ್ನು ಹೊರಹಾಕಿ, ಭೀಕರ ಸುಂದರ ಉಗ್ರ ವಿನ್ಯಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿದಾಡಿತು.

ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಮತ್ತು ಆಂಜನೇಯರು ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿ ನಿರೋಧದಲ್ಲಿ ಏಕಾಗ್ರತೆಯ ಉನ್ನತ ಮನೋಮಯ ಶರೀರಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಅವರು ಮಲೆನಾಡಿನ ಬೆಟ್ಟಶಿಖರಗಳು ಮುಗಿಲುಗಳನ್ನು ಒತ್ತಿನಿಲ್ಲುವಂತೆ ಅಗ್ನಿ ಸಮುದ್ರದ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತರು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಆ ಅಗ್ನಿ ಸಮುದ್ರದ ಮಧ್ಯೆ ದ್ವೀಪದಂತಿದ್ದ ವೇದಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ಮೇಘನಾದನ ಗಿರಿ ಬೃಹತ್ ಭೀಮ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ನೋಡಿದರು.

ಸಿದ್ಧಿಯಶ್ವಮಂ ಬೆನ್ನೇರುವಾ ಮುನ್ನಮೀ ಕಲಿ ನಿಶಾಚರಂ, ಮುನಿ ದತ್ತ ಮಂತ್ರಾಸ್ತ್ರತತಿಗಳಂ ತುಡು

'ಸುಮಿತ್ರಾತ್ಮಜನೇ, ಈ ಬೆಂಕಿಯ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟುವುದು ಅಸಾಧ್ಯ. ನೋಡು, ಅಸುರ ವಿದ್ಯಾಪ್ರವೀಣನು ತಾಂತ್ರಿಕ ಕರಾಳಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಲಯದ ಉಗ್ರಯಂತ್ರ ಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುತ್ತಿರುವನು! ಅವು ಅಗ್ನಿಸಮುದ್ರದಿಂದ ಮೂಡುತ್ತಿವೆ ನೋಡು. ಮೂಡುವುದೆ ತಡ ಚಿತ್ತ ತತ್ತ್ವಾಧೀನಕ್ಕೊಳಗಾಗಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮರೂಪವನ್ನು ಪಡೆದು–ದೈತ್ಯ ವಿಜ್ಞಾನಿಯ ಮನಸ್ಸಿನ ಕೋಶವನ್ನು ಮರಳಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಿವೆ. ಮಂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತ, ತಂತ್ರ ಶರೀರಿಯಾದ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಹೂಡಿಬಿಟ್ಟರೆ, ಮನೋವೇಗದ ಮನೋಶಕ್ತಿಯ ಯಂತ್ರಗಳು ಹೊಮ್ಮುತ್ತವೆ. ಅವು ಬೆಂಕಿಯ ಮಳೆ ಸುರಿಸಿ, ಸಿಡಿಲು ಬಡಿದು ಕಾಳಕೂಟವನ್ನು ಚೆಲ್ಲಿ ಕೋಟಿ ಕೋಟಿ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕೊಲ್ಲುತ್ತವೆ.

'ಹೀಗೆ ಸಿದ್ಧಿಯ ಅಶ್ವವನ್ನು ಏರುವ ಮೊದಲೆ ಈ ವೀರ ರಾಕ್ಷಸನ ಸಂಹಾರಕ್ಕೆ ಮುನಿಯು ನೀಡಿರುವ ಮಂತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಹೂಡು. ನಿನ್ನ ಸರ್ವಸಿದ್ಧಿಯು ಅವನನ್ನು ಆಹುತಿ ಪಡೆಯಲು ಬಯಸದಿದ್ದರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಪಡೆದುದು ನಿರರ್ಥಕವಾಗುತ್ತದೆ!'

ಹೀಗೆಂದು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಮಾರುತಿಯು ಹೇಳುವಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೆ, ಮೇಘನಾದನ ಮನಃಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಗೊಂಡ ಅಗ್ನಿಭೂತಗಳು ಮೃಡ ದೃಢ ಪ್ರಲಯ ವೇಗದಿಂದ ಅವರನ್ನು ಅಪ್ಪಳಿಸಲು ಬಂದವು. ಹೊಗೆ ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ಕಾರಿದವು. ಮೃತ್ಯುವೆಂಬ ಓಕುಳಿಯನ್ನು ನೀಳವಾದ ನಾಸಿಕ ಚಾಚಿದಂತ ಜೀರ್ಕೋವಿಗಳಿಂದ ಸಾಕಷ್ಟು ದೂರಕ್ಕೆ ಚಿಮ್ಮಿದವು. ರಥಗಾಲಿಯ ತರಹದ ನೂರಾರು ಚಕ್ರಗಳು ಉರುಳುತ್ತ ಯಮ ಭಯಂಕರ ಶಬ್ದವಾಯಿತು. ಸಿಡಿಗುಂಡು ಮಳೆಯನ್ನು ಕಾರಿದವು. ಕಣ್ಣು ಮತ್ತು ಕಿವಿಗಳು ಉಡುಗಿ ಹೋಗುವಂತೆ ಸಿಡಿಲು ಮಿಂಚುಗಳು ಸಿಡಿದವು.

ತಳುವದೆಯೆ ನೀಂ ಸರಳ್ಗಳಂ ತೊಡು; ಕೊರಳ್ಗಿಡು

ಆಗ ಆಂಜನೇಯನು,

'ಗಾಬರಿಗೊಳ್ಳಬೇಡ. ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತೀಕಾರವನ್ನು ನಾನು ತಿಳಿದಿರುವೆ. ನನಗೆ ಸಿದ್ಧಿಯಾಗಿರುವ ದಿವ್ಯ ಬಲಗಳಿಂದ ಈ ರಾಕ್ಷಸನ ಕುಲಕುಠಾರವಾದ ಕಪಟ

ವಿದ್ಯಾಬಲದ ಬೆನ್ನಿಗೆ ದೊಣ್ಣೆಯ ಹೊಡೆತ ಕೊಡುವೆ. ನೀನು ತಡಮಾಡದೆ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಹೂಡು. ಕೊರಳಿಗೆ ಗುರಿ ಇಡು. ದಶಶಿರನ ಪ್ರಾಣ ಪ್ರದೀಪನನ್ನು ಅಂತ್ಯಗೊಳಿಸುವ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆ. ನಿನ್ನ ಜನ್ಮವನ್ನು ಸಾರ್ಥಕಪಡಿಸಿಕೊ.'

ಎಂದು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಹೇಳಿದನು. ಪ್ರತಿಮಾಯೆಯಿಂದ ಕೂಟಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದನು. ಸೌಮಿತ್ರಿಯು ಇಂದ್ರಜಿತುವಿನ ಮೇಲೆ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದನು. ಮಹೇಂದ್ರಾರಿಯು ಅವುಗಳಿಗೆ ಅಲುಗಾಡದೆ ಧೈರ್ಯವೃಕ್ಷದಂತೆ, ಬೆಟ್ಟದಂತೆ ಅಚಲನಾಗಿದ್ದನು. ತನ್ನ ಬಾಣಗಳು ಗುರಿ ತಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡು ಧೃತಿಗೆಡುತ್ತಿದ್ದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ – ಇಂದ್ರನಿಂದ ಪ್ರೇರಿತವಾದ ಆಕಾಶವಾಣಿಯು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿತು:

'ಊರ್ಮಿಳಾರಮಣನೇ ಕೇಳು, ವ್ಯರ್ಥಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಕಾಲಹರಣಮಾಡಿ ಅಮರಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೆಡಿಸಬೇಡ. ರಾತ್ರಿ ತೀರುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಈ ಜಗತ್ತಿನ ಆಯಸ್ಸು ತೀರುವುದೆಂದು ತಿಳಿ! ಆಗಲೆ ಎರಡು ಯಾಮಗಳು ಕಳೆದಿವೆ! ದೇವದೇವತೆಗಳು ನಿನ್ನ ಸಾಹಸವನ್ನು ವಿಶೇಷ ಕುತೂಹಲದಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ನಿನ್ನ ಸಿಂಜಿನಿಯ ಸ್ಪಂದನದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಅಳಿವು ಉಳಿವು ಕಂಪಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ತಿಳಿದಿದ್ದಾರೆ.

'ಇಂದ್ರಜಿತುವಾದ ಈತನನ್ನು ಅನ್ಯ ಅಸ್ತ್ರಗಳು ಕೊಲ್ಲಲು ಸಾಧ್ಯವೆ? ದೇವಶಕ್ತಿಗಳು ತಮ್ಮ ಆತ್ಮದ ಸರ್ವಬಲವನ್ನು ನಿನಗೆ ನೀಡಲು ಕಾದಿದ್ದಾರೆ. ಆ ನೆರವಿನ ಇಚ್ಛೆ ಇರುವುದರಿಂದ, ತೆಗೆ ಹೂಡು ಇಂದ್ರಾಸ್ತ್ರವನ್ನು! ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳು ಆ ಬಾಣವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವರು. ಈ ಲೋಕ ಸಂಕಟಕಾರ ರಾಕ್ಷಸನ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ತೆಗೆಯುವರು!'

ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ದಿವ್ಯವಾಣಿಯ ಗಗನ ದೇವತೆಗೆ ಕೈ ಮುಗಿದನು. ಬೇರೆ ಬಾಣವನ್ನು ಬತ್ತಳಿಕೆಗೆ ಸೇರಿಸಿದನು. ಲೋಕದ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಎಳನಗೆಯು ಬೆಳಗಿ ತುಳುಕುತ್ತಿರಲು ಇಂದ್ರಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಸೆಳೆದನು!

ನಡುಗಿತು ಕನಕಲಂಕೆ; ಗೃಹಶಿಖರಗಳದಿರಿದುವು; ಉದುರಿದುವು ದೈತ್ಯ ಧ್ವಜಾಳಿ!

ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ತೊಟ್ಟಿಲಿಗೆ ಕಟ್ಟಿದ್ದ ಹೊನ್ನಿನ ಗಂಟೆಯು ಘಲರ್ ಎನಲು ಮಗು ವಜ್ರಾರಿ ಬೆಚ್ಚಿ ಎದ್ದು ಅಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಲಂಕೇಶ್ವರನ ಸೊಸೆ ಅದನ್ನೆತ್ತಿ ಎದೆಗೆ ಅವುಚಿ ಕೊಂಡಳು. ಅವಳ ಶರೀರವು ಮಾಗಿಯ ತಣ್ಣನೆಯ ಗಾಳಿಗೆ ಸೋಂಕಿ ಮಿಡುಕುವ ಹೂಬಳ್ಳಿಯಂತೆ ನಡುಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅರಿಯಲಾಗದ ಭಯವು ಅಂತಃಕರಣವನ್ನು ಕದಡಿತು.

ಅಮಂಗಳದ ಸಂಶಯಗಳನ್ನು ತಡೆತಡೆದು ಸಹಸ್ರಾಕ್ಷನ ವೈರಿಯ ಪತ್ನಿ ತರಳೆ ತಾರಾಕ್ಷಿಯು ನಡುನಡುಗಿದಳು. ತನ್ನ ಎದೆಯ ಮೇಲಿದ್ದ ಐರ್ದಾಳಿಯ ಅಸ್ಥಿರತೆಯನ್ನು ತಡೆಯುವಂತೆ ಕಂದನನ್ನು ಎದೆಗೆ ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡಳು. ಮೂಕ ಶೋಕ

ಭಯಾಗ್ನಿಗೊಳಗಾದ ಅವಳ ಕಣ್ಣು ತುಂಬಿ ಹರಿದ ಕಂಬನಿಯು ಕಪೋಲ ಕಮಲದ ಶ್ವೇತವಸ್ತ್ರವನ್ನು ನೆನೆಸಿತು. ವ್ಯಾಕುಲಚಿತ್ತಳಾದ ಅವಳು ತನ್ನ ಮಗುವಿನ ಮುಖವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಚುಂಬಿಸಿದಳು!

ಮಂಡೋದರಿಯು ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿಯ ವಿದ್ಯುತ್‌ದಂಡದ ಹೊಡೆತಕ್ಕೆ ಮಂಚದಿಂದ ಉರುಳಿಬೀಳುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಎಚ್ಚತ್ತು ಕುಳಿತಳು. ಅಣು ಘೋರ ಅಸ್ತ್ರದ ಸ್ಫೋಟಕ್ಕೆ ದೂರದ ಭೂಮಿ, ಗೋಡೆಗಳು ಕಂಪಿಸುವಂತೆ–ಅವಳಿಗೆ ಮನೆ ನಡುಗಿದಂತಾಯಿತು. ಅವಳ ಹೃದಯಗಿರಿ ನಡುಗಿತು.

ದಶಗ್ರೀವನ ಧೈರ್ಯ ಪರ್ವತದ ಶಿಖರದ ವೃಕ್ಷವು ಬುಡ ಸಡಿಲುಗೊಂಡು ಉರುಳಿದಂತಾಯಿತು! ಕನಕಲಂಕೆ ನಡುಗಿತು. ಸೌಧಗಳ ಗೋಪುರಗಳು ನಡುಗಿದುವು. ದೈತ್ಯಪತಾಕೆಗಳು ಉರುಳಿದವು. ಗುಹೆಯ ಕಂಠದಿಂದ ಹೊಮ್ಮಿದ ಗಟ್ಟಿಯಾದ ಶಬ್ದಕಂಪನಕ್ಕೆ ತ್ರಿಕೂಟಗಿರಿಯ ಭೂಮಿ, ಕಾಡುಗಳು ವಿಪತ್‌ಸೂಚನೆಯೆಂಬಂತೆ ಕೂಗಿ ಅರಚಿದವು. ಕಡಲು ಕುದಿಗೊಂಡಂತೆ ಉಕ್ಕಿ, ಕಡೆದಂತೆ ಮೊರೆದು, ನೊರೆತೆರೆಯು ರಭಸದಿಂದ ದಡಕ್ಕೆ ಅಪ್ಪಳಿಸಿದವು.

ಅತಿಕಾಯನು ಅಳಿದ ವಾರ್ತೆಯ ಹಿಂದೆಯೆ ಮಂತ್ರ ಮಂಟಪವು ಮಹಾಸ್ಫೋಟಕ್ಕೆ ನಾಶವಾಗಿ ಮೇಘನಾದನು ಅಳಿದ ವಾರ್ತೆ ಬಂದಿತು. ಭಯಕ್ಕೆ ನೆತ್ತರು ತಣ್ಣಗಾಗುವಂತೆ ಲಂಕೆಯು ಮಿಳಮಿಳನೆ ದಿಗ್ಭ್ರಾಂತಿಗೊಳಗಾಯಿತು.

❏

ಕೊಂಬೆ

ಕೈಯಾಯ್ತು; ಪಸುರೆಲೆಗಳುಡೆಯೆ ಗಿಡವಾಯ್ತು ಮೆಯ್;
ಪಾದರೂಪವನಾಂತುದದರ ಮೂಲಂ; ತುದಿಯೆ
ತಳೆದುದು ಮುಖಾಕೃತಿಯ. ಹಣೆಮಣಿದು ವಿನಯದಲಿ
ನಸು ಬಾಗಿದಾಂಜನೇಯನ ಕರಪುಟಾಂಜಲಿಗೆ
ಜಗುಳಿದುದು ಸಂಜೀವಿನಿಯ ಸುಧಾನುಗ್ರಹಂ,
ಸ್ಮಿತ ರೋಚಿಯೋಲುಜ್ವಲಿಸೆ ಓಷಧೀಗಿರಿಯ
ದಿವೌಕಸಜ್ಯೋತಿ! (೪.೪ ಸಾಲು ೪೭೯–೪೮೬)

೧೪. ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನ ಅಂತರಂಗಸಖ ಆಂಜನೇಯ

ಬಹುರೂಪಿ ರಾವಣ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ವಾನರರು ಬಲಿಯಾಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಶಚೀಪತಿ ಇಂದ್ರನು ಕಂಡನು. ಬ್ರಹ್ಮನ ಬಳಿಗೆ ಓಡಿ ಬಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು:

'ಓಂ ನಮೋ ಪ್ರಲಯ ಸರ್ಗಸ್ಥಿತಿಯ ಕಾರಣನೆ! ಓಂ ನಮೋ ವ್ಯಕ್ತ ಜಗತ್ತಿನ ಅವ್ಯಕ್ತ ಮೂರ್ತಿಯೆ, ಜಗದ್ಗುರುವೆ, ಸರ್ವಲೋಕಪ್ರಭುವೆ, ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿ ಯಾದವನೆ, ಹರಿಹರಾತ್ಮಕನೆ ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ! ನಿನಗೆ ತಿಳಿಯದಿರುವುದು ಉಂಟೆ? ಆದರೂ ನಮ್ಮ ಲೋಕ ವ್ಯಥೆಯ ಕಥೆಯನೊಂದು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಕೇಳು.'

'ಗುರುವೆ, ನೀನಿತ್ತ ವರದಿಂದ ಕಪಿಸೇನೆ ಖಾಲಿಯಾಯ್ತು! ರಾಮಲೀಲಾವತಾರ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ವಿಘ್ನ ಒದಗಿದೆ. ನೀನು ಕೊಟ್ಟ ಬಹುರೂಪಿಣೀ ವಿದ್ಯೆಯ ಬಲದಿಂದ ರಾವಣನು ತನ್ನ ಮೂಲ ಬಲದಲ್ಲೆಲ್ಲ ತಾನೆ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಕಾಡಾನೆಯು ಸಣ್ಣ ಹಳ್ಳದಲ್ಲಿ ಕೆಸರೇಳುವಂತೆ ಕದಡುವ ಹಾಗೆ ರಕ್ತದ ಪಂಕದಲ್ಲಿ ಮೃತ್ಯು ನರ್ತನದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದಾನೆ. ಸಾಮಾನ್ಯ ಯೋಧರಿರಲಿ, ವಾನರ ಮಹಾನಾಯಕರೆ ಧರೆಗೆ ಉರುಳಿದ್ದಾರೆ. ಗಂಧಮಾದನನು ಗತಿಸಿದ. ಕಲಿ ಗವಯ ಉರುಳಿದ. ದಿಗ್ಗಜದಂತಹ ಗಜನು ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಹಿಡಿದು ದೂರಕ್ಕೆ ಸರಿದು ಹೋದ. ನಳ ಬಳಲಿಬಿದ್ದ. ಜಾಂಬವನ ಪ್ರಾಣ ಅವನ ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಮಿಡುಕುತ್ತಿದೆ. ಅಂಗದನು ಗದಗದ ನಡುಗುತ್ತ ಹೆದರಲು ಮನಸ್ಸು ಒಪ್ಪದೆ, ಹೆದರುತ್ತ ಓಡಿದ. ಅವರಿವರ ಮಾತೇಕೆ?

ಪರಮೇಷ್ಠಿಯೇ ಕೇಳು. ಈ ಒಂದನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ ಎಲ್ಲವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ. ಭಯವೆಂದರೆ ಏನೆಂದು ತಿಳಿಯದ ಆಂಜನೇಯನು, ಆ ವಾಯುದೇವನ ಪುತ್ರ, ಚಿರಂಜೀವಿಯು ಹಿಂಜರಿದು ರಾಮನಿಗೆ ಮೊರೆಯಿಡಲು ಓಡಿದ್ದಾನೆ.'

ಅದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಶರಧಿ ಗಂಭೀರ ವಾಣಿಯಲ್ಲಿ ಗುಡುಗಿದನು.

ರಾವಣಗೆ ರಾವಣತ್ವಂ ತವಿಯದೆಯೆ ಸಮನಿಪುದದೆಂತು ರಾಮತತ್ತ್ವಂ?

'ಸುರಮುಖ್ಯನೇ, ನಡೆಯುವುದೆಲ್ಲವೂ ನಡೆಯಬೇಕಾದುದೆ. ವರವನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ ಕೊಟ್ಟಿಲ್ಲ; ತಪ್ಪಿ ಕೊಟ್ಟದ್ದೂ ಅಲ್ಲ. ಪರಮ ಪ್ರಯೋಜನವೇನೆಂಬುದು ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಗೋಚರ. ನನ್ನಿಚ್ಛೆಯಿಲ್ಲದೆ ತೃಣವೂ ಚಲಿಸದು. ನಾನು ಅಖಿಲ ಲೋಕದ ಸೂತ್ರಧಾರನಾಗಿರುವೆ ಮತ್ತು ಸರ್ವತಂತ್ರ ಸ್ವತಂತ್ರಿಯೂ ಆಗಿರುವೆ. ನಾನು ಪರಮೇಚ್ಛೆ. ಅಖಿಲ ಜೀವರಾಶಿಗಳ ಇಚ್ಛೆಯು ನಾನು. ರಾಮನ ಇಚ್ಛೆಗೂ ಮತ್ತು ರಾವಣನ ಇಚ್ಛೆಗೂ!

'ಸಹಸ್ರಾಕ್ಷನೇ, ಲೀಲಾರಹಸ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿ. ರಾವಣನಿಗೆ ರಾವಣತ್ವವು ಸವೆಯದೆ ರಾಮತತ್ತ್ವವು ಹೇಗೆ ಒದಗಿ ಬರುತ್ತದೆ? ಮಹಾವಿಷ್ಣುವು ತನ್ನ ವಿದ್ಯಾಶಕ್ತಿಯಾದ ಯೋಗ ಮಾಯೆಗೆ ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡಿ, ರಾಮನನ್ನು ಅವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ಎಚ್ಚರಿಸಲು ಕಳುಹಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಮುಂದೆ ಏನಾಗುವುದೆಂದು ಹೋಗಿ ನೋಡು. ನೀನು ಇಲ್ಲಿಯೆ ತಡ ಮಾಡಿದರೆ ಆ ಅಚ್ಯುತ ಮಹದ್ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ನೋಡುವುದರಿಂದ ವಂಚಿತನಾಗುವೆ.'

ರಣಪ್ರಳಯ ಕರ್ಮದೊಳ್ ಪೂರ್ಣದೀಕ್ಷೆಯನಾಂತನೋಲಿರ್ದ ರಣರುದ್ರ

ಶಕ್ತಿಯುತ ತೋಳುಗಳ ವೀರನು, ಅಸಾಧಾರಣನು, ಅಪೂರ್ವ ನೀಲ ಭೀಮೋನ್ನತನು, ಕಪ್ಪು ಮೀಸೆಯ ಕಠಿಣ ಮುಖಭಾವದ ರಾಮಚಂದ್ರನು – ಸೂರ್ಯಕಿರಣಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುವ ತನ್ನ ಕೋದಂಡವನ್ನು ನೆಮ್ಮಿಕೊಂಡು – ಒಂದು ಎತ್ತರವಾದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮಲೆಯೇರಿ ನಿಂತವನಂತೆ ನಿಂತಿದ್ದನು. ಅವನು ಲಂಕೆ ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಗಳ ದೊಡ್ಡ ಸೇನೆಯು ಮಹಾಪರ್ವತಗಳಂತೆ, ಕಡಲುಗಳಂತೆ ಭಯಂಕರವಾಗಿ ಹೋರಾಡುವ ಅದ್ಭುತ ಕಲಾಸಂಗ್ರಾಮದ ರಣರಸ ಸಂವೀಕ್ಷಣಾಸಕ್ತಿಯಿಂದ ದಿವ್ಯ ಭವ್ಯ ವಿಗ್ರಹದಂತೆ ನಿಂತಿದ್ದನು!

ಆಂಜನೇಯನು ಗದೆ ಮುರಿದು, ಕವಚ ತುಂಡಾಗಿ, ವಜ್ರತನು ಜರ್ಜರಿತವಾಗಿರಲು ಉದ್ವಿಗ್ನ ಮನಃಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧಭೂಮಿಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಬಂದನು. ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಹುಡುಕಿ ಕಾಣದೆ, ರಾಜನ ಅಂಗರಕ್ಷಕ ದಳವನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತ ಬಂದು ರಾಮಭದ್ರನನ್ನು ಕಂಡನು. ಅವನು ತಟಸ್ಥನಾಗಿ ದೂರದಲ್ಲಿ ನಿಂತು, ರಣಪ್ರಳಯ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ

ಪೂರ್ಣದೀಕ್ಷೆ ತೊಟ್ಟ ರಣರುದ್ರನಂತಿದ್ದನು. ಕಣ್ಣು ತೆರೆದಿದ್ದು ರೆಪ್ಪೆಗಳಾಡದೆ ಮಹತ್ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಪಂದನಾಗಿ, ಚಿತ್‌ತಪಸ್ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಕರ್ಮಯೋಗ ಲಕ್ಷಣದ ವಿರಾಡ್ ರೂಪಿಯನ್ನು ಸ್ವಯಂ ಯೋಗಿಯಾಗಿದ್ದ ವಾಯುಪುತ್ರನು ಕಂಡನು! ಭೂಮಿಪುತ್ರಿಯ ಪತಿಯ ಸ್ಥೈರ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ ತನ್ನ ಅಸ್ಥಿರತೆಗೆ ತಾನೆ ನಾಚಿಕೊಂಡನು.

ಶ್ರೀರಾಮನ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಅವನ ಉದ್ವೇಗವು ಶಮನಗೊಂಡು, ಧೀರ ಪ್ರಶಾಂತಿಯುಂಟಾಯಿತು. ಅವನಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಎಂದೂ ಉಂಟಾಗದಿದ್ದ ಒಂದು ಭಕ್ತಿಭಾವವು ಮೈದೋರಿತು. ತನ್ನ ಇಚ್ಛೆಗಿಂತಲೂ ಶತಾಧಿಕವಾದ ವಿರಾಟ್ ಸಂಕಲ್ಪ ಶಕ್ತಿಯ ಸೆಳೆತಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ ಅದರಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆ ಅಂಕುರಿಸಲು ರಾಮಪದತಲದಲ್ಲಿ ದಿಂಡುರುಳಿದನು.

ಹಾಗೆ ಆಂಜನೇಯನು ಕಂಡುದನ್ನು ಬೇರೆ ಯಾರು ಕಾಣುವರು? ಕಂಡ ಮನೋತೀತವಾದ ತುರೀಯ (ಯೋಗಿಗಳು ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಐಕ್ಯವಾಗುವ ಸ್ಥಿತಿ) ಅನುಭವವನ್ನು ಹೇಳಲು ಅವನು ಸಮರ್ಥನೆ? ಅನುಭವಾದ್ಭುತಕ್ಕೆ ಗದ್ಗದಿಸಿದನು:

'ದಾಶರಥಿ ಇದೇನಿದು? ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಇದುವರೆಗೂ ವಂಚಿಸಿದುದೇಕೆ? ನೀನು ಯಾರು ಎಂಬ ಸತ್ಯವನ್ನು ಮರೆಮಾಡಿ, ನರನ ರೀತಿ ಅತ್ತು ಗೋಳಾಡಿ ಬೇಡಿ ನಾಟಕವಾಡಿದ್ದೇಕೆ? ಸರ್ವಶಕ್ತನಾಗಿದ್ದು, ಎಲ್ಲವನ್ನು ಬಲ್ಲವನಾಗಿ ನಮ್ಮ ಅಭ್ಯುದಯಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಭಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಬೇಡಿದ್ದೇಕೆ? ಬಂಧನದಲ್ಲಿರುವವರು ಭಗ್ನಾವರಣದಿಂದ ಹೊರಬಂದು ಚಿದ್‌ಯೋಗಿಗಳಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಲು – ನೀನೆ ವಿಘ್ನೇಶ್ವರನಾಗಿದ್ದು ಮಹಾವಿಘ್ನಗಳನ್ನು ಒಡ್ಡಿಕೊಂಡಿದ್ದೇಕೆ?'

ಸಿದ್ಧಿ ಕಾಲಾನುವಶಿ ಕಣಾ ಲೀಲಾ ಜಗದೊಳದಾರ್ಗಾದೊಡಂ

ತಿಳಿಯಲು ಅಸಾಧ್ಯವಾದ ನಿತ್ಯತ್ವದಿಂದ ಲೀಲಾ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಇಳಿಯುವಂತೆ, ರಾಮನು ಅಂತರ್ಮುಖತೆಯಿಂದ ಬಹಿರ್ಮುಖಿಯಾದನು. ಅನಂತರ ತನಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದ ಆಂಜನೇಯ ಕಂದನನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಹೇಳಿದನು:

'ಮಹಾವೀರನೇ ಏಳು. ನಿನಗಲ್ಲದೆ ಇತರರಿಗೆ ಇದು ಅಗೋಚರ. ನಿನಗೊಬ್ಬನಿಗೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ನನಗೂ ನನ್ನ ದಿವ್ಯ ಗುಹ್ಯ ಸ್ವರೂಪವು ಅಗೋಚರವಾಗಿತ್ತು. ನಿನ್ನಂತೆ ನಾನು ವಿಸ್ಮಿತನಾಗಿದ್ದೇನೆ! ಈ ಲೀಲಾ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗಾದರೂ ಆಗಲಿ ಸಿದ್ಧಿ ಕಾಲಾನುವಶಿ. ನನಗೆ ಇದು ತಪಸ್ಸಾಯಿತು. ಮಂಥರೆಯೊ, ರಾವಣನೊ ಬರಿಯ ನಿಮಿತ್ತ ಮಾತ್ರರು! ನನಗೆ ಅವರು ಮತ್ತು ಅವರಿಗೆ ನಾನು!

'ಆಗುತ್ತಿರುವ ಸೋಲಿಗೆ ನಡುಗಬೇಡ; ಕೊಲೆಗೆ ಕರಗಬೇಡ. ಮಾನನಿಧಿಯೇ, ನಿನಗೆ ಆದ ಸೋಲಿಗೆ ನಾಚಬೇಡ. ಇಂದು ನಿನಗೆ ಈ ಸೋಲು ಆಗದಿದ್ದರೆ, ಅತ್ಯಂತ ಅಂತರಾತ್ಮನ ಅಹಂ ಮುರಿಯದಿದ್ದರೆ, ನಿನಗೆ ಈ ಮಹದ್ದರ್ಶನವಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತೆ? ಇದನ್ನು ನೆನೆದು, ಅದನ್ನು ಮರೆ!'

ಎಂದು ಹೇಳಿ ತುಸು ಹೊತ್ತು ಮೌನಿಯಾದನು. ಅನಂತರ ಆಂಜನೇಯನನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಮಾತು ಮುಂದುವರಿಸಿದನು:

'ವಿಧಿಯು ನಿನ್ನೊಬ್ಬನನ್ನೇ ಆ ನೆಪದಲ್ಲಿ ಈ ಎಡೆಗೆ ತಂದಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ನೀನು ಅರ್ಹನಾಗಿದ್ದೀಯೆ. ನೀನು ನರಚೇತನವನ್ನು ಮತ್ತು ನಾರಾಯಣತ್ವವನ್ನು ಸೇರಿಸುವ ಮಾನಸಿಕ ಸೇತುವೆ. ನೀನು ಪ್ರಾಣನಾಳ. ನೀನು ಪರಿಣಾಮಕ, ನಾಮರೂಪ ನಿಸರ್ಗ ಸಹಜ ಯೋಗಿ. ಆದ ಕಾರಣದಿಂದಲೆ ನೀನು ವಿರಾಟ್ ಚಿರಂಜೀವಿ!

'ಈ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರೂ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ! ಅಪಾತ್ರರಿಗೆ ಇದನ್ನು ಹೇಳಬೇಡ. ಹೇಳಿದರೂ ಅವರಿಗೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯುಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ನೀನು ನನ್ನ ಅಂತರಂಗದ ಸಖ. ತಿಳಿದವನು ತಿಳಿಯದಂತೆ ಇರುತ್ತಾನೆ ಎಂಬ ಉಪನಿಷದ್ ವಿಜ್ಞಾನಿಯಂತೆ ಈ ಲೀಲೆಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರು!

'ಇಂದು ರಾವಣನು ತನ್ನಲ್ಲಿದ್ದ, ತನಗೆ ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ ಲಭ್ಯವಾದ ವರದಿಂದ ತನ್ನ ಮೂಲಬಲವನ್ನು ಒಗ್ಗೂಡಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದಾನೆ. ತಾನು ಬಹುರೂಪಿಯಾಗಿ ತನ್ನ ಸೇನಾ ಸರ್ವರಲ್ಲಿದ್ದು ವಾನರ ಪಡೆಯನ್ನು ಯಮನಂತೆ ತುಳಿದು ನಾಶಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಪವಮಾನ ತನಯನೇ ಕೇಳು. ಅದನ್ನು ತಡೆಯಲು ಅನ್ಯರಿಗೆ ತಿಳಿದಿಲ್ಲ. ನಿನಗೂ ಸಹ. ಈ ರಹಸ್ಯವಾದುದನ್ನು ಆಲಿಸು. ನಾನೆ ಆ ರಾವಣನ ಮೂಲಬಲ ಶಕ್ತಿ! ನನ್ನ ಅಸತ್ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ನಾನಲ್ಲದೆ ಇತರರಿಗೆ ಗೆಲ್ಲಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಬಾ, ಕಾಣು ಚಿತ್‌ತಪಸ್‌ಶಕ್ತಿಯ ಅಲೌಕಿಕ ವಿಧಾನವನ್ನು. ನಿನಗೂ ಅದರ ಅನುಭವವಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಉದ್ಯಮದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಸಹೋದ್ಯೋಗಿಯಾಗು, ಬಾ! ನನ್ನ ಅಂಶವೆ ದಶಗ್ರೀವನಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಅವನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಒಲಿಯುವುದು ಮತ್ತು ಅವಳನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತೆ?'

ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತ, ಒಂದೆರಡು ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟು ಗುಡುಗಿ ಮೊಳಗಿದಂತೆ ಪುರುಷೋತ್ತಮನು ಪ್ರಕೃತಿಗೆ ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದನು. ಋತ ಪ್ರಭುವಿನ ಆಜ್ಞೆಯಾಗಲು ಯೋಗಮಾಯೆಗೇನು ಪ್ರತಿಭಾನ ದಾರಿದ್ರ್ಯವೆ? ಆಂಜನೇಯನು ಸಕಲ ಸಂಗ್ರಾಮವನ್ನು ಒಂದೇ ವೀಕ್ಷಣೆಯಿಂದ ನೋಡಿದನು. ರಣರಂಗವು ಮೊದಲು ಇಡಿಯಾಗಿಯೂ,

ಅನಂತರ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ವಿವರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಡಿತು. ತಾನು ಬೇರೆಯಾಗಿದ್ದರೂ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಮೀರಿ – ಓರ್ರೋರ್ವರಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಎಲ್ಲವನ್ನು ದೃಷ್ಟಿಸಿದನು.

ಸೋಲೊಮ್ಮೆ ಗೆಲುವೊಮ್ಮೆ, ಗೆಲ್ವೆಣ್ಣಿಗದೆ ಹೆಮ್ಮೆ!

ಕಪಿಧ್ವಜ ಲಾಂಛನ ವೀರ ದಧೀಮುಖನ ಧೀರದಳವು ರಾವಣನ ಮೂಲಬಲಕ್ಕೆ ಎದುರು ಯುದ್ಧ ಹೂಡಿತು. ಹೋರಾಡುತ್ತ ಸೇನೆಯು ಕಡಿದ ಕಾಡಿನಂತೆ ಉರುಳಿಬಿದ್ದಿತು. ಮಿತ್ರರಾದ ವಹ್ನಿ ಮತ್ತು ರಂಹರು ಸಾಮಾನ್ಯ ಸೈನಿಕರ ಸಾಮಾನ್ಯ ತೇಜದಿಂದ ಕಾದಿದರು. ನುಗ್ಗಿ ಬಂದ ಅಶ್ವದ ಒಡಲು ಬಿರಿಯುವಂತೆ ಕೊಂದರು. ಆನೆ ಮೇಲೆ ಬರಲು ಗುಂಡಿನಿಂದ ಅದರ ತಲೆಯನ್ನು ಜಜ್ಜಿದರು. ರಥ ಮುನ್ನುಗ್ಗಿ ಬರಲು ಅದನ್ನು ಬಲವಾದ ಗದಾಮುಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮುರಿದರು. ಬಿಲ್ಲಿಗೆ ಬಿಲ್ಲು, ಖಡ್ಗಕ್ಕೆ ಖಡ್ಗ ಎದುರಾಗಿ ಹಗೆಯ ರಕ್ತದ ತೊರೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ರಕ್ತವೂ ಸೇರಿ ಉಪನದಿಗಳಂತೆ ಹರಿದವು.

ನೆಲದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಅಸ್ತ್ರ ಶಸ್ತ್ರ ವಿದ್ಯಾ ಯುದ್ಧ ಕುಶಲಿಗಳು ಪ್ರಾಣದ ಹಂಗು ತೊರೆದು ಹೋರಾಡಿದರು. ವಹ್ನಿಯು ತನ್ನೊಡನೆ ಸೆಣಸಿದವನನ್ನು ಕತ್ತಿಯಿಂದ ಒತ್ತಿ ಕೊಂದು ಕರುಳು ಚೆಲ್ಲಾಡಿದನು. ಅವನು ಕುಳ್ಳನಾದ ರಂಹನನ್ನು ಕೇಳಿದನು:

'ಇಂದು ಏಕೆ ನಮ್ಮವರ ಕೈ ಸೋಲುತ್ತಿದೆ?'

'ಸೋಲೊಮ್ಮೆ ಗೆಲುವೊಮ್ಮೆ, ಗೆಲುವು ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಅದೆ ಹೆಮ್ಮೆ.'

ಎಂದು ರಂಹ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಿರಲು ಅಸುರ ಸೇನೆಯು ಇಮ್ಮಡಿ ರೋಷದಿಂದ, ಬಾನು ಬಿರಿಯುವ ಘೋಷದಿಂದ ನುಗ್ಗಿ ಬಂದಿತು. ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರ ಮೃತ್ಯುನರ್ತನವನ್ನು ಏನೆಂದು ಹೇಳುವುದು – ವಹ್ನಿ ರಂಹರಿಗೆ ಕಣ್ಣು ಕತ್ತಲಾಯಿತು; ಶಕ್ತಿ ಬತ್ತಿತು; ಬತ್ತಳಿಕೆ ಬರಿದಾಯಿತು; ಕತ್ತಿ ಮುರಿಯಿತು; ಚಿತ್ತದ ದೃಢತೆ ಹಿಂಗಿತು; ತೊಡೆ ನಡುಗಿತು. ತಡೆತಡೆದರೂ ತಡೆಗಳನ್ನು ತಡೆಗಡಿದು ತಡೆಯದೆಯೆ ತಳ್ಳಿ, ನೂಕಿ ಮೇಲೇರಿ ಮುಂದೊತ್ತಿ ದೈತ್ಯ ಸೇನಾಸಾಗರ ಮುನ್ನುಗ್ಗಿ ಬಂದಿತು.

ವಹ್ನಿಯು ತನ್ನ ಮಿತ್ರ ದಳಗಳು ಸರಿಸರಿದು ಬೊಬ್ಬೆಯಿಂದ ಅಬ್ಬರಿಸುತ್ತ ಓಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡನು! ಎದುರಿಸಿ ನಿಲ್ಲಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿ, ನಿಲ್ಲಲಾರದೆ, ಹಿಂದು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿದು ಪ್ರಾಣಮಿತ್ರ ಕ್ಷೇಮ ಕಾತರನಾಗಿ ರಂಹನನ್ನು ಕೂಗಿದನು.

ಜಾರಿ ಬೀಳುತ್ತಿರುವ ಬೆಟ್ಟವನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ನೂಕಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವ ಕಾಡುಹಂದಿ ಯಂತೆ, ಇಟ್ಟ ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನು ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟದೆ ರಂಹನು ಹೋರಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ವಹ್ನಿ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆ–ದನುಜ ದಾವಾಗ್ನಿ ರಂಹನನ್ನು ಸುತ್ತಿ ಮುತ್ತಿ ನೆಲಕ್ಕೆ ಕೆಡವಿತು.

ಗಾಯಗೊಂಡು ಉರುಳಿಬಿದ್ದ ಸ್ನೇಹಿತನನ್ನು ಎತ್ತಿ ರಕ್ಷಿಸುವೆನೆಂದು ದೀರ್ಘದೇಹಿ ಮುನ್ನುಗ್ಗಿದನು. ಗಿಡ್ಡ ಗೆಳೆಯನನ್ನು ಮೇಲೆತ್ತಿದನು. ಕಂಕುಳಲ್ಲಿ ಇರುಕಿಕೊಂಡು ಹಿಂತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಗ ಅವನನ್ನು ಭಯಂಕರ ರಾಕ್ಷಸರು – ತೋಳುಗಳೆತ್ತಿ – ಮೊಲವನ್ನು ಅಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುವ ಸೀಳುನಾಯಿಗಳಂತೆ ಬೆಂಬತ್ತಿ ಬಂದರು.

ರಾಮಕಾರ್ಯಂ ಗೆಲ್ಗೆ

ತನ್ನ ಗೆಳೆಯನಿಗಾಗಿ ಹೆದರಿ ಹಿಂಜರಿದು ಹೋಗುತ್ತ, ಕೆದರಿ ಕೆಟ್ಟೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಇತರರನ್ನು ಸೇರಿಕೊಂಡ ವಹ್ನಿಯ ಕಡೆಗೆ ಆಂಜನೇಯನ ಕಣ್ಣು ನೆಟ್ಟಿತು. ಮನಸ್ಸು ಮನಸ್ಸನ್ನು ತಿಳಿಯಿತು. ರಘುರಾಮನ ಮಾತನ್ನು ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ರಂಹನು ವಹ್ನಿಗೆ ಹೇಳಿದನು:

'ವಹ್ನಿ, ಈ ನನ್ನ ದೇಹವನ್ನು ಬಿಸಾಡು. ಇಂದೊ ನಾಳೆಯೊ ಸಾಯುತ್ತೇನೆ. ಓಡಿ ಬದುಕುವುದೆ? ಸುಡಲಿ ಆ ಬಾಳು. ನನ್ನ ಶರೀರದ ಭಾರವನ್ನು ಬಿಸುಡು. ಸ್ವಾಮಿಯ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ವಿಘ್ನವನ್ನುಂಟುಮಾಡಬೇಡ. ನನ್ನ ಶರೀರ ಕೊಳೆತರೆ ಏನು? ರಾಮ ಕಾರ್ಯವು ಗೆಲ್ಲಲಿ! ಅಂದು ನಾವಿಬ್ಬರು ಕಡಲ ತೀರದಲ್ಲಿ ಅವನನ್ನು ಕಂಡು ಸಂಭಾಷಿಸಿದೆವಲ್ಲ ಅದೇ ನಮಗೆ ಸಾರ್ಥಕವಾದ ಈ ಜನ್ಮದ ಸಫಲತೆ! ಈ ಕಳೆಬರದ ಭಾರವನ್ನು ತೊರೆ.

'ಯುದ್ಧಮುಖಿಯಾಗು! ತಿರುಗು! ತಿವಿ! ಓಡುವವರನ್ನು ಕೂಗಿ ಕರೆ.... ವಹ್ನಿ, ಇಗೊ ತೆಗೆದುಕೊ ನನ್ನ ಉಂಗುರ. ನೀನು ಬದುಕಿ ಹಿಂತಿರುಗಿದರೆ....'

ವಹ್ನಿಯು ತಕ್ಷಣ ಮಿತ್ರನ ದೇಹವನ್ನು ಬಿಗಿದಪ್ಪಿಕೊಂಡನು. ನೆಲಕ್ಕೆ ನಿಧಾನವಾಗಿ ಇಳಿಸಿದನು. ಕೊನೆಯ ನೋಟದ ಕಾಣ್ಕೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿದನು. ಆಯುಧಗಳೊಡನೆ ತಿರುಗಿ ರಣಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಗಿ ಕರೆದನು!

ವಹ್ನಿಗೆ ಬದಲ್ ಗೋಪುರೋನ್ನತಂ ನಿಂದುದು ವಿಯದ್ ವಿಗ್ರಹಂ ರಾಮಚಂದ್ರಮನಾ!

ಅನಂತರ ಆಂಜನೇಯನು ವಹ್ನಿಯನ್ನು ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ವಹ್ನಿಗೆ ಬದಲು ಗೋಪುರ ದಂತೆ ಉನ್ನತವಾದ ಬೃಹತ್ ರಾಮಚಂದ್ರನ ವಿಗ್ರಹವು ನಿಂತಿತು! ಹಾಗೆಯೆ, ಕಪಿಸೈನ್ಯವು ವಾನರ ದೇಹವನ್ನು ತೊರೆದು ರಾಮನ ಆಕೃತಿಯನ್ನು ತಾಳಿತು! ಅದೇ ರೀತಿ ರಾಕ್ಷಸ ಸೈನ್ಯವು ರಾವಣಾಕೃತಿ ಹೊಂದಿತು! ಕೋಟಿ ಕೋಟಿ ರಾವಣರ ಎದುರು ಕೋಟಿ ಕೋಟಿ ರಾಮರು ಎದುರಾದುದನ್ನು ಆಂಜನೇಯ ನೋಡಿದನು. ಅವನ

ಶರೀರದ ಧಮನಿ ಧಮನಿಯಲ್ಲಿ, ರೋಮ ರೋಮಗಳಲ್ಲಿ ರಸಾಸ್ವಾದನವಾದ ವಿದ್ಯುತ್ ತಪೋ ತೊರೆ ಹರಿಯಿತು!

ಹಿಂಜರಿಯುತ್ತಿದ್ದ ವಾನರ ಸೈನ್ಯವು ಬಾನು ಬಿರಿಯುವಂತೆ, ಗಿರಿ ಜರಿಯುವಂತೆ, ಬೊಬ್ಬಿರಿದು ಶತ್ರುಸೈನ್ಯ ತತ್ತರಿಸುವಂತೆ ಮುನ್ನುಗ್ಗಿತು. ಆನೆಗಳು ಹಣೆ ಹಣೆ ಹಚ್ಚಿ ಸೆಣಸಿ ಘೀಂಕರಿಸಲು ಕಾಡು ಕಂಪಿಸುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ – ಒಮ್ಮೆ ರಾವಣ ಸೈನ್ಯ ಆನೆ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ರಾಘವ ಸೈನ್ಯ ಆನೆ ಒಂದನ್ನೊಂದು ಒತ್ತಿದವು. ಆಗ ತಿಣುಕದಿರುವನೆ ಹೇಳು? ನಿಜ, 'ತಿಣುಕಿದನು ಫಣಿರಾಯ ಆ ರಾಮಾಯಣದ ಭಾರದಲಿ!'

ಆ ಪ್ರಾಕೃತ, ಆ ಪ್ರತಿಮಾ ಜಟಿಲ ಮತ್ತು ಆ ಭೂಮ ಘಟನೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಕೃತಿಸಿ ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವೆ? ಅದನ್ನು ಪ್ರತಿಮಾ ವಿಧಾನದಿಂದ ಬಣ್ಣಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿ ಕವಿ ಪ್ರತಿಭೆ ಸೋತು ಮನಸ್ಸು ಕದಡಿತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ವಿಚಿತ್ರಗಳು, ಬಿಡಿ ಚಿತ್ರಗಳು ಗಡಿಬಿಡಿಯಲ್ಲಿ ತಾವೇ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಾಗಿವೆ.

ಮಿಂಚು ಸರ್ಪಗಳು ಸಂಚರಿಸಿದುವು! ಮೇರು ಪರ್ವತದ ಗರ್ಭ ನಡುಗಿತು! ಸಮುದ್ರದ ತೆರೆಗಳೆದ್ದು ರುದ್ರನ ಮೂರನೆಯ ಕಣ್ಣನ್ನು ತೊಳೆದವು! ಹಿಮವತ್ ಪರ್ವತ ತೂಗಾಡಲು ಅದರ ಶಿಖರ ಪಂಕ್ತಿಗಳು ತೊನೆದಾಡಿದವು! ಲಯ ಸಮಯದ ತಾಂಡವ ಪ್ರಳಯ ನಾಟ್ಯ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತೊ ಎಂಬ ಶಂಕೆಯಿಂದ ಚಕಿತಗೊಂಡ ದಿಗ್ಗಜಗಳು ಘೀಂಕರಿಸಿ ನಡುಗಿದವು! ❑

ಚಿತ್‌ತಪಸ್ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಕರ್ಮದ ಯೋಗ ಲಕ್ಷ್ಮದ
ವಿರಾಡ್ ವರ್ಷ್ಮನಂ ಕಂಡನಾ ಜಗತ್ ಪ್ರಾಣಜಂ
ಸ್ವಯಂ ಯೋಗಿ! ತನ್ನ ಸ್ಥಿರತೆಗೆ ತಾಂ ನಾಣ್ಚಿದನ್,
ಸ್ಥಿರಾತ್ಮಜಾ ವಲ್ಲಭ ಸ್ಥೈರ್ಯಮಂ ಕಂಡು.
ಸಾನ್ನಿಧ್ಯ ಮಾತ್ರದಿಂ ಪರಿದುದುಬ್ಬೆಗಮೆರ್ದೆಗೆ
ಮೂಡಿದುದು ಧೀರ ಪ್ರಶಾಂತಿ. ಪಿಂತೇಗಳುಂ
ತಾನರಿಯದಿರ್ದೊಂದು ಭಕ್ತಿಭಾವಂ ತುಳುಕಿ,
ತನ್ನಿಚ್ಛೆಗಿಂ ಶತಾಧಿಕ ಬಲದ ವಿರಾಟ್‌ಕ್ರತು
ಬಲಾತ್ಕರಿಸಿತೆನೆ ತನ್ನೊಳಾಶೆಯೋಲುದ್ಭವಿಸಿ,
ದಿಂಡುರುಳಿದನು ರಾಮಪದತಲಕೆ! (೪.೬ ಸಾಲು ೩೦೧–೩೧೦)

೧೫. ರಾಮ-ರಾವಣರ ಮಹೋಗ್ರ ಸಂಗ್ರಾಮ

ದೈತ್ಯೇಂದ್ರನ ಆಜ್ಞೆಯಿಂದ ಸಮರ ಸಮಿತಿ ಸಭೆ ಸೇರಿತು. ರಾಕ್ಷಸ ಕುಲೇಶ್ವರನು ಕನಕ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಏರಿ ಕುಳಿತನು. ತನ್ನ ಆತ್ಮದ ಒಳತೋಟಿಯನ್ನು ಒಂದಿನಿತು ಇಂಗಿತದಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸದೆ, ಧೀರ ಮುಖಮುದ್ರೆಯಿಂದ ಸಚಿವ ಸಭೆಗೆ ತನ್ನ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಹೀಗೆ ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗಿ ನೀಡಿದನು.

ಏಕಾಂಗಿ, ವೈರಿಯನಿದಿರ್ಚಿದಪೆನಾಂ, ಶೂರನಸಹಾಯಿ

'ಸೇನಾನಿಗಳಿರ, ರಣದಕ್ಷರಿರ, ಕಲಿಗಳಿರ, ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರ ಸಮರ ಪ್ರವೀಣರಿರ, ರಾಕ್ಷಸಕುಲಾಭ್ಯುದಯ ಸಾಗರ ಚಂದ್ರರಿರ, ನಿಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಗೆ ಲಂಕೆ ಋಣಿ, ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತಿಗೆ ನಾನು ಋಣಿ. ನನಗೆ ಮತ್ತು ಲಂಕೆಗೆ ಇದುವರೆಗೆ ಎಷ್ಟೊ ಬಲಿಗಳಾಗಿ ಹೋಗಿವೆ. ಇನ್ನು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ನನಗೆ ಕಳೆದ ರಾತ್ರಿ ಲಂಕಾದೇವಿಯಿಂದ ಆಜ್ಞೆಯಾಗಿದೆ. ಇನ್ನು ಉಳಿದುದು ನನ್ನೊಬ್ಬನದೇ ಕೆಲಸ. ಇಂದು ಅದನ್ನು ಓರ್ವನೆಯೆ ನೆರವೇರಿಸುತ್ತೇನೆ. ನಾನು ಏಕಾಂಗಿಯಾಗಿ ಅಸಹಾಯ ಶೂರನಾಗಿ ವೈರಿಯನ್ನು ಎದುರಿಸುತ್ತೇನೆ. ಲೋಕದ ಚರಾಚರ ಶಕ್ತಿಗಳು ಆಶ್ಚರ್ಯಚಕಿತರಾಗಿ ಮೂಗಿನ ಮೇಲೆ ಬೆರಳಿಟ್ಟು ನೋಡುವಂತೆ, ವೈರಿ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಜಗತ್ ಪ್ರಲಯನಾಗಿ ಕಾದಾಡುತ್ತೇನೆ.

'ಈ ದಶಗ್ರೀವ ಕಾಲರುದ್ರನ ಯುಗಕ್ಷಯ ರೌದ್ರ ರಣನಾಟ್ಯವನ್ನು ಪ್ರೇಕ್ಷಕರಂತೆ ನೋಡುತ್ತಿರಿ. ಇದನ್ನು ಬರಿಯ ವಿನೋದವೆಂದು ತಿಳಿಯದಿರಿ. ನಾನು ಈಗ ಹೇಳಿದುದೆಲ್ಲವು ರಾಜಾಜ್ಞೆ!

'ಇಂದು ಯುದ್ಧಭೂಮಿಗೆ ನನ್ನೊಡನೆ ಪರಿವಾರವಲ್ಲದೆ, ಬೇರೆ ಯಾರೂ ಆಯುಧವಿಡಿದು ಬರಬಾರದು. ಇಂದು ಲೋಕತ್ರಯ ರಾಮ-ರಾವಣ ಸಂಗ್ರಾಮವನ್ನು ನೀವು ಪ್ರೇಕ್ಷಕರಾಗಿ ನಿಂದು, ರಸದಲ್ಲಿ ಮಿಂದು ನೋಡಿ. ನೀವು ಸಾಕ್ಷಿಗಳಂತೆ ಇದ್ದು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಮೋಕ್ಷವೆಂಬಂತೆ ನೋಡಿರಿ. ಇದು ಇಂದೆ ಮೊದಲು, ಇಂದೆ ಕಡೆ. ಹಿಂದಿಲ್ಲ ಮುಂದೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ! ಇಂತಹದನ್ನು ನೋಡುವುದು ಸೂಕ್ತ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಇದರಿಂದ ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ವಂಚಿತರಾಗಿ, ನೀವು ಬದುಕಿರ್ದು ಸತ್ತಂತೆ!'

ಎಂದು ಹೇಳಿ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಒಮ್ಮೆ ನೋಡಿದನು. ಮತ್ತೆ ಉತ್ಸಾಹಿತನಾಗಿ ಹೀಗೆ ಮಾತು ಮುಂದುವರಿಸಿದನು:

'ನನ್ನ ಜೀವಕ್ಕಾಗಿ ಚಿಂತಿಸಬೇಡಿ. ವಿಧಿಯ ವಜ್ರಹಸ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಉತ್ತಮ ಲೋಹದ ಕಂಬಿಗಳಿಂದ ಮಾಡಲಾದ ಪಂಜರದಲ್ಲಿರುವ ಪಕ್ಷಿಯಾದ ನಾನು ಯಾವಾಗಲೂ ಸುರಕ್ಷಿತ, ಸುಕ್ಷೇಮಿ. ನನ್ನ ತಪಸ್ಸಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿದ ಬ್ರಹ್ಮನು ವರಬಲಗಳಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಅಜೇಯನನ್ನಾಗಿಸಿದ್ದಾನೆ. ದಿವ್ಯ ರಥ, ದಿವ್ಯ ಅಶ್ವ, ದಿವ್ಯ ಧನುಸ್ಸು, ದಿವ್ಯ ಖಡ್ಗ, ದಿವ್ಯ ಕವಚ, ಮಂತ್ರಾಸ್ತ್ರ ಶಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಯಾರೂ ಸೋಲಿಸಲಾರರು. ರುದ್ರನೇ ತೋಳು ತಟ್ಟಿ ಬಂದರೂ ಜಯಿಸಲಾರನು! ಜೊತೆಗೆ ಕಾಳಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಲು, ಒಂದು ಉರುಳಲು ಇನ್ನೊಂದು ಎಂಬಂತೆ ಹತ್ತು ತಲೆಗಳಿವೆ. ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿ ನಾನೊಬ್ಬನೆ ಹೋದರೂ, ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಅಸಂಖ್ಯನು!'

ಕಾಣ್ ಚಂಡಿಕಾ ಧ್ವಜಂ. ಇದೆ ಕಣಾ ದೈತ್ಯೇಂದ್ರ ರಾವಣ ವರೂಥಂ!

ದೈತ್ಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ರಥವು ಪರಿವಾರ ಮಾತ್ರದ ತೇರುಗಳೊಡನೆ ವೇಗವಾಗಿ ಬರುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಕಪಿಸೈನ್ಯವು ಆಶ್ಚರ್ಯಕ್ಕೊಳಗಾಯಿತು. ವಾನರ ಮಹಾಸೈನ್ಯದ ವ್ಯೂಹ ಮುಖದಲ್ಲಿದ್ದ ದಳಪತಿ ದರೀಮುಖನು,

'ನೋಡಿ ಚಂಡಿಕಾಧ್ವಜವನ್ನು. ಇದೆ ದೈತ್ಯೇಂದ್ರ ರಾವಣನ ರಥ. ವಿಭೀಷಣ ಹೇಳಿದ್ದು ಸರಿ. ನಿನ್ನೆ ಬಹುರೂಪಿಯಾಗಿ ಕಾಳಗವನ್ನೂಡಿದವನು ಇಂದು ಏಕಾಂಗಿಯಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದಾನೆ ನೀಚ! ಮತ್ತೆ ಇದೇನು ವಂಚನೆಯೊ? ತಡಮಾಡದೆ ನುಗ್ಗಿ ಅಸುರನನ್ನು ತಡೆಯಿರಿ!' ಎಂದು ಹೇಳಿ, ತನ್ನ ಪಡೆಗೆ ಕೈ ಬೀಸಿ ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದನು. ಅವನು ರಾವಣ ಉಲ್ಕೆಯ ಮರಣಮಯ ಪಥಕ್ಕೆ ತಾನೆ ಮುಂದೆ ನುಗ್ಗಿದನು. ಗದೆಯೆತ್ತಿ ರಥದ ಕಡೆ ನಡೆದನು. ಇಂದಿನ ಮಹಾಕಾಳಗ ಹಿಂದಿನ ಕದನದಂತಹುದೆ? ನೋಡು, ಇದು ಬಡಿಗೆ ಬಡಿಗೆ ಬಡಿದು ಸಾಯುವ ರೀತಿಯದಲ್ಲ; ಬರಸಿಡಿಲು ತಾಗಿದೊಡನೆ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಹೀರುವ ರೀತಿಯದು!

ದಶಮುಖನು ಬಿಟ್ಟ ಬಾಣವು ದರೀಮುಖನ ಗದೆಯನ್ನು ಸೀಳಿತು. ಎತ್ತಿದ ತೋಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ, ಕಣ್ಣನ್ನು ತೋಡಿ, ತಲೆಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕಿತು. ತಲೆಯ ಚಿಪ್ಪೊಡೆದು ನೆತ್ತರು ಕಾರಿ ಮಿದುಳು ದಿಕ್ಕುದೆಸೆಗೆ ಸಿಡಿದು, ದೊಪ್ಪನೆ ಬಿದ್ದು, ಕೈ ಕಾಲು ಒದರಿ ವಾನರ ಭಯಂಕರ ವೀರವಶನಾದನು! ಸ್ವಾಮಿಯು ಸತ್ತ ತಕ್ಷಣ ವಾನರ ಸೇನೆಯು–ಕೂಡಿಟ್ಟ ತುಪ್ಪಕ್ಕೆ ಕೊಳ್ಳೆ ಬಂದಾತನನ್ನು ಜೇನು ಹುಳುಗಳು ಮುತ್ತುವಂತೆ–ದೈತ್ಯನ ರಥವನ್ನು ಮುತ್ತಿದವು.

ರಾವಣನು ತಾಮಸಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಲು ಅದರ ಕಿಚ್ಚಿಗೆ ದರೀಮುಖನ ದಳವೆಲ್ಲವೂ ಆಹುತಿಯಾಯಿತು. ಅಂತಕ ಭಯಂಕರನು ಮುಂದೆ ನುಗ್ಗಿದನು. ಆಗ ದೈತ್ಯ ಹುಲಿಯ ಉಗುರಿನ ಭಯಕ್ಕೆ ದನಗಳ ಹಿಂಡು ಓಡುವಂತೆ ವಾನರರು ಹಿಂಜರಿದು ಸರಿದು ಓಡತೊಡಗಿದರು. ಅವರ ಪದ ಧೂಳಿ ಆಕಾಶವನ್ನು ಕವಿಯಿತು! ತಾಮಸಾಸ್ತ್ರವು ಆಕಾಶ ಭೂಮಿಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ವಾನರ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ಹೀರಿ, ರಿಂಗಣ ಕುಣಿತದಿಂದ ದುರ್ಮರಣ ತಂದಿತು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿದ ಅಂಗದ ಆಂಜನೇಯಾದಿ ಕಪಿ ಶ್ರೇಷ್ಠರು ನೀಲ ನಳ ಜಾಂಬವರ ಜೊತೆಗೂಡಿ–ಕೆಟ್ಟು ಕೆದರಿ ಓಡುತ್ತಿದ್ದ ಸೈನಿಕರನ್ನು ಕರೆಕರೆದು, ಧೈರ್ಯವನ್ನು ನೀಡಿ ಹುರಿದುಂಬಿಸುವ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರು. ಅವರು ರಾವಣನ ತೇರಿಗೆ ಎದುರಾಗುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ನೋಡಿದ ರಾಮಭದ್ರನು ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಕರೆದು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದನು:

ಇಂದಿನಾಹವಮೆನಗೆ ಮುಡಿಪಲ್ತೆ?

'ಕಪಿನೃಪೋತ್ತಮನೇ ಆ ಅಸೀಮ ಸಾಹಸಿಗಳಿಗೆ ನಿಲ್ಲಲು ಹೇಳು! ನಳ ನೀಳ ಜಾಂಬವ ಅಂಗದ ಹನುಮ ವೃಂದಾ ಮುಂತಾದ ವೀರರು ಇಂದು ಈ ಮಹಾದೈತ್ಯ ರಣರುದ್ರನನ್ನು ಕೆಣಕಿ ಜೀವಸಹಿತ ಹಿಂತಿರುಗಲು ಶಕ್ತರಲ್ಲ! ಹೀಗಿರಲು ಮತ್ತೆ ಏತಕ್ಕೆ ಇತರರನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುರಿಗೊಲೆಗೆ ನೂಕುತ್ತಿರುವರು? ಇಂದಿನ ಯುದ್ಧವು ನನಗೆ ಮುಡಿಪಲ್ಲವೆ? ಕಡಲಿನ ಬಳಿ ಬರಲು ಹೊಳೆ ಹುಡುಕುವಂತೆ ಅಸುರೇಂದ್ರನು ನನ್ನನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡು. ಇಂದು ಅವನ ಈ ತೇಜವನ್ನು ತಡೆಯುವವರು ಮೂರು ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವರೆ?

'ತನ್ನನ್ನು ಸಮೀಪಿಸುವ ನದಿಯನ್ನು ತಡೆಯಲು ಸಮುದ್ರ ಸಮರ್ಥವೆ? ಹೀಗಿರುವಾಗ ಅದನ್ನು ತಡೆಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವ ಬೆಟ್ಟದ ಪಾಡೇನು? ಪ್ರವಾಹದ ರಭಸವು ನುಚ್ಚುನೂರಾಗಿ ಕೊಚ್ಚುವುದು! ಬೇಗ ಅನಿಲಜನನ್ನು ಕರೆ! ನಳನನ್ನು ಕೂಗು! ವಾಲಿಪುತ್ರನಿಗೆ ಪಕ್ಕಕ್ಕೆ ಸರಿಯಲು ಹೇಳು! ರಾಕ್ಷಸನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮುದಿ ಜಾಂಬವನನ್ನು ತೊಲಗಿಸು! ಕಪಿಧ್ವಜಿನಿಯು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿಯಲಿ! ರಾಕ್ಷಸನು ನನ್ನ

ಕಡೆಗೆ ಬರುವಂತೆ ದಾರಿ ಕೊಡು! ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ಬೆಂಕಿಯೆ ನಂದಿಸಬೇಕಲ್ಲವೆ? ಬಡಬಾಗ್ನಿಯನ್ನು ಕುಡಿಯಲು ಸಮುದ್ರವಲ್ಲ, ತ್ರಿನೇತ್ರನ ಬೆಂಕಿಯೇ ಬೇಕು!'

ಸುಗ್ರೀವನ ಆಜ್ಞೆಯಿಂದ ಸೈನ್ಯವು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿಯಿತು. ರಘುವೀರನ ಆಶ್ರಯಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುವಂತೆ ಅವನ ಬೆನ್ನ ಹಿಂದೆ ನಿಂತಿತು. ಸಮುದ್ರವು ಬತ್ತಲು ಬಡಬಾನಲ ಕಾಣುವಂತೆ ರಾಮನೊಬ್ಬನೆ ಕಂಡನು. ಅವನು ಧನುಸ್ಸಿನ ಮಧ್ಯಭಾಗವನ್ನು ಮುಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು – ಉಗ್ರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ದನುಜನ ರಥವನ್ನು ನೋಡಿದನು. ಬಾನು ಭುವಿಯನ್ನು ಅಳೆಯುವವನಂತೆ ಓರ್ವನೆ ನಿಂತನು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ರಾವಣನ ರಾಹುವಿನಂತಹ ಗರ್ವವು ಕೆರಳಿತು.

ಬಂದನು ಶಿವಂ ದಶರಥ ಕುಮಾರನಾತ್ಮಕ್ಕೆ; ಬಂದಳು
ಶಕ್ತಿ ದಶಶಿರ ಹೃದಯ ಮಂದಿರಕೆ

ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಒಬ್ಬರು ಇನ್ನೊಬ್ಬರನ್ನು ತೂಗಿ ಅಳೆಯುವಂತೆ, ಎವೆಯಿಕ್ಕದೆ ಹುಬ್ಬುಗಂಟಿಕ್ಕಿ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು – ವೈರಿ ಬಲಗಳನ್ನು ಒರೆ ಹಚ್ಚುವಂತೆ ನೋಡಿದರು. ತನ್ನ ಪೊರೆ ಕಳಚುತ್ತ ಮತ್ತು ವೈರವು ಒರೆಗಳಚುವಂತೆ ಪರಸ್ಪರರು ನೋಡಿದರು. ರಾಮರಾವಣರ ಆ ಮಹದ್ ದೃಷ್ಟಿಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿ ಭಾಗಿಯಾಯಿತು. ವಿಶ್ವದ ಚರಾಚರ ಸಮಸ್ತ ದ್ವಂದ್ವ ತತ್ತ್ವಗಳು ತಮ್ಮ ಹಿತಾಹಿತವನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಒಂದೊಂದು ಪಕ್ಷವನ್ನು ವಹಿಸಿದವು.

ಒಂದು ಕಡೆ ಗರುಡ ಸರಿದರೆ ಸರ್ಪ ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ. ಈ ಕಡೆ ಸಿಂಹವಾದರೆ ಆ ಕಡೆ ಗಜ. ಇತ್ತ ಹಗಲು ಅತ್ತ ಇರುಳು. ಇತ್ತ ರವಿ ಅತ್ತ ರಾಹು. ಈ ಕಡೆ ಕಾಂತಿ ಆ ಕಡೆ ಕತ್ತಲು. ಸುಖವು ಈ ಕಡೆ ದುಃಖ ಆ ಕಡೆ. ಸತ್ಯ ಈ ದೆಸೆಗೆ ಮಿಥ್ಯೆ ಆ ದೆಸೆಗೆ. ಇತ್ತ ಮುಕ್ತಿ ಅತ್ತ ಮಾಯೆ. ವೃತಾಸುರ ಇತ್ತ ಇಂದ್ರ ಅತ್ತ. ಜೀವವು ರಾಮನ ಕಡೆಗೆ ನಿಂತರೆ ಜಡವು ರಾವಣನ ಕಡೆಗೆ ನಿಂತಿತು. ಶಿವನು ದಶಕುಮಾರನ ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಶಕ್ತಿಯು ದಶಶಿರನ ಹೃದಯ ಮಂದಿರಕ್ಕೆ ಬಂದಳು. ರವಿಕುಲ ಲಲಾಮನನ್ನು ಚಿತ್‌ಶಕ್ತಿ ಒಲಿದು ಬರಲು, ದೈತ್ಯ ಕುಲಸಾಗರ ಸುಧಾಕರನ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಅಚಿತ್‌ಶಕ್ತಿ ಅವತರಿಸಿತು!

ಕೋಪಚಾಪಕೆ ತಾಮಸಾಸ್ತ್ರಮಂ ಪೂಡಿದನು ರಾತ್ರಿಂಚರೇಶ್ವರಂ

ರಾವಣನು ಕೋಪಚಾಪಕ್ಕೆ ಬ್ರಹ್ಮನಿರ್ಮಿತವಾದ ತಾಮಸಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಹೂಡಿದನು. ಅದರ ಸಿಂಜಿನಿಯ ಸಿಡಿಲಿಗೆ ಪಟ್ಟಣಗಳ ಎತ್ತರದ ಕೊತ್ತಳಗಳಲ್ಲಿ ನಿಂತು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಲಂಕಾ ಪ್ರಜೆಗಳು ಸಂತೋಷ ಘೋಷವನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಅದು ಅಂಬರದಲ್ಲಿ ಅಲೆಅಲೆಯಾಗಿ ಹಬ್ಬಿತು. ಆ ಬಾಣ ಮತ್ತು ಅವನ ಮಂತ್ರೋಚ್ಚಾರಣೆ ಒಂದು ನೆಪಮಾತ್ರವಾಗಿದ್ದು ಅದರ ಪ್ರಾಣಬಲ ಬ್ರಹ್ಮನ ವರವಾಗಿತ್ತು!

ಅದರಿಂದ ಜ್ವಾಲೆಗಳು, ಧೂಮ, ಬುಸುಗುಡುವ ಸಿಡಿತವು ಭಯಂಕರವಾಗಿ ಹೊಮ್ಮಿ ಉಲ್ಕೆಗಳಂತೆ ಬೀಳತೊಡಗಿದವು. ಕಪಿಸೇನೆಯು ಒರಲಿತು. ಕೆಲವರು ಸುಟ್ಟುರಿದು ಬಿದ್ದರು, ಕೆಲವರು ಬೂದಿಯಾದರು, ಕೆಲವರು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣದಾದರು, ಕೆಲವರು ಕಿವುಡಾದರು, ಕೆಲವರು ಮತಿಭ್ರಮಣೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿ ಅಸಂಬದ್ಧವಾಗಿ ಮಾತಾಡುತ್ತ ಎತ್ತಂದರತ್ತ ಓಡಿದರು.

ನೀಲ ಮಾರುತಿ ನಳ ಸುಗ್ರೀವ ಜಾಂಬವ ಅಂಗದ ಲಕ್ಷ್ಮಣರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸಮರ ಸಾಧನಗಳನ್ನು ಹುಡುಕಿ ಅಸುರೇಂದ್ರನ ಸಮ್ಮುಖಕ್ಕೆ ನುಗ್ಗಲು ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ರಾಮಚಂದ್ರ ಅವರನ್ನು ಕಣ್‌ಸನ್ನೆಯಿಂದ ಸುಮ್ಮನಿರಲು ಹೇಳಿದನು. ಕೋದಂಡವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡನು. ಅದಕ್ಕೆ ಹಗ್ಗ ಕಟ್ಟಿ ಮಿಡಿಯಲು ಭೂಮಿಯೆ ಬಿರಿಯಿತೊ ಎಂಬಂತೆ ನಾದ ಹೊಮ್ಮಿತು. ತಕ್ಷಣ ಆದಿತ್ಯ ಬಾಣವನ್ನು ಹೂಡಿದನು. ಅದು ಐದು ಮುಖವಾಗಿ ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ಹೊಮ್ಮಿ ಅಸುರನ ಬಾಣವನ್ನು ತಣ್ಣಗಾಗಿಸಿತು. ಅದು ಕಿಡಿಗೆದರಿ ಹೊಗೆ ಹೊತ್ತಿ ಉರಿ ಚಿಮ್ಮಿ ರಥದ ಆಳುಗಳನ್ನು ತಾಗಿತು. ಆ ಜ್ವಾಲೆಗೆ ಕಣ್ಣು ಬೆದರಿ ಅಶ್ವಗಳು ಗಾಯಗೊಂಡು ವೇಗವಾಗಿ ದೆಸೆಗೆಟ್ಟು ಓಡಿದವು. ಅಸುರನ ಪರಿವಾರವು ಚೀರಿಟ್ಟಿತು!

ರಾವಣನು ಯುದ್ಧರಂಗಕ್ಕೆ ಧುಮುಕಿ ಧಾವಿಸಿ ಬರುತ್ತಿರುವ ವಾನರ ದಳ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ನೋಡಿದನು. ಅದನ್ನು ಶೋಷಿಸುವ ರೋಷದಿಂದ 'ಅಸುರ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಘೋರ ಬಾಣವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದನು. ಅದು ಕಪ್ಪು ಹೊಗೆಯನ್ನುಗುಳುತ್ತ ನಾನಾ ವಿಕೃತಿ ವಿರೂಪಗಳನ್ನು ಪಡೆದು ವಾನರ ಸೇನಾ ಸಮೂಹವನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸಿತು. ಆಗ ದಿವಾಕರ ಕುಲನು ಸೌರ ಮಂತ್ರೋಕ್ತಿಯಿಂದ ಆಗ್ನೇಯಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಹೂಡಿದನು. ಅದನ್ನು ದೇವಶಕ್ತಿಗಳು ಹೊಕ್ಕು ದೇದೀಪ್ಯಮಾನವಾದ ನಾನಾ ಸ್ಫೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ಪಡೆದು ಸೂರ್ಯನಂತೆ, ಚಂದ್ರನಂತೆ, ತಾರೆಯಂತೆ, ಉಲ್ಕೆಯಂತೆ, ಧೂಮಕೇತುಗಳಂತೆ ನುಗ್ಗಿ ದೈತ್ಯ ಪಡೆಯನ್ನು ದಹಿಸತೊಡಗಿತು. ಅಸುರನ ಅಸ್ತ್ರವನ್ನು ನಿಸ್ತೇಜಗೊಳಿಸಿತು.

ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ರಾಕ್ಷಸಾಧಿಪನು ಕೋಪಗೊಂಡು ರೌದ್ರಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಹೂಡಿದನು. ಅದು ಒನಕೆ, ಗದೆ, ಶೂಲ, ಕೂಟ, ಮುದ್ಗರಗಳನ್ನು ಓಕರಿಸಿ ಶತಮುಖಗಳಿಂದ ಬಂದು ವಾನರ ದಳವನ್ನು ಸಾಯುವ ಹಾಗೆ ಬಡಿಯಿತು. ಅದನ್ನು ರಾಮಚಂದ್ರನು ಗಾಂಧರ್ವ ಬಾಣದಿಂದ ಶಮನಗೊಳಿಸಿದನು.

ಕೊಂಡನಸುರೇಂದ್ರನದ್ಭುತದ ಶಕ್ತಿಯಂ ಕೈಗೆ

ಅಸುರೇಂದ್ರನು ಆಗ ಅದ್ಭುತವಾದ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೈಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡನು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ವಿಭೀಷಣನಿಗೆ ಉಸಿರು ಕಟ್ಟಿದಂತಾಯಿತು! ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ

ತನ್ನ ಎದೆಯ ಭೀತಿಯನ್ನು, 'ಇದುವೆ ನೋಡು ಶಕ್ತಿ! ಇದು ವ್ಯರ್ಥವಾಗುವುದೇ ಇಲ್ಲ! ನಿಜವಾಗಿ ಅಮೋಘವಾದುದು! ಕಾಲಭೈರವನ ವೀರ್ಯಸರ್ವಸ್ವವೂ ಇದರಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದೆ! ರಾವಣನು ಇದನ್ನು ತೊಡುವ ಮೊದಲೆ ಕೆಡಿಸಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅದು ವೈರಿಯ ಎದೆಯನ್ನು ಭೇದಿಸುವುದು ಖಂಡಿತ!'

ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಅದುವರೆಗೆ ತಾಟಸ್ಥ್ಯದಿಂದಿದ್ದುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಗದೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡನು. ಅಣ್ಣನ ಗಮನ ಕೆಡುವಂತೆ ರಥಾಶ್ವಗಳ ಕಾಲುಗಳನ್ನು ಮುರಿದನು. ನರ ಶೀರ್ಷ ಚಂಡಿಕಾ ರಾವಣ ರಥ ಧ್ವಜವು ಪುಡಿಪುಡಿಯಾಗುವಂತೆ ಬಾಣ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದನು. ಗದೆಯೆತ್ತಿ ತೇರಿನ ಕಡೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ವಿಭೀಷಣನ ಮುಖ ಕಂಡು ರಾವಣನ ಕೋಪ ಉರಿದೆದ್ದಿತು. ಮೊದಲು ಈ ದ್ರೋಹಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲವಾಗಿಸಿ ಅನಂತರ ಇತರರನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವೆ ಎಂದುಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ರಥ ಉರುಳಿ ಬಿದ್ದಿತು. ಅವನು ಅದರಿಂದ ತಿರೆಗೆ ನೆಗೆದನು. ಶಕ್ತ್ಯಾಯುಧವನ್ನು ಎತ್ತಿ ವಿಭೀಷಣನ ಸಮ್ಮುಖಕ್ಕೆ ನಡೆದನು. ಆಗ ಕಪಿಸೇನೆ ಹಾ ಎಂದು ರೋದಿಸಿತು!

ಲಕ್ಷ್ಮಣಂ ರಾವಣ ವಿಭೀಷಣರ ನಡುವಾಯ್ದು ಖಂಡಿಸಿದನಾ
ಶಕ್ತಿಯಂ ತುಂಡು ಮೂರುಡಿಯೆ!

'ಓ ಸಮೀರ ಕುಮಾರ, ಓ ವಾಲಿಯ ಪುತ್ರ, ಓ ವಿಶ್ವಕರ್ಮ ಕುವರ, ಓ ಸೂರ್ಯಸೂನು, ಓ ಅಗ್ನಿಜಾ ರಾಕ್ಷಸ ಮಹಾತ್ಮನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿ.'

ಎಂದು ವಾನರ ಸೇನೆಯು ಕೂಗುತ್ತ ಬಾಯಿ ಬಿಡುತ್ತ ಕರುಣೆ, ಭಯ, ಶೋಕಗಳಲ್ಲಿರಲು ತಕ್ಷಣ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ರಾವಣ ಮತ್ತು ವಿಭೀಷಣರ ಮಧ್ಯೆ ನುಗ್ಗಿದನು. ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಮೂರು ತುಂಡಾಗಿ ಕತ್ತರಿಸಿ ಹಾಕಿದನು.

ಆಗ ರಾವಣನು ಅಷ್ಟ ಘಂಟಾ ಎಂಬ ಭಯಂಕರ ಮಹಾ ಶಕ್ತ್ಯಾಯುಧವನ್ನು ಕೈಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡನು. ಅದರ ರೌದ್ರನಾದಕ್ಕೆ ಜಗತ್ ತ್ರಯವು ಗದ್ಗದಿಸುತ್ತಿತ್ತು! ಅದನ್ನು ಊರ್ಮಿಳಾ ಪ್ರಾಣಪ್ರಿಯನ ವಜ್ರ ವಕ್ಷಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಿಟ್ಟು ಬೀಸಿದನು. ರಾಮನ ತೊಡೆ ನಡುಗಿತು. ತಮ್ಮನ ಆಯುಸ್ಸಿಗಾಗಿ ತನ್ನ ತಪದ ತೇಜವನ್ನೆಲ್ಲ ಮುಡುಪುಕಟ್ಟಿ ಬರುತ್ತಿರುವ ಆ ಮಹಾಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಶಪಿಸಿದನು.

'ಊರ್ಮಿಳೆಯ ಮಾಂಗಲ್ಯವು ಚಿರಾಯುವಾಗಲಿ! ಕೊಲ್ಲುವ ನಿನ್ನ ಉದ್ಯಮ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಲಿ. ಸ್ವಸ್ತಿ ಸ್ವಸ್ತ್ಯಸ್ತು!'

ಅದು ಕೊಲ್ಲಲಿಲ್ಲ; ಎದೆಯಲ್ಲಿ ನಟ್ಟಿತು; ರಕ್ತವು ಕಾರಿ ರಾಮಾನುಜನು ನೆಲಕ್ಕೆ ಉರುಳಿಬಿದ್ದನು! ತಕ್ಷಣ ರಾಮನು ಓಡಿಬಂದು ಸೋದರನ ಶರೀರವನ್ನು ಮುಳುಗುವ

ಬೆಟ್ಟವನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಮುದ್ರದಂತೆ ಬಿಗಿದು ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡನು. 'ಗಾಜುಮಣಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಉತ್ಸಾಹದಲ್ಲಿ, ಕೈಯಲ್ಲಿರುವ ರತ್ನವನ್ನು ಕೆರೆಗೆ ಎಸೆಯುವ, ಗಾಂಪನಂತೆ ಆದೆನೆ; ಜಾನಕಿಯ ಜಂಜಡಕ್ಕೆ ಸೋದರನ ಜೀವವನ್ನು ಬಲಿಗೊಟ್ಟೆನೆ?' ಎಂದು ಸೋದರನ ದುಃಸ್ಥಿತಿಯ ಶೋಕಾತಿಶಯದಿಂದ ಅಳುತ್ತ ಎದೆಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಿತ್ತು ನೆಲಕ್ಕೆ ಕುಕ್ಕಿ ತುಂಡರಿಸಿದನು.

ಅರಾವಣಂ ವಾ ಅರಾಮಂ ದಿಟಂ!

'ಕಪೀಂದ್ರನೇ, ನನಗೆ ಇದು ದುಃಖಿಸುವ ಸಮಯವಲ್ಲ. ನೀನು ಅಂಜನಾಸುತನೊಡನೆ ಸೇರಿ, ಸುಷೇಣನ ಮಂತ್ರೌಷಧ ಸಹಾಯದಿಂದ ಈತನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು. ನನಗೆ ಇಂದು ಬಹುದಿನದ ಬಯಕೆ ಕೈಗೂಡುವ ಹೊತ್ತು ಹತ್ತಿರ ಬಂದಿದೆ. ಓ ಕಪಿಧ್ವಜರೇ ಕೇಳಿರಿ, ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಈ ದಿನ ಸೂರ್ಯನು ಮುಳುಗುವ ಮೊದಲು ಈ ಜಗತ್ತು ಅರಾವಣವಾಗುತ್ತದೆ ಅಥವಾ ಅರಾಮವಾಗುತ್ತದೆ!

'ಆ ಸೇನಾನಿ ನೀಲನನ್ನು ಕರೆಯಿರಿ; ವಾಲಿಯ ಪುತ್ರನನ್ನು ಕರೆಯಿರಿ. ವರಬಲಗಳಿಂದ ವೈರಿ ರುದ್ರನಾಗಿರುವ ಆ ದೈತ್ಯನನ್ನು ಇನ್ನು ಅವರು ತಡೆಯುವುದು ಬೇಡ. ನಾನು ತಡೆಯುತ್ತೇನೆ. ಜಗದ್ ಭವ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮವನ್ನು ನೀವು ಬೆಟ್ಟದ ಶಿಖರಗಳಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿರಿ.'

ಎಂದು ಹೇಳಿ ತಲೆ ಎತ್ತಿ ಮೇಲೆ ನೋಡಿ ಮಾತು ಮುಂದುವರಿಸಿದನು.

'ಓ ಅಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿರುವ ಗಂಧರ್ವ, ಯಕ್ಷ ಮುಂತಾದ ಸರ್ವ ದೇವತೆಗಳಿರಾ ರಾಮನ ಈ ರಾವಣ ಶತ್ರುವಾದ ರಾಮತ್ವವನ್ನು ನೋಡಿ!' ಎಂದು ನಿಟ್ಟುಸಿರುಬಿಟ್ಟು ಹೇಳುತ್ತ ಕಣ್ಣೊರಸಿಕೊಂಡನು. ಬಲವಾದ ಭುಜಗಳ ಭಯಂಕರ ವೀರನು, ಪ್ರಳಯ ಕಾಲದ ಸೂರ್ಯಸಮನಾದ ಉಗ್ರಕೋಪವನ್ನು ತಾಳಿದನು. ಹರಿಹರ ಬ್ರಹ್ಮ ಬಲವುಳ್ಳ ಕೋದಂಡವನ್ನು ಜಗತ್ತು ಕಂಪಿಸುವಂತೆ ಕೈಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡನು.

ಕತ್ತರಿಸಿದುದು ಕುತ್ತಿಗೆಯನಸುರೇಂದ್ರನಾ!

ಜಟಾಯುವಿನ ಅಣ್ಣನಾದ ಸಂಪಾತಿಯು ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ಸಂಹಾರ ಮಾಡಲು ಬಾಣರೂಪದಲ್ಲಿ ರಾಮನ ಬತ್ತಳಿಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದನು. ರಾಮನು ಆ ಬಾಣವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಲು ಅದು ರಾವಣನ ತಲೆಯನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿತು. ಆಗ ಆ ತಲೆಯಿದ್ದ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ತಲೆ ಮೂಡಿತು! ಹತ್ತು ತಲೆಯ ರಾವಣನು – ಕತ್ತರಿಸಿದ ತಲೆಯನ್ನು ಕೊಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಹಾರುವ ಸಂಪಾತಿಯನ್ನು ತಡೆದನು. ಜಟಾಯು ಆಕಾಶವಾಣಿಯಾಗಿ ಅಣ್ಣನಿಗೆ, 'ರಾವಣನು ಶ್ರೀರಾಮನ ಹೊರತಾಗಿ

ಯಾರಿಂದಲೂ ಸೋಲತಕ್ಕವನಲ್ಲ. ನೀನು ರಾವಣನ ಮೊದಲ ತಲೆ ಕಡಿದ ಕೀರ್ತಿಯ ಕಿರೀಟಧಾರಿಯಾಗಿರುವೆ.'

ಎಂದು ಹೇಳಿತು. ಆಗ ಸಂಪಾತಿಯು ರಾವಣನ ಜೊತೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡದೆ ದೈತ್ಯ ಶಿರಸಹಿತವಾಗಿ ಗರುಡಲೋಕಕ್ಕೆ ಹಾರಿಹೋದನು.

ರಾಮನಂ ಸೆರೆಗೊಳುವ ಮನದಿ ಹತ್ತಿರಕೆ ಹತ್ತಿರಕೆ ತೇರನೊತ್ತಿದನ್

ಲಂಕೇಶ್ವರನು ಮತ್ತೆ ತೇರಿನ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿದನು. ಬತ್ತಳಿಕೆ ಬತ್ತಿತೊ ಎಂಬಂತೆ ವೈರಿಯ ಹರಿತ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿದನು. ಒತ್ತಿ ಬರುತ್ತಿರುವ ವೈರಿ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಪಕ್ಕಕ್ಕೆ ಸರಿಸಿ, ರಾಮನನ್ನು ಸೆರೆ ಹಿಡಿಯುವ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ರಥವನ್ನು ಹತ್ತಿರ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೊಯ್ದನು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಸಾರಥಿ ಮಾತಲಿಯು ರಾಮನನ್ನು ಹೀಗೆ ಕೇಳಿಕೊಂಡನು.

'ಲೀಲಾವತಾರಿಯೆ, ನೀನು ಏತಕ್ಕೆ ತಡ ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆ? ರಾಕ್ಷಸೇಶ್ವರನ ತಲೆಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸು!'

ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಮೈಥಿಲೀಶ್ವರನು ಚಿಂತೆಗೊಳಗಾಗಿ,

'ಇಂದ್ರ ಸಾರಥಿಯೆ, ನಿನಗೆ ಅದನ್ನು ಹೇಗೆ ಹೇಳಲಿ? ಈತನಿಗೆ ಪತಿವ್ರತಾ ಸತಿಯಿರುವಳು! ಹಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನನ್ನ ಮಂತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳು ಸುಮ್ಮನೆ ವ್ಯರ್ಥವಾಗುತ್ತಿದ್ದವೆ? ನಾನು ಈತನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬೇಕಾದರೆ ಒಂದು ಅಸಾಧಾರಣವಾದ ಉಪಾಯವನ್ನು ಹೂಡಿ ಸೋಲಿಸಬೇಕು. ಹಾಗಲ್ಲದೆ ಗೆಲ್ಲಲಾಗದು.'

ಎಂದು ಹೇಳಿ ಬತ್ತಳಿಕೆಯಿಂದ ತೆಗೆದು ಮಹಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಹೂಡಿದನು. ಒಂದೇ ವೀಣೆ ಅನೇಕ ತಂತಿಗಳಿಂದ ಇಂಚರವನ್ನು ಹೊಮ್ಮಿಸುವಂತೆ, ಒಂದೇ ಕೋದಂಡದಿಂದ ಹಲವು ಬಾಣಗಳು ನೆಗೆದು ರಾಕ್ಷಸನ ಶಿರಸ್ಸನ್ನು ತುಂಡರಿಸಿದವು. ಆ ರಕ್ತರೌದ್ರವನ್ನು ಏನೆಂದು ಹೇಳುವುದು! ಶಿರಗಳು ಕತ್ತರಿಸಿ ಚಿಮ್ಮಿದ ರಕ್ತದಿಂದ ಆಕಾಶವು ಸಂಜೆಗೆಂಪಾಯಿತು!

ರಾವಣನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಕತ್ತರಿಸಿ ಉರುಳುತ್ತಿರುವ ಹಸಿ ತಲೆಗಳನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸಿ, ಮುಂದು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸಾಗಿ ರುದ್ರ ತ್ರಿಶೂಲ ರೀತಿಯ ಮಹಾಶೂಲವನ್ನು ಹಿಡಿದೆತ್ತಿದನು. ರಾಘವನ ಎದೆಗೆ ಗುರಿಯಿಟ್ಟನು. ಅದು ರೋಷ ಭೀಷಣ ಯಮನ ನಾಲಗೆಯಂತೆ, ಅಗ್ನಿಜ್ವಾಲೆಯು ದಿಕ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳನ್ನು ನೆಕ್ಕಿ ನೊಣೆಯುವಂತೆ ಪ್ರಜ್ವಲಿಸಿತು. ನೆಲದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿದ್ದ ರಾಕ್ಷಸ ಜಯಾಕಾಂಕ್ಷಿಗಳು ಅದರ ರೌದ್ರತೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಹಿಗ್ಗಿದರು. ಸುರರು ಕುಗ್ಗಿದರು. ವಾನರರು ತಲೆ ತಗ್ಗಿಸಿದರು. ಜಗದ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಭಯರಸದ ಅಲೆಯೆದ್ದಿತು.

ರಜತಗಿರಿಯು ರಘುವರನ ಕ್ಷೇಮ ಚಿಂತನೆಯ ಕಾತರದಿಂದ ಬೇಡುವಂತೆ ಶಿವನ ಪಾದಗಳನ್ನು ಬಲವಾಗಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಿತು! ಅದೇನು ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯ ಬಲವೊ? ಅವರಿವರು ಇರಲಿ, ಸ್ವತಃ ರಾವಣನೇ ತಾನಾಗಿ ಮಹಾಶೂಲವನ್ನು ರಾಮನ ಮಂಗಳಕ್ಕಾಗಿ ಹೀಗೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು:

ಶತ್ರುಜೀವಮಂ ಬಲಿಗೊಳ್ಳದಾತನಂ ಸೆರೆವಿಡಿಯಲೆನಗೆ ನೀಂ ನೆರವಾಗು!

'ಆಯುಧವರೇಣ್ಯನೇ, ಹೇ ಸರ್ವಶೂಲ ಗುರುದೇವನೇ, ದುರ್ಗಾಹಸ್ತ ಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ಮಹಿಮಾನ್ವಿತನಾದ ಅಮೋಘ ವೀರತ್ರಾಣನೇ, ನನ್ನ ಅಂತರಂಗ ರಹಸ್ಯದ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ಆಲಿಸು. ನಾನು ಇದುವರೆಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಈ ರೀತಿ ಕೇಳಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿಕೊಂಡಿರಲಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ವ್ರತವನ್ನು ನಾನು ತಿಳಿದಿರುವೆನು. ತೊಟ್ಟ ಮೇಲೆ ವೈರಿಯ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ನಿನಗೆ ಬಲಿಪಶುವಾಗಿ ನೈವೇದ್ಯವಿಟ್ಟಂತೆಯೆ ಎಂಬುದು ನಿಜ. ಆದರೆ, ಇಂದು ನನಗಾಗಿ ವ್ರತಭಂಗವನ್ನು ಸಹಿಸಬೇಕು. ನೀನು ಶತ್ರು ಜೀವನವನ್ನು ಬಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳದೆ, ಅವನನ್ನು ನಾನು ಸೆರೆಹಿಡಿಯಲು ಸಹಾಯಮಾಡು! ಅವನಿಗೆ ಮೈ ಮರೆಯುವಷ್ಟು ತಾಗು! ನಡೆ, ಹೋಗು!'

ಹೀಗೆ ಕೇಳಿಕೊಂಡು ಶೂಲವನ್ನು ಆಗಸಕ್ಕೆ ಎಸೆದನು. ಸಾರಥಿಗೆ ದಿಗಿಲಾಗುವಂತೆ, ನೋಡುವವರು ಬೆರಗಾಗುವಂತೆ ತೇರಿನಿಂದ ಭೂಮಿಗೆ ಧುಮುಕಿದನು. ರಾಮನ ಚಿನ್ನದ ವೇಣುಧ್ವಜವನ್ನು ವೀಕ್ಷಿಸುತ್ತ, ಆ ದಿಕ್ಕಿನ ಧರೆ ಅದುರುವಂತೆ ನಡೆದನು. ವಾನರ ಸೈನ್ಯವು ಬೆದರಿ ದಿಕ್ಕು ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಓಡಿತು. ದೇವತೆಗಳ ಮುಖದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ಮಯಭರಿತ ಭಯ ಆವರಿಸಿತು. ಆಗಸದಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸರು 'ಗೆಲ್ ಗೆಲ್ ದಶಾನನ' ಎಂದು ಕೂಗಿದರು!

ರಾಕ್ಷಸೇಶ್ವರನು ವೈರಿಯ ಎದೆಯ ಗುರಿಯಾಗಿ ಅಭಿಮಂತ್ರಿಸಿ ಎಸೆದ ಶೂಲವು ಆಗಸಕ್ಕೆ ಏರುವ ಸುವರ್ಣದೀಪ್ತಿಯ ಪಥವನ್ನು ನೋಡುತ್ತ – ದೇವರಾಜನ ರಥದ ಕುದುರೆಗಳು ಗದಗದಿಸಿದುವು. ಜ್ವಾಲೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ, ಧೂಮಕೇತುವಂತೆ, ರಾಮ ಹೃದಯ ರಕ್ತಪಾನದ ಆಸಕ್ತಿಯಿಂದ, ವೇಗದಿಂದ, ಹಠಮನದ ದೃಢಗಮನದಿಂದ ರೌದ್ರ ತ್ರಿಶೂಲ ಹತ್ತಿರ ಹತ್ತಿರ ಬರುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಅದನ್ನು ಕಂಡು ಮಾತಲಿಯ ದೃಷ್ಟಿ ಚಂಚಲವಾಯಿತು. ಕಡಿವಾಣ ಹಿಡಿದಿದ್ದ ಮುಷ್ಟಿಯು ರೋಮಾಂಚನಗೊಂಡಂತೆ ನಡುಗಿತು. ಅವನು ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನಿಗೆ ಕೂಗಿ ಹೇಳಿದನು:

'ಹೇ ಪ್ರಭುವೇ, ತೊಡು ತೊಡು ಮಹಾಸ್ತ್ರವನ್ನು! ದಿಕ್‌ಪಾಲಕರ ರಕ್ತವನ್ನು ಕುಡಿದು ಕೊಬ್ಬಿರುವ ದೈತ್ಯ ಶೂಲಕ್ಕೆ ಸಾಧಾರಣ ರೀತಿ ಸಲ್ಲುವುದಿಲ್ಲ. ಇದುವರೆಗೆ ತ್ರಿಲೋಕದ ವೀರರಲ್ಲಿ – ಈ ತ್ರಿಶೂಲವನ್ನು ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿಸಿದ ಸಮರ್ಥರನ್ನು ನಾನು ಕಂಡಿಲ್ಲ.

ಇದು ಕುಬೇರನನ್ನು ಗೆದ್ದಿದೆ, ಯಮನನ್ನು ಓಡಿಸಿದೆ. ಇಂದ್ರನನ್ನು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ - ದೇವತೆಗಳ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಮೂರು ಸುತ್ತಾಡಿಸಿದೆ. ಕೊನೆಯ ತಲೆಯ ರಾವಣನಿಗೆ ಕೊನೆಯ ಅಸ್ತ್ರ ಇದು. ನಿಜವಾಗಿ ರಾಕ್ಷಸನ ಉದ್ಧಾರ ಸೂರ್ಯನ ಉದಯ ಅಥವಾ ಅಸ್ತವನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸುತ್ತದೆ. ಅಮೃತಮಯವಾದ ಈ ಪುಣ್ಯ ವೇಳೆಯ ಯೋಗವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳದ ಹಾಗೆ ಅಸ್ತ್ರವನ್ನು ತೊಡು. ಅಗೋ, ನೋಡು. ಮುಳುಗುತ್ತಿರುವ ಸೂರ್ಯನ ಆ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟದ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿ ಶುಭ ಚಿಹ್ನೆ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿದೆ. ಸಂಧ್ಯಾ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಆಗಸದ ಮೋಡವು ಸರ್ಪದ ಹೆಡೆಯಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ!'

ಮಾತಲಿಯ ಮಾತಿಗೆ ಮೈಥಿಲಿಯ ಸ್ವಾಮಿ ಮೌನಿಯಾದನು. ರಾವಣನ ಬೆನ್ನ ಹಿಂದೆ ಬಹುದೂರದಲ್ಲಿ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮೋಡವು ಸರ್ಪದ ಹೆಡೆಯೆತ್ತಿ ಆಶೀರ್ವದಿಸಿದಂತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದನು. ಮಾತಲಿಯ ಮಾತಿಗೆ ಏನೂ ಉತ್ತರಿಸದಿದ್ದನು. ಆಗ ಮಾತಲಿಯು ಮತ್ತೆ ಹೀಗೆ ನುಡಿದನು:

'ರಘೋತ್ತಮನೇ, ನಿನಗೆ ಅದು ವಿಶ್ವದ ಆಶೀರ್ವಾದ. ದಶಾನನನಿಗೆ ಸರ್ಪ ವಿಷಸಮಾನ. ಅದು ನಿನಗೂ ರಾಕ್ಷಸನಿಗೂ ಸಂಕೇತವಾಗಿ-ಆಗಸದಲ್ಲಿ ಕೆತ್ತಿರುವ ದೇವಲಿಪಿ! ಬೇಗ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ತೊಡು. ತಡವಾದಷ್ಟು ಕೇಡು. ಅದೋ, ನೋಡು. ಶೂಲರೂಪದ ಮೃತ್ಯು ಹೇಗೆ ನಿನ್ನೆಡೆಗೆ ನುಗ್ಗುತ್ತಿದೆ! ಆಲಸ್ಯದಿಂದ ಅಮೃತವು ವಿಷವಾಗುತ್ತದೆ!'

ಗುರಿ ನೋಡಿ, ಕಿವಿವರೆಗೆಳೆದು, ಬಿಟ್ಟನಾ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರಮಂ!

'ಮಹೇಂದ್ರ ಸಾರಥಿಯೇ, ತಾಳ್ಮೆ, ತಾಳ್ಮೆ, ತಾಳ್ಮೆ! ಅಗಸ್ತ್ಯಮುನಿಯು ನನಗೆ ಆದಿತ್ಯಹೃದಯ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವನು. ತಪಸ್ ತೇಜವನ್ನು ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸಲು ಅದನ್ನು ಜಪಿಸುತ್ತಿದ್ದೆನು. ದೇವಸೂತನೇ, ಕುದುರೆಗಳ ಕಡಿವಾಣವನ್ನು ದೃಢಮುಷ್ಟಿಯಿಂದ ಹಿಡಿ! ಈಗ ನಡೆಯುವ ಒಂದು ರುದ್ರ ಘಟನೆಗೆ ಸಿದ್ಧನಾಗು!'

ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ ಯುದ್ಧರುದ್ರನಾದ ಆ ಕೋದಂಡರಾಮಚಂದ್ರನು ರಥಪೀಠದಿಂದ ಎದ್ದು ನಿಂತುಕೊಂಡನು. ನೋಡುವವರ ಪ್ರಾಣ ಭಯಪಡುವಂತೆ ಬತ್ತಳಿಕೆಗೆ ಕೈಯಿಟ್ಟನು. ಉಜ್ವಲವಾದ ವಜ್ರದ ಗರಿಗಳಿಂದ, ಬಡಬಾಗ್ನಿಯ ಭೀಷಣತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿ, ಪ್ರಲಯಾಗ್ನಿಯನ್ನು ಒಡಲಲ್ಲಿ ಹೊಂದಿದ್ದ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರವು ಹೊಮ್ಮಿತು. ಅದು ಬಹುಸೂರ್ಯರ ನಾಲಗೆಯಿಂದ ತಳತಳಿಸುವ ವಿದ್ಯುತ್ ಮಹಾಸರ್ಪದಂತಿತ್ತು. ಸೃಷ್ಟಿಯು ತನ್ನ ದುರ್ಗತಿಗೆ ಮೂರ್ಛೆಹೋಯಿತು. ಲಯವು ನಿಟ್ಟುಸಿರಿಟ್ಟಿತು. ಪರ್ವತ ಶ್ರೇಣಿಗಳು ನಡುಗಿದುವು. ಸಮುದ್ರಗಳು ಅಲ್ಲೋಲಕಲ್ಲೋಲವಾದವು. ಅಗ್ನಿಪರ್ವತಗಳು

ಭಯಂಕರ ಯುಗಾಂತರವಾದ ಲಾವಾರಸವನ್ನು ಹೊಮ್ಮಿದವು. ದೇವತೆಗಳು ಮತ್ತು ರಾಕ್ಷಸರು ಓಡಿ, ಕೈಲಾಸ ಮೇರು ಮಂದರ ಪರ್ವತಗಳನ್ನು ಬೇಡಿ, ಅವುಗಳ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿ ನಿಂತರು!

ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರದ ಹಿಂದಿನ ಗರಿಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮ ತೇಜಸ್ಸು, ಮಧ್ಯೆ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಚಿತ್‌ಶಕ್ತಿ, ಮೊನೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಳಯ ರುದ್ರ ನೆಲೆಸಿದ್ದರು. ಅದು ತನ್ನೊಳಗೆ ಹರಿ, ಹರ, ಬ್ರಹ್ಮ ಚೈತನ್ಯಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡು ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕೆ ಅಸ್ತ್ರ ವಿದ್ಯಾಕೋವಿದ ಅಗಸ್ತ್ಯರ ಶಿಷ್ಯ ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನು ರಾಮತ್ವ ಸತ್ವವನ್ನು ಹುದುಗಿಸಿ ತಾನು ಅದರ ಅಂತರಾತ್ಮವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ಸಿಂಜಿನಿಯ ಠೇಂಕಾರದ ಸಿಂಹನಾದಕ್ಕೆ ಕಪಿಸೈನ್ಯವು ಬೊಬ್ಬಿರಿಯಿತು.

'ಗೆಲ್ ಗೆಲ್, ರಘೂತ್ತಮಾ! ಘೇ ಉಘೇ' ಎಂದು ಆಕಾಶ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಸುರರು ಹರಸಿದರು. ರಾಮಚಂದ್ರನು ಗುರಿ ನೋಡಿ, ಕಿವಿಯವರೆಗೆ ಎಳೆದು ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟನು!

ಪರ್ವತದ ಹೃದಯ ಭಿತ್ತಿಯನ್ನು ಸೀಳುವ ಸಿಡಿಲಿನ ಶಬ್ದದಿಂದ ರಾಮನೆಡೆಗೆ ಮೃತ್ಯುವೇಗದಿಂದ ನುಗ್ಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದ, ಲಯದ ಉಲ್ಕೆಯಂತಹ ಉಗ್ರ ಶೂಲದ ಮುಂಭಾಗವನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರ ತಾಗಿತು. ಎರಡು ಕಡೆಯ ಸೈನಿಕರು 'ಹಾ ಹಾ' ಎಂದು ಗೋಳಾಡಿದರು. ದೇವದಾನವರ ಗುಂಪುಗಳು ನರಳಿದುವು. ಚರಾಚರಗಳೆಲ್ಲವು ಬೆಂದವು! ಕಿಡಿಯ ಸಮೂಹವು ಕೆದರಿತು. ದಳ್ಳುರಿಯ ದೀಪ್ತಿಯು ವ್ಯಾಪಿಸಿತು. ಕೆಂಪಾದ ಸಂಧ್ಯಾಗಗನದ ಅಂಗಣವು ರಣದಂತೆ ಪ್ರಜ್ವಲಿಸಿತು!

ದೈತ್ಯನ ಆಯುಧವು ತುಂಡಾಗಿ ಕಡಿದು ಬಿದ್ದಿತು. ಅಯ್ಯೊ ಮತ್ತಿದೇನು! ಹಾ ಎನ್ನುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮುರಿದ ಅದರ ಮುಂಭಾಗದ ಒಂದು ಚೂರು ರಾಮಚಂದ್ರನ ವಿಶಾಲ ಎದೆಯ ವೈಕುಂಠವನ್ನು ಹೊಕ್ಕಿತು! ಈ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ರಾವಣನ ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಪವಿತ್ರತಮ ರಕ್ಷೆ – ಸೀತಾಪ್ರಿಯನ ಮಹಾ ಉದಾರ ಎದೆಯಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ತಾಣ ಉಂಟೆ?

'ಸೆರೆ ಸಿಲ್ಕಿದನೊ ವೈರಿ! ತಿರುಗಿಸು ವರೂಥಮಂ ಪುರಕೆ!'

ಶೂಲದ ಆಘಾತಕ್ಕೆ ಮೂರ್ಛೆ ಹೋಗಿ ತೇರಿಗೆ ಒರಗಿದ ವೀರ ರಾಮಚಂದ್ರನನ್ನು ಕಂಡು ರಾವಣನು ಹಿಗ್ಗಿದನು. ಅವನನ್ನು ಹಿಡಿದು ತನ್ನ ರಥಕ್ಕೆ ಹೊತ್ತೊಯ್ಯುವ ಉತ್ಸಾಹದಲ್ಲಿ ಆನಂದದಿಂದ ಮುನ್ನುಗ್ಗಿದನು. ಕಾಳ್ಗಿಚ್ಚು ತನ್ನನ್ನು ತಡೆಯಲು ಬಂದ ಹುಲ್ಲಿಗೆ ಸಲ್ಲಿಸುವ ಮನ್ನಣೆಯಂತೆ – ತನ್ನನ್ನು ತಡೆಯಲು ಬಂದ ಕಪಿವೀರನನ್ನು ಖಡ್ಗದಿಂದ ಹೊಡೆದು ಉರುಳಿಸಿದನು.

ರಾಮನನ್ನೆ ಗುರಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಧಾವಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ, ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಎರಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ರಾಕ್ಷಸನು ನೋಡಿದನು. ಕೋಪಗೊಂಡನು. ಅದನ್ನು ಹಿಡಿದು ನೆಲಕ್ಕೆ ಎಸೆಯುವೆನು ಎಂಬ ದೃಢ ಹಠದಿಂದ – ಆ ಮಹಾ ಬ್ರಹ್ಮ ಬಾಣವನ್ನು ಮತ್ತು ಜಾನಕಿಪ್ರಿಯನ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಹಿಡಿದನು!

ಹಿಡಿದುದೆ ತಡ ಆ ಬಾಣವು ರಾಕ್ಷಸನ ದೈತ್ಯ ಬಲವನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸಿ, ಅವನ ಹೃದಯವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿತು. ಆ ಅಸ್ತ್ರದ ಕಾಂತಿಗೆ ಅವನ ಹೃದಯ ಗವಿಯ ಗೂಬೆಗತ್ತಲು ಹೊರಹೊಮ್ಮಿ ಲೋಕತ್ರಯವನ್ನು ತುಂಬಿತು. ಧರೆಯನ್ನು ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯ ಕತ್ತಲಂತೆ ಆಕ್ರಮಿಸಿತು! ರಾವಣನು ಅದು ಎದೆಯನ್ನೊಡೆದು ಬೆನ್ನಿನಿಂದ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿ ಹೋಗದಂತೆ ಭದ್ರ ಮುಷ್ಟಿಯಿಂದ ಹುಬ್ಬುಗಂಟಿಕ್ಕಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದನು. ಅವನಿಗೆ ಅದರಲ್ಲಿ ರಾಮನ ಆಕೃತಿ ಕಂಡಿತು.

'ಸಿಕ್ಕಿದನಲಾ ಶತ್ರು!' ಎಂದು ಕೂಗುತ್ತ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಉನ್ಮತ್ತನಂತೆ ತನ್ನ ತೇರಿಗೆ ನೆಗೆದನು. ಸಾರಥಿಗೆ ಕೂಗುತ್ತ ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದನು:

'ವೈರಿ ಸೆರೆ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದಾನೆ! ರಥವನ್ನು ಪುರಕ್ಕೆ ಹಿಂತಿರುಗಿಸು.'

ಎದೆಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕ ಬಾಣದ ಅರ್ಧವನ್ನು ಹಿಡಿದು ರಕ್ತಮಯನಾದ ಮಯನಂದನಾಪ್ರಿಯನನ್ನು ನೋಡಿದ ಸಾರಥಿಯು – ತನ್ನ ದೊರೆಯ ಮತಿಯು ವಿಕಲವಾಯಿತೆಂದುಕೊಂಡನು. ಕೂಡಲೇ ರಥವನ್ನು ನಗರದ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿಸಿದನು!

ಪುಣ್ಯ ಹೃದಯದ ಅಮೃತದ ಸಂಗವನ್ನು ಬಯಸಿದ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರವು ರಾವಣನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿತು. ಅವನ ಪ್ರಾಣವೆಂಬ ಅಮೃತವನ್ನು ಹೀರಿತು. ರಾವಣನು ಬಾಣವನ್ನು ಎಡಗೈಯಿಂದ ಹಿಡಿದು, ರಕ್ತ ಸುರಿಯುತ್ತಿರಲು ಘೋರವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದನು. ಮತಿವಿಕಾರದಿಂದ ಭ್ರಾಂತಿಗೊಳಗಾಗಿದ್ದನು. ಸಾರಥಿಯು ಅತಿ ದುಃಖಿತನಾಗಿ ಕಳವಳಗೊಂಡನು. ಅವನು ಏಕಾಂಗಿಯಾಗಿ ಕುದುರೆಗಳಿಗೆ ನಾಲಗೆ ಜೋಲುವಂತಹ ವೇಗದಿಂದ ರಥವನ್ನು ನಡೆಸಿ ದೈತ್ಯೇಂದ್ರನನ್ನು ಅರಮನೆಗೆ ತಂದನು.

ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿ ಕಳವಳ ಹಬ್ಬಿತು. ಪರಿಜನಕ್ಕೆ ಭೀತಿ ತಬ್ಬಿತು. ವೈದ್ಯರು ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ನಾಟಿದ್ದ ಅಸ್ತ್ರವನ್ನು ತೆಗೆಯುವ ಬಗೆ ತಿಳಿಯದೆ ಚಿಂತೆಗೊಳಗಾದರು. ಮೂರ್ಛಿತ ಮಹಾರಾಜನನ್ನು ತೇರಿನಿಂದ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಗೆ ಇಳಿಸಿದರು. ಅನಂತರ ಮಲಗು ಮಂಚಕ್ಕೆ – ಮಹಾರಾಣಿ ಮಂಡೋದರಿಯ ಧೈರ್ಯ ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಮೆಲ್ಲನೆ ಒಯ್ದರು. ಪ್ರಿಯನ ನೆತ್ತರು ಸೋರುವ ಶರೀರದ ರಣರುದ್ರ ಭಂಗಿಯನ್ನು, ಬ್ರಹ್ಮಶರ ಹೊಕ್ಕದ್ದನ್ನು ನೋಡಿದಳು.

'ಹಾ ಸ್ವಾಮಿ, ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ನೆರವೇರಿತೆ? ಸೆರೆ ಹಿಡಿದು ತಂದ ಮೈಥಿಲಿನಾಥನನ್ನು ತೋರಿಸು. ನನಗೆ ತೋರಿಸು.' ಎಂದು ನಿಟ್ಟುಸಿರುಬಿಡುತ್ತ ಅಳುತ್ತ ದಶಕಂಠನ ಅರ್ಧಾಂಗಿಯು ಶೈತ್ಯೋಪಚಾರವನ್ನು ಮಾಡಿದಳು. ಮಂತ್ರ ಶುಶ್ರೂಷೆಯನ್ನು, ಶಸ್ತ್ರ ಶಾಸ್ತ್ರ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ಮಾಡಲು ಅಪ್ಪಣೆ ನೀಡಿದಳು.

ಗೆಲ್ದೆನಾ ರಾಮನಂ! ಸೆರೆವಿಡಿದೆ ತಂದಿಹೆನ್!

ರಾವಣನಿಗೆ ಆಗ ನಿಧಾನವಾಗಿ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಮರಳಿತು. ಪಕ್ಕಕ್ಕೆ ಹೊರಳಿದನು. ನೋವಿನಿಂದಾಗಿ ನರಳಿದನು. ಕಣ್ತೆರೆದು ನೋಡಿದನು. ಮರವೆಯಿಂದ ಸ್ಮೃತಿಯ ಜಾಗೃತಿಗೆ ಬಂದನು. ಮುಖದಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿ ನೆಲೆಸಿತು. ಕಣ್ಣಿನ ಕಾಂತಿಯು ಸಂತೋಷಚಿತ್ತವನ್ನು ಕನ್ನಡಿಸಿತು. ಹೆಮ್ಮೆಯ ನಗೆಯ ಮೊಗ್ಗು ತುಟಿಯಲ್ಲಿ ಅರಳಿತು. ಪ್ರಿಯೆಯ ಮುಖ ನೋಡಿ,

'ರಾಣಿಯೇ, ಪುರವನಿತೆಯನ್ನು ಹೊಸ ತಳಿರು ತೋರಣಗಳಿಂದ ಸಿಂಗರಿಸಲು ಹೇಳು! ಶುಭದ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಮಂಗಳವಾದ್ಯಗಳು ಘೋಷಿಸಲಿ. ಮಹಾರಾವಣ ವಿಜಯ ಕಥಾಕಾವ್ಯವನ್ನು ಲಂಕಾ ಲತಾಂಗಿಯರು ಹಾಡಲಿ! ನಾನು ರಾಮನನ್ನು ಗೆದ್ದಿದ್ದೇನೆ! ಸೆರೆ ಹಿಡಿದು ತಂದಿದ್ದೇನೆ!'

ಎಂದು ಒಂದಿಷ್ಟು ಸಂಶಯವಿಲ್ಲದಂತೆ ರಾವಣನು ಹೇಳಿದನು. ಸುತ್ತಲೂ ದೃಷ್ಟಿ ಹರಿಸಿದನು. ತಮ್ಮ ಕಟ್ಟೇಕಾಂತವನ್ನು ನೋಡಿ ಮನದ ನಿಶ್ಚಯವನ್ನು ಹೀಗೆ ಮುಂದುವರಿಸಿ ಹೇಳಿದನು:

'ನೋಡಿಲ್ಲಿ! ಲೋಕೈಕ ವೀರನನ್ನು ನನ್ನ ಭದ್ರ ಮುಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಹಿಡಿದಿದ್ದೇನೆ! ಈ ಕಪ್ಪವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊ. ಮಾತೆ ಸೀತೆಗೆ ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ಕೊಡು. ಆಗ – ನಿನಗೆ ಸೋತವನು, ತಾನೆಯೆ ನಿನಗೆ ಸೋತು; ನೀನು ಯಾರಿಗಾಗಿ ಸೋತಿದ್ದಿಯೊ ಅವನನ್ನು ಗೆದ್ದು ನಿನಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದ್ದಾನೆ. ತಪ್ಪನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸು – ಎಂದು ಅವಳಿಗೆ ಹೇಳು.'

'ಮಹಾಮತಿಯೆ, ನೀನು ಹಿಡಿದಿರುವುದು ಬಾಣದ ಗರಿ. ರಘೂತ್ತಮನ ಶರೀರವೆಂಬ ಭ್ರಾಂತಿಯಿಂದ, ಸುಮ್ಮನೆ ಕಿತ್ತೆಸೆಯಲು ಅರ್ಹವಾದುದನ್ನು ಹೀಗೆ ಬಿಗಿದು ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡು ತಪ್ಪು ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆ.'

ಎಂದು ಅಳುತ್ತ ಹೇಳಿದ ಮಯಸುತೆಗೆ ರಾವಣನು ಹುಬ್ಬು ಗಂಟಿಕ್ಕಿ ಹೇಳಿದನು,

'ಹೆಣ್ಣೆ, ಭ್ರಾಂತಿ ಯಾರಿಗೆ? ನಿನಗೊ ನನಗೊ? ರಾಮನನ್ನು ಪ್ರಾಣರೂಪದಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದೇನೆ. ಅಲ್ಲಿ ರಾಮನ ಕಳೆಬರಕ್ಕೆ ವೈದ್ಯರು ಔಷಧೋಪಚಾರ ನಡೆಸುತ್ತಿರಲು ವಾನರರು ಗೋಳಿಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ನೀನು ಪತಿವ್ರತೆಯಾದರೆ ನಾನು

ಹೇಳಿದಂತೆ ಮಾಡು! ನೀನು ಇದನ್ನು ನನ್ನ ಎದೆಯಿಂದ ಎಳೆದು ತೆಗೆ. ಸೀತೆ ಮತ್ತು ನೀನಲ್ಲದೆ ಅನ್ಯರಿಗೆ ಈ ರಾಮನ ಮಹಾನ್ ಶರ ಶರೀರವನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.'

ಪತಿಯ ಆಜ್ಞೆಗೆ ಪ್ರತಿ ನುಡಿಯಲಾರದೆ ಪತಿವ್ರತೆಯು ಮಹಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಇನಿಯನ ಮುಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸಡಿಲಿಸಿದಳು. ಬಾಣದ ತುದಿಯನ್ನು ಬಲವಾಗಿ ಹಿಡಿದಳು. ಕಿತ್ತು ಎಳೆದು ಎತ್ತಿದಳು. ರಕ್ತದ ಹೊನಲು ಓಕುಳಿಯ ಬುಗ್ಗೆಯಂತೆ ಚಿಮ್ಮಿ ಹರಿದುದನ್ನು ಕಂಡು ಎಚ್ಚರ ತಪ್ಪಿದಂತೆ ನಡುಗಿದಳು. 'ಹಾ ಹಾ, ಅಯ್ಯೋ ಕೆಟ್ಟೆನು, ಕೊಂದೆನು.' ಎಂದು ರೋದಿಸಿದಳು.

ರಾವಣನು ಮುಷ್ಟಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟ ತಕ್ಷಣ, ಅವನ ಎದೆಯಿಂದ ಹೊರಕ್ಕೆ ಬಂದುದೆ ತಡ ಆ ಬ್ರಹ್ಮ ಬಾಣವು ಅವನ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಹೀರಿತು. ರಾಮನ ಆತ್ಮದಲ್ಲಿ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಪಡೆಯಿತು!

ಆ ಕಡೆ ರಘುಕುಲೋತ್ತಮನ ಮನೋಪರ್ವತದ ಶಿಖರವನ್ನು ಮುತ್ತಿದ್ದ ಕತ್ತಲೆಯ ಕಡಲಿನ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿ ಚೈತನ್ಯ ಚಂದ್ರನು ಉದಯಿಸಿದನು. ಅದನ್ನು ಕಂಡು ಕಪಿಸೈನ್ಯ ಘೇ ಘೇ ಎಂದು ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಕುಣಿದಾಡಿತು.

ಮಂಡೋದರಿ ದೇವಿಯು ತನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಯ ಕಳೆಬರದ ಪಾದದೆಡೆಯಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಪಂದ ನೀರವ ಶಿಲಾ ಪ್ರತಿಮೆಯಂತೆ ಉರುಳಿ ಬಿದ್ದಳು. ಪತಿಯ ಪಾದವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಇಚ್ಛಾಮರಣಿಯಾದಳು. ಶ್ರೀರಾಮನ ಎಚ್ಚರಗೊಂಡ ಮತ್ತು ರಾವಣನ ನಿಧನ ಯೋಗದ ಶ್ರೀ ಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ ಲೋಕವೆಲ್ಲವೂ ಹರ್ಷ ಶೋಕಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿತು!

'ಇಲ್ಲಿಹುದಿಲ್ಲಿ, ದೇವ, ಅವತರಿಸಿದಕೆ ಈ ನೀಲ ವಿಗ್ರಹಕೆ!'

ಸೀತಾಪತಿಯು ಮೂರ್ಛೆ ಹೊಂದಿದ್ದನೊ? ಸಮಾಧಿಸ್ಥನಾಗಿದ್ದನೊ? ಅಂತೂ ಲೋಕ ಲೋಕಾಂತರದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿ ತನ್ನ ಚಿದಾಕಾಶ ತನುವನ್ನು ತೊರೆದನು. ಮರ್ತ್ಯಕ್ಕೆ ಇಳಿದನು. ಅಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಅನ್ನಮಯ ಕೋಶವನ್ನು ಹುಡುಕುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡಿ,

'ಎಲ್ಲಿ? ನನ್ನ ಒಡಲು ಎಲ್ಲಿ? ತಾಯಿ ಕೌಸಲ್ಯೆಯ ಮಗನ ಶರೀರ ಎಲ್ಲಿ?' ಎಂದನು. ಆಗ ಅವನನ್ನು ಅರಿತ ಆಂಜನೇಯನು,

'ದೇವ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಈ ನೀಲ ವಿಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಅವತರಿಸು.' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ವಾನರರೆಲ್ಲ ಆಶ್ಚರ್ಯಚಕಿತರಾದರು. ಆಗ ರಾಮಚಂದ್ರನು ಮುಂದೆ ನಿಂತಿರುವವರನ್ನು ನೋಡಿ ಅವರ ಭಾವವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿದನು. ಮಾರುತಿಯನ್ನು ಇಂಗಿತ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿ ನಸುನಕ್ಕನು. ಮತ್ತೆ ಇಹಲೋಕದಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೆಲೆಗೊಂಡು ಕಪಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನನ್ನು ಕೇಳಿದನು,

'ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಎಲ್ಲಿರುವನೆಂದು ಹೇಳು? ಸುಖವಾಗಿರುವನೆ?'

'ದೇವ ಮಂತ್ರೌಷಧಿಯ ಮಹಿಮೆಯಿಂದ ಕ್ಷೇಮವಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಚಿಕಿತ್ಸಾ ಮಂಚದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ರಮಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.'

'ಅದೇನು, ಆಲಿಸಿರಿ.'

'ಲಂಕೆಯಿಂದ ಮೊಳಗುತ್ತಿದೆ.'

'ರಣಭೇರಿಯಲ್ಲ ಅದು!'

'ಮರಣಭೇರಿ'

ಎಲ್ಲರೂ ಅದಕ್ಕೆ ಕಿವಿಯಾದರು. ಫಾಲ್ಗುಣ ಮಾಸದ ರಾತ್ರಿಯ ಪೂರ್ವದ ಮುಖವು ಬೆದರಿ ಬಿಳಿಚಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ದುಃಖ ವಾದ್ಯಗಳು ರುದ್ರ ಘೋಷಗಳು ಧಳ ಧಳ ಧಳಂ ಎಂದು ಮೊಳಗಿದುವು. ಅದು ಲಂಕೆಯ ರಾವಣನ ಮರಣವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಶೋಕವಾದ್ಯಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಆ ರೀತಿ ಸಾರುತ್ತಿದೆ ಎಂಬಂತಿತ್ತು!

ನಡಸು ಸೋದರಗೆ ರಾಜಗೌರವ ಸಹಿತಮಪರಸಂಸ್ಕಾರಮಂ

ರಾಮಚಂದ್ರನು ವಿಭೀಷಣನಿಗೆ ಲಂಕಾ ಪ್ರಮುಖರ ಕೋರಿಕೆಯಂತೆ ಲಂಕಾಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಹೇಳಿದನು.

'ದೈತ್ಯವರನೇ, ದುಃಖವನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸು. ಹೋಗಿ ಲಂಕೆಯನ್ನು ಸಂತಯಿಸು. ಬಂಧು ಜನಗಳ ಮನದ ಬೇಗೆಯನ್ನು ತಣಿಸು. ಹಿರಿಯಣ್ಣನಿಗೆ ಐಹಿಕದ ಕೊನೆಯ ಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನು ಮಾಡು.'

ವಿಭೀಷಣನು ರಾಮನ ಆಜ್ಞೆಗೆ ತಲೆಬಾಗಿ ಪುರಪ್ರಮುಖರ ಸಮೂಹದೊಡನೆ – ಶೋಕ ಸಂತಪ್ತ ಪಾಪಿಯ ಚೇತನವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವ ದಿವ್ಯ ಕೃಪೆಯಂತೆ – ಲಂಕಾ ನಗರಿಗೆ ನಡೆದನು. ತನ್ನ ಉಚಿತವಾದ ನುಡಿಗಳ ಮದ್ದಿನಿಂದ ಪ್ರಜೆಗಳ ಸಂಕಟವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಪರಿಹರಿಸಿದನು. ದೈತ್ಯೇಂದ್ರನ ಅಪರ ಕ್ರಿಯೆಗೆ ಸುವಿಶಾಲ ಸಾಗರದ ವಿಪುಲ ನೀಲಿಮೆಯ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿ ಹರಡಿದ ಮರಳಿನೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಬೃಹತ್ ಚಿತಾಮಂಚವನ್ನು ರಚಿಸಲು ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದನು.

ಗಂಧಲಾವಂಚಗಳಿಂದ ಮನೋಜ್ಞವಾಗಿ ರಚಿತವಾದ ಚಿತೆಯ ಮೇಲೆ ಶ್ರೀರಾವಣನ ಮತ್ತು ಸತೀ ಮಂಡೋದರಿಯ ಕಳೆಬರಗಳನ್ನು ಇರಿಸಿದರು. ಅಸುರ ಋತ್ವಿಕ್ಕುಗಳು ಚರಮ ಋಙ್ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅನಲೆಯ ತಂದೆ ವಿಭೀಷಣನು ಬೆಂಕಿ ಇಟ್ಟನು. ಚಿತೆಯ ಏಳುವರ್ಣದ ಬೆಂಕಿಯು ಗೋಪುರದಂತೆ ಆಕಾಶದೆತ್ತರಕ್ಕೆ

ಏರಿ ಸ್ವರ್ಗದ ತೋರುಬೆರಳಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ನೋಡ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ರಾಜ ರಾಜೇಂದ್ರ ಲಂಕೇಶ್ವರನ ದಶಶಿರ ರಾವಣನ ದೇಹವು ರಾಜರಾಜೇಶ್ವರಿ ಮಂಡೋದರಿಯ ಕಾಯದೊಡನೆ ರಾಶೀಕೃತ ಶ್ವೇತ ಭಸ್ಮಾವಸ್ಥೆ ಮಾತ್ರವಾಗಿ ಹೋಯಿತು. ಅದು ಜಗನ್ಮಿಥ್ಯೆಯನ್ನು ಸಾರುವ ಸಂಕೇತ ಸಾಕ್ಷಿಯಂತಿತ್ತು.

ವಿಭೀಷಣನು ಸಮುದ್ರದ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನಮಾಡಿ, ನೆನೆದ ಬಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದು ತಿಲತರ್ಪಣವನ್ನಿತ್ತನು. ಹಿರಿಯಣ್ಣನನ್ನು ನೆನೆದು ನಮಸ್ಕರಿಸಿದನು. ದುಃಖಾಗ್ನಿಯಿಂದ ದಗ್ಧಹೃದಯರಾದವರಿಗೆ ಸಾಂತ್ವನದ ನುಡಿಗಳಾಡಿ, ವಾಗ್‌ಅಮೃತದಿಂದ ಸಂತೈಸಿ ನಗರಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದನು.

❑

ಗರುಡನಿತ್ತಲ್

ಸರಿಯೆ, ಸರಿದುದು ಸರ್ಪಮತ್ತಲ್, ಇತ್ತಲ್ ಸಿಂಗಮ್
ಅತ್ತಲ್‌ಗಜಂ; ಇತ್ತಪಗಲತ್ತಿರುಳ್; ಇತ್ತ ರವಿ,
ರಾಹುವತ್ತಲ್. ಕಾಂತಿಯೀ ಕಡೆಗೆ, ಕಳ್ತಲಾ
ಕಡೆಗೆ; ಸುಖವಿತ್ತಣ್ಗೆ ದುಃಖಮತ್ತಣ್ಗೆ; ಸತ್ಯಂ
ಈ ದೆಸೆಗೆ, ಮಿಥ್ಯೆ ಆ ದೆಸೆಗೆ; ಇತ್ತಲ್ ಮುಕ್ತಿ,
ಅತ್ತಲ್‌ಮಾಯೆ; ವೃತ್ರನತ್ತಲ್, ಇಂದ್ರನಿತ್ತಣ್ಗೆ!
ನಿಂದುದು ಜೀವ ರಾಮನ ದೆಸೆಗೆ; ನಿಂದುದು ಜಡಂ
ರಾವಣನ ದೆಸೆಗೆ. ಬಂದನು ಶಿವಂ ದಶರಥ
ಕುಮಾರನಾತ್ಮಕ್ಕೆ; ಬಂದಳು ಶಕ್ತಿ ದಶಶಿರ
ಹೃದಯ ಮಂದಿರಕೆ, (೪.೮ ಸಾಲು ೨೫೯–೨೬೯)

೧೬. ಅಗ್ನಿಪ್ರವೇಶದಿಂದ ಪವಿತ್ರರಾದ ಸೀತಾದೇವಿ ಮತ್ತು ರಾಮಚಂದ್ರ

ರಘುವರನು ಲಂಕಾ ಕಿರೀಟವನ್ನು ವಿಭೀಷಣನಿಗೆ ಇಡಲು ಬಯಸುವನು. ಅದನ್ನು ಒಲ್ಲದೆ ಅವನು ಅದನ್ನು ಮೊಮ್ಮಗ ಇಂದ್ರಜಿತುವಿನ ಕಂದ ವಜ್ರಾರಿಗೆ ತೊಡಿಸುವನು.

ಮೆಲ್ಲನೊಳಪೊಕ್ಕತಿಥಿ ಕಿರಣ ಪ್ರಥಮ ದೂತನಂ ಕಾಣುತಾದರದಿ ಕೈ ಮುಗಿದಳುಪಚರಿಸಿದಳು ಸೀತೆ

ಒಂದು ರವಿಕಿರಣವು ಪರ್ಣಶಾಲೆಯ ಎಲೆಗಳು ಒತ್ತಾಗಿಲ್ಲದ ಎಡೆಯನ್ನು ಹುಡುಕಿ ಕುಟೀರವನ್ನು ಹೊಕ್ಕಿತು. ದಶಕಂಠನು ಹತನಾದನೆಂದು ಕೇಳಿದ ಕ್ಷಣದಿಂದ ಈಗಲೊ ಆಗಲೊ ರಾಮನೊ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನೊ, ದೂತನೊ, ವಿಭೀಷಣನೊ ಯಾರಾದರೂ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಪತಿಯ ಆದೇಶವನ್ನು ತರುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ಹಗಲು ಇರುಳನ್ನು ಎಚ್ಚರದಿಂದ ಸೀತೆ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆಗ ಮೆಲ್ಲನೆ ಒಳಹೊಕ್ಕ ಪ್ರಥಮ ದೂತನಾದ ಅತಿಥಿ ಕಿರಣನನ್ನು ಕಂಡಳು. ಆತುರದಿಂದ ಕೈ ಮುಗಿದು ಉಪಚರಿಸಿದಳು. ತ್ರಿಜಟೆಗೆ ಹೇಳಿದಳು :

'ಗೆಳತಿಯೆ, ರವಿದೂತನು ಬಂದಿದ್ದಾನೆ. ರವಿ ಕುಲೇಶ್ವರ ದೂತನು ಇನ್ನೂ ಏತಕ್ಕೆ ಬಂದಿಲ್ಲವೊ? ಕಾರ್ಯ ಬಾಹುಳ್ಯವೊ? ಮುನಿಸೊ? ಏನು ಕಾರಣವೆಂದು ತಿಳಿಯದೆ ನನ್ನ ಪ್ರಾಣದುಸಿರು ನಾಚಿಕೊಂಡಿದೆ. ಒಡಲಗೂಡಿನಲ್ಲಿ ರೆಕ್ಕೆ ಬಿಚ್ಚಿ ಹಾರುವೆನೊ, ನಿಲ್ಲುವೆನೊ ಎಂಬ ಮನಸ್ಸಿನ ಉಯ್ಯಾಲೆಯ ಬಳ್ಳಿ ತೊನೆದು ತೂಗುತ್ತಿದೆ.'

'ತಾಯಿ ತವರು ಮನೆ ಹತ್ತಿರ ಬರಲು ನಡೆವ ಅಂಕುಡೊಂಕಾದ ಹಾವಿನಂಥ ದಾರಿಯು ಬಹುದೀರ್ಘವಾದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ನಿನ್ನ ಜೀವೇಶ್ವರ ನಿನಗಾಗಿ ಬಂದವನಲ್ಲವೆ? ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಬತ್ತಿಸಿದ ರಾಜರಾಜೇಶ್ವರನು ರಾಜರತ್ನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವನೆ?'

'ಹೊರಗೆ ಇಣುಕಿ ನೋಡು ಸಖಿ! ಅಶೋಕವನದ ಬೀದಿಯು ದಿವ್ಯ ಚರಣ ಧೂಳಿಯಿಂದ ಧನ್ಯವಾಗುತ್ತಿದೆಯೆ ನೋಡು!'

ಮೈ ನಡುಗಿ ಗದ್ಗದಿಸುತ್ತ ಹೇಳಿದ ಮೈಥಿಲಿಗೆ ತ್ರಿಜಟೆ ಉತ್ತರಿಸಿದಳು:

'ದೇವಿ, ಯಾರು ಕಾಣುತ್ತಿಲ್ಲ.'

'ಏನನ್ನೊ ನೀನು ಗಮನಿಸಿದೆಯಲ್ಲವೆ?'

'ಏನಿಲ್ಲ, ತಾಯಿ. ಎರಡು ನವಿಲುಗಳು ಮೇವಿಗಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಓಡಾಡುತ್ತಿವೆ.'

ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ನೋಡಮ್ಮ. ನಿನಗೆ ಮನುಷ್ಯರ ಉಡುಗೆ ತೊಡುಗೆಯ ಪರಿಚಯವಿಲ್ಲ. ತ್ರಿಜಟೆ, ನೋಡಮ್ಮ. ನವಿಲೊ ಅಥವಾ ದಿವ್ಯಾಂಬರವನ್ನು ಉಟ್ಟ ನೀಲಾಕಾಶ ಸಮಾನರಾದ ನೀಲದೇಹಿ ಮಾನವರೊ?'

ಎಂದು ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಬಿಟ್ಟು ಕಂಬನಿದುಂಬಿದ ಕಣ್ಣಿನ ದೇವಿಯು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಸಖಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದಳು. ಆಗ ಅವಳ ಮನಸ್ಸಿನ ತೃಪ್ತಿಗಾಗಿ ರಾಕ್ಷಸೋತ್ತಮಳಾದ ತ್ರಿಜಟೆ ಕಣ್ಣನ್ನು ಮತ್ತೆ ಆ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಳಿಸಿದಳು. ಆ ಕಣ್ಣನ್ನು ಮತ್ತೆ ಈ ಕಡೆ ತಿರುಗಿಸದಿರಲು, ಕಾತರಳಾದ ಸೀತೆಯು ತಾನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕುದಿಕುದಿದು, ಕೂಗಲಾರದೆ ಕೂಗಿದಳು :

'ತ್ರಿಜಟೆ! ತ್ರಿಜಟೆ! ಹೇಳು! ಏನನ್ನು ಕಂಡೆ! ಯಾರನ್ನು ಕಂಡೆ?'

ಅಚ್ಚರಿಗೊಂಡು ಆ ಕಡೆ ನೆಟ್ಟ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತ, ಈ ಕಡೆ ಕಣ್ಣು ಹೊರಳಿಸದೆ, ಏದುಸಿರುಬಿಡುತ್ತ ತ್ರಿಜಟೆ ತೊದಲಿದಳು:

'ದೇವಿ! ಮಹಾದಾನವೇಂದ್ರನು ಬರುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.'

ಆ ನುಡಿ ಕೇಳಿ ಮಂಕು ಕವಿದಂತಾಗಿ ಸೀತೆ ಬೆದರಿ ನುಡಿದಳು :

'ಅಯ್ಯೊ! ಮತ್ತೆ ಆ ರಾವಣನೆ? ತ್ರಿಜಟೆ, ಅವನು ಸತ್ತುಹೋದನೆಂದು ನನಗೇಕೆ ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಿದೆ?'

'ರಾವಣ ಅಲ್ಲ. ಅವನ ತಮ್ಮ ದನುಜೋತ್ತಮ!'

ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಅವನಿಜಾತೆ ಹರ್ಷಗೊಂಡು ನಿಟ್ಟುಸಿರುಬಿಟ್ಟಳು. ದುಗುಡದಿಂದ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಸುಖಕ್ಕೆ ಧುಮುಕಿದ ಭಾವ ಜಲಪಾತದ ಆಘಾತಕ್ಕೆ ಚೇತನವು ಸೋಲಲು, ಆಯಾಸಗೊಂಡು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದಳು:

'ಏನೆಂದೆ, ಸ್ನೇಹಿತೆ? ಅನಲೆಯ ತಂದೆ ಬರುತ್ತಿರುವನೆ?'

'ದೇವಿ! ಜೊತೆಗೆ ಅನಲೆಯುಯಿದ್ದಾಳೆ!'

'ಅವರಿಬ್ಬರೂ ದೀರ್ಘಾಯುಗಳಾಗಲಿ! ಅವರೊಡನೆ ಮತ್ತಿನ್ನಾರು ಇರುವರು ಹೇಳು?'

'ಓರ್ವ ಇದ್ದಾನೆ! ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದವನು! ಇದುವರೆಗೆ ಅಂತಹ ತೇಜೋನ್ವಿತನನ್ನು ನಾನು ನೋಡಿಲ್ಲ!'

'ರಾಕ್ಷಸನೆ?'

'ಅವನ ಉಡುಗೆ ನಮ್ಮವರಂತಿಲ್ಲ.'

'ನೀಲದೇಹಿಯೆ?'

'ನೀಲಿಯಲ್ಲ. ಹೊನ್ನಿನ ಹೊಳಪು!'

'ನನಗೆ ಅವನನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿ ಹೇಳು. ತ್ರಿಜಟೆ, ನೀನು ನಿಜವಾಗಿ ಪುಣ್ಯ ನೇತ್ರೆ! ನನ್ನ ಮೈದುನನ ಮೈಬಣ್ಣವು ಬಂಗಾರವಾಗಿದ್ದು, ಅದು ಹೂವಿನಂತೆ ಸುಂದರವಾದುದು.'

'ತಲೆಯಲ್ಲಿ ವನಲತೆಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಹುಲಿ ತೊಗಲಿನ ಬಂಗಾರ ಕೂದಲಿನಿಂದಿದ್ದು, ಕಪಿ ಚರ್ಮ ಕವಚವನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಕೊಂಕು ಮೂಗಿನ ಬಿಂಕದ ಮುಖದ ವಜ್ರತನುವಾಗಿದ್ದಾನೆ.'

'ತ್ರಿಜಟೆ, ವಾನರನು ಯಾರೊ ಬರುತ್ತಿದ್ದಾನೆ! ಹಿಂದೆ ಬಂದ ಆಂಜನೇಯನೆ ಇಂದು ತನ್ನ ನಿಜರೂಪದಿಂದ ಬಂದನೇನೊ? ಅಂದು ನನಗೆ ಧ್ವಜರೂಪದಿಂದ ಕಾಣಿಸಿದ್ದನು. ಸ್ವಾಮಿ ಕಳುಹಿಸಿದವನಾಗಿ ನನಗೆ ಸಂದೇಶವನ್ನು ತಂದಿರುತ್ತಾನೆ. ನಾನಿನ್ನು ಧನ್ಯೆ ಸಖಿ!'

'ತಾಯಿ, ಇದೊ ತಂದೆಯನ್ನು ದೂರದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಅನಲೆ ಬಂದಿದ್ದಾಳೆ!'

ದುಃಖವನ್ನೆಲ್ಲ ಮರೆತ ಆ ಹುಡುಗಿ ಸುಖ ಉಕ್ಕಿ, ಹರ್ಷಬಾಷ್ಪಗಳೊಡನೆ ಓಡಿ ಬಂದು ಸೀತೆಯನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡಳು. ಪುಳಕಗೊಂಡು ಮೈಮರೆತಂತೆ ತೊದಲುತ್ತ ಹೇಳಿದಳು:

'ನನ್ನ ತಂದೆಯು ಶ್ರೀರಾಮ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಹೊತ್ತು ಬಂದಿರುವ ಆಂಜನೇಯನನ್ನು ನಿನ್ನ ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಕರೆತಂದಿದ್ದಾನೆ. ಅಮ್ಮ, ಅಲ್ಲಿಯೆ ನಿಂತಿದ್ದಾನೆ. ನಿನ್ನ ಸಮಯವನ್ನು ತಿಳಿದು ಬರಲು ನನಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.'

'ಮಗಳೆ! ಮಂಗಳದ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ತಂದಿರುವೆ. ಚಿರಸುಖಿಯಾಗು. ನೀನು ಒಲಿದ ವರನೆ ನಿನಗೆ ದೊರೆಯಲಿ! ನಿನ್ನ ಕೈ ಹಿಡಿದವನು ನಿನ್ನ ಕೈ ಬಿಡದಂತೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಲಿ. ಪತಿಯ ವಚನವನ್ನು ಕೇಳಲು ಆತುರಳಾದ ಸತಿಗೆ ಸಮಯವೆ? ಹೋಗು, ನಡೆ. ಅಮ್ಮ, ಆ ವಂದನೀಯರೀರ್ವರನ್ನು ಬೇಗ ಕರೆದು ತಾ!'

ಕಪಿರೂಪದಿಂ ಪಿಂತೆ ನಿಮ್ಮಡಿ ಕಂಡೆನೆಂ, ರಾಮದೂತನೆಂ

ವಿಭೀಷಣ ಕುಮಾರಿಯು ಪೂಜ್ಯೆ ಹೇಳಿದುದನ್ನು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ ಕರೆದಳು. ಅವರು ಪರ್ಣಕುಟಿಗೆ, ಗುಡಿಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವ ಭಕ್ತರಂತೆ ಬಾಗಿಲ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಗೌರವದಿಂದ ಬಾಗಿದರು. ಇಬ್ಬರೂ ಕೈ ಮುಗಿದರು. ಅವರಿಗೆ ಪ್ರತಿ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಲು ಕೈ ಮುಗಿಯುವ ಸೀತಾ ಮಾತೆಯನ್ನು ತಡೆಯುವಂತೆ, ನಂಬಿಕೆಯ ನೈವೇದ್ಯದಿಂದ ಹೇಳಿದರು.

'ಅಮ್ಮ ನಮ್ಮನ್ನು ಹರಸು! ನಿನ್ನ ಅಡಿಯ ಗುಡಿಗೆ ನಿವೇದಿಸಲು ರಾಮನ ನುಡಿಯನ್ನು ತಂದಿದ್ದೇವೆ.'

'ಮಾನ್ಯರೇ, ಬಾಯಿ ತಪ್ಪಿದಿರಿ. ನೀವು ಪಡೆದಿರುವುದನ್ನು ನೀಡಿ. ಮುಡಿಯಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ!'

ಪೂಜ್ಯೆಯ ಆ ಮಾತು ಕೇಳಿದ ನುಡಿ ಜಾಣ ಆಂಜನೇಯನು ವಿಭೀಷಣನಿಗೆ ಹೇಳುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ,

'ದನುಜೇಂದ್ರನೇ, ನಮಗೆ ಎರಡೂ ಒಂದೆ ಅಲ್ಲವೆ? ತಾಯಿ ಕ್ಷಮಾಪುತ್ರಿಯು ನಮ್ಮನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸುವಳು.'

ಎಂದು ಹೇಳಿ ವಿನಯದಿಂದ ರಘುರಾಮನ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು ಕೇಳಿದ ಸತಿಗೆ ಹೇಳಿದನು:

'ತಾಯಿ ವೈದೇಹಿಯೇ ಕೇಳು. ನಿಮ್ಮ ಪಾದದರ್ಶನವನ್ನು ಹಿಂದೆ ಕಪಿರೂಪದಿಂದ ಮಾಡಿದ್ದ ರಾಮದೂತನು ನಾನು. ವಾಯುದೇವ ಮತ್ತು ಅಂಜನಾದೇವಿಯರ ಮಗ. ನಿನ್ನ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ, ನಮ್ಮ ಪುಣ್ಯದಿಂದ ವಿರಹದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಪ್ರಕಟವಾದ ಶ್ರೀರಾಮನ ಆತ್ಮದ ಸತ್ಯ ಸಹಜ ವಿಭೂತಿಯಿಂದ ಮತ್ತು ಮಹನೀಯನಾದ

ವಿಭೀಷಣನ ಮೈತ್ರಿಯಿಂದ ಈ ಲಂಕೆಯು ಶತ್ರುವಿನಿಂದ ಮುಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಶತ್ರುವನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿದ ರವಿವಂಶ ಶ್ರೇಷ್ಠನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನೊಡನೆ ಕ್ಷೇಮದಿಂದ ಇದ್ದಾನೆ. ತಾಯಿಯೆ ಭೀತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸ್ವಸ್ಥಳಾಗಿರು. ರಾವಣ ಶತ್ರುವು ಇಂದು ರಾವಣಧ್ವಂಸಿಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ದುಃಖದಿಂದ ದೂರವಾಗು!'

ಅದನ್ನು ಕೇಳುತ್ತ, ಆಲಿಸುತ್ತ ಏಳಲು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದಳು. ಒಂದೇ ಜಡೆಯ, ಮಲಿನ ವಸ್ತ್ರದವಳ ಮುಖದಲ್ಲಿ ನಗೆ ಬೆಳುದಿಂಗಳ ಎಳೆಯ ಹೊಂಗಾಂತಿ ಹೊಮ್ಮಿತು. ಸ್ಮೃತಿ ಶಿಲೆಯಂತೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಏನೂ ಹೇಳದೆ ಶಿಲಾ ಪ್ರತಿಮೆಯಂತೆ ಇದ್ದ ಮಿಥಿಲಾಂಗನೆಗೆ ಹರಿಶ್ರೇಷ್ಠನು ಹೇಳಿದನು :

'ದೇವಿ, ಇದೇನು? ಏನೂ ಉತ್ತರಿಸದೆ ಚಿಂತೆಯ ಮಡುವಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಹೋಗಿರುವೆ?'

ಆಗ ಹರ್ಷದಿಂದ ಗದ್ಗದಿಸುತ್ತ ರಾಮಪತ್ನಿ ಹೇಳಿದಳು :

'ಪತಿಯ ವಿಜಯ ಸುವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಕಿವಿ ಸವಿದಿದೆ. ಬುದ್ಧಿಯು ಸೂಕ್ತ ನುಡಿ ಅರಸುತ್ತ ಸರಸ್ವತಿಯ ಭಂಡಾರವನ್ನು ತಡಕುತ್ತಿದೆ. ಇಂದು ನುಡಿಯೊಡತಿ ವಾಗ್ದೇವಿಗೆ ಆವರಿಸಿದ ಕಡುಬಡತನಕ್ಕೆ ಸಿಟ್ಟುಗೊಂಡು, ನಾನು ಮಾತನಾಡದಾದೆ! ಕಪಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನೇ, ನೀನು ವಾಕ್ ಕೋವಿದ. ನುಡಿಯದ ಮೌನದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಲು ಸಮರ್ಥನಾದವನು. ಹಾಗಾಗಿ ನನ್ನ ವಾಗ್ ದಾರಿದ್ರವು ವ್ಯರ್ಥವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.'

'ದೇವಿ ನಿನ್ನ ಶೂನ್ಯತೆಯು ಶ್ರೀಸಂಪನ್ನವಾದುದು. ನೀನು ವಾಗ್ದೇವಿಯ ಒಡೆಯನಿಗೆ ಅರಸನಾದವನ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯಲ್ಲವೆ? ನಿನಗೆ ಅವಳ ಭಂಡಾರವು ಬಡವಾದುದೆಂಬುದು ದಿಟ! ದೇವಿಯೆ, ನಿನ್ನ ವಾಕ್‌ರಹಿತ ಮೌನ ದಿವ್ಯ ವರದಿಂದ ಅಭಿನಂದನೆಗೆ ಒಳಗಾದ ನಾನು ಧನ್ಯ. ನನ್ನ ಮುಂದೆ ದೇವರಾಜ, ಕುಬೇರರು ದಿಟವಾಗಿ ದರಿದ್ರರು! ಜಾನಕಿಗೆ ರಾಮ ವಿಜಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ ಕಿಂಕರನಾದ ನನ್ನನ್ನು ಸರಿಗಟ್ಟುವ ಧನ್ಯರು ಈ ಮೂರು ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಯಾರಿದ್ದಾರೆ?'

'ಪವನಸುತನೆ ಇದುವರೆಗೂ ನಿನ್ನ ಅಪಾರ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದೆನು. ಇಂದು ಅದನ್ನು ಕಂಡೆನು. ಬಲದಲ್ಲಿ, ಶೌರ್ಯದಲ್ಲಿ, ಸತ್ತ್ವ ವಿಕ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ, ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯದಲ್ಲಿ, ತೇಜಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ, ಕ್ಷಮೆಯಲ್ಲಿ, ಧೃತಿ, ಧೈರ್ಯ, ವಿನಯಗಳಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಸರಿಸಮನಾದವರು ಮೂರು ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ!'

'ತಾಯಿ, ಪರಮಾತ್ಮನ ಅರ್ಧಾಂಗಿಗೆ ಸಹಜವಾದ ಔದಾರ್ಯದಿಂದ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಶುಭ ಆಶೀರ್ವಚನದ ಕೃಪೆ ತೋರಿರುವೆ. ಇದು ನನ್ನ ಮುಂದಿನ ಬಾಳಿಗೆ

ಬುತ್ತಿಯಾಗಿದೆ. ಪೂಜ್ಯೆಯೆ, ನೀನು ಅಂದು ನನಗೆ ಚೂಡಾಮಣಿಯನ್ನು ನೀಡಿದಂತೆ ಇಂದು ಪತಿ ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಒಯ್ಯಲು ಪ್ರತಿ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸು.'

'ವತ್ಸನೇ, ಪರಮ ಪುರುಷೋತ್ತಮ ಪ್ರಿಯತಮನ ಪುಣ್ಯದರ್ಶನವೇ ನನಗೆ ಎಲ್ಲ ಪುರುಷಾರ್ಥಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನದು. ಧರ್ಮಜ್ಞನಾದ ಪವನಸುತ ನೀನೆ ಹೇಳು, ಪತಿವ್ರತಾ ಸತಿಗೆ ಬೇರೆ ಯಾವ ಜೀವಿತಾರ್ಥವಿದ್ದೀತು? ಪತ್ನಿಗೆ ಇನಿಯನನ್ನು ನೋಡುವ ಆಸೆಯು ಸಂದೇಶವಾಗುವುದಾದರೆ, ಅದನ್ನೆ ಕೊಂಡೊಯ್ಯಿ. ನಿನ್ನಂತಹ ಜ್ಞಾನಿ ಸಂದೇಶ ವಾಹಕನಾಗಿರಲು ನನ್ನ ಅಜ್ಞತೆಗೆ ಅಳುಕೇಕೆ?'

ಮೇಘಕಾಂತಿಯ ಮಹದ್ ರೂಪದಿಂದ ಹತ್ತಿರವೆ ನಿಂತು ಸೀತೆ ಮತ್ತು ಆಂಜನೇಯರ ಜಗನ್ಮೋಹಕರವಾದ ಸಂವಾದದ ರಸತೀರ್ಥದಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸೋತ್ತಮ ವಿಭೀಷಣನು ಮುಳುಗಿದ್ದನು. ಅವನಿಗೆ ಕಪಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನು,

'ದನುಜೇಂದ್ರನೇ, ಮೈಥಿಲೀ ಪ್ರಿಯನಿಗೆ ದೇವಿಯ ಅಭಿಲಾಷೆಯನ್ನು ವಿಜ್ಞಾಪಿಸುತ್ತೇನೆ. ನೀನು ಪ್ರಭುವಿನ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ಲೋಕಮಾನ್ಯೆಗೆ ಮಂಗಳಸ್ನಾನ ಮಾಡಿಸಿ, ದಿವ್ಯವಾದ ಅಂಗಲೇಪನಗಳಿಂದ, ಆದಿಶೇಷನ ಮೇಲೆ ಪವಡಿಸುವವನ ಪತ್ನಿಗೆ ಒಪ್ಪುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸುಮಗಂಧದಿಂದ ಶೃಂಗರಿಸಿ ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ.'

ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಮೈಥಿಲಿಗೆ ಮತ್ತೆ ತಲೆಬಾಗಿ ಕೈ ಮುಗಿದನು. ಪ್ರತಿವಂದನೆ ಮಾಡಿದ ಪೂಜ್ಯೆಯಿಂದ ಬೀಳ್ಕೊಟ್ಟನು.

ತನಗೆ ಬಾಳ್‌ಬೇಳ್ದ ಮಹಿಮರಂ ನೋಡಿ ಸುಖಿಸುವಳಾ ಕೃತಜ್ಞೆ!

ಅನಿಲಾತ್ಮಜನು ವೇಗವಾಗಿ ಅಯೋನಿಜೆಯ ಹೃದಯದಾಸೆಯನ್ನು ಹೊತ್ತು ಹೋಗಿ ರಘುರಾಮನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದನು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಅವನು ಬೆಚ್ಚನೆ ನಿಟ್ಟುಸಿರಿಟ್ಟು, ತೆಕ್ಕನೆ ಧ್ಯಾನಸ್ಥನಾದನು. ಅವನ ಕಮಲದಂತೆ ಸುಂದರವಾದ ಕಣ್ಣುಗಳು ನೀರಿನಿಂದ ತೋಯ್ದವು. ಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಸುಕ್ಕೆದ್ದು, ಹುಬ್ಬುಗಂಟಿಕ್ಕಿತು. ನಿಷ್ಠುರವಾಗಿ ತುಟಿಗಚ್ಚಿದನು. ಅವನ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಅನಿರ್ವಚನೀಯವಾದ ಸಂಕಟವು ಲಿಪಿ ಕೆತ್ತಿದಂತೆ ಪ್ರಕಟವಾಗಿ ಅವನ ದೃಢ ನಿಶ್ಚಯ ವಿನ್ಯಾಸವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿತು. ಕಪಿರಾಜ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಕರೆದು ಹೇಳಿದನು.

'ಕಪಿ ರಾಜೇಂದ್ರನೇ, ಮಿಥಿಳೇಂದ್ರನ ಮಗಳು ಆಗಮಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ರಾಣಿ ತಪಸ್ವಿನಿಗೆ ತಕ್ಕನಾದ ಮರ್ಯಾದೆಯಿಂದ ಅವಳನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸಬೇಕು. ಕಪಿ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಆ ಶುಭವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಸಾರು. ತನಗಾಗಿ ಬಾಳನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಿದ ಮಹಿಮರನ್ನು ನೋಡಿ ಆ ಕೃತಜ್ಞೆ ಸುಖಿಸುತ್ತಾಳೆ!'

'ರಘುಕುಲೇಶ್ವರಿಯ ಸಂದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಕಾತರಿಸುತ್ತಿರುವ ವಾನರರೇ ಪುಣ್ಯವಂತರು! ದೇವಿಯ ಕೃತಜ್ಞತೆಯೆ? ದೇವ, ಆ ನೆಪದಿಂದ ಈ ಆಜ್ಞೆಯು ನೀನು ನಮಗೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸುವ ಒಂದು ಕೃಪೆಯಾಗಿದೆ. ಈ ಸುವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಶಿಬಿರ ಶಿಬಿರದಲ್ಲಿ ಡಂಗುರ ಬಾರಿಸುತ್ತೇನೆ.

'ವಾನರ ಕಲಾಭಿರುಚಿ ಸಾರ್ಥಕವಾಗಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುವಂತೆ ಹೂ ತಳಿರು ತೋರಣ ಗಳಿಂದ ಈ ವನರಂಗವನ್ನು ಅಣಿಗೊಳಿಸುತ್ತೇನೆ. ಮಧುಮಾಸವನ್ನು ಮದುವೆಗಾಗಿ ತಯಾರಿಸಿದ ಮಧುಮಂಟಪದಂತೆ ಅಲಂಕರಿಸುತ್ತೇನೆ. ದೇವ, ಆ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಖಿನ್ನನಾಗುವಂತಹ ಚಿಂತೆ ನಿನಗೇಕೆ? ರಾಣಿಯ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಸ್ವಾಗತಿಸುವುದು ನಮಗೊಂದು ಕೀರ್ತಿ.'

ರಾಮಚಂದ್ರನು ತನ್ನ ಅಂತರ್ಮುಖತೆಗೆ ಆ ರೀತಿ ತಾತ್ಪರ್ಯ ನೀಡಿ, ಸಂತೈಸಿ, ಧೈರ್ಯದ ಮಾತಾಡಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ನೋಡಿದನು. ದಶಮುಖನನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿದ ಅವನ ಮುಖದ ಗಂಭೀರ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ನಗೆಯ ಸುಳಿಯೊಂದು ಸುಳಿಸುಳಿದಾಡಿ ಅಡಗಿತು.

ಧನ್ಯಭಾವದಿ ನೋಡಿದುದು ವಾನರಧ್ವಜಿನಿ ಆ ಸೀತೆಯಂ

ವಿಭೀಷಣನು ಮಾನವರ ಮಾನಿನಿ, ಅಸಮಾನ ಮಾನನಿಧಿ ವೈದೇಹಿಗೆ ವಿನಯ ದಿಂದ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದನು. ನಿಧಾನವಾಗಿ ರಾಮಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದನು. ಮಿಥಿಳೇಂದ್ರನ ಕುವರಿ, ಧರಣಿ ಸಂಭೂತೆ, ವಾನರ ಕುಲ ಕೀರ್ತಿ ಜಗನ್ಮಾತೆಯನ್ನು; ರಘುರಾಮ ಸಂಪ್ರೀತೆ, ದೈತ್ಯಕಾಮ ರಾವಣನನ್ನು ತನ್ನ ತಪೋನೇತ್ರಾಗ್ನಿಯಿಂದ ಜಯಿಸಿದ ಉತ್ತಮ ಕುಲದ ತೇಜಸ್ವಿನಿಯನ್ನು; ಲೋಕ ವಿಖ್ಯಾತೆ ಸೀತೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ವಾನರ ಸೈನ್ಯವು ಕಣ್ಣು ತುಂಬಿಕೊಂಡಿತು. ಹೃದಯ ತುಂಬಿ ಬರಲು ಜನ್ಮ ಸಾರ್ಥಕ ವಾಯಿತೆಂದುಕೊಂಡಿತು. ಬಾಯ್ಬಿಟ್ಟು ಹರ್ಷ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿ ಹಿಗ್ಗಿತು. ಕಣ್ಣು ಸ್ವರ್ಗದಾನಂದ ಹರ್ಷ ಬಾಷ್ಪದಿಂದಿರಲು ನುಡಿ ಸೋತು ಮೂಕವಾಗಿ ಧನ್ಯಭಾವದಿಂದ ನೋಡಿತು.

ಸೌಮ್ಯನಂ ಭರ್ತೃವಂ ಕಂಡಳಿಲ್ಲಾ ಸೌಮ್ಯತರ ವದನೆ

ಸುಂದರವಾಗಿ ಅಲಂಕರಣಗೊಂಡ ಮಹಾನ್ ನೌಕೆಯು ಮುಂದಿನ ಪಯಣಕ್ಕೆ ಸಾಗಲು ಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಸಮುದ್ರದ ದಡವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ನಿಲ್ಲುವಂತೆ, ಸೀತಾದೇವಿಯು ತನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಯ ಸಾಗರ ರುದ್ರ ಸಮನಾದ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಂಪಿಸುತ್ತ ನಿಂತಳು. ಅವಳು ಪ್ರಿಯ ಹೃದಯ ಭಾವದಲೆಗಳಿಂದ ಪ್ರಚೋದಿತಳಾಗಿದ್ದಳು.

ದಾಶರಥಿಯು ಸ್ನಾನಮಾಡಿ ಉಟ್ಟು ತೊಟ್ಟು ಅಲಂಕರಣಗೊಂಡಿದ್ದ ಮಡದಿಯನ್ನು ಉಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಕಡೆಗಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ನೋಡಿದನು. ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತೃಪ್ತಿ

ಮೂಡಿತು. ಮಲಿನೆಯೂ, ಕೃಶಳೂ, ಪತಿವ್ರತೆಯೂ ಆದವಳನ್ನು ನಿಷ್ಠುರ ನುಡಿಯಾಡಿ ನೋಯಿಸಿ ನಿರಾಕರಿಸುವುದು ಅವನಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವೆ? ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ವಿಭೀಷಣನಿಗೆ 'ಸೀತೆಯನ್ನು ಮೀಯಿಸಿ ಸಿಂಗರಿಸಿ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ' ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದು. ಅವನು ಹತ್ತಿರ ನಿಂತಿದ್ದ ಲಜ್ಜಾಶೀಲೆಯನ್ನು ಮಾತನಾಡಿಸದೆ ತನ್ನೊಳಗೆ ತಾನು ಅಂತರ್ಮುಖಿಯಾದಂತೆ ಹುದುಗಿಕೊಂಡು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದನು.

ರವಿಕುಲದವನ ರಾಗರಹಿತ ಶವಭಾವವನ್ನು ಕಂಡು ಹನುಮ ಜಾಂಬವ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಮುಂತಾದವರು – ಈ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಕುಲಸತಿಯ ಗತಿಯೇನೆಂದು ಭೀತಿಗೊಳಗಾದರು. ಬಾಗಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದ ಸೀತೆಯು, ವಿನಯರಹಿತ ಪತಿಯ ತಿರಸ್ಕಾರದಿಂದ ಕೋಟಿ ಕಣ್ಣುಗಳೆದುರು ಕುಗ್ಗಿ ಮುದುಡಿ ಹೋದಳು. ಮುಂದೆ ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ತೋಚದೆ ಮುಖಕ್ಕೆ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ಮರೆಮಾಡಿಕೊಂಡಳು. ತಾನೆ ಮಾತು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ, ಹಿಂದೆ ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ತೊದಲಿದಳು: 'ಆರ್ಯಪುತ್ರ!'

ಹಾಗೆ ಹೇಳಲು ಕಣ್ಣೀರು ಕಡಲಾಗಿ ಹರಿಯಿತು. ಪತಿದೇವನ ಮುಖವನ್ನು ಮಿಕ್ಕಿ ಮೀರುವ ಪ್ರೀತಿಯ ಉಕ್ಕು ಆನಂದದಿಂದ ನೋಡಿದಳು. ಸೌಮ್ಯತರ ವದನೆಯಾದ ಅವಳು ಸೌಮ್ಯನಾದ ಪತಿಯನ್ನು ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಅಚ್ಚರಿಗೊಂಡಳು. ದಿಗ್ಭ್ರಮಳಾಗಿ ಮರವಟ್ಟು ನಿಂತಳು.

ರಾಜೀವಲೋಚನನ ಮುಖ ಕಮಲವನ್ನು ಬಚ್ಚಿಡುವಂತೆ ಬೆಳೆದ ಕೂದಲು – ಅವನು ದಶಾನನನನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣ ನಾಶಮಾಡಿದ ಭಾವವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಿತ್ತು!

ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ನಿಂತ ಸತಿಯನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿದ್ದನ್ನು ನೋಡಿದ ಜನತೆ 'ಅಃ! ಇಸ್ಸಿ!' ಇದೆಂತಹ ನಡೆ ರಘುಕುಲೋತ್ತಮನದು ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅವನನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ಮೂದಲಿಸುತ್ತಿದೆ ಎಂಬಂತೆ ಮೌನವಾಯಿತು. ನಿಶ್ಶಬ್ದ ತೆಗಳಿಕೆಗೆ ಹೇಸಿದ ದಾಶರಥಿಯು ನಿರ್ಭಾವ ಗದ್ಯಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಿದನು:

ದಶಾನನನ್ ಅವಶಿ; ದಶರಥಾತ್ಮಜನಲ್ತು!

'ಮಂಗಳ ಸ್ವರೂಪಳೆ, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಶತ್ರುವನ್ನು ಜಯಿಸಿದ್ದೇನೆ. ವೈರಿ ಮತ್ತು ಅಪಕೀರ್ತಿಗಳೆರಡನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಯಶಸ್ಸನ್ನು, ಪೌರುಷದ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಆ ಶ್ರಮವು ಸಾರ್ಥಕವಾಗಿದೆ. ರಾಕ್ಷಸನ ಚಪಲಚಿತ್ತದಿಂದ ಮತ್ತು ನಿನ್ನ ದೆಸೆಯಿಂದ ನನಗೆ ವಿಧಿ ತಂದ ಕಳಂಕವನ್ನು ಅಳಿಸಿ ಹಾಕಿದ್ದೇನೆ. ಕಲ್ಯಾಣಿ, ಕಡಲನ್ನು ನೆಗೆದು ನಿನ್ನ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಮಾರುತಿ ತಂದನು. ರುದ್ರ ಸೇನಾ ಸಮುದ್ರದ ನೆರವನ್ನು ನೀಡಿ ಸ್ನೇಹಕಾರ್ಯವನ್ನು ವಾನರೇಂದ್ರ ಮಾಡಿದನು. ಗುಣಹೀನನಾದ ಅಣ್ಣನನ್ನು

ತ್ಯಜಿಸಿ, ತನ್ನಾಸೆ ಏನೊಂದು ಇಲ್ಲದೆ ಔದಾರ್ಯ ಮತ್ತು ಕ್ಷಾತ್ರದಿಂದ ನನ್ನ ಆಸೆಯನ್ನು ಶುಭಮತಿ ವಿಭೀಷಣ ನೆರವೇರಿಸಿದನು. ಅವರ ಮತ್ತು ಇಲ್ಲಿ ಸೇರಿರುವ ಬಹುಜನರಿಂದ ನನ್ನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಕೈಗೂಡಿದೆ.'

ಎಂದು ಬಿಗಿದ ಹಲ್ಲುಗಳಿಂದ ಇಷ್ಟಿಷ್ಟೆ ತಡೆತಡೆದು ನುಡಿ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಝಳಪಿಸುತ್ತ ದೀರ್ಘವಾಗಿ ನಿಟ್ಟುಸಿರುಬಿಟ್ಟನು. ಹೂ ಮುಡಿದು, ಬೆಲೆಯ ಉಡುಗೆಯುಟ್ಟು, ಪರಿಮಳವನ್ನು ಲೇಪಿಸಿಕೊಂಡು ಅದರ ಪರಿಮಳವನ್ನು ಸೂಸುತ್ತ ನಿಂತಿರುವ ಸೀತೆಯನ್ನು ಅವನು ದುರುದುರನೆ ದಿಟ್ಟಿಸಿ ನೋಡುತ್ತ ಮಾತು ಮುಂದುವರಿಸಿದನು.

'ಚತುರೆಯೆ, ನಿನ್ನ ಕಪಟ ನಟನೆಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸು. ಕುಲತೇಜವನ್ನು ಮತ್ತು ನನ್ನ ಪುರುಷ ಸಾಹಸವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ದಶಗ್ರೀವನನ್ನು ಕೊಂದೆನು. ಜಯಶಾಲಿಯಾದೆನು. ನನ್ನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ನೆರವೇರಿತು. ನಿನ್ನನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಅಲ್ಲ.... ನೀನು ಸ್ಫುರದ್ರೂಪಿ ಎಂಬುದು ನಿಜ! ದಶಾನನನು ಅವಶಿ (ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಹತೋಟಿ ಇಲ್ಲದವನು); ದಶರಥನ ಪುತ್ರನಲ್ಲ! ನೀನು ವಿಶೇಷ ಅರಿವುಳ್ಳವಳು. ನಾನು ಹೇಳಿದ ವಾಕ್ಯದ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡರೆ ತಿಳಿದುಕೊ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ತೊಲಗು, ನಡೆ. ಮೂರ್ಖಳೆ ನೀನು ಎಲ್ಲಿಗಾದರೂ ಹೋಗು. ನನ್ನ ಕಣ್ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲಬೇಡ. ಕಣ್ಣುಬೇನೆಯಿರುವವನ ಎದುರಿಗೆ ಸೊಡರಿನ ಕುಡಿ ಹಿಡಿಯಬೇಡ!'

ರಾಜರ್ಷಿ ಜನಕಸುತೆಯು ಪತಿಯ ವಾಕ್ಕಿನ ಶೂಲದ ಒರಟು ತಿವಿತದಿಂದಲು, ಬಡಿಗೆಯಿಂದ ಬಡಿದಂತಹ ನೋವಿನಿಂದಲೂ ನಾಚಿ ಬಾಗಿದಳು. ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಂತಳು. ತನ್ನ ಮುಂದಿನ ದಾರಿಯನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದಳು. ಪ್ರಿಯನ ನಯನಗಳನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ನೋಡುತ್ತ, ಕೈ ಮುಗಿದು ಗದ್ಗದ ಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಉತ್ತರಿಸಿದಳು:

ರಾಕ್ಷಸಂ ಮುಟ್ಟಿದನೆ? ನಾನಲ್ತು, ದೈವಮಪರಾಧಿ

'ಇಕ್ಷ್ವಾಕು, ರಘು, ದಿಲೀಪ ಮುಂತಾದ ರಾಜೇಂದ್ರರ ಮಕ್ಕಳೆಂಬುವ ಮಹಾ ರವಿಕುಲದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದವನು ನೀನು. ಅನಾಗರಿಕರು ಅನಾಗರಿಕ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಬಯ್ಯುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನೀನೇಕೆ ತರವಲ್ಲದ ಕಿವಿಯಿರಿಯುವ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡಿದೆ? .... ರಾಕ್ಷಸನು ನನ್ನನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದನೆ? ದೈವವು ಅಪರಾಧಿ; ನಾನಲ್ಲ. ಮೈಯನ್ನು ಅಲ್ಲದೆ ಮನವನ್ನೇನು ಮುಟ್ಟಿದನೆ? ನಿನ್ನ ಹರಿತ ಬಾಣಕ್ಕೆ ಹೇಗೊ ಹಾಗೆ, ನನ್ನನ್ನು ಮುಟ್ಟಲಾರದೆ ಸುಟ್ಟು ಸೀದಿ ಹೋದ. ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಕೈ ಹಿಡಿದೆ. ಅಂದಿನಿಂದ ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಒಂದಾಗಿ ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಬೆಸೆದುಕೊಂಡು ಅಗಲದೆ ಒಟ್ಟಾಗಿ ಬೆಳೆದೆವು. ಆ ಬಾಳಿನ ನನ್ನ ಚಾರಿತ್ರ್ಯ, ಭಕ್ತಿ, ಪ್ರೇಮನಿಷ್ಠೆ, ಶೀಲವನ್ನು ನಾನು ನಿನಗೆ ಇಂದು ತೋರಿಸದಿದ್ದರೆ ನಾನೆಂದಿಗೂ ಕೆಟ್ಟಂತೆ. ಈ ಸಂಶಯ ನಿವಾರಣೆಗೆ ವಾದ ಏಕೆ?'

ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ, ಅತ್ತ ದುಮ್ಮಾನದಿಂದ ಧ್ಯಾನಪರನಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದ ಮೈದುನನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿ ಹೇಳಿದಳು:

'ಸೌಮಿತ್ರಿಯೆ ಚಿತೆಯನ್ನು ರಚಿಸು! ಮಿಥ್ಯಾಪವಾದದ ಆಘಾತಕ್ಕೆ ಸಿಲುಕಿದ ನನ್ನ ಈ ಬಾಳು ಮರಗೂಳ (ಮರವನ್ನೇ ಆಹಾರವಾಗಿ ಉಳ್ಳ) ಅಗ್ನಿಗೆ ಒಂದು ಕೆಂಗೂಳ್. ಸಭಾ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಭುವಿನಿಂದ ತಿರಸ್ಕೃತಳಾದ ನನ್ನನ್ನು ಸದ್ಗತಿಗೆ ಒಯ್ಯಲು ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುವ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲದೆ, ಬೇರೆ ಯಾರನ್ನೂ ಕಾಣೆ!'

ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ತಕ್ಷಣ ಅಣ್ಣನ ಕಡೆ ಕಣ್ಣು ತಿರುಗಿಸಿದನು. ಅಣ್ಣನ ಮುಖಭಾವದ ಇಂಗಿತವನ್ನು ಅರಿತು ತುಂಬಾ ದುಃಖಿಯಾದನು. 'ಏನು ಉಗ್ರನೊ ಅಗ್ರಜನು!' ಎಂದು ತನ್ನೊಳಗೆ ತಾನು ಅಂದುಕೊಂಡನು. ವಾನರ ಸಹಾಯದಿಂದ ಆ ಮಂಟಪದ ಮಧ್ಯೆ ಬೃಹತ್ ಚಿತೆಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದನು.

ಓ ಅಗ್ನಿ, ನೀಂ ಲೋಕಸಾಕ್ಷಿ. ನಡೆನುಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ರಾಘವೇಂದ್ರನನುಳಿದು ಚರಿಸಿರ್ದೊಡೆನ್ನುಸಿರ್ ನನ್ನನಾಹುತಿಗೊಳ್

ಸೀತಾದೇವಿಯು ಎಲ್ಲರನ್ನು, ಎಲ್ಲವನ್ನು ನಿಷ್ಕಾಮ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತ ವಿಗ್ರಹದಂತೆ ನಿಂತಿದ್ದ ಮನದನ್ನನ ಬಳಿಗೆ ಹೋದಳು. ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಮಾಡಿ, ಪಾದದ ಬಳಿ ದಂಡದಂತೆ ದಿಂಡುರುಳಿ ಹಣೆಗೆ ಒತ್ತಿಕೊಂಡಳು. ಗೌತಮ ಸತಿಯ ಪಾಪವೆಂಬ ಕಲ್ಮಷವನ್ನು ವಿಮೋಚನೆಗೊಳಿಸಿದ ಪೂಜ್ಯ ಪಾದಗಳನ್ನು ತೊಳೆದಳು. ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಚಿಂತನಾತೀತವಾದ, ವರ್ಣಿಸಲಾಗದ ಶಾಂತಿಯು ಮೂಡಿತು.

ಪುಣ್ಯಾತ್ಮಳು, ನಿಸ್ಸಂಗ ಅಂತರಾತ್ಮಳು, ರಾಜರ್ಷಿಸುತೆಯು ಆದ ಸೀತೆಯು ಪತಿದೇವರ ಪೂಜೆ ಮಾಡಿ, ಕಂಡವರೆಲ್ಲ ಬೆರಗಾಗುವಂತೆ ನಸುನಗುತ್ತ ಚಿತೆಯೆಡೆಗೆ ನಡೆದಳು. ಅಗ್ನಿಯನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದಳು:

'ಓ ಅಗ್ನಿ, ನೀನು ಲೋಕಸಾಕ್ಷಿ. ನಡೆನುಡಿಗಳಲ್ಲಿ, ಚಿತ್ತದಲ್ಲಿ ರಾಘವೇಂದ್ರನನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಬೇರೆಯ ಕಡೆಗೆ ನನ್ನ ಪ್ರಾಣದ ಉಸಿರು ಹರಿದಿದ್ದರೆ ನನ್ನನ್ನು ಆಹುತಿ ತೆಗೆದುಕೊ. ಇದಕ್ಕೆ ಸೂರ್ಯ, ಚಂದ್ರ, ಸಂಧ್ಯೆ, ರಾತ್ರಿ, ಪೃಥ್ವಿ ಸಾಕ್ಷಿಯಿರಲಿ. ಪುರುಷೋತ್ತಮನಾದ ನನ್ನ ಪತಿಯ ಪಾದಪದ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ಸದಾ ನೆಲೆಸಿರುವೆ ನಾದರೆ, ಓ ಅನಿಲಮಿತ್ರನೆ, ನಿನ್ನ ಈ ಮಗಳನ್ನು ಪತಿಚರಣ ಸೇವಾರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ ಕಾಪಾಡು, ಕಾಪಾಡು, ಕಾಪಾಡು!'

ಪುಟವಿಟ್ಟ ಚಿನ್ನದಂತಹ ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳ ಪೂಜ್ಯೆಯು ಧಗಧಗಿಸುವ ಉಜ್ವಲ ಚಿತಾಗ್ನಿಯನ್ನು ಮಂಗಳವಾದ ಹವಿಸ್ಸಿನಂತೆ ಮುಗಿದ ಕೈ ಮುಗಿದಂತೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಳು.

ಓ ಓ ಓ, ಹೋಯೆಂದು ಅಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿದ್ದವರ ರೋದನವು ಹರಿದು ದಿಗಂತವನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿತು.

ಚಲಿಸಿದನು ಚಿತೆಗೆ, ನೋಳ್ಪರಾ ವಿಸ್ಮಯಂ ಚಿಂತೆಗೆ ತಿರುಗುವಂತೆ

ನಿಷ್ಠುರ ಶಿಲಾಮೂರ್ತಿಯಂತೆ ರೆಪ್ಪೆಗಳನ್ನು ಮಿಟುಕಿಸದೆ ನಿಂತು ಎಲ್ಲವನ್ನು ಸಾಕ್ಷಿಯಂತೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ರಾಮನ ಮುಖವು ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾಯಿತು. ನೋಡುವವರ ವಿಸ್ಮಯವು ಚಿಂತೆಗೆ ತಿರುಗುವಂತೆ ಜನರು ಓ ವೊ ವೋ ಎನ್ನುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಚಿತೆಗೆ ಚಲಿಸಿದನು. ಪರಶುರಾಮನನ್ನು ಜಯಿಸಿದ ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನು ಗೋಪುರ ಗೋಪುರವಾಗಿ ಹೊಮ್ಮಿ ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಅಗ್ನಿಯ ಮಧ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಮರೆಯಾದನು!

ಅಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿದ್ದ ಎಲ್ಲರ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ, ಪರೋಕ್ಷವಾದ ಅತೀಂದ್ರಿಯವು ತನ್ನ ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲನ್ನು ತೆರೆದಂತೆ ಆಯಿತು. ಅಸಂಖ್ಯ ದೇವತೆಗಳ ಕಂಠಸ್ವನವು ಸಹಸ್ರತಂತಿಗಳ ವೀಣಾಧ್ವನಿಯಂತೆ ಕೇಳಿಬಂದಿತು. ಅದು ಆಗಸವೇ ತುಂಬಿಯಾದ ಅಶರೀರ ಮಧುರವಾಣಿಯಾಗಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ವಾನರ ಮತ್ತು ರಾಕ್ಷಸ ಸಮೂಹವು ಮೂಕವಾಗಿ ಮೌನದಿಂದ ಆಲಿಸಿತು. ದಿನದಿನದ ಪರಿಚಿತ ಲೌಕಿಕ ಸ್ವರಗಳನ್ನು ಕರ್ಣೇಂದ್ರಿಯವು ತೊರೆಯಿತು. ನಯನೇಂದ್ರಿಯವು ತಾನು ಅದುವರೆಗೆ ಕಾಣದ ಅಚ್ಚರಿಯ ವರ್ಣಗಳನ್ನು ಕಂಡಿತು.

ಮಣ್ಣು ತನ್ನ ಜಾಡ್ಯವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಕಾಂತಿಮಯವಾಯಿತು. ಕಲ್ಲುಗಳು ವಿವಿಧ ಜ್ಯೋತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಿಸಿ ಮಿರುಗತೊಡಗಿದುವು. ಮರಗಳು ಮರ್ತ್ಯತೆಯನ್ನು ತೊರೆದುವೇನೊ ಎಂಬಂತೆ ಬಣ್ಣಬಣ್ಣದ ಮನೋಹರ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಪರಬ್ರಹ್ಮವಸ್ತುವಿನಂತೆ ಸುಗಂಧವನ್ನು ಸೂಸಿದವು. ಭೂಮಿತಾಯಿಯು ಲೌಕಿಕದ ನಿತ್ಯ ಸಾಧಾರಣತೆಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ, ಅಲೌಕಿಕದ ಸ್ವರ್ಗೀಯ ಕಾಂತಿವಸ್ತ್ರವನ್ನು ತೊಟ್ಟಳು. ಆಕಾಶವನ್ನು ತುಂಬಿದ ಹೊನ್ನು ಮಂಜಿನಲ್ಲಿ – ಚಂಚಲದ ಆಕಾಶಗಾಮಿಗಳು ಹಲವು ಆಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವಂತೆ ಸುವರ್ಣ ಕಾಂತಿಗಳು ಮಿಂಚಿದವು. ಶ್ರೀ ದೇವವಾಣಿ ಗಳು ಭೂಮಿಯದಲ್ಲದ ದಿವ್ಯ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ, ಮಹಾ ಛಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸ್ತೋತ್ರಗಳನ್ನು ಹಾಡಿದುವು.

'ಓಂ ನಮೋ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದನೆ ನಮೋ ನಮೋ!
ಓಂ ನಮೋ ಸರ್ವಸ್ವತಂತ್ರನೆ ನಮೋ ನಮೋ!'

ಅಗೋಚರ ಚೈತನ್ಯರು ಅತೀಂದ್ರಿಯವಾದುದು ಇಂದ್ರಿಯಕ್ಕೆ ಗೋಚರವಾಗು ವಂತೆ, ರಾಗರಾಗಿಣಿಯರಂತೆ ಭಾವವನ್ನು ಮೀರಿದ ಅರ್ಥಗೋಚರವಾಗುವಂತೆ

ಕಂಗೊಳಿಸಿದರು. ಭಕ್ತಿರಸದೀಪ್ತರಾಗಿ ನಟ ನಟೀ ಲಾಸ್ಯ ವಿನ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಭಗವದ್ ವಿಭೂತಿಯನ್ನು ಕೀರ್ತಿಸಿದರು.

ಹವ್ಯವಾಹನ ಪವಿತ್ರತನುವಿಂ ಪೊಣ್ಮಿದನು ದಶರಥಾತ್ಮಜಂ
ಜಾನಕೀ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣ ಕೃಪಾಲು!

ಚಿತಾಗ್ನಿಯ ಉರಿಯು ನವರತ್ನಗಳ ಕಾಂತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿತು! ವೈಶ್ವಾನರನು ಬೀಸುವ ಅಗ್ನಿ ಚಾಮರದಂತೆ ಬೃಹತ್ ಜ್ವಾಲೆಗಳು ಅತ್ತಲಿತ್ತ ತೊನೆದಾಡಿದವು. ಅದು ಆದಿಶೇಷನೆ ವೇಷಾಂತರಗೊಂಡು ಸೇವೆ ಮಾಡಲು ಬಂದ ಹಾಗೆ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು! ದಶರಥ ಪುತ್ರನು ಜಾನಕಿಯ ಕೈ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಅಗ್ನಿದೇವನ ಪವಿತ್ರ ಶರೀರದಿಂದ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿದನು! ಪಾವನ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನಮಾಡಿದ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಿಚ್ಚಿನ ಉರಿಯಿಂದ ಕಾಯುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಿಧಾನವಾಗಿ ಹೊರಗೆ ಕರೆತಂದನು. ಅವರು ಪವಿತ್ರವಾದ ಗಿರಿಯ ಶಾಂತವೂ ಹದವೂ ಆದ ಎಳೆಯ ಹಸಿರು ಹುಲ್ಲಿನ ಮನೋಹರ ವೇದಿಕೆಯನ್ನು ಏರಿದರು.

ಶ್ರೀಮದ್ ದಿವ್ಯ ದೇಹದಿಂದ, ದಿವ್ಯ ಮಂಗಳಕರವಾದ ಮಾಲೆ ವಸ್ತ್ರಾಭರಣಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತರಾಗಿ ದಿವ್ಯ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸೀತಾಸಹಿತ ರಾಮನನ್ನು ಕಂಡು ಕಪಿ ಸೈನ್ಯವು ಹರ್ಷೋನ್ಮಾದಕ್ಕೊಳಗಾಯಿತು. ಘೇ ಘೇ ಎಂದು ಘೋಷಿಸುತ್ತಿದ್ದ ರಾಕ್ಷಸ ಸೈನ್ಯದ ಜಯಧ್ವನಿಯ ಜೊತೆ ಅದು ಕೂಡಿದ್ದು – ಸಮುದ್ರ ಜಲವು ಮೋಡದಲ್ಲಿ ಒಂದಾದಂತಿತ್ತು! ❑

ಹವ್ಯವಾಹನ
ಪವಿತ್ರತನುವಿಂ ಪೊಣ್ಮಿದನು ದಶರಥಾತ್ಮಜಂ
ಜಾನಕೀ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣ ಕೃಪಾಲು! ಸೀತೆಯಂ
ಪಾವನಾಗ್ನಿಸ್ನಾತೆಯಂ, ಕಿರ್ಚ್ಚಿನುರಿಯಿಂದೆ
ಕಾಯ್ವ ತೆರದಿಂದೆ, ಕರೆತಂದನೊಯ್ಯನೆ ಪೊರಗೆ
ದುರಿತ ವಿರಹಿತ ಶಾನ್ತ ಹರಿತ ಶಾದ್ವಲ ಚಾರು ಆ
ಗಿರಿಯ ವೇದಿಕೆಗೆ

(೪.೧೧ ಸಾಲು ೫೭೯–೫೭೫)

೧೭. ಶ್ರೀರಾಮದೂತ ಆಂಜನೇಯ

ರಾಮಚಂದ್ರನು ಭರತನನ್ನು ಕಾಣುವ ಅಕ್ಕರೆಯಿಂದ ಮನೋವೇಗದ ಗಗನಗಾಮಿಯಾದ ಪುಷ್ಪಕ ವಿಮಾನವನ್ನು ಏರಿದನು. ವಿಭೀಷಣನ ಸತ್ಕಾರವು ತನಗೆ ಬೇಡವೆಂದು ತಿಳಿಸಿದನು. ಹಣ್ಣಿನ ಮರವೆ ಗುರಿಯಾಗಿ ರೆಕ್ಕೆ ಬಿಚ್ಚಿ ಹಾರಿದ ಪಕ್ಷಿಯು, ಬೇರೆ ತರುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಶ್ರಾಂತಿಗಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆ ರಾಮಚಂದ್ರನು ಮುನಿವರ್ಯ ಅಗಸ್ತ್ಯರ ಆಶ್ರಮ ಮತ್ತು ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡನು. ಅಲ್ಲಿಂದ ದೂರದ ಭರದ್ವಾಜ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಹಾರಿದನು.

ಸೂರುಳ್ ತೊಟ್ಟು, ತೊಡಗಿದನು ನಿರಶನವ್ರತ ಸಹಿತ
ಮಾತ್ಮಮಯ ಯಜ್ಞಮಂ ಕ್ರತು ಪೂರ್ಣಮಂ

'ಅಣ್ಣನು ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಇನ್ನು ಏಳು ದಿನಗಳು ಉಳಿದಿವೆ. ಅವನ ಸುಖಾಗಮನಕ್ಕಾಗಿ ತೀವ್ರವಾದ ವ್ರತವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ. ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ ಇಚ್ಛಾಸ್ವರೂಪನಾದ ಅಗ್ನಿದೇವನನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತೇನೆ. ಸೃಷ್ಟಿ ನಿಯಮ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಚೈತನ್ಯಮೂರ್ತಿ ಸ್ವರೂಪರಾದ ವಿಶ್ವದೇವತೆಗಳನ್ನು ಅಣ್ಣನ ಅಭ್ಯುದಯ ಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇನೆ. ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷದ ಚೈತ್ರ ಪಂಚಮಿ ದಿನವು ಮುಗಿಯುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ವಾರ್ತೆಯಾದರೂ ಬರದಿದ್ದರೆ ಈ ಶರೀರವನ್ನು ಅಗ್ನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸುತ್ತೇನೆ.'

ಎಂದು ಹೇಳಿದ ಋಷಿ ಭರತನು ವಿನಮ್ರವಾಗಿ ಕೈ ಮುಗಿದು ಗುರು ವಸಿಷ್ಠರ ಆಶೀರ್ವಾದವನ್ನು ಪಡೆದನು. ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿ ಉಪವಾಸ ವ್ರತಧಾರಿಯಾಗಿ ಆತ್ಮಯಜ್ಞವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡನು.

ಭರತಂಗೆ ತನ್ನಾಗಮನ ಯೋಗವಾರ್ತೆಯಂ ಮುನ್ನರುಹೆ, ತಿಳುಹಿ ಕಳುಹಿದನಾಂಜನೇಯನಂ

ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನು ಸೀತೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣರೊಡಗೂಡಿ, ವಾನರ ಸಮೇತನಾಗಿ ವಿಮಾನದಿಂದ ಭರದ್ವಾಜನ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದಿಳಿದನು. ಎಲ್ಲರೊಡನೆ ಭರದ್ವಾಜಮುನಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದನು. ಹದಿನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ತಾನು ತಿಳಿದ ಹೂ ಇಂದು ಹಣ್ಣಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುವುದು ತನಗೆ ಸುಕೃತಿಯಲ್ಲವೆ? ಅಂದು ಬಿಂದುವಿನಂತೆ ತನ್ನ ಅತಿಥಿಯಾಗಿ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದವನು ಇಂದು ಸ್ವಸ್ವರೂಪ ಜ್ಞಾನಪೂರ್ಣ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಸಿಂಧು ತಾನಾಗಿ ಆಗಮಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅಂತಹ ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನನ್ನು ಭರದ್ವಾಜಮುನಿ ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಪೂಜಿಸುವಂತೆ ಸ್ವಾಗತಿಸಿದನು.

ಗುರುಗಳು ತಮ್ಮ ತಪೋವನದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹಗಲು ಇರಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಸಿದರು. ರಾಮಚಂದ್ರನು ಘನಗುರುವಚನ ಗೌರವಕ್ಕಾಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಅಂದು ಉಳಿದನು. ಆದರೆ ತನ್ನ ಆಗಮನ ಯೋಗಕ್ಷೇಮ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಭರತನಿಗೆ ಮೊದಲೆ ತಿಳಿಸಲು ಆಂಜನೇಯನನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಗುಹನ ಜೊತೆಗೂಡಿ ಶೃಂಗಿಬೇರಪುರದ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ದಿವ್ಯ ನಂದಿಗ್ರಾಮ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ಹೇಳಿದನು.

ಕ್ಷಣಮುಂ ಪ್ರತೀಕ್ಷಣೆಗೆ ಯುಗಮಲ್ತೆ?

ದಕ್ಷಿಣದ ಘನ ಔದಾರ್ಯಮೂರ್ತಿಯೆ, ಹೇ ಪವನ ಕುಮಾರನೆ ಏತಕ್ಕೆ ತಡಮಾಡುತ್ತಿರುವೆ? ನಿರೀಕ್ಷಿಸುವವರಿಗೆ ಪ್ರತಿ ಕ್ಷಣವೂ ಯುಗದಂತಲ್ಲವೆ? ಭರತನ ಹೃದಯ ಚಾತಕಪಕ್ಷಿಯು ಬೇಗೆಯಲ್ಲಿ ಬಾಯಾರಿದೆ! ಸಮೀರಸುತನೆ ಬೇಗ ಬಾರಯ್ಯ. ಇಂದ್ರನ ಕರುಣೆಯಂತೆ ರಾಮವಾರ್ತೆಯ ಮಳೆಯನ್ನು ತಾರಯ್ಯ!

ನೀನು ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿ ಅಂದು ಜಾನಕಿಗೆ ರಾಮವಾರ್ತೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಕಾಪಾಡಿದಂತೆ ಇಂದು ಕೋಸಲದಲ್ಲಿರುವ ಭರತನನ್ನು ಕಾಪಾಡು. ಈ ಮೂರು ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ನಿನಗಿಂತ ಮಿಗಿಲಾದವರು ಯಾರಿದ್ದಾರೆ? ಹೇ ಜಗತ್‌ಪ್ರಾಣ, ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣನಾದ ಮಾರುತಿಯೆ, ಸಂದೇಶ ವಾಹಕವರೇಣ್ಯರಿಗೆ ಗುರುವಾಗಿರುವವನೆ ಬೇಗ ಬಾ.

ಅದೇನು? ಅದೇನು? ಕೋಸಲ ದೇಶದ ಹಳ್ಳಿಯ ಜನರು ಕೊರಳೆತ್ತಿ ಬೆರಗಾಗಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಏನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ? ಬೇಡರ ರಾಜ ಗುಹನು ತಾನೆ ಕಡವೆ ತೇರುಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಕಪಿಯ ಲಾಂಛನದ ಉಡುಗೆ ತೊಡುಗೆಯಿಂದ, ರಣನಿವೃತ್ತ ನಾಗರಿಕ ಲಕ್ಷಣಗಳ ಆಂಜನೇಯ ಕುಳಿತಿದ್ದಾನೆ. ಅವನು ಉತ್ತರ ದೇಶದ ಪ್ರಕೃತಿ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ ಮೆಚ್ಚುತ್ತ, ನಂದಿಗ್ರಾಮದ

ಹೊರವಲಯವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ಆ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಗೌರವಕ್ಕಾಗಿ ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಇಳಿದು ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ಆ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಜನರು ದೃಷ್ಟಿ ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸಿ ಆಂಜನೇಯನನ್ನು ನೋಡಿದರು. ಅವನ ತೇಜಕ್ಕೆ, ಗಾತ್ರಕ್ಕೆ, ನೇತ್ರಕಾಂತಿಗೆ ಮತ್ತು ಆತ್ಮಸೌಂದರ್ಯದ ವಿಶೇಷ ಆಕೃತಿಗೆ ಮೂಕವಿಸ್ಮಿತರಾದರು. ಮಹಿಮೆಗೆ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕೆ? ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಯು ಅಯೋಧ್ಯಾ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಹೆತ್ತ ವಿಂಧ್ಯಗಿರಿ ಸಮನಾದ, ಜಗದ್‌ಭವ್ಯ ಭಾವಗಂಭೀರ ಮಹಾವೀರನಿಗೆ ಜನರು ತಲೆಬಾಗಿ ವಂದಿಸಿದರು.

ಓಡು, ನಡೆ, ಗುಹ; ಕರೆದು ತಾ ಆ ಮಹಾತ್ಮನಂ, ರಾಮಕಥೆಯಂ ಪೇಳ್ವ ಜಿಹ್ವೆಯ ಪುನೀತನಂ, ಶ್ರೀದೂತನಂ!

ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಧ್ಯಾನಶೀಲನಾಗಿದ್ದ ಭರತನು ನಿಧಾನವಾಗಿ ಕಣ್ತೆರೆದು ನೋಡಿದನು. ಮುಂದೆ ಸಾಷ್ಟಾಂಗನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದ ನಿಷಾದನೃಪ ಗುಹನನ್ನು ವಿಷಾದದಿಂದ ಕೇಳಿದನು:

'ಬಾಳ್‌ಗೆಳೆಯ ಏಳು. ಬೇಡರ ಒಡೆಯನೆ, ನಿನ್ನ ಆಳುಗಳೇನಾದರೂ ನನಗೆ ಮಂಗಳವಾದ, ನನ್ನ ಅಣ್ಣನ ಕುರಿತ ಶುಭ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ತಂದರೆ?

'ದೂತನು ತಂದಿದ್ದಾನೆ!'

ಎಂದಷ್ಟೆ ಹೇಳಿದ ಗುಹನು, ಭರತನ ಭಾವಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಉದ್ರೇಕಿಸಲು ಬೆದರಿದನು. ತನ್ನ ಹರ್ಷಾನಂದವನ್ನು ದಮನಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ನೀರಸ ಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದನು :

'ದೇವ, ನಿಶ್ಚಯವಾರ್ತೆ ನನಗೆ ತಿಳಿಯದು. ಆದರೆ ನಿರಾಶೆಗೊಳ್ಳುವುದು ಉಚಿತವಲ್ಲ.'

'ಹೇಳು, ಸಹೋದರನು ಬದುಕಿರುವನೆ?'

'ದಾಶರಥಿಯೆ, ಅತ್ಯಾಶೆ ಸಲ್ಲದು. ಬದುಕಿರುವ ಚಿಹ್ನೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಲು ಸಮರ್ಥನಾಗಿರುವ ಒಬ್ಬನನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕರೆತರಲು ನಾನು ಸಮರ್ಥನು.'

'ಯಾರು ಅವನು? ನಿನ್ನ ಆಳೆ?'

'ರಾಮನ ಆಳು!'

'ರಾಮ ದೂತನೆ? ಎಲ್ಲಿ? ಎಲ್ಲಿ ತೋರಿಸು! ಕರೆದು ತಾ!'

'ನಾನು ರಾಮನು ಕಳುಹಿಸಿರುವನೆಂಬುದನ್ನು ನಂಬೆನು. ಗುರು ಭರದ್ವಾಜನ ಆಶ್ರಮದ ದಿಕ್ಕಿನ ಹಾದಿಯಿಂದ ಬಂದಿದ್ದಾನೆ.'

'ಆತನನ್ನು ನೋಡೋಣ ಕರೆದು ತಾ!'

'ಗುರು ವಸಿಷ್ಠನಿಗೆ ಅತಿಥಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನನ್ನು ಈಗಲೆಯೆ ಕರೆದು ತರುತ್ತೇನೆ.'

'ಬಹುದೂರದಿಂದ ದಣಿದು ಬಂದಿರುವನೆ? ಗುಹ, ಅವನು ನಿನಗೆ ಏನು ಹೇಳಿದ?'

'ದಂಡಕಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರೊಡನಿದ್ದ ಸೀತೆಯನ್ನು ರಾಕ್ಷಸನು ಕದ್ದೊಯ್ದು....'

'ಏನೇನು? ಏನೆಂದೆ? ಅತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ನಿಶಾಚರರು ಎತ್ತೊಯ್ದರೆಂದು ಹೇಳಿದೆಯ?'

ಎಂದು ಭರತನು ತತ್ತರಿಸಿದನು. ಅವನ ಕೈ ಹಿಡಿದು ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ಉಪಚರಿಸುತ್ತ ವಿಶಾಲ ದೃಷ್ಟಿಯ ಗುಹನು ನುಡಿದನು :

'ಅಲ್ಲಲ್ಲ; ತಪ್ಪಿದೆನು. ಲಂಕಾಧಿನಾಥನನ್ನು ವಾನರ ಸಹಾಯದಿಂದ ಮಹಾಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ಕೊಂದು....'

'ಓಡು, ನಡೆ, ಗುಹ; ಆ ಮಹಾತ್ಮನನ್ನು ರಾಮಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳುವ ಜಿಹ್ವೆಯ, ಪುನೀತನಾದ ಶ್ರೀದೂತನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ.'

ಎಂದು ಹೇಳಿದ ಭರತನು ಗುಹ ಹೋದ ಕಡೆಯೆ ದೃಷ್ಟಿ ಹರಿಸಿದನು. ರಾಮನ ಪಾದುಕೆಗಳನ್ನು ಎರಡು ಕೈಗಳಿಂದ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಒತ್ತಿಕೊಂಡನು. ಎತ್ತಿ ಹಣೆಗಿಟ್ಟು ಕೊಂಡನು. ಅಲ್ಲಿಂದ ನೆತ್ತಿಗೆ ಏರಿಸಿಕೊಂಡನು. ಕಣ್ಣೀರು ಧಾರೆಯಾಗಿ ಹರಿದು ಗಡ್ಡ ಮೀಸೆಗಳ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಮರೆಯಾಯಿತು.

ವಿವಶನಂತೆ ಭರತನೆೞ್ದನು ಹರ್ಷರಸ ಮೂರ್ಛಿತಂ

ಪರ್ಣಕುಟಿಯ ಬಾಗಿಲಿನಿಂದ ಆಂಜನೇಯನು ಗುರು ವಸಿಷ್ಠ ಮತ್ತು ಗುಹರೊಡನೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ಭರತನು ತನ್ನ ಕಣ್ಣು ಮಿಟುಕಿಸದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವಾನರ ಶ್ರೀಮನ್ ಮಹಾವೀರನನ್ನು ನೋಡಿದನು! ತನ್ನ ಪುರುಷಾಕಾರವನ್ನು ತೂಗಿ ಅಳೆಯುವಂತೆ, ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿಯೆ ಪಡೆಯುವಂತೆ, ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೆ ಹೀರುವಂತೆ ಕಣ್ಣುನೆಟ್ಟು ನಿಟ್ಟಿಸುತ್ತಿದ್ದ ರಾಮಾನುಜನನ್ನು ಆಂಜನೇಯನು ನೋಡಿದನು. ತನಗೆ ಮೊದಲು ಪಂಪಾನದಿ ತೀರದಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದ ಸೀತಾದುಃಖಿ ರಾಮನ ರೀತಿ ಅವನು ಕಂಡನು. ಅನಿಲಜನು ರೆಪ್ಪೆ ಅಲುಗಾಡಿಸದೆ ಭರತನ ತಪೋಧನ ಶ್ರೀರೂಪವನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ವೀಕ್ಷಿಸಿದನು.

ಭರತ ಜಟಾಧಾರಿಯಾಗಿ ಮಲಿನದೇಹಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಸಮ ತೇಜನಾಗಿದ್ದನು. ರಾಮಪಾದುಕೆಯನ್ನು ಮಕುಟವಾಗಿ ಧರಿಸಿ ಭವ್ಯಾತ್ಮನಾಗಿದ್ದನು. ಜೀರ್ಣವಾದ ನಾರುಮಡಿಯುಟ್ಟು ಕೃಷ್ಣ ಚರ್ಮಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ ದೀನನೂ ಕೃಶನೂ

ಆಗಿದ್ದನು. ತಪೋಧರ್ಮಾಚರಣೆಯ ಮಹದ್ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಮೀಸೆ ಗಡ್ಡ ಬೆಳೆದ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯ ವಿಕ್ರಮ ಚಿಹ್ನನಾಗಿದ್ದನು. ಅಂತಹ ಭ್ರಾತೃವತ್ಸಲ ಘನಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಆಂಜನೇಯನು ನೋಡು ನೋಡುತ್ತ ನಿಧಾನವಾಗಿ ಬಾಗಿ ಕೈ ಮುಗಿದು ಹೇಳಿದನು:

'ಯಾರಿಗಾಗಿ ನೀಡು ಜಡೆಬಿಟ್ಟು ತಪದಿಂದಿರುವೆಯೊ ಆ ಜಗತ್‌ಪೂಜ್ಯ, ಭ್ರಾತೃವತ್ಸಲ ರಾಮಚಂದ್ರನು ಸೀತಾ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಸಹಿತನಾಗಿ ಕ್ಷೇಮದಿಂದಿರುವನು.'

ಆ ನುಡಿ ಕೇಳಿದ ಭರತನು ಮೈ ಮರೆತು ಹರ್ಷರಸಾನಂದದಿಂದ ಮೂರ್ಛಿತನಾದನು. ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಆನಂದಾಶ್ರುಗಳು ಧಾರೆಯಾಗಿ ಸುರಿಯಿತು. ಶಿಶು ತೊದಲುವಂತೆ ತೊದಲುತ್ತ, ಶಾಂತ ಸಮಾಧಾನ ಒದಗಿ ಬಂದಂತೆ ಆಂಜನೇಯನ ದೇಹವನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡನು! ಮಹಾಬಾಹು ಮಾರುತಿಯು ಏನೂ ಮಾತನಾಡದೆ ತೋಳ ತೊಟ್ಟಿಲಲ್ಲಿ ಆಡಿಸುತ್ತಿರಲು, ಮಗುವಿನಂತೆ ಮನಸ್ಸು ಸೋತು ಭರತನು ಕಣ್ಮುಚ್ಚಿದನು. ಶಿಶಿರೋಪಚಾರದಿಂದ ಎಚ್ಚೆತ್ತ ಭರತನಿಗೆ ಮಾರುತಿಯು ಹೇಳಿದನು:

'ಪೂಜ್ಯನೇ, ಗುರು ಹರಸಿಕೊಡುವ ಫಲರಸದ ಪಾನೀಯವನ್ನು ಮೊದಲು ಕುಡಿ. ಅನಂತರ ನೀನು, ನಾನು ಹೇಳುವ ಜಾನಕೀ ಚೋರನನ್ನು ರಣದಲ್ಲಿ ಕೊಂದ ಕೋಸಲಧರಾನಾಥನ ಮಹಿಮೆಯ ಕಥಾಕ್ಷೀರವನ್ನು ಕುಡಿಯಲು ಸಮರ್ಥನಾಗುವೆ.'

ರಾಮಚಂದ್ರಂ ಬಾಳ್ಗೆ! ಗೆಲ್ಗೆ ರಾಮಚರಿತಂ! ಚಿರಂ ಜೀವಿಸುಗೆ ರಾಮದೂತಂ!

ಪುರೋಹಿತನು ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರನ ಬೆಳುದಿಂಗಳಂತೆ ಬೆಳಗುತ್ತಿದ್ದ ಸುಂದರ ಬಂಗಾರದ ಬಟ್ಟಲಿನಲ್ಲಿ ತುಂಬಿದ ಸವಿಯಾದ ಫಲರಸವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಅದನ್ನು ಕೈಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು,

'ರಾಮಚಂದ್ರಂ ಬಾಳ್ಗೆ! ಗೆಲ್ಗೆ ರಾಮ ಚರಿತಂ!

ಚಿರಂ ಜೀವಿಸುಗೆ ರಾಮದೂತಂ!'

ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ ಮಾಂಡವೀ ಪ್ರಿಯನು ಹಣ್ಣಿನ ರಸವನ್ನು ಕುಡಿಯುತ್ತಿರಲು – ಇಳೆಯ ಸುಮನಸರ ಸಹೃದಯ ದಯಾಮಯನ ಮನೋಮಂದಿರವು ತಣಿಯಿತು!

ಸ್ವಯಂ ಕಥೆಯ ಮುಖ್ಯಪಾತ್ರನೇ ಭರತನಿಗೆ ದಿವ್ಯ ರಸಭರಿತ ಶ್ರೀರಾಮ ಚರಿತವನ್ನು ಹೇಳಿದನು. ಅದನ್ನು ಭರತನು ಮೊಗೆ ಮೊಗೆದು ಈಂಟಿದನು. ತೆರೆ ತೆರೆಯ ಕೈಲಾಸಗಿರಿಯನ್ನು ನೊರೆಯ ಐರಾವತಗಳು ಏರುವಂತೆ, ರಾಘವ ಕಥಾಕ್ಷೀರ ಸಾಗರ ಕಲ್ಲೋಲವಾಗುವಂತೆ ಅದರಲ್ಲಿ ತೇಲಿದನು. ಈಜಿದನು, ಧುಮುಕಿದನು.

ಜಡನಿದ್ರೆಯಿಂದೆಳ್ದುದಯ್ ನೃಪತಿ ಮಂದಿರಂ!

ಗ್ರಾಮದಿಂದ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ, ನಗರದಿಂದ ನಗರಕ್ಕೆ, ಪಟ್ಟಣದಿಂದ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ, ಹಳ್ಳಿಯಿಂದ ಹಳ್ಳಿಗೆ ಕೋಸಲದ ಮೂಲೆ ಮೂಲೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ರಘುರಾಮನ ಆಗಮನದ ವಾರ್ತೆ ಹಬ್ಬಿತು. ಅದರ ಹಿಂದೆಯೆ ಭರತನು 'ಶ್ರೀರಾಮ ಸದ್ಧರ್ಮ ಮಂಗಳಾರ್ಥ ಚೈತ್ಯ ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ಶುಚಿ ಮಾಡಿ ಸಿಂಗರಿಸಿ, ಗಾಯಕರ ಮಧುರ ಹಾಡಿನಿಂದ, ಸುಗಂಧ ಮಾಲೆಗಳಿಂದ ದಿವ್ಯ ಚೇತನಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸಿರಿ' ಎಂದು ಆಜ್ಞೆ ಹೊರಡಿಸಿದನು.

ಭರತನು ಶತ್ರು ಚೇತನಹಾರಿ ಶತ್ರುಘ್ನನಿಗೆ ಸಾಕೇತ ನಗರಿಗೆ ಹೋಗಲು ಆದೇಶಿಸಿದನು. ಮಂತ್ರಿಗಳು, ಸೇನೆಗಳು, ಛತ್ರ ಚಾಮರ ಶಂಖ ಭೇರಿಗಳ ರಾಜಮರ್ಯಾದೆಯಿಂದ, ರಾಜಚಿಹ್ನಗಳೊಡನೆ ತಾಯಿಯರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ನಂದಿಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಬರಲು ಹೇಳಿದನು. ಶತ್ರುಘ್ನನಿಂದ ಮಂಗಳವಾರ್ತೆ ತಿಳಿದ ತಕ್ಷಣವೇ ಅಯೋಧ್ಯೆಯು ತನ್ನ ಶವಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಸಿರಾಡಿತು. ರಾಜಮಂದಿರವು ಜಡನಿದ್ರೆಯಿಂದ ಎಚ್ಚರಗೊಂಡಿತು!

ಮನೆ ಮನೆಯ ಗೋಡೆಗಳು ಸುಣ್ಣ ಬಳಿದುಕೊಂಡು ಚೈತ್ರದ ಬಿಸಲಿಗೆ ಬೆಳ್ಳಿಯಂತಾದವು. ಬೀದಿಗಳಿಗೆ ನೀರು ಸಿಂಪಡಿಸಿ ತೋರಣ ಕಟ್ಟಿದರು. ಮಹಿಳೆಯರು ಮನೆ ಮನೆಯ ಮುಂದಿನ ಅಂಗಳಗಳಲ್ಲಿ ಕಸ್ತೂರಿಯ ಪರಿಮಳದ ರಂಗವಲ್ಲಿಯನ್ನು ಬಿಡಿಸಿದರು. ಚಿನ್ನದ ಅಂಬಾರಿಯ ಆನೆಗಳು, ತೇರುಗಳು, ಕುದುರೆಗಳು, ಭಾರಿ ಕಾಲಾಳುಗಳು ಸಾಲಾಗಿ ಸಂಚರಿಸತೊಡಗಿದವು. ಶಿಲ್ಪಿಗಳು ಗುಂಪು ಗುಂಪಾಗಿ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ನಾಗರಿಕ ಸಂಚಾರ ಸುಗಮವಾಗುವಂತೆ ದಾರಿಯನ್ನು ಹಸನುಗೊಳಿಸಿದರು. ಸಂತೋಷ ಭೇರಿಗಳು ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಧಳ ಧಳ ಧಳವೆಂದು ದಿಗ್ಗಜಗಳ ಕಿವಿ ನಿಮಿರುವಂತೆ ಮೊಳಗಿದವು!

ವನವಾಸಿ ಋಷಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಎದುರುಗೊಳ್ಳಲು ನಡೆಯುವ ನಾಗರಿಕತೆಯ ಸಂಪತ್ತಿನಂತೆ ಅಯೋಧ್ಯೆಯು ನಂದಿಗ್ರಾಮದ ಕಡೆ ಮೆರವಣಿಗೆ ಹೊರಟಿತು. ರಘುರಾಮನ ಪೂಜ್ಯ ಪಾದಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಹೋಗುವ ಪಥದ ವನದ ಉಬ್ಬು ತಗ್ಗಿನ ನೆಲವನ್ನು ಸಮತಟ್ಟಾಗಿಸಿದರು. ತಂಪಾದ ನೀರನ್ನು ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಸಿಂಪಡಿಸಿದರು. ಸುಮಗಳ ಅಕ್ಷತೆಯಿಂದ, ಗಂಧದ ಕಂಪು ಸೊಂಪಿನಿಂದ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕ ಪಥ ಕಂಗೊಳಿಸಿತು.

ಬಂಗಾರದ ನಡುಕಟ್ಟುಗಳಿಂದ ಸೊಗಯಿಸುವ ಸಹಸ್ರ ಆನೆಗಳು, ಹೊನ್ನಿನ ತೇರುಗಳ ಧ್ವಜ ಪತಾಕೆಗಳು ಬೆಟ್ಟದಿಂದ ವೇಗವಾಗಿ ಬೀಸುತ್ತಿದ್ದ ಗಾಳಿಗೆ

ತೊನೆದಾಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಪ್ರಮುಖರನ್ನು ಹೊತ್ತು ತರುವ ರಥಗಳನ್ನು ಮಂತ್ರಿಗಳೆ ನಡೆಸುತ್ತ ಬಂಗಾರದ ಕಡಿವಾಣಗಳಿಂದ ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರನ್ನು ಹೊತ್ತ ಹೆಮ್ಮೆಗೆ ಆ ಕುದುರೆಗಳು ಕೆನೆದು ನೆಲವನ್ನು ಬೆರಟುತ್ತಿದ್ದವು. ವಿವಿಧ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿ, ವಿವಿಧ ವರ್ಣವಸ್ತ್ರಧಾರಿಗಳಾದ ಶತ ಶತ ಸೈನಿಕರು ತೈಲಧಾರೆಯಂತೆ ಹೊನಲಾಗಿ ಹರಿಯುತ್ತಿದ್ದರು.

ಪುರಮಹಿಳೆಯರೊಡಗೂಡಿ ದಶರಥನ ರಾಣಿಯರಾದ ಕೌಸಲ್ಯೆ, ಸುಮಿತ್ರೆ, ಕೈಕೆಯರು ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಪತ್ನಿ ಊರ್ಮಿಳೆ, ಭರತನ ಸತಿ ಮಾಂಡವಿ, ಶತ್ರುಘ್ನನ ಪತ್ನಿ ಶ್ರುತಕೀರ್ತಿಯರೊಡಗೂಡಿ ಪರಿವಾರದೊಡನೆ ಚಿನ್ನದ ತೇರುಗಳಲ್ಲಿ ಸೇನೆಯ ನಡುವೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ವೀರ ಶತ್ರುಘ್ನನೊಡಗೂಡಿ ಅಯೋಧ್ಯೆಯು ನಂದಿಗ್ರಾಮದತ್ತ ಹೊರಟಿತು.

ನೆತ್ತಿಯೊಳ್ ಪೊತ್ತು ರಾಮನನಿದಿರುಗೊಳ್ವಾತುರದ ಮನದಿ
ಭರತನೆಯ್ದಿದನಾಂಜನೇಯ ಸತ್‌ಸಂಗ ಸುಖಿ

ಭರತನು ಶ್ರೀರಾಮನ ಪಾದುಕೆಗಳನ್ನು ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಅಣ್ಣನನ್ನು ಎದುರುಗೊಳ್ಳಲು ಆತುರದಿಂದ ಭರದ್ವಾಜ ಆಶ್ರಮದ ಕಡೆಗೆ ಹೋದನು. ಆ ಪಾದುಕೆಗಳಿಗೆ ಬಿಳಿಯ ಹೂಗಳನ್ನು ಮುಡಿಸಿದ್ದನು. ಹೊನ್ನಿನ ಹಿಡಿಯ ಬಿಳಿಯ ಚಾಮರಗಳಿಂದ ಗಾಳಿ ಬೀಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಸೂರ್ಯನ ಹತ್ತಿರದ ಹಾಲುನೊರೆಯಂತಹ ಬಿಳಿಯ ಕೊಡೆಯನ್ನು ನೆರಳಾಗಿ ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದರು. ಹರ್ಷದುಂದುಭಿಯ ಶಬ್ದವು ಮೊಳಗುತ್ತಿತ್ತು. ಪುರದ ನಾರಿಯರು ಮಂಗಳದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ತಾಯಿಯರ ಜೊತೆಗೂಡಿ ಮಂತ್ರಪಾಲ, ಸುಮಂತ್ರ, ಜಾಬಾಲಿ ಮುಂತಾದ ಸಚಿವರು ಬಂದರು. ಆಂಜನೇಯನ ಸತ್‌ಸಂಗದಲ್ಲಿ ಭರತನು ನಡೆದನು. ಅವನು ಹನುಮನ ಜೊತೆಗೆ ತನ್ನ ಕಾತರದ ಎದೆಯ ಕುದಿಹವನ್ನು, ಅನುಮಾನಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತ ಸಾಗಿದನು.

ಗೋಮತಿ ಮತ್ತು ವಾಲುಕೀ ನದಿಗಳು ಸೇರುವ ರಮ್ಯಸ್ಥಳದ ಸಾಲುಮರಗಳನ್ನು ಬಾಲಸೂರ್ಯನಂತೆ ಬೆಳಗುತ್ತ, ರಾಮನನ್ನು ಹೊತ್ತ ಕಾಮರೂಪದ ಪುಷ್ಪಕ ವಿಮಾನ ಇಳಿಯಿತು. ರಾಮ! ಲಕ್ಷ್ಮಣ! ಸೀತೆ!ಯರನ್ನು ಕಾಣುವ ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಜನರು ಘೇ, ಉಘೇ ಎಂದು ಜಯಘೋಷ ಮಾಡಿದರು. ಆ ದನಿಗೆ ಭೂಮಿ ನಡುಗಿತು. ಕೋಟಿ ಕೋಟಿ ಕರಕಮಲಗಳು ಕೈ ಮುಗಿದುವು. ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಶಿರಗಳು ಬಾಗಿದುವು. ಲಕ್ಷೋಪಲಕ್ಷ ಜನಗಳಿಂದ ಪುಷ್ಪವೃಷ್ಟಿಯಾಯಿತು! ಆನಂದದ ಹುಚ್ಚುಹೊಳೆ ಹರಿಯಲು ನಾಗರಿಕರು ಅನಾಗರಿಕರಂತೆ ವರ್ತಿಸಿದರು!

ಅದೊ ರಾಮಚಂದ್ರ! ಅಲ್ಲೆ ಸೀತಾದೇವಿ! ಅಲ್ಲೆ ಕಾಣು, ನೋಡು ದೇವ ಲಕ್ಷ್ಮಣ! ಹದಿನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ನೋಡಿರುವುದರಿಂದ ನನಗೆ ಅವರನ್ನು ಗುರುತು ಹಿಡಿಯುವುದೆ ಕಷ್ಟವಾಯಿತು! ಯಾರು ಅವನು ಧೀರ? ವಾನರ ನೃಪ ಸುಗ್ರೀವನಂತೆ! ಹತ್ತಿರ ಇರುವವನು? ವಿಭೀಷಣ! – ಹೀಗೆ ಕೇಳುವವರ, ಹೇಳುವವರ, ನೋಡುವ ಆತುರದಿಂದ ನುಗ್ಗಿ ಹೋಗುವವರ ಮತ್ತು ಬರುವವರ ತುಮುಲವು ಕಡಲನ್ನು ಕಡೆದಂತಾಯಿತು.

ಸಿದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿ ಮುಳುಗಲು ಮೊದಲು ಆಲೋಚಿಸಿದಂತೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವೆ? ಹೀಗೆಯೆ ನಡೆಯಬೇಕು, ಹೀಗೆಯೆ ನುಡಿಯಬೇಕು ಎಂಬ ಕೃತಕ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನೆಲ್ಲ ಮರೆತು ಜನ ಸಹಜ ಆನಂದ ವರ್ತನೆಗೆ ಶರಣಾಗಿದ್ದರು!

ತಾಂ ಪೂಜಿಸಿದ ಪಾದುಕೆಗಳಂ ಪೂಜ್ಯಪಾದನ ಪದಕೆ ತೊಡಿಸಿದನು ಭರತಂ

ರಾಮನನ್ನು ಕಂಡ ತಕ್ಷಣ ಭರತನು ಮರವಟ್ಟು ನಿಶ್ಚೇಷ್ಟಿತನಾಗಿ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟನು. ಕಂದ ರಾಮನನ್ನು ನೋಡಿದ ತಾಯಿ ಕೌಸಲ್ಯೆಯು ಮುಂದೆ ಹೋಗಲು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದಳು. ಬೇರೆ ಯಾರನ್ನೋ ನೋಡಿ ಬೆರಗಾದಂತೆ ಹಿಂಜರಿದು ಸಖೀಜನರ ಆಸರೆ ಬಯಸಿ ನಿಂತಳು. ಭರತನ ತಾಯಿ ಕೈಕೆಯಿ ಎದೆಯ ಮೇಲಿದ್ದ ಮೊದಲಿನ ಪಾಪಭಾರವಷ್ಟನ್ನು ಕಳಚಿಕೊಂಡು, ನವ ಪುಣ್ಯ ಚೇತನ ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಚಿಮ್ಮಿದಂತೆ ಕಾಂತಿಯ ಬುಗ್ಗೆಯಾದಳು. ರಾಮನ ಮಹಾಮಹಿಮೆಯ ವಿಕಸನಕ್ಕೆ ತಾನೇ ಕಾರಣಳೆಂಬ ಜನಮನದ ಭ್ರಾಂತಿಯಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಿ, ಶ್ರೀರಾಮನ ಕಡೆಗೆ ಶಾಂತಿಯಿಂದ ನಡೆದಳು.

ತನ್ನ ಪಾದಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದ ಶ್ರೀರಾಮನನ್ನು ಹಿಡಿದೆತ್ತಿದಳು! ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಹೆತ್ತ ತಾಯಿಯಲ್ಲ. ಆದರೆ, ನಿನ್ನ ಆತ್ಮವನ್ನು ಹೆತ್ತವಳೆಂಬ ಹೆಮ್ಮೆ ನನ್ನದು ಎಂಬುದನ್ನು ಮಾತಾಡದೆ ನುಡಿದಳು ಎನ್ನುವಂತೆ ಚಿನ್ಮಯ ಮಹಾಮೌನದಿಂದ ಆಶೀರ್ವದಿಸಿದಳು! ತಾಯಿ ಕೌಸಲ್ಯೆ, ಸುಮಿತ್ರೆಯರ ಪಾದಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಆಶೀರ್ವಾದ ಪಡೆದನು. ತನ್ನ ತಾಯಿಯ ವಿಚಿತ್ರ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಭರತನು ಆಶ್ಚರ್ಯಕ್ಕೊಳಗಾದನು. ಎಚ್ಚೆತ್ತವನಂತೆ ಮುಂದುವರೆದನು. ಅಪ್ರಕಟವಾಗಿರಲಿ ಅಪುಣ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಾಣಲಿ ತಪಸ್ಸು ತಪಸ್ಸೇ ಅಲ್ಲವೆ?

ಭರತನೊಡನೆ ಇತರರು ಹೋಗಿ ತಮ್ಮ ತಮಗೆ ತಕ್ಕಂತಹ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ರಘುವರನಿಗೆ, ಮೈಥಿಲಿಗೆ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ, ಸುಗ್ರೀವ ಜಾಂಬವ ವಿಭೀಷಣ ನಳ ಅಂಗದ ದ್ವಿವಿದ ಮೈಂದ ನೀಲರಿಗೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದರು. ಭರತನು ತನ್ನ ಕಿರೀಟವನ್ನೆ ಅಣ್ಣನ ಚರಣಸೇವೆಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸುವಂತೆ – ತಾನು ಪೂಜಿಸಿದ ಪಾದುಕೆಗಳನ್ನು ಪೂಜ್ಯಪಾದನ ಪಾದಗಳಿಗೆ ತೊಡಿಸಿದನು.

ವಾನರ ಮಹಿಮರು, ರಾಕ್ಷಸೇಂದ್ರರು ಹನಿಗಣ್ಣಾಗಿ, ಶಿರಬಾಗಿ ಕೈ ಮುಗಿಯುತ್ತ ಆ ಮಹದ್ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ದರ್ಶಿಸಿದರು! ನೃಪಋಷಿ ತಪಸ್ವಿ ರಾಮಭದ್ರನು ಪಾದುಕೆಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ ನಡೆಯುತ್ತ ತನ್ನ ಆಶ್ರಮವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು ಎಂದ ಮೇಲೆ ಭರತನ ತಪಸ್ಸಿಗೆ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಸಿದ್ಧಿ ಬೇರೆ ಇದೆಯೆ?

ಅಂದು ಜಾನಕಿ ಜೀವಿತೇಶ್ವರನು ಬಂಧುಮಿತ್ರರೊಡಗೂಡಿ ಭರತನ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ರಮಿಸಿದರು. ಮಾರನೇ ದಿನ ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಪ್ರಯಾಣವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಂಡರು.

ಭರತನ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ, ಶತ್ರುಘ್ನ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಗುರು ವಸಿಷ್ಠನ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ ಮಹೋತ್ಸವಕ್ಕೆ ಸಕಲ ಸಿದ್ಧತೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದನು. ಅವರು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸಾಕೇತಪುರಿಗೆ ತೆರಳಿದರು.

ಆಂಜನೇಯನು ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಮ, ಸೀತೆ, ಲಕ್ಷ್ಮಣರ ಪಾದಗಳಡಿಯಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಭಾವದಿಂದ ಕುಳಿತನು. ಆನಂದದಿಂದ ಕೈ ಮುಗಿದನು.

❑

ಸ್ವಯಂ

ಮುಖ್ಯಪಾತ್ರನೆ ಪೇಳ್ದನೆನೆ, ಕೇಳ್ದನೆನೆ ಭರತಂ,
ದಿವ್ಯರಸ ಭರಿತಮಂ ಶ್ರೀರಾಮಚರಿತಮಂ
ಮತ್ತೆ ಕಬ್ಬಿಗನೊರೆವುದೇಂ? ಮೊಗೆದನೀಂಟಿದನ್,
ಮುಳುಗಿದನ್, ತೇಲ್ದನೀಜಿದನೇರಿ ದುಮುಕಿದನ್:
ನೊರೆಯ ಐರಾವತಗಳೇರ್ದುವೆನೆ ತೆರೆತೆರೆಯ
ಕೈಲಾಸಗಿರಿಗಳಂ, ಕಲ್ಲೋಲಮಯವಾಯ್ತು
ರಾಘವ ಕಥಾಕ್ಷೀರ ಸಾಗರಂ!

(೪.೧೨ ಸಾಲು ೨೩೨–೨೩೯)

ಡಾ. ಜಿ. ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ
ಲೇಖಕರ ಕೃತಿಗಳು

೧. ಹಾಡುಹಕ್ಕಿ ಅಂಬಿಕಾತನಯದತ್ತ (೧೯೯೫)
ಮೂರನೆ ಆವೃತ್ತಿ, ೨೦೧೨
೨. ಡಿ.ಆರ್. ಬೇಂದ್ರೆ (೧೯೯೭)
ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯವು ಪ್ರಕಟಿಸಿರುವ ಆಂಗ್ಲಕೃತಿ.
೩. ನಾಕುತಂತಿ-ಒಂದು ಟಿಪ್ಪಣಿ (೨೦೦೦)
ಮೂರನೆ ಆವೃತ್ತಿ (೨೦೧೨)
೪. ರಸ್ತೆ ನಿಯಮಗಳು (೨೦೦೦)
ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯವು ಪ್ರಕಟಿಸಿರುವ ಕೃತಿ.
ಐದನೆ ಆವೃತ್ತಿ – ೨೦೧೫
೫. ಹೂತಽದ ಹುಣಸಿ (೨೦೦೦) (ದ.ರಾ. ಬೇಂದ್ರೆ ಕಾವ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆ)
ಎರಡನೆ ಆವೃತ್ತಿ – ೨೦೧೧
೬. ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ-ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ (೨೦೦೧)
(ಪಿಹೆಚ್.ಡಿ. ಮಹಾಪ್ರಬಂಧ) ಎರಡನೆ ಆವೃತ್ತಿ ೨೦೧೨
೭. ಬರೆಹದಲ್ಲಿ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಬದುಕು (೨೦೦೮)
ದ.ರಾ. ಬೇಂದ್ರೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಧಾರವಾಡ ಪ್ರಕಟಿಸಿರುವ ಕೃತಿ.
೮. ಅಂತರಂಗದತ್ತ ನಯನ (೨೦೧೦)
೯. ಮಹಾಕವಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಶನ ವಚನ ಜೈಮಿನಿ ಭಾರತ (೨೦೧೨)
೧೦. ಹರಿಹರ ಮಹಾಕವಿಯ ವಚನ ಗಿರಿಜಾಕಲ್ಯಾಣ (೨೦೧೩)
೧೧. ಕಾವ್ಯಶೋಧಕ (೨೦೧೪) ಲೇಖಕರ ವಿಮರ್ಶಾಸಾಹಿತ್ಯ- ಪ್ರ: ಉದಯಭಾನು ಕಲಾಸಂಘ
೧೨. ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಶರಣ ಚಿಂತನೆ (೨೦೧೫)
೧೩. ರಾಘವಾಂಕ ಮಹಾಕವಿಯ ವಚನ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಚಾರಿತ್ರ (೨೦೧೫)
೧೪. ತಿರುತಿರುಗಿಯು ಹೊಸತಾಗಿರಿ (೨೦೧೫)
(ದ.ರಾ.ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ನಾದಲೀಲೆಯ ಅಧ್ಯಯನ)
೧೫. ಸಂತಕವಿ ಕನಕದಾಸರ ನಳದಮಯಂತಿ ಪ್ರೇಮಕಥೆ (೨೦೧೮)
೧೬. ಬೇಂದ್ರೆ ಕಾವ್ಯ (೨೦೧೮) ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ.
೧೭. ಬೇಂದ್ರೆ ಕಾವ್ಯ : ಪದನಿರುಕ್ತ (೨೦೧೮)
೧೮. ಹಸಿರು ಹಚ್ಚಿ ಚುಚ್ಚಿ (೨೦೧೯)

ಉದಯಭಾನು ಕಲಾಸಂಘ (ನೋಂ.)
ಸಂಘದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃಷಿ

ಕ್ರ ಸಂ.	ಪುಸ್ತಕ ಶೀರ್ಷಿಕೆ	ಲೇಖಕರು	ಪ್ರಕಟಿತ ವರ್ಷ	ಮುಖ ಬೆಲೆ ₹
೧.	ಕಲಾ ವಿಕಾಸ ಕೈಬರಹ ವಾರ್ಷಿಕ ಸಂಚಿಕೆ	ಎಂ. ಸತ್ಯನಾರಾಯಣ	೧೯೬೭	೪೫/-
೨.	ಕಲಾವಿಕಾಸ ಮುದ್ರಿತ ಸಂಚಿಕೆ	ಎಲ್. ವೆಂಕಟಪ್ಪ	೧೯೬೭	೪೫/-
೩.	ಕಲಾವಿಕಾಸ ವಾರ್ಷಿಕ ಸಂಚಿಕೆ	ಆರ್. ವ್ಯಾಸರಾಜು ಟಿ.ಆರ್. ಸತ್ಯನಾರಾಯಣ ಎಂ. ಸತ್ಯನಾರಾಯಣ	೧೯೬೮	೪೫/-
೪.	ಕಲಾವಿಕಾಸ ವಾರ್ಷಿಕ ಸಂಚಿಕೆ	ಎಂ. ನರಸಿಂಹ ಆರ್. ವ್ಯಾಸರಾಜು	೧೯೬೮	೪೫/-
೫.	ಕಲಾವಿಕಾಶ ವಾರ್ಷಿಕ ಸಂಚಿಕೆ	ಎನ್. ಸೂರ್ಯನಾರಾಯಣ ಟಿ.ಆರ್. ಸತ್ಯನಾರಾಯಣ	೧೯೭೦	೪೫/-
೬.	ಕಲಾವಿಕಾಸ ವಾರ್ಷಿಕ ಸಂಚಿಕೆ	ಶ್ರೀವತ್ಸ, ಕು॥ ಎಸ್.ವಿ. ಉಮಾದೇವಿ	೧೯೭೧	೪೫/-
೭.	ಕಲಾವಿಕಾಸ ವಾರ್ಷಿಕ ಸಂಚಿಕೆ	ಶ್ರೀವತ್ಸ, ಕು। ಎಸ್.ವಿ. ಉಮಾದೇವಿ ಆರ್. ವ್ಯಾಸರಾಜ	೧೯೭೨	೧೫೦/-
೮.	ಕಲಾ ವಿಕಾಸ ಸಂಚಿಕೆ	ಶ್ರೀವತ್ಸ	೧೯೭೩	೪೫/-
೯.	ಕಲಾವಿಕಾಸ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯೋತ್ಸವ ಬೆಳ್ಳಿಹಬ್ಬ ಸಂಚಿಕೆ	ಕು॥ ಪುಟ್ಟತಾಯಮ್ಮ	೧೯೭೩	೪೫/-
೧೦.	ಕಲಾವಿಕಾಸ ವಾರ್ಷಿಕ ಸಂಚಿಕೆ	ಶ್ರೀವತ್ಸ ವಿ. ಶಿವಲಿಂಗೇಗೌಡ ಬಿ.ಎನ್. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಕು. ಪುಟ್ಟತಾಯಮ್ಮ	೧೯೭೪	೪೫/-

೧೧.	ಕಲಾವಿಕಾಸ–ದಶಕ ಧ್ವನಿ ಬೆಂಗಳೂರು ದರ್ಶನ–ಸಂಚಿಕೆ	ಶ್ರೀವತ್ಸ, ಈಶ್ವರಚಂದ್ರ	೧೯೭೫	೪೫/–
೧೨.	ಬೆಂಗಳೂರು ದರ್ಶನ–ಗ್ರಂಥ	ಶ್ರೀವತ್ಸ, ಈಶ್ವರಚಂದ್ರ	೧೯೭೫	೪೫/–
೧೩.	ಮಂತ್ರಾಲಯ ಪ್ರಭುಗಳು	ಗು.ಕೃ. ರಾಜ	೧೯೭೫	೪೫/–
೧೪.	ಕಲಾವಿಕಾಸ ವಾರ್ಷಿಕ ಸಂಚಿಕೆ	ಶ್ರೀವತ್ಸ	೧೯೭೬	೧೫೦–
೧೫.	ಅ.ನ.ಕೃ. ಸ್ಮಾರಕ ಬೆಂ.ವಿ.ವಿ. ಅಂತರ ಕಾಲೇಜು ಚರ್ಚಾಸ್ಪರ್ಧೆ ಪುಸ್ತಕ ಮತ್ತು ವಸ್ತು ಪ್ರದರ್ಶನ ಕೈಪಿಡಿ	ಎನ್.ಎಸ್. ರಾಮಪ್ರಸಾದ್	೧೯೭೭	೪೫/–
೧೬.	ಕಲಾವಿಕಾಸ – ನಾನು ಮೆಚ್ಚಿದ ಸಾಹಿತ್ಯಕೃತಿ	ಈಶ್ವರಚಂದ್ರ ಬಿ. ಶಿವಲಿಂಗೇಗೌಡ	೧೯೭೭	೪೫/–
೧೭.	ಕಲಾ ವಿಕಾಸ–ಅರಳು ಮುಗುಳು	ಶ್ರೀವತ್ಸ	೧೯೭೮	೪೫/
೧೮.	ಮಂತ್ರಾಲಯ ಪ್ರಭುಗಳು– ಎರಡನೆ ಮುದ್ರಣ	ಗು.ಕೃ. ರಾಜ	೧೯೭೮	೪೫/–
೧೯.	ಕಲಾವಿಕಾಸ ಕುಲುಮೆ ಚಿಲುಮೆ	ಈಶ್ವರಚಂದ್ರ, ಬಿ.ಪಿ. ಚಂದ್ರಮೋಹನ್	೧೯೭೯	೪೫/–
೨೦.	ಕಲಾವಿಕಾಸ–ಕೆಂಪೇಗೌಡನಗರ ದರ್ಶನ ಸಂಚಿಕೆ	ಶ್ರೀವತ್ಸ, ಈಶ್ವರಚಂದ್ರ ಎಚ್.ಎಂ. ರಂಗನಾಥ್	೧೯೮೦	೪೫/–
೨೧.	ಕೆಂಪೇಗೌಡನಗರ ದರ್ಶನ–ಗ್ರಂಥ	ಶ್ರೀವತ್ಸ, ಈಶ್ವರಚಂದ್ರ ಎಚ್.ಎಂ. ರಂಗನಾಥ್	೧೯೮೦	೪೫/–
೨೨.	ಕಲಾವಿಕಾಸ–ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯೋತ್ಸವ ಬೆಳ್ಳಿಹಬ್ಬ ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಕ್ಕಳ ವರ್ಷ –	ವೆಂಕಟದಾಸು, ಶ್ರೀವತ್ಸ ಎಚ್.ಎಂ. ರಂಗನಾಥ್	೧೯೮೧	೪೫/–
೨೩.	ಮಂತ್ರಾಲಯ ಪ್ರಭುಗಳು– ಮೂರನೆಯ ಮುದ್ರಣ	ಸಂ. : ಗು.ಕೃ. ರಾಜ	೧೯೮೧	೫೦/–
೨೪.	ಕಲಾವಿಕಾಸ ಮೈವೆಂಶೀ ರಾಘವ ದರ್ಶನ	ಶ್ರೀವತ್ಸ ಅನಂತಪದ್ಮನಾಭರಾವ್ ಎಚ್.ಎಂ. ರಂಗನಾಥ್	೧೯೮೩	೪೫/–
೨೫.	"ಆಸ್ವಾದ" ಪ್ರೊ. ಎಂ.ವಿ.ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯ ಅಭಿನಂದನಾ ಗ್ರಂಥ	ಸಂ. ಪ್ರೊ. ಜಿ. ವೆಂಕಟಸುಬ್ಬಯ್ಯ ಡಾ. ಹಾ.ಮ. ನಾಯಕ ಪ್ರೊ.ಎಲ್.ಎಸ್.ಶೇಷಗಿರಿರಾವ್	೧೯೮೩	೧೫೦/–
೨೬.	ಕಲಾ ವಿಕಾಸ ರಜತಭಾನು (ರಜತ ಮಹೋತ್ಸವ ಸ್ಮರಣ ಸಂಚಿಕೆ)	ಆರ್.ಎಸ್. ರಾಮರಾವ್	೧೯೯೩	೪೫/–
೨೭.	ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ (ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವಿಮರ್ಶಾತ್ಮಕ ಆಕರಗ್ರಂಥ)	ಪ್ರ. ಸಂ. ಪ್ರೊ. ಎಲ್.ಎಸ್. ಶೇಷಗಿರಿರಾವ್	೧೯೯೩	೪೫/–

೨೮.	ಜಾಗತೀಕರಣ ಬೆಂಗಳೂರು–ಗ್ರಂಥ	ಪ್ರೊ. ಡಿ. ಲಿಂಗಯ್ಯ	೨೦೦೫	೪೫/–
೨೯.	ಕಲಾವಿಕಾಸ ಸಿರಿಸಂಪದ (ನಾಲ್ಕು ದಶಕಗಳ ಸಾಧನಾ ಉತ್ಸವದ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಕಟಣೆ)	ಪ್ರೊ. ಡಿ. ಲಿಂಗಯ್ಯ	೨೦೦೫	೪೫/–
೩೦.	ಬೆಂಗಳೂರು ದರ್ಶನ ಸಂಪುಟ–೧	ಪ್ರಧಾನ ಸಂ. ಪ್ರೊ. ಎಲ್.ಎಸ್. ಶೇಷಗಿರಿರಾವ್	೨೦೦೫	೪೫/–
೩೧.	ಬೆಂಗಳೂರು ದರ್ಶನ ಸಂಪುಟ–೨ (ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಸಮಗ್ರ ಮಾಹಿತಿಯುಳ್ಳ ಬೃಹತ್ ಆಕರ ಗ್ರಂಥ)	ಪ್ರಧಾನ ಸಂ. ಪ್ರೊ. ಎಲ್.ಎಸ್. ಶೇಷಗಿರಿರಾವ್	೨೦೦೫	೪೫/–
೩೨.	ವಿಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಗಣಿತ ವಿಜ್ಞಾನ ಅಧ್ಯಾಪಕರಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ	ಶಿಬಿರ ಕೈಪಿಡಿ	೨೦೧೦	೪೫/–

ಉನ್ನತ ಅಧ್ಯಯನ ಪುಸ್ತಕ ಮಾಲೆ

ಕ್ರ.ಸಂ.	ಪುಸ್ತಕ ಶೀರ್ಷಿಕೆ	ಪ್ರಕಟಿತ ವರ್ಷ	ಮುಖ ಬೆಲೆ ₹
೧.	"ಅಮರ್ತ್ಯಸೇನ್" : ನೊಬೆಲ್ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಪುರಸ್ಕೃತ ಆರ್ಥಿಕತಜ್ಞ **ಲೇಖಕರು : ಡಾ.ಆರ್. ಕೋಮಲ, ಡಾ. ಶುಭ ರಮೇಶ್**	೨೦೧೧	೪೫/-
೨.	"ಕೆರೆಗಳು ಬತ್ತಿದಾಗ-ಜಲ ಸಮಸ್ಯೆ" : ನೀರಿನ ಸಮಸ್ಯೆ ಬಗ್ಗೆ ಹಾಗೂ ವಿವಿಧ ಕೆರೆಗಳ ಪರಿಚಯ- **ಲೇಖಕರು : ಶ್ರೀ ಟಿ.ಆರ್. ಅನಂತರಾಮು**	೨೦೧೧	೪೫/-
೩.	"ಮಣ್ಣಿಂದ ಕಾಯ" – ದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮೀಮಾಂಸೆ **ಲೇಖಕರು : ಡಾ.ಎಚ್.ಎನ್. ಮುರಳೀಧರ**	೨೦೧೧	೪೫/-
೪.	"ಕರ್ನಾಟಕ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಸಂಶೋಧನಾ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು" **ಲೇಖಕರು : ಶ್ರೀ ಬೆ.ಗೋ. ರಮೇಶ್**	೨೦೧೧	೪೫/-
೫.	ಮಾರುಕಟ್ಟೆ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ "ಜಾಹೀರಾತು" **ಲೇಖಕರು : ಶ್ರೀ ಎಸ್. ಅನಿಲ್‌ಕುಮಾರ್**	೨೦೧೧	೪೫/-
೬.	"ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ವಿಜ್ಞಾನ ಸಂವಹನೆ": (ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ವಿಜ್ಞಾನದ ಬೆಳವಣಿಗೆ) **ಸಂಪಾದಕರು : ಪ್ರೊ. ಎಚ್.ಆರ್. ರಾಮಕೃಷ್ಣರಾವ್** **ಶ್ರೀ ಟಿ.ಆರ್. ಅನಂತರಾಮು**	೨೦೧೧	೧೫೦/-
೭.	ವಿಜ್ಞಾನ-ಸಂಪುಟ-೧ : ಮೊದಲ ಸಂಪುಟ ೧೯೧೮ **ಸಂಪಾದಕರು : ಶ್ರೀ ಬೆಳ್ಳಾವೆ ವೆಂಕಟನಾರಣಪ್ಪನವರು** **ಶ್ರೀ ನಂಗಪುರ ವೆಂಕಟೇಶಯ್ಯಂಗಾರ್ಯರು** **ಸಂಶೋಧನೆ/ಸಂಕಲನ: ಪ್ರೊ. ಎಚ್.ಆರ್. ರಾಮಕೃಷ್ಣರಾವ್** ೨೦೧೨ **: ಶ್ರೀ ಟಿ.ಆರ್. ಅನಂತರಾಮು**	೨೦೧೨	೨೫೦/-
೮.	ವಿಜ್ಞಾನ-ಸಂಪುಟ-೨ : ಎರಡನೆಯ ಸಂಪುಟ ೧೯೧೯ **ಸಂಪಾದಕರು : ಶ್ರೀ ಬೆಳ್ಳಾವೆ ವೆಂಕಟನಾರಣಪ್ಪನವರು** **ಶ್ರೀ ನಂಗಪುರ ವೆಂಕಟೇಶಯ್ಯಂಗಾರ್ಯರು** **ಸಂಶೋಧನೆ/ಸಂಕಲನ : ಪ್ರೊ. ಎಚ್.ಆರ್. ರಾಮಕೃಷ್ಣರಾವ್** ೨೦೧೨ **: ಶ್ರೀ ಟಿ.ಆರ್. ಅನಂತರಾಮು**	೨೦೧೨	೨೫೦/-

೯.	ಪತ್ರಕರ್ತರ ಇಂದು ನಾಳಿನ ಸವಾಲುಗಳನ್ನು ಕುರಿತ 'ಮಾಧ್ಯಮ ಕರ್ನಾಟಕ', **ಸಂಪಾದಕರು : ಶ್ರೀ ನಾಗೇಶ್ ಹೆಗಡೆ**	೨೦೧೨	೨೫೦/-
೧೦.	ಕಾವ್ಯಶೋಧಕ ಲೇ: ಡಾ. ಜಿ. ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಂಥನ	೨೦೧೪	೬೦/-
೧೧.	ಉದಯ ಸೌರಭ – (ತ್ರೈಮಾಸಿಕ ಸಂಘದ ಮುಖವಾಣಿ)	೨೦೦೨-೧೧	೨೫/-
೧೨.	ಉದಯ ಕನ್ನಡ	೨೦೧೯	೧೦೦/-

ಸುವರ್ಣ ಪುಸ್ತಕ ಮಾಲೆ

೦೧.	ಡಾ. ಸುಲೋಚನಾ ಗುಣಶೀಲ: ಮಹಿಳಾ ವೈದ್ಯಕೀಯ – ಪ್ರನಾಳ ಶಿಶು ತಜ್ಞೆ, **ಲೇಖಕರು : ಡಾ. ವೈ.ಸಿ. ಕಮಲಾ**	೨೦೧೨	೪೫/-
೦೨.	ವಿಮಲಾ ರಂಗಾಚಾರ್ : ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ-ಸಾಮಾಜಿಕ ಉನ್ನತ ಸಾಧನೆ **ಲೇಖಕರು : ಶ್ರೀ ಎಂ.ಎ. ಜಯರಾಮ್ ರಾವ್**	೨೦೧೨	೪೫/-
೦೩.	ಡಾ. ಸಿ.ಆರ್. ಚಂದ್ರಶೇಖರ್ : ಮನಸ್ಸಿನಾರೋಗ್ಯದ ಹರಿಕಾರ ವೈದ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮ, **ಲೇಖಕರು : ಡಾ. ಕೆ.ಆರ್. ಶ್ರೀಧರ್**	೨೦೧೨	೪೫/-
೦೪.	ನೀಲತ್ತಹಳ್ಳಿ ಕಸ್ತೂರಿ: ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಾಮಾಜಿಕ ಉನ್ನತ ಸಾಧನೆ ಹಾಗೂ ಗಾಂಧಿವಾದಿಗಳು, **ಲೇಖಕರು : ಶ್ರೀ ಬೆ.ಗೋ. ರಮೇಶ್**	೨೦೧೨	೪೫/-
೦೫.	ಡಾ. ಕೆ.ಎ. ಅಶೋಕ್ ಪೈ: ವಿಚಾರವಾದಿ-ಸಮುದಾಯ ಮನೋವೈದ್ಯ, **ಲೇಖಕರು : ಡಾ.ಸಿ.ಆರ್. ಚಂದ್ರಶೇಖರ್**	೨೦೧೨	೪೫/-
೦೬.	ರಾಗಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣಯ್ಯ : ರಾಗಿ ತಳಿ ಸಂಶೋಧನೆ **ಲೇಖಕರು : ಡಾ. ಶರಣ ಬಸವೇಶ್ವರ ಅಂಗಡಿ**	೨೦೧೩	೪೫/-
೦೭.	ಕೆ.ಪಿ. ರಾವ್: ಕಂಪ್ಯೂಟರ್, ಕನ್ನಡ **ಲೇಖಕರು : ಶ್ರೀ ಟಿ.ಜಿ. ಶ್ರೀನಿಧಿ**	೨೦೧೩	೪೫/-
೦೮.	ದಾಶರಥಿ ದೀಕ್ಷಿತ್ : ಹಾಸ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ-ನಾಟಕ **ಲೇಖಕರು : ಶ್ರೀ ಲೋಕನಾಥ ದೀಕ್ಷಿತ್**	೨೦೧೩	೪೫/-
೦೯.	ಬಿ.ಎಸ್.ಎಸ್. ಕೌಶಿಕ್ : ಗಮಕ ಕಲೆ **ಲೇಖಕರು : ಶ್ರೀ ಎಂ.ಡಿ. ಕೌಶಿಕ್**	೨೦೧೩	೪೫/-
೧೦.	ಶಾ.ಮಂ. ಕೃಷ್ಣರಾವ್ : ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ-ಸಾಮಾಜಿಕ **ಲೇಖಕರು : ಡಾ. ವರದಾ ಶ್ರೀನಿವಾಸ್**	೨೦೧೩	೪೫/-
೧೧.	ಡಾ. ಕೆ. ಉಲ್ಲಾಸ್ ಕಾರಂತ್ : ಪರಿಸರ ವಿಜ್ಞಾನಿ **ಲೇಖಕರು : ಶ್ರೀಮತಿ ಸುಮಂಗಲಾ ಎಸ್. ಮುಮ್ಮಿಗಟ್ಟಿ**	೨೦೧೩	೪೫/-
೧೨.	ನಾಡಿಗೇರ ಕೃಷ್ಣರಾಯರು : ಹಿರಿಯ ಹಾಸ್ಯ ಸಾಹಿತಿಗಳು **ಲೇಖಕರು : ಶ್ರೀಮತಿ ಪ್ರತಿಭಾ ನಾಡಿಗೇರ್**	೨೦೧೩	೪೫/-
೧೩.	ಪದ್ಮಭೂಷಣ ಡಾ. ಆರ್.ಕೆ. ಶ್ರೀಕಂಠನ್ : ಹಿರಿಯ ಸಂಗೀತ ಕಲಾವಿದರು, **ಲೇಖಕರು : ಶ್ರೀ ಕೆ. ಮುರುಳೀಧರ**	೨೦೧೩	೪೫/-

೧೪.	ಕಿ.ರಂ. ನಾಗರಾಜ : ವಿಮರ್ಶಕರು – ಸಾಹಿತಿಗಳು **ಲೇಖಕರು : ಶ್ರೀ ಎಲ್.ಎನ್. ಮುಕುಂದರಾಜ್**	೨೦೧೩	೪೫/–
೧೫.	ಆರ್.ಎಂ. ಹಡಪದ್ : ಹಿರಿಯ ಚಿತ್ರ ಕಲಾವಿದರು **ಲೇಖಕರು : ಶ್ರೀ ಸುಂಕಂ ಗೋವರ್ಧನ**	೨೦೧೩	೪೫/–
೧೬.	ಡಾ.ಎಚ್.ಎಸ್. ದೊರೆಸ್ವಾಮಿ: ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟ–ಸಮಾಜಸೇವೆ **ಲೇಖಕರು : ಈ. ಬಸವರಾಜು**	೨೦೧೩	೬೦/–
೧೭.	ಡಾ. ಬಿ.ಟಿ. ಲಲಿತಾನಾಯಕ್ : ಮಹಿಳಾ ಸಂಘಟನೆ **ಲೇಖಕರು : ಡಾ.ಎಂ. ರವಿನಾಯ್ಕ**	೨೦೧೩	೬೦/–
೧೮.	ಡಾ. ಜಿ. ರಾಮಕೃಷ್ಣ : ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಿಂತಕರು **ಲೇಖಕರು : ಡಾ. ಎನ್. ಗಾಯತ್ರಿ**	೨೦೧೩	೬೦/–
೧೯.	ಬಿ.ವಿ. ರಾಮಮೂರ್ತಿ: ವ್ಯಂಗ್ಯ ಚಿತ್ರಕಲಾವಿದರು **ಲೇಖಕರು : ಶ್ರೀ ಎಸ್. ವೆಂಕಟೇಶ್**	೨೦೧೩	೬೦/–
೨೦.	ಚಿಂದೋಡಿ ಲೀಲಾ : ಹಿರಿಯ ನಾಟಕ ಕಲಾವಿದರು **ಲೇಖಕರು : ಸರಸ್ವತಿ ಅರುಣ್‌ಕುಮಾರ್**	೨೦೧೩	೬೦/–
೨೧.	ಶ್ರೀ ರಾಮಚಂದ್ರ ಹೆಗಡೆ ಚಿಟ್ಟಾಣಿ : ಯಕ್ಷಗಾನ ಕಲಾವಿದರು **ಲೇಖಕರು : ಶ್ರೀ ಜಿ.ಎಸ್. ಭಟ್**	೨೦೧೪	೬೦/–
೨೨.	ಬಿ. ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ : ಹಿಂದುಳಿದವರ ಕಲ್ಯಾಣ **ಲೇಖಕರು : ಡಾ. ಎಸ್.ಆರ್. ಕೇಶವ**	೨೦೧೪	೬೦/–
೨೩.	ಡಾ. ಬಿ.ಪಿ. ರಾಧಾಕೃಷ್ಣ : ಭೂವಿಜ್ಞಾನಿಗಳು **ಲೇಖಕರು : ಶ್ರೀ ಟಿ.ಎಂ. ಶಿವಶಂಕರ್**	೨೦೧೪	೬೦/–
೨೪.	ಪ್ರೊ. ಜೆ.ಆರ್. ಲಕ್ಷ್ಮಣರಾವ್ : ವಿಜ್ಞಾನ ಸಂವಹನ **ಲೇಖಕರು : ಡಾ. ಟಿ.ಎ. ಬಾಲಕೃಷ್ಣ ಅಡಿಗ**	೨೦೧೪	೬೦/–
೨೫.	ಶ್ರೀಮತಿ ಯಮುನಾ ಮೂರ್ತಿ : ನಾಟಕಕಾರರು **ಲೇಖಕರು : ಶ್ರೀಮತಿ ಭಾರ್ಗವಿ ನಾರಾಯಣ**	೨೦೧೪	೬೦/–
೨೬.	ಡಾ. ಬಿ.ಕೆ.ಎಸ್. ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ : ಯೋಗ ಗುರುಗಳು **ಲೇಖಕರು : ಡಾ. ಎಸ್.ಎನ್. ಓಂಕಾರ್**	೨೦೧೪	೬೦/–
೨೭.	ಎಚ್.ವೈ. ಶಾರದಾ ಪ್ರಸಾದ್ : ರಾಷ್ಟ್ರಮಟ್ಟದ ಆಡಳಿತ ತಜ್ಞರು **ಲೇಖಕರು : ಡಾ. ಕೆ. ಸತ್ಯನಾರಾಯಣ**	೨೦೧೪	೬೦/–
೨೮.	ಬೆಳಕಿನ ಮಾಂತ್ರಿಕ ವಿ.ಕೆ. ಮೂರ್ತಿ : ಚಲನಚಿತ್ರ ಸಾಧಕರು **ಲೇಖಕರು : ಎನ್.ಎಸ್. ಶ್ರೀಧರಮೂರ್ತಿ**	೨೦೧೪	೬೦/–
೨೯.	ಡಾ.ಬಿ.ಎಸ್. ವಿಶ್ವನಾಥ : ಸಹಕಾರ ಕ್ಷೇತ್ರದ ರೂವಾರಿ **ಲೇಖಕರು : ಎಲೆ ಶಶಿಧರ**	೨೦೧೪	೬೦/–

೩೦.	ನ. ಭದ್ರಯ್ಯ : ವಯಸ್ಕರ ಶಿಕ್ಷಣ **ಲೇಖಕರು : ಡಾ. ಅರ್ಜುನಪುರಿ ಅಪ್ಪಾಜಿಗೌಡ**	೨೦೧೪	೬೦/-
೩೧.	ಶ್ರೀ ಚಿಗಟೇರಿಯ ಚೇತನ ಮುದೇನೂರು ಸಂಗಣ್ಣ : ಜಾನಪದ ಕ್ಷೇತ್ರದ ತಜ್ಞರು, **ಲೇಖಕರು : ಡಾ. ಚಿಕ್ಕಣ್ಣ ಯಣ್ಣೆಕಟ್ಟೆ**	೨೦೧೫	೬೦/-
೩೨.	ಶ್ರೀ ಸುರೇಂದ್ರ ಕೌಲಗಿ : ಗಾಂಧೀಜಿ ಅನುಯಾಯಿಗಳು **ಲೇಖಕರು : ಕೆ.ಪಿ. ಸುರೇಶ್**	೨೦೧೫	೬೦/-
೩೩.	ಡಾ. ಲೀಲಾದೇವಿ ಆರ್. ಪ್ರಸಾದ್ : ಮಹಿಳಾ ಸಂಘಟಕರು **ಲೇಖಕರು : ಡಾ. ವೈ.ಸಿ. ಕಮಲ**	೨೦೧೫	೬೦/-
೩೪.	ಶ್ರೀ ಕೆ.ವಿ. ರಮೇಶ್ : ಗೊಂಬೆಯಾಟ ಕಲಾವಿದರು **ಲೇಖಕರು : ದೀಪಿಕಾ ಸಾವಿತ್ರಿ**	೨೦೧೫	೬೦/-
೩೫.	ಶ್ರೀ ಆರ್.ಎಲ್. ನರಸಿಂಹಯ್ಯ : ವಿಜ್ಞಾನ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು **ಲೇಖಕರು : ಸುಮಂಗಲಾ ಎಸ್. ಮುಮ್ಮಿಗಟ್ಟಿ**	೨೦೧೫	೬೦/-
೩೬.	ಕ್ಯಾಪ್ಟನ್ ಜಿ.ಆರ್. ಗೋಪಿನಾಥ್ : ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಆಡಳಿತ ತಜ್ಞರು **ಲೇಖಕರು : ಶಶಿಕಾಂತ ಎಂ. ಮುಮ್ಮಿಗಟ್ಟಿ**	೨೦೧೫	೬೦/-
೩೭.	ಪ್ರೊ. ಎಂ.ಪಿ.ಎಲ್. ಶಾಸ್ತ್ರಿ : ಶಿಕ್ಷಣ ತಜ್ಞರು **ಲೇಖಕರು : ಡಾ. ಎಸ್.ಎನ್. ಪ್ರಾಣೇಶ್**	೨೦೧೫	೬೦/-
೩೮.	ಡಾ. ಎಂ.ಎಚ್. ಮರಿಗೌಡ : ಸಸ್ಯೋದ್ಯಮ ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳು **ಲೇಖಕರು : ಪ್ರೊ.ಆರ್. ವಸಂತಕುಮಾರ್**	೨೦೧೫	೬೦/-
೩೯.	ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಹಾವನೂರ : ಸಂಶೋಧನಾ ತಜ್ಞರು **ಲೇಖಕರು : ಡಾ. ಎಸ್.ಎಲ್. ಶ್ರೀನಿವಾಸಮೂರ್ತಿ**	೨೦೧೫	೬೦/-
೪೦.	ಬಿ. ರಾಚಯ್ಯ : ಆಡಳಿತ ಮುತ್ಸದ್ಧಿ **ಲೇಖಕರು : ನಾಗೇಶ್ ಸೋಸ್ಲೆ**	೨೦೧೫	೬೦/-
೪೧.	ಪ್ರೊ. ಎಸ್.ಕೆ. ರಾಮಚಂದ್ರರಾಯರು : ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವಿದ್ವಾಂಸರು **ಲೇಖಕರು : ಡಾ. ಜಿ.ಬಿ. ಹರೀಶ್**	೨೦೧೫	೬೦/-
೪೨.	ಡಾ. ಪಂ. ನರಸಿಂಹಲು ವಡವಾಟಿ : ವಿಶ್ವವಿಖ್ಯಾತ ಕ್ಲಾರಿಯೋನೆಟ್ ಕಲಾವಿದರು, **ಲೇಖಕರು : ಕೆ. ಯೋಗರವೀಶ ಭಾರತ್**	೨೦೧೫	೬೦/-
೪೩.	ಬಿ.ಜಿ. ಬಣಕಾರ : ಆಡಳಿತ ಮುತ್ಸದ್ಧಿ **ಲೇಖಕರು : ಪ್ರೊ.ಎಸ್. ಪಿ. ಗೌಡರ**	೨೦೧೬	೬೦/-
೪೪.	ಡಾ.ಎಚ್. ನರಸಿಂಹಯ್ಯ : ಗಾಂಧೀಜಿ ಅನುಯಾಯಿಗಳು **ಲೇಖಕರು : ಪ್ರೊ. ಎಚ್.ಆರ್. ರಾಮಕೃಷ್ಣರಾವ್**	೨೦೧೫	೬೦/-
೪೫.	ಡಾ. ಕಲ್ಯ ಜಗನ್ನಾಥ ರಾವ್ : ವಿಜ್ಞಾನ **ಲೇಖಕರು : ಡಾ. ವೈ. ತುಳಜಪ್ಪ**	೨೦೧೬	೬೦/-

೪೬.	ಖಾದ್ರಿ ಶಾಮಣ್ಣ : ಮಾಧ್ಯಮ ಹಿರಿಯರು **ಲೇಖಕರು : ಡಾ. ಟಿ. ಪದ್ಮ**	೨೦೧೬	೬೦/-
೪೭.	ಡಾ. ವಿಜಯಾ : ಪತ್ರಕರ್ತರು : ರಂಗತಜ್ಞರು **ಲೇಖಕರು : ಡಾ. ಕೋ.ವೆಂ. ರಾಮಕೃಷ್ಣೇಗೌಡ**	೨೦೧೬	೬೦/-
೪೮.	ಏರ್ಯ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ : ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಘಟಕರು **ಲೇಖಕರು : ಪ್ರೊ. ಎಂ. ರಾಮಚಂದ್ರಪ್ಪ**	೨೦೧೬	೬೦/-
೪೯.	ಪ್ರೊ. ಎಂ.ಡಿ. ನಂಜುಂಡಸ್ವಾಮಿ : ರೈತಪರ ಹೋರಾಟಗಾರರು **ಲೇಖಕರು : ವೀರಭದ್ರಪ್ಪ ಬಿಸ್ಲಹಳ್ಳಿ**	೨೦೧೬	೬೦/-
೫೦.	ವೀಣೆ ರಾಜರಾಯರು : ಸಂಗೀತ ಕ್ಷೇತ್ರ ಕಲಾವಿದರು **ಲೇಖಕರು : ಡಾ. ಪೂರ್ಣಿಮಾ ಆರ್.**	೨೦೧೬	೬೦/-

ಸುವರ್ಣ ಮಹೋತ್ಸವ ಪ್ರಕಟಣೆಗಳು

೦೧.	ಬೆಂಗಳೂರು ದರ್ಶನ – ಸಂಪುಟ ೧,೨,೩	೨೦೧೬	೩,೭೫೦/-
೦೨.	ಬೆಂಗಳೂರು ದರ್ಶನ – ಸಂಪುಟ ೧,೨,೩ ಡಿ.ವಿ.ಡಿ.	೨೦೧೬	೩೦೦/-
೦೩.	ಸುವರ್ಣ ವಿಕಾಸ-ಕಲಾವಿಕಾಸ	೨೦೧೬	೨೪೦/-
೦೪.	ಉದಯಭಾನು ರತ್ನಗಳು	೨೦೧೬	೨೪೦/-
೦೫.	ಸುವರ್ಣಭಾನು (ಕಲಾವಿಕಾಸ)	೨೦೧೬	೧೦೦/-
೦೬.	ಉದಯಭಾನು ಸುವರ್ಣ ರತ್ನಗಳು	೨೦೧೬	೫೦/-

ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿವರಗಳಿಗಾಗಿ ಸಂಪರ್ಕಿಸಿ

ಉದಯಭಾನು ಕಲಾಸಂಘ
ದೂರವಾಣಿ : ೦೮೦-೨೬೬೭೯೩೪೩

ಉದಯಭಾನು ಉನ್ನತ ಅಧ್ಯಯನ ಕೇಂದ್ರ

ಆಡಳಿತ ಮಂಡಲಿ (ಗೌರ್ನಿಂಗ್ ಕೌನ್ಸಿಲ್)

ಸಲಹೆ–ಸಹಕಾರ : ಪ್ರೊ. ಎಚ್.ಆರ್. ರಾಮಕೃಷ್ಣ ರಾವ್
ಗೌರವ ನಿರ್ದೇಶಕರು : ಡಾ. ಟಿ.ವಿ. ರಾಜು
ಆಡಳಿತ ನಿರ್ದೇಶಕರು/ಸಿ.ಇ.ಓ. : ಎಂ. ನರಸಿಂಹ

ಭಾಷೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ–ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಅಧ್ಯಯನಾಂಗ

ಗೌರವ ಡೀನ್ : ಡಾ. ನಾ. ಗೀತಾಚಾರ್ಯ
ಗೌರವ ಸದಸ್ಯರು : ಡಾ. ಜಿ. ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ
ಡಾ. ಬೆಂ.ಶಾ. ಶ್ಯಾಮಲಾ ರತ್ನಕುಮಾರಿ
ಪ್ರೊ. ಶಾಂತರಾಜು (ಸಂಚಾಲಕರು)
ವಿ. ರಾಜ
ಡಾ. ಶೀಲಾದೇವಿ ಮಳೀಮಠ

ವಿಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ ಅಧ್ಯಯನಾಂಗ

ಗೌರವ ಡೀನ್‌ಗಳು : ಡಾ. ಕೆ. ಶೇಷಮೂರ್ತಿ
ಡಾ. ವೈ.ಸಿ. ಕಮಲಾ

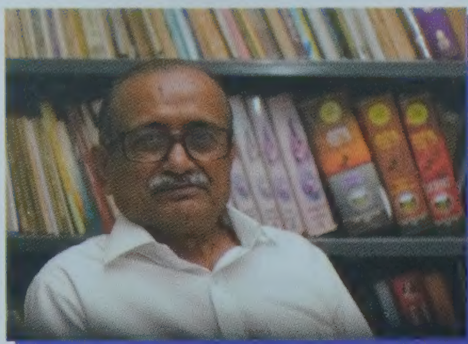
ಗೌರವ ಸದಸ್ಯರು : ಪ್ರೊ. ಎಚ್.ಆರ್. ರಾಮಕೃಷ್ಣರಾವ್
ಡಾ. ಟಿ.ಆರ್. ಅನಂತರಾಮು
ಡಾ. ವೈ. ತುಳಜಪ್ಪ
ಡಾ. ಸುಮಂಗಲ ಎಸ್. ಮುಮ್ಮಿಗಟ್ಟಿ

ಆಡಳಿತ ಮತ್ತು ನಿರ್ವಹಣ ಅಧ್ಯಯನಾಂಗ

ಗೌರವ ಡೀನ್ : ಡಾ. ಎಸ್. ಹರೀಶ್
ಗೌರವ ಸದಸ್ಯರು : ಡಾ. ಕೆ. ಶೇಷಮೂರ್ತಿ
ಪ್ರೊ. ಎಚ್.ಆರ್. ಅಪ್ಪಣ್ಣಯ್ಯ
ಡಾ. ಎಸ್. ಅನಿಲ್‌ಕುಮಾರ್

ಪದನಿಮಿತ್ತ ಸದಸ್ಯರು

ಸಂಘದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು : ಬಿ. ಕೃಷ್ಣ
ಸಂಘದ ಕೋಶಾಧ್ಯಕ್ಷರು : ಕುಪ್ಪುರಾವ್ ಪಂತ್
ಸದಸ್ಯರು : ಡಾ./ಪ್ರೊ. ಆರ್. ಕೃಷ್ಣಕುಮಾರ್

"......ಋಷ್ಯಮೂಕ ಪರ್ವತವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವ ರಾಮನ ಮಾತು, ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರ ಸಮಾಗಮ, ಆಂಜನೇಯ ಸ್ವಾಮಿಯ ಸಮುದ್ರಲಂಘನ, ಹಾಗೆ ಅನೇಕ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಇದೊಂದು ಅಮೂಲ್ಯ ಕೃತಿಯಾಗಲೆಂದು ಆಶಿಸುತ್ತೇನೆ....."

ಡಾ. ಜಿ. ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ

ಶ್ರೀ ಶ್ರೀ ಯದುಗಿರಿ ಯತಿರಾಜ
ರಾಮಾನುಜ ಜೀಯರ್

❖

".......ಉದಯಭಾನು ಕಲಾಸಂಘ ತನ್ನ ವಜ್ರಮಹೋತ್ಸವ ಸಾಧನಾಪಥದೆಡೆಗೆ ಮುನ್ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಕಾಲ ಮತ್ತು ಪ್ರಸ್ತುತ 55ನೆಯ ಸಂಸ್ಥಾಪನಾ ದಿನಾಚರಣೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಕವಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಜ್ಞಾನಪೀಠ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟ "ಶ್ರೀ ರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನಂ" ರಚನೆಯ ಅಮೃತ ಮಹೋತ್ಸವದ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ (1949–2020) 'ಕುವೆಂಪು ಹನುಮದ್ದರ್ಶನ' ಕೃತಿ ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಿರುವುದು ನಮ್ಮ ಸಂಘಕ್ಕೊಂದು ಹೆಮ್ಮೆ. ಈ ಸಾರ್ಥಕ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಅನುವು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟ ಲೇಖಕ ಡಾ. ಜಿ. ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ (ಬೇಂದ್ರೆ ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ) ಅವರಿಗೆ ನಮ್ಮ ನಮನಗಳು....."

ಎಂ. ನರಸಿಂಹ
ಸಂಸ್ಥಾಪಕ ಗೌರವ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ
ಉದಯಭಾನು ಕಲಾಸಂಘ

❖

".....ಗೆಳೆಯರಾದ ಬೇಂದ್ರೆ ಕೃಷ್ಣಪ್ಪನವರು ಹನುಮಂತನನ್ನು ಕೇಂದ್ರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಸಮುದ್ರಲಂಘನ ಮತ್ತು ಸೀತಾದರ್ಶನದೊಂದಿಗೆ, ಮೃತ ಸಂಜೀವಿನಿ, ರಾಮ–ರಾವಣ ಯುದ್ಧ, ಸೀತಾರಾಮ ಅಗ್ನಿಪ್ರವೇಶ, ಭರತನಿಗೆ ಸಾಂತ್ವನ ಹೇಳುವ ಪ್ರಸಂಗಗಳನ್ನು ಪೋಣಿಸಿ–'ಕುವೆಂಪು ಹನುಮದ್ದರ್ಶನ'–ಎಂಬ ರಸಗಟ್ಟಿಯ ಸವಿಪಾಕವನ್ನು ಸಹೃದಯರ ಮುಂದಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ರಾಘವ ಕಥಾಕ್ಷೀರ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಈಜಾಡಿ, ತಾವು ಅನುಭವಿಸಿದ ಆನಂದವನ್ನು ತಾವೇ ಅಡಗಿಸಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳದೆ, "ನೋಡಿರಿ! ಇದರ ಸವಿಯು ಹೀಗಿದೆ!" ಎಂದು ಸಹೃದಯಾನುಭವದಿಂದ ರಸಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಯಥೋಚಿತ ತೌಲನಿಕ ವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಸಿರಿಗನ್ನಡದ ಸೊಬಗಿನ ನವನವೀನ ಕಸ್ತೂರಿ ಗದ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬೇಂದ್ರೆ ಕೃಷ್ಣಪ್ಪನವರನ್ನು ಸಮಸ್ತ ಕನ್ನಡಿಗರ ಪರವಾಗಿ ಅಭಿನಂದಿಸುತ್ತೇನೆ....."

ಡಾ. ವಿ. ಚಂದ್ರಶೇಖರ ನಂಗಲಿ
ಹಿರಿಯ ವಿಮರ್ಶಕರು

ಪ್ರಕಾಶಕರು : ಉದಯಭಾನು ಕಲಾಸಂಘ (ರಿ.)
ಉದಯಭಾನು ಉನ್ನತ ಅಧ್ಯಯನ ಕೇಂದ್ರ
ಗವಿಪುರ ಸಾಲು ಛತ್ರಗಳ ಎದುರು, ರಾಮಕೃಷ್ಣಮಠ ಬಡಾವಣೆ,
ಕೆಂಪೇಗೌಡನಗರ, ಬೆಂಗಳೂರು – 560 019
ದೂರವಾಣಿ : 080–26609343,
ಟೆಲಿಫ್ಯಾಕ್ಸ್ : 080–26601831
ಇ–ಮೇಲ್ : *udayabhanu_1965@yahoo.co.in*
ವೆಬ್‌ಸೈಟ್ : *www.udayabhanu.org*

ISBN 819464110-1
9788194641100